

El català i la Unió Europea

(Actes del seminari del CUIMPB-CEL 2004)

A cura de
Joan Martí i Castell
Josep M. Mestres i Serra

Barcelona, 2006

El català i la Unió Europea

El català i la Unió Europea

(Actes del seminari del CUIMPB-CEL 2004)

A cura de
JOAN MARTÍ I CASTELL
JOSEP M. MESTRES I SERRA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
Barcelona, 2006

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

El **Català** i la Unió Europea : (actes del seminari del CUIMPB-CEL 2004)

Referències bibliogràfiques

ISBN 84-7283-867-6

I. Martí i Castell, Joan, ed. II. Mestres i Serra, Josep M., ed. III. Institut d'Estudis Catalans
IV. Consorci Universitat Internacional Menéndez Pelayo de Barcelona-Centre Ernest Lluch
1. Unió Europea — Política lingüística — Congressos 2. Català — Aspectes polítics —
Unió Europea, Països de la — Congressos 3. Multilingüisme — Unió Europea, Països de la
— Congressos 4. Minories lingüístiques — Unió Europea, Països de la — Congressos
5. Unió Europea, Països de la — Llengües — Congressos
804.99(061.3)

Agraïm a Jordi Busquets, director de l'edició de Barcelona del diari *El Punt*, i a Joan Maluquer, gerent de la Universitat Catalana d'Estiu, que ens hagin autoritzat a reproduir les imatges contingudes en el text de la ponència de Josep M. Mestres.

Disseny gràfic: Maria Casassas

© dels autors de les ponències

© 2006, Institut d'Estudis Catalans i Consorci Universitat Internacional Menéndez Pelayo de Barcelona - Centre Ernest Lluch, per a aquesta edició

Primera edició: octubre de 2006

Tiratge: 550 exemplars

Text revisat lingüísticament per l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics de l'IEC

Compost per fotocomposició gama, s.l.

Carrer d'Aristides Maillol, 9-11. 08028 Barcelona

Imprès a Limpergraf, SL

Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 84-7283-867-6

Dipòsit Legal: B. 45600-2006

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Taula

Organització	7
Participants	9
Sigles emprades pels autors	11
Les llengües i les cultures en la nova Europa, <i>per Joan Martí i Castell</i>	15
El multilingüisme a Europa: tendències recents, <i>per Isidor Marí</i>	17
Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat catalanòfona: l'ecosistema comunicatiu valencià contemporani, <i>per Miquel Àngel Pradilla</i>	33
Europa, llengua i nació, <i>per Joan F. Mira</i>	47
Catalanitzar Europa o recatalanitzar els Països Catalans? (dietari del sofert catalanòfon), <i>per Josep M. Mestres</i>	59

La Constitució per a Europa i el règim lingüístic de la Unió Europea, <i>per Antoni Milian i Massana</i>	169
Les llengües i el procés de mundialització, <i>per Salvador Giner</i>	179
El règim juridicolingüístic a la Unió Europea: el principi de la diversitat lingüística i la Constitució europea, <i>per Jaume Vernet</i>	191
Com podem prestigiar la presència del català a Europa, <i>per Miquel Siguan</i>	205
«Un home d'estrany e incògnit idioma»: els mapes de les llengües, <i>per Josep M. Nadal</i>	219
Una llengua per a Europa, <i>per Josep Bargalló</i>	235

Organització

Organitzador:

Consorci Universitat Internacional Menéndez Pelayo de Barcelona - Centre Ernest Lluç

Patrocinadors:

Universitat Internacional Menéndez Pelayo
Diputació de Barcelona
Ajuntament de Barcelona
Centre de Cultura Contemporània de Barcelona

Amb la col·laboració del Departament de la Presidència
de la Generalitat de Catalunya

Director:

Joan Martí i Castell

President de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

Secretari científic:

Josep M. Mestres i Serra

Cap de l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics de l'IEC

Participants

Josep Bargalló

Generalitat de Catalunya

Barcelona

Salvador Giner

Universitat de Barcelona

Barcelona

Secció de Filosofia i Ciències Socials

Institut d'Estudis Catalans

Barcelona

Isidor Marí

Universitat Oberta de Catalunya

Barcelona

Secció Filològica

Institut d'Estudis Catalans

Barcelona

Joan Martí i Castell

Universitat Rovira i Virgili

Tarragona

Secció Filològica

Institut d'Estudis Catalans

Barcelona

Josep M. Mestres

Lingüista i traductor intèrpret jurat

Barcelona

Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics

Institut d'Estudis Catalans

Barcelona

Antoni Milian i Massana

Revista de Llengua i Dret

Escola d'Administració Pública de Catalunya

Universitat Autònoma de Barcelona

Barcelona

Joan F. Mira

Antropòleg i escriptor

València

Secció de Filosofia i Ciències Socials

Institut d'Estudis Catalans

Barcelona

Josep M. Nadal

Universitat de Girona

Girona

Miquel Àngel Pradilla

Universitat Rovira i Virgili

Tarragona

Miquel Siguan

Universitat de Barcelona

Barcelona

Jaume Vernet

Universitat Rovira i Virgili

Tarragona

Generalitat de Catalunya

Barcelona

Sigles emprades pels autors

ACB	Asociación de Clubes de Baloncesto
AVL	Acadèmia Valenciana de la Llengua
BBC	British Broadcasting Corporation
BELMR	Bureau Europeen pour les Langues Moins Répandues
BNG	Bloque Nacionalista Galego
BOE	<i>Boletín Oficial del Estado</i>
CADCI	Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria
CAL	Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana
CE	Comunitat Europea
CEEA	Comunitat Europea de l'Energia Atòmica
CGPJ	Consell General del Poder Judicial
CIEMEN	Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions
CIG	Conferència Intergovernamental
CIRAL	Centre Interdisciplinaire de Recherche sur les Activités Langagières
CiU	Convergència i Unió
CNT-FAI	Confederació Nacional de Treballadors - Federació Anarquista Ibèrica
CPNL	Consorti per a la Normalització Lingüística
DVD	<i>digital versatile disc</i> ('disc versàtil digital')
EA	Eusko Alkartasuna
EEE	1. espai econòmic europeu (text d'Isidor Marí) 2. espanyols i espanyolistes excoents (text de Josep M. Mestres)
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya
ESO	ensenyament secundari obligatori
FCE	Fondo de Cultura Económica

FNAC	Fédération Nationale d'Achats pour Cadres
IB3	Televisió de les Illes Balears
ICE	Institut de Ciències de l'Educació (Universitat de Barcelona)
ICV-EUiA	Iniciativa per Catalunya Verds - Esquerra Unida i Alternativa
IEC	Institut d'Estudis Catalans
IRL	Institut Ramon Llull
IU-ICV	Izquierda Unida - Iniciativa per Catalunya Verds
JL	Juventudes Libertarias
JSU	Juventud Socialista Unificada
MCM	mitjans de comunicació de massa
MPTA	milions de pessetes
OMC	Organització Mundial del Comerç
ONU	Organització de les Nacions Unides
OSCE	Organització per a la Seguretat i Cooperació a Europa
PE	Parlament Europeu
PNB	Partit Nacionalista Basc
POUM	Partit Obrer d'Unificació Marxista
PPC	Partit Popular de Catalunya
PPCC	Països Catalans
PP-UV	Partit Popular - Unió Valenciana
PSC	Partit dels Socialistes de Catalunya
PSOE	Partido Socialista Obrero Español
PSUC	Partit Socialista Unificat de Catalunya
PUF	Presses Universitaires de France
RENFE	Red Nacional de los Ferrocarriles Españoles
RIP	<i>requiescat in pace</i> ('en pau descansi')
RML	<i>regional and minority languages</i> ('llengües regionals i minoritàries')
RTVE	Radiotelevisión Española
SA	societat anònima
SIA	Solidaritat Internacional Antifeixista
SIES	Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (Generalitat Valenciana)
SL	societat limitada
SMS	<i>short message service</i> ('servei de missatges curts')
SRI	Socors Roig Internacional
STEPV-Iv	Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià - Intersindical Valenciana

TALP	Centre de Tecnologies i Aplicacions del Llenguatge i la Parla (Universitat Politècnica de Catalunya)
TC	Tribunal Constitucional
TCE	Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa
TERMCAT	Centre de Terminologia per a la Llengua Catalana
TV	televisió
TV3	Televisió de Catalunya, SA (canal 3)
TVE	Televisión Española, SA
UDC	Unió Democràtica de Catalunya
UE	Unió Europea
UGT	Unió General de Treballadors
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura)
USC	Unió Socialista de Catalunya

Les llengües i les cultures en la nova Europa

Joan Martí i Castell

Director del seminari

Algunes comunitats històriques han tingut secularment allò que se n'ha dit «vocació europea»; han entès molt abans que d'altres la importància estratègica d'un espai ampli, divers, cohesionat per una antigor que, sense excloure contradiccions i fins i tot conteses bèl·liques, pot esdevenir una plataforma de voluntats solidàries per al progrés del món en la pau, la llibertat, la democràcia. Altres col·lectius han estat, en canvi, tradicionalment més escèptics i àdhuc hostils a una unió que els espanta justament per allò que té de més enriquidor: l'extensió dels territoris i les diferències de llengües i cultures que els són propis.

Paradoxalment, quan s'ha fet concreta l'aspiració de formar una Unió Europea, alguns objectius indefugibles dels qui més han empès el projecte són seriosament amenaçats per aquells qui sempre han temut l'heterogeneïtat. A l'Estat espanyol és un fet indiscutible que Catalunya neix i es forja mitjançant uns lligams estrets i complexos alhora amb pobles de l'altra banda dels Pirineus; la resta de comunitats ibèriques és especialment endogàmica i ancestralment s'obsessiona per una unitat artificial i, doncs, diguem-ho clarament, impossible.

L'Europa que avui té sentit no és la que es basa en el concepte restrictiu d'estat, senzillament perquè mutila, escapça, margina aspectes essencials que distingeixen pobles i nacions. El principi composicional ha de prevaler respecte al principi reductor i d'exclusió. Qui tingui por d'una Europa massa plural, plena de matisos, rica en manifestacions lingüístiques i culturals, val més que no s'hi incorpori, perquè només podrà contribuir al fre de la variació en la manera d'entendre la realitat. Si la Unió Europea ha de reduir el capital inestimable de les diferències, val més que abandoni cap aventura que hagi de suposar empobrir-nos d'allò que més distingeix les persones i les nacions: un tarannà, un capteniment peculiar i irrepètible.

El seminari que presentem vol ser una reflexió sobre qüestions elementals però discutides des de la incomprensió: el respecte i la valoració de les diferències. L'eufòria que entre la majoria de la comunitat catalana va revifar davant la concreció progressiva d'un nou concepte d'Europa avui és ofegada en alguns àmbits per un escepticisme que té la màxima expressió en la discussió sobre la conveniència o no de donar suport a la Constitució a partir de la qual s'ha de governar. És la desconfiança justificada; és el desencís de constatar posicions excloents. És, en suma, la indignació de qui tenint veu pròpia ha de suportar que, si vol participar en la construcció de la Unió Europea, s'intenti exigir-li que la substitueixi per la paraula d'altri, amb la qual és una vel·leïtat pensar que mai es pugui sentir identificat.

El seminari sobre *El català i la Unió Europea*, organitzat pel Consorci Universitat Internacional Menéndez Pelayo de Barcelona - Centre Ernest Lluch i celebrat al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, descabdellà, durant els dies 19 i 20 d'octubre de 2004, les ponències que segueixen, les quals van cloure en una taula rodona amb Isidor Marí, Antoni Milian, Josep M. Nadal, Miquel Siguan i Jaume Vernet com a participants i Joan Martí i Castell com a moderador.

El multilingüisme a la Unió Europea: tendències recents¹

Isidor Marí

Director dels Estudis d'Humanitats i Filologia de la Universitat Oberta de Catalunya
i membre de l'Institut d'Estudis Catalans

Ara fa uns vint-i-cinc anys, en un col·loqui sobre la diversitat lingüística europea que va tenir lloc a Meran el 1980,² Heinz Kloss advertia que en la integració europea era imprescindible fer compatibles dos objectius: la intercomprensió general i la preservació de les llengües mitjanes i petites. En aquelles mateixes jornades, Ricardo Petrella preveia tres possibles escenaris evolutius en la política lingüística europea:

a) Optimista: un avanç decidit en el reconeixement lingüístic, cultural i polític de les comunitats subestats i les minories.

b) Continuista: algun avanç en la situació de les llengües petites, una notable expansió de l'anglès com a interllengua i propensió dels estats membres a defensar l'hegemonia de les llengües d'estat.

c) Pessimista: una enèrgica reafirmació de les grans llengües d'estat que comportaria el ràpid retrocés de les llengües petites.

Podríem demanar-nos, a hores d'ara, quin cas s'ha fet dels advertiments de Kloss —a quin dels dos objectius han dedicat més esforços la Unió Europea i els seus estats membres— i també a quin dels tres escenaris de Petrella hem anat a parar. La resposta, a parer meu, és òbvia: la preservació de les llengües mitjanes i petites s'està sacrifi-

1. Aquest article reflecteix la situació prèvia al Consell del 13 de juny de 2005, en què es va aprovar el Reglament núm. 920/2005, que confereix l'oficialitat a la llengua irlandesa en igualtat de condicions a les altres llengües oficials de la UE (vegeu http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/es/oj/2005/L_156/L_15620050618es00030004.pdf [consulta: juliol 2005]), i la Decisió 2005/C 148/01, que preveu l'establiment d'acords que poden permetre l'ús oficial d'altres llengües, entre les quals el català (vegeu <http://www.infoeuropa.org/catala/actualitat/doc/conclusions%20consell%20DOUE%20200605.pdf>, [consulta: juliol 2005]).

2. G. BRAGA i E. MONTI CIVELLI (ed.), *Linguistic problems and European unity*, Milà, Franco Angeli, 1982.

cant a la intercomprensió general i som lluny de l'escenari optimista. En tot cas, podríem considerar si estem plenament en el pessimista, o no del tot.

Dues lògiques complementàries o contraposades?

En la construcció lingüística de la UE hi podem distingir dues lògiques —o dos punts de vista— que es corresponen a grans trets amb els dos objectius complementaris que apuntava H. Kloss:

— La societat en general, els ciutadans, centren la seva atenció en *els efectes que té i que tindrà la integració europea sobre la diversitat lingüística existent*. És a dir, es demanen com es poden veure afectats les comunitats lingüístiques, les llengües i els mateixos parlants per les transformacions que comporta la integració gradual en un únic espai econòmic, polític i, en cert sentit, cultural.

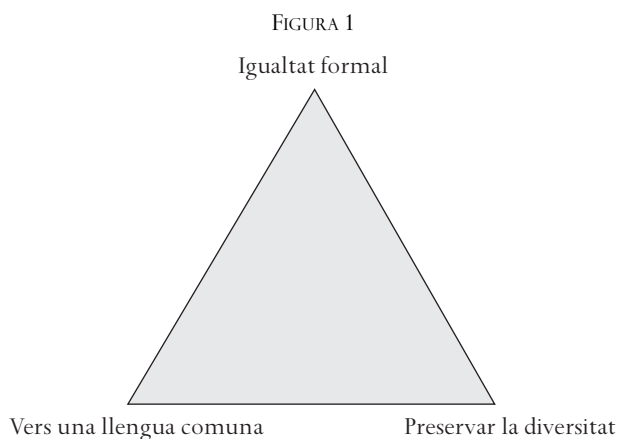
— Els dirigents polítics i econòmics, en canvi, semblen més interessats en *els inconvenients i les implicacions que comporta la diversitat lingüística europea per al procés d'integració*: quins condicionaments representa l'existència d'una multiplicitat d'idiomes a l'hora d'articular els diferents països en un mateix àmbit econòmic i un mateix marc polític.

Segons la meua opinió, aquesta segona lògica és la que predomina, i la política europea es podria resumir amb la frase «integració tot i el multilingüisme», deixant de banda la lògica dels ciutadans —que a tot estirar s'ha fet sentir, ocasionalment, en el Parlament Europeu, i que al seu torn es pot resumir així: el multilingüisme equitatiu és la condició d'una integració satisfactòria des d'un punt de vista democràtic.

En efecte, com veurem, en la política lingüística europea es fan especialment visibles les tres dimensions de l'anomenat «dèficit democràtic»: les mancances de la subsidiarietat —no es respecten les funcions locals de les llengües subestats—, les limitacions de la constitucionalitat —ja hem vist com ha arribat a costar introduir un esment genèric i subordinat a les llengües oficials no estatals— i la poca evidència del rendiment de comptes (*accountability*) —la fragmentació i la dissolució de la política lingüística europea fan extraordinàriament difícil percebre'n l'abast i els efectes. Tant és així que podem afirmar que no hi ha una autèntica política lingüística de la Unió Europea, sistemàtica, global i explícita. La proclamació que la UE respecta la diversitat lingüística no deixa de ser una declaració d'intencions retòrica, amb dubtosos efectes pràctics, que la Unió no s'encarrega de comprovar i avaluar.

Tres posicions principals davant la diversitat lingüística europea

Un polític canadenc, Alan Patten,³ considera que les posicions entorn de la diversitat lingüística europea es poden agrupar en tres grans apartats, que serien com els vèrtexs d'un triangle (fig. 1):

Una posició és la defensa de la *igualtat formal* entre totes les llengües (*equality of recognition*). Segons aquest punt de vista, la igualtat formal és necessària per a respectar els ciutadans que no dominen (encara) les llengües més difoses i tractar-los de manera justa. Només així la Unió Europea pot oferir una imatge equitativa, sense exclusions ni subordinacions entre els parlants per raó de la llengua. La igualtat formal evita que els membres dels grups lingüístics menys nombrosos perdin confiança en la utilitat de les seves llengües, vegin erosionada l'autoestima i puguin veure's empesos a decidir no transmetre aquestes llengües a les noves generacions. Facilita, per tant, la consolidació de totes les llengües i justifica la seva reproducció social. Es tracta, a més, d'un principi que podria fer-se extensiu a moltes llengües europees, i no sols a les llengües oficials d'un estat membre. Subratllem, doncs, que la igualtat formal entre les llengües és entesa com el punt de partida des del qual s'avança cap a la integració europea.

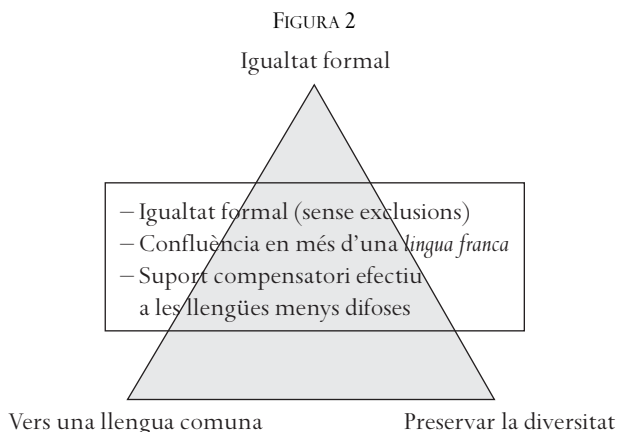
3. Alan PATTEN, *Language and European citizenship*, Graduate School for European and International Studies, <<http://www.rdg.ac.uk/EIS/research/tser/papers/Patten.htm>> (consulta: 2001). Una versió actualitzada del treball s'inclou a R. MARTÍNEZ i C. FONT (ed.), *European cultural diversity. Reading texts*, Barcelona, UOC, 2004.

En un segon vèrtex, hi ha la posició que sosté que és necessari i desitjable convergir ràpidament cap a una *llengua comuna* de tots els europeus (*language harmonization*). Segons aquesta tesi, l'adopció d'una llengua comuna facilitaria la mobilitat social, permetria superar barreres al lliure moviment de béns o serveis, persones i capitals, i evitaria l'aïllament de les petites comunitats lingüístiques. Una llengua comuna faria possible un espai públic europeu de deliberació i debat democràtic,⁴ sense el qual és difícil que Europa es cohesioni políticament. Només així es podria arribar a consolidar una identitat política comuna entre tots els europeus. D'altra banda, una llengua comuna permetria augmentar l'eficiència i reduir els costos de funcionament de les institucions europees en proporcions molt elevades. Fixem-nos que en aquest cas, a diferència de l'anterior, la igualtat entre els ciutadans seria un objectiu, un punt d'arribada, que justificaria l'expansió d'una llengua en detriment de les altres.

Finalment, hi ha la posició que considera que cal *preservar la diversitat lingüística* i evitar tant sí com no que es vegi erosionada (*language maintenance*). Des d'aquest punt de vista, no és suficient garantir la igualtat formal entre les llengües: la seva supervivència no queda assegurada amb la igualtat formal. La política lingüística europea s'hauria de comprometre a assegurar la igualtat de fet entre totes les llengües i garantir-ne la supervivència, propiciant si cal amb mesures compensatòries la recuperació de les que han perdut vitalitat. L'objectiu en aquest cas és recuperar la igualtat de fet entre totes les llengües, sense considerar si aquesta política és assumible o sostenible econòmicament.

En efecte, si hem de valorar en conjunt aquestes tres posicions —que en la realitat no presenten formulacions tan extremes i simples— podem reconèixer que reconstruir i mantenir tota la diversitat lingüística europea pot ser un objectiu inassolible; ara bé, promoure la confluència en una única llengua comuna és un objectiu difícilment justificable i que no seria fàcilment acceptat per molts de ciutadans europeus. La igualtat formal sembla que és, en efecte, la condició mínima inexcusable en el procés d'integració europea, encara que no garanteixi la persistència de totes les llengües ni la consolidació d'una llengua comuna. Sembla imaginable, doncs, una síntesi de les tres posicions (fig. 2):

4. Dieter Grimm i Jürgen Habermas van sostenir fa anys un debat entorn de la necessitat d'una llengua comuna per a aconseguir un espai públic europeu. Vegeu Dieter GRIMM, «Does Europe need a constitution?», *European Law Journal*, núm. 1, p. 282-302; i Jürgen HABERMAS, «Remarks on Dieter Grimm's "Does Europe need a constitution?"», *European Law Journal*, núm. 1 (1995), p. 303-307.

Una política europea que ofereixi garanties d'igualtat formal, sense exclusions, al màxim de llengües —a totes, si és possible—; que promogui el poliglòtisme dels ciutadans i la confluència gradual en unes quantes llengües àmpliament conegudes, les quals assumeixin progressivament funcions de *lingua franca* en algunes àrees territorials o en el conjunt d'Europa; però que s'acompanyi també d'un suport especial, compensatori o reequilibrador, a les llengües menys difoses, siguin oficials o no d'un estat membre, podríem considerar que és una política òptima, raonable i possible. No una política purament ideal. És així, però, la política lingüística europea?

Com ha subratllat fa poc Antoni Milian,⁵ la igualtat entre les llengües europees —encara que a voltes sigui proclamada emfàticament—⁶ no és més que un mite. S'hi pot percebre clarament una jerarquitització:

1. En primer terme, les llengües oficials i de treball, que han passat d'onze a vint amb l'ampliació (taula 1).

5. *La igualtat de les llengües a les institucions de la Unió Europea, mite o realitat?*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2003.

6. Vegeu, per exemple, aquest passatge de la Decisió núm. 1934/2000/EC del Parlament Europeu i el Consell, del 17 de juliol de 2000, sobre l'Any Europeu de les Llengües: «Totes les llengües europees, en la seva forma oral i escrita, són iguals en valor i dignitat des del punt de vista cultural i formen una part integral de les cultures i de la civilització europees.» (Ref. 300D1934, *Official Journal*, L 232, 14/09/2000, p. 1-5).

TAULA 1
*Els nous estats membres (població aproximada) i les seves llengües més representatives
 (percentatge aproximat; en negreta, les oficials)*⁷

Polònia (38,7 M)	polonès (98 %)
Hongria (10,2 M)	hongarès (97 %)
Txèquia (10,2 M)	txec (95 %)
Eslovàquia (5,4 M)	eslovac (85 %) [hongarès (10 %), etc.]
Lituània (3,5 M)	lituà (80 %) [polonès (8 %), etc.]
Letònia (2,4 M)	letó (52 %) [rus (30 %), etc.]
Eslovènia (2 M)	eslovè (90 %)
Estònia (1,4 M)	estonià (62 %) [rus (30 %), etc.]
Xipre (0,8 M)	grec (84 %) [turc (13 %)?]
Malta (0,4 M)	maltès (83 %) i anglès

2. L'irlandès, que com a llengua de tractat gaudeix d'una quasi oficialitat.
3. El luxemburguès, que participa en els programes lingüístics de la UE encara que no sigui oficial de la Unió (Luxemburg no ho ha sol·licitat).
4. El català, que es pot considerar que va aconseguir un cert reconeixement amb la Resolució 1235/90 del Parlament Europeu.⁸
5. Les altres llengües que disposen d'oficialitat en una part del territori d'un estat membre (com el gallec o el basc, a l'Estat espanyol).
6. Les llengües regionals o minoritàries no oficials.
7. Les llengües dels immigrants.

7. Observem que, excepte Polònia, els nous estats membres tenen una població inferior a la de l'àrea lingüística catalana, i que sols els tres primers idiomes oficials compten amb més parlants que la llengua catalana.

8. Aquesta resolució proposava al Consell i la Comissió que el català tingués accés a la publicació dels tractats i dels textos fonamentals de les Comunitats; a la difusió de la informació pública relativa a les institucions europees per tots els mitjans de comunicació; als programes elaborats per la Comissió per a l'aprenentatge i el perfeccionament de les llengües europees; a les relacions orals i escrites amb el públic a l'oficina o les oficines de la Comissió de les Comunitats Europees a les comunitats autònomes en qüestió. Moltes d'aquestes propostes no s'han tingut en compte, especialment la més important: l'accés del català als programes lingüístics europeus.

Les tres dimensions de la política lingüística europea

Si volem analitzar l'abast de la política lingüística de la UE, convé que centrem l'atenció en tres aspectes diferenciables:

- a) El règim lingüístic de les institucions —i dels altres organismes. És a dir, quines són les llengües oficials i de treball.
- b) La participació de les diverses llengües en els *programes i accions sectorials* de la UE.
- c) Els *efectes del dret comunitari* sobre l'oficialitat territorial (amb una referència específica al cas del català).

El règim lingüístic

El Tractat pel qual s'institueix una Constitució per a Europa (TCE) no ha modificat significativament el règim lingüístic que estableixen els tractats anteriors.

Així, les llengües que disposen de *versió autèntica* dels tractats —i de la legislació europea— i en les quals resta garantida la seguretat jurídica dels ciutadans que les parlen eren especificades per l'article 314 del Tractat de la CE i ara ho són per l'article IV-448 del TCE, en termes equivalents. L'irlandès hi consta novament com a llengua de tractat, per més que no és (encara) oficial a la UE.⁹

Pel que fa a les *llengües en què els ciutadans poden adreçar-se a les institucions* europees i en què poden rebre'n resposta, punt que abans era objecte de l'article 21 del Tractat de la CE, ara són els articles I-10.2.d, II-101.4 i III-128 del TCE que s'hi refereixen en termes similars: les llengües que confereixen aquest dret són les que disposen de versió

9. La redacció actual és la següent:

«1. El present Tractat, redactat en un exemplar únic, en llengües alemanya, txeca, danesa, eslovaca, eslovena, espanyola, estoniana, finesa, francesa, grega, hongaresa, anglesa, irlandesa, italiana, letona, lituana, maltesa, neerlandesa, polonesa, portuguesa i sueca, els textos del qual en cada una d'estes llengües són igualment autèntics, serà depositat en els arxius del Govern de la República Italiana, que en remetrà una còpia autenticada a cada un dels governs dels altres Estats signataris.

»2. El present Tractat podrà així mateix traduir-se a qualsevol altra llengua que determinen els Estats membres entre aquelles que, de conformitat amb els seus ordenaments constitucionals, tinguen estatut de llengua oficial en la totalitat o en part del seu territori. L'Estat membre de què es tracte facilitarà una còpia certificada d'estes traduccions, que es depositarà en els arxius del Consell.»

Cal remarcar que, quan es va afegir l'apartat 2 d'aquest article, se'n va modificar el títol, que abans era «Textos autèntics» i va passar a ser «Textos autèntics i traduccions», perquè no hi hagués dubte que aquestes traduccions addicionals no tenien autenticitat jurídica.

autèntica dels tractats. La diferència —significativa, com després veurem— és que ara s'especifica amb més precisió quines són les institucions i els òrgans subjectes a aquest compromís de disponibilitat lingüística.¹⁰

La regulació del règim lingüístic, que el Tractat de la CE (art. 290) remetia a un reglament del Consell,¹¹ és remès ara per l'article III-433 al mateix organisme, en els mateixos termes (adopció per unanimitat i salvetat pel que fa al reglament que es doni a si mateix el Tribunal de Justícia).

Val la pena observar que ni els tractats anteriors ni l'actual TCE no estableixen cap llengua oficial i que, per tant, segons els tractats no hi ha diferències entre l'irlandès i les altres llengües esmentades.

El Reglament 1/1958 —que no ha sofert des de la promulgació cap altre canvi que l'addició de noves llengües a mesura que s'incorporaven nous estats membres—¹² desenvolupa el règim lingüístic de les institucions de la UE, excepte el Tribunal de Justícia, que té regulacions específiques,¹³ segons les quals l'irlandès (i altres llengües no oficials) pot ser usat en els procediments.

És interessant observar el *criteri d'oficialitat* que estableix el Reglament 1/1958 en l'exposició de motius del seu preàmbul: l'oficialitat a la UE deriva —literalment— de la condició de «llengües oficials en un o més Estats membres» que tenen les llengües dels tractats. Notem que en cap cas no s'esmenta el requisit d'oficialitat *en tot el territori* del respectiu estat membre. És cert que, per a garantir la seguretat jurídica dels ciutadans —que han de tenir accés a la legislació europea en una llengua per a

10. Abans eren el Parlament Europeu, la Comissió, el Consell, el Tribunal de Justícia, el Tribunal de Comptes i el Defensor del Poble. Ara són, concretament, el Parlament Europeu, el Consell Europeu, el Consell de Ministres, la Comissió Europea, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, el Banc Central Europeu, el Tribunal de Comptes, el Comitè de les Regions, el Comitè Econòmic i Social i el Defensor del Poble Europeu. S'entén, doncs, que els altres organismes europeus no estan subjectes a aquest compromís.

11. El Reglament 1/1958, del qual ens ocuparem tot seguit.

12. La darrera esmena (abans de l'esmentada a la nota 1) es va fer el 2003 (diari oficial de la UE del 23 de setembre de 2003).

13. Podeu consultar-ne la versió més recent a l'adreça <http://curia.eu.int/en/instit/txtdocfr/txtsenviqeur/txt5.pdf> (consulta: 2005). Les altres institucions sovint fan referència a l'ús de les llengües en les seves regles de procediment, però resten subjectes als mínims establerts pel Reglament 1/1958. El Reglament del Parlament Europeu (podeu consultar-ne la darrera versió del 2004 a l'adreça <http://www2.europarl.eu.int/omk/sipade2?PROG=RULES-EP&L=EN&REF=TOC> [consulta: 2005]), per exemple, admet l'ús ocasional de llengües no oficials a la UE i sotmet a la disponibilitat d'intèrprets fins al 2006 l'ús de totes les llengües oficials.

ells oficial—, és *suficient* que sigui oficial de la UE una llengua oficial en tot el territori de cada estat membre (seguretat jurídica amb el mínim nombre de llengües oficials). Aquesta podria ser la raó de no haver declarat l'irlandès oficial de la UE. Però l'oficialitat recent del maltès—encara que l'anglès també és oficial a Malta— trenca aquesta pressuposició que si una llengua oficial en tot el territori d'un estat és oficial de la UE, ja no ho pot ser cap altra llengua oficial en aquest estat.¹⁴

L'article 1 del Reglament 1/1958 és el que estableix quines són les *llengües oficials i de treball*, atribuint aquesta doble condició a totes les llengües de tractat, excepte l'irlandès.¹⁵ Els articles següents (2-7) detallen l'ús d'aquestes llengües en les publicacions oficials de les institucions i en les seves relacions amb els ciutadans, reservant-los la possibilitat de regular d'altra manera les modalitats d'ús intern (art. 6).

És especialment interessant per a nosaltres subratllar que l'article 8 especifica que «Pel que fa als Estats membres amb diverses llengües oficials, l'ús d'una llengua s'ha de regir, a petició de l'Estat interessat, segons les normes generals de la legislació de l'esmentat Estat». Aquesta previsió—que tampoc no fa cap restricció a llengües oficials en tot el territori del respectiu estat— donava peu a una petició d'ús oficial per a la llengua catalana (que tan sols recentment ha estat presentada per l'Estat espanyol, en uns termes poc precisos; caldrà veure també amb quina eficàcia la defensa).¹⁶

14. El Reglament del Consell núm. 930/2004, de l'1 de maig, que ajorna la plena oficialitat del maltès, per manca de traductors qualificats, demostra també que el Consell és sensible a la petició d'un estat membre d'atorgar un tractament específic a alguna llengua oficial.

15. El Govern irlandès, però, ja ha demanat la inclusió de l'irlandès entre les llengües oficials i de treball.

16. Aquesta petició, que la premsa ha anomenat «memoràndum», és consultable a l'adreça [http://www.es-ue.org/Documents/MemorandumLenguasCCAA10%C2%BA\(DEFINITIVA\)ES10dic04.DOC](http://www.es-ue.org/Documents/MemorandumLenguasCCAA10%C2%BA(DEFINITIVA)ES10dic04.DOC) (consulta: abril 2005). Cal remarcar que no és una demanda d'oficialitat completa, com la que ha fet el Govern irlandès, sinó que es limita a reclamar un estatus semblant al que té actualment l'irlandès:

«El uso indistinto por los ciudadanos de cualquiera de las lenguas que tienen carácter oficial en España, en sus comunicaciones escritas con las instituciones (Parlamento Europeo, Consejo, Comisión, Tribunal de Justicia, salvo para las comunicaciones relacionadas con el ejercicio de la función jurisdiccional, y Tribunal de Cuentas) y órganos consultivos de la Unión (Comité de las Regiones y Comité Económico y Social), así como con el Defensor del Pueblo.

»— La facultad de utilizar dichas lenguas, previa petición formulada con antelación razonable, en las intervenciones orales (interpretación pasiva) en las sesiones plenarias del Parlamento Europeo y del Comité de las Regiones y, en su caso, en las sesiones ministeriales formales del Consejo (en particular cuando forme parte de la delegación española un representante de las Comunidades Autónomas).

»— La publicación oficial en tales lenguas de los textos legales finales adoptados por procedimiento de codecisión entre el Parlamento Europeo y el Consejo.

En el *funcionament real* de les institucions i els organismes de la UE, la identificació que fa el Reglament núm. 1 entre llengües oficials i llengües de treball no es veu reflectida en absolut. Hi ha moltes llengües oficials que són rarament usades com a llengües de treball, en virtut de restriccions de dret i de fet.

D'una banda, el multilingüisme integral sols obliga les institucions europees en sentit estricte —les esmentades a la nota 9—, i no a tots els organismes i les agències europees. L'Oficina d'Harmonització del Mercat Interior, per exemple, sols usa cinc llengües oficials. Va ser precisament arran d'un litigi sobre l'ús lingüístic en aquesta agència, que el Tribunal Europeu de Primera Instància va aclarir que el Reglament 1/1958 és simplement un text legislatiu secundari (*an act of secondary law*), modificable per altres acords unànimes del Consell, i que no consagra cap principi d'igualtat entre les llengües.¹⁷ Aquesta sentència, doncs, obre la porta a la reducció de les llengües de treball als organismes que no estan obligats pels tractats a respectar la disponibilitat lingüística i permet que futures disposicions tractin les llengües oficials de manera desigual.

D'altra banda, la pràctica dels usos lingüístics de les institucions i els organismes europeus en general tendeix a consolidar l'hegemonia de fet de tres llengües internes de treball: l'anglès, el francès i, en menor mesura, l'alemany.¹⁸ Els documents externs de les institucions es fan en totes les llengües oficials només si són d'abast general; altrament, els mateixos reglaments de règim interior preveuen la reducció discrecional de les llengües internes de treball per raons operatives.

La tendència a reduir el nombre de llengües de treball es fonamenta en dos tipus d'arguments:

»El Gobierno español asumirá el coste presupuestario que se derive de la ejecución en la práctica de las modificaciones del régimen lingüístico que se solicitan.

»Además, el Gobierno español entiende que las lenguas citadas deben incorporarse plenamente al Programa Lingua de la Unión, en pie de igualdad con las otras lenguas europeas cuyo uso y enseñanza promueve actualmente el Programa, no todas ellas, por lo demás, reconocidas hoy con estatuto de lengua oficial en el seno de la Unión Europea.»

A l'hora de redactar aquest treball (abril del 2005), sembla que el Govern espanyol acceptaria que el català no fos una llengua oficial com les altres esmentades en el Reglament núm. 1, sinó que un reglament diferent li donés un reconeixement oficial de segon ordre.

17. Sentència del cas *Christina Kik vs. l'Oficina d'Harmonització del Mercat Interior*, *European Court reports 2001*, p. II-02235.

18. Segons l'opuscle *Translating for a multilingual community*, del Servei de Traducció de la Comissió Europea, del febrer del 2002, l'any 2001 les pàgines d'originals traduïts eren 1.268.255, el 56,8 % de les quals eren en anglès, el 29,8 % en francès, el 4,3 % en alemany i el 8,8 % en la resta de llengües oficials en conjunt (en castellà, l'1,6 %).

- a) Els costos elevats que representa el multilingüisme integral.
- b) Les dificultats operatives i logístiques dels processos de traducció.

Evidentment, l'ampliació recent de les llengües oficials a la UE encara confereix més força a aquests arguments. El càlcul dels parells de llengües de traducció (P) segons el nombre (n) de llengües oficials es fa amb la fórmula $P = n(n-1)$; per tant, si abans de l'ampliació les combinacions de les onze llengües oficials eren de cent deu parells, amb les vint llengües actuals les combinacions entre llengües en els dos sentits de traducció passen a ser de tres-cents vuitanta parells.

Els costos de traducció per ciutadà s'havien xifrat, abans de l'ampliació,¹⁹ en uns dos euros, i curiosament solen ser valorats de manera ambivalent: si es tracta de defensar el multilingüisme integral, s'argumenta que el cost per ciutadà és insignificant; en canvi, si es tracta de dificultar que altres llengües, com el català, puguin esdevenir oficials, hom diu que l'augment del nombre de llengües oficials seria econòmicament insostenible. Caldrà veure quina és la valoració econòmica que se'n fa a partir d'ara, que pot haver pujat bastant, i quines conclusions se n'extreuen.

Amb tot, si el règim de multilingüisme integral es fa difícilment sostenible, no és tan sols per raons econòmiques: al capdavant, si els pressupostos s'incrementen degudament, aquesta és una dificultat superable.

Els inconvenients operatius i logístics dels processos de traducció, en canvi, semblen més difícils de resoldre: els retards inevitables en l'elaboració de les traduccions, la manca de traductors capacitats en algun parell de llengües o la inexistència de terminologia fiable en tots els camps d'especialitat, l'enorme complexitat dels sistemes d'interpretació i, com a conseqüència de tot, la comprovació que hi ha traduccions finals poc fiables i divergents, que tanmateix són igualment autèntiques pel que fa als efectes jurídics. La inseguretat jurídica i les disquisicions interpretatives que se'n deriven semblen els problemes més difícils de superar. Ja ens hem referit (nota 14) a l'ajornament en l'aplicació de l'oficialitat del maltès, a causa precisament d'aquest tipus de dificultats.

Tot això fa pensar en la possibilitat que un futur règim lingüístic de la UE tendeixi a diferenciar més clarament la condició de llengua oficial i de llengua de treball, reconeixent obertament les desigualtats de la situació actual. L'ús de totes les llengües oficials es podria reduir a les funcions de representació democràtica —especialment les parlamentàries—, en els textos legals que han de garantir la seguretat jurí-

19. OJ C 219 E, 01/08/2000 (p. 129); els costos totals eren avaluats el 1999 en 685,9 milions d'euros, un 30 o 40 % del pressupost administratiu de la UE.

dica a tots els ciutadans i en les comunicacions d'aquests amb les institucions europees. En els altres casos, les llengües més difoses (l'anglès, el francès, l'alemany, i potser l'espanyol i el polonès) serien les úniques llengües de treball.

La reducció de costos i la simplificació que comportaria un règim lingüístic d'aquest tipus hauria de permetre ampliar el nombre actual de llengües oficials, donant-hi entrada en peu d'igualtat a llengües com la catalana, que tenen més parlants que moltes llengües d'estat. D'altra banda, l'avantatge que representaria per a les llengües més difoses el fet d'esdevenir llengües de treball —un avantatge que s'afegiria als que ja els proporciona el funcionament del mercat— hauria de ser equilibrat augmentant les mesures compensatòries per a les llengües menys difoses en els programes europeus, que ara són aplicades de manera excloent, com veurem tot seguit.

La participació en els programes i les accions sectorials de la CE

El règim lingüístic de les institucions i els organismes de la UE té una indubtable importància, tant pels efectes jurídics i pels condicionaments pràctics que se'n deriven, com per les implicacions que tenen per a la representació i la participació democràtiques en termes d'igualtat.

Tot i això, l'abast dels programes i les accions sectorials de la Comissió Europea —que és cada vegada més extens— incideix sobre la totalitat dels ciutadans i les seves implicacions lingüístiques en les activitats de la vida corrent és molt més gran. Això justifica que li dediquem una atenció de primer nivell, i que no deixem en segon terme aquest aspecte de la política lingüística europea.

La incidència lingüística d'alguns programes europeus que podem adduir com a exemples ens ajudarà a fer evident el que acabem de dir. Pensem, si no, en programes educatius com el Sòcrates —amb accions específiques com Lingua—, en programes culturals com Cultura 2000, polítiques audiovisuals com Media o per al món digital com eContent.

Resulta especialment negatiu, per tant, que una llengua com la catalana, usada en tots els nivells educatius i amb una important presència en la producció cultural, en el món mediàtic i a la xarxa Internet, continuï exclosa d'aquests programes, en contra del que havia recomanat el Parlament Europeu en la seva Resolució 1235/90. És inadmissible que el català encara no pugui participar en programes com els LINGUA o COMENIUS, en què per contra participen altres llengües europees no oficials de la UE, com l'irlandès o el luxemburguès, i fins i tot llengües de països ter-

cers (com els de l'EEE). L'exclusió resulta encara més escandalosa si es té en compte que aquests programes declaren la seva voluntat de prioritzar les llengües menys difoses en la concessió dels ajuts.

Aquesta exclusió arriba a vegades a justificar-se amb una espontaneïtat molt similar al cinisme, com és el cas del Pla d'Acció 2004-2006 per a l'aprenentatge de llengües i el multilingüisme,²⁰ que afirma en la nota 10:

La llista de llengües elegibles està definida per la Decisió com les llengües oficials de la UE més el luxemburguès i l'irlandès. *En general, tanmateix, les comunitats de llengua regional i minoritària no cerquen suport per a l'ensenyament de les seves llengües com a idiomes estrangers.* (El subratllat és nostre.)

L'exclusió en aquests programes de les llengües europees que no són oficials de la UE equival a tractar-les com a no europees i no té cap mena de justificació. En aquest cas no hi té cap aplicació el principi que, jurídicament, justifica la suficiència d'una llengua oficial per a tots els ciutadans de cada estat membre per a garantir la seguretat jurídica. Al contrari, precisament les llengües menys difoses són les que més necessiten el suport dels poders públics, que en aquest camp com en tants altres tenen la responsabilitat de corregir els desequilibris que genera el funcionament mecànic del mercat, i no pas d'accelerar-ne els efectes amb mesures que reforcin les llengües més expansives. Cal tenir en compte que totes les estimacions indiquen que l'anglès és precisament la llengua més beneficiada pels fons europeus destinats a l'aprenentatge d'idiomes, i que en canvi els costos més elevats d'aprenentatge i traducció solen recaure en els parlants de les llengües menys difoses. Així, doncs, aquests ciutadans europeus paguen dues o tres vegades el multilingüisme: es paguen l'aprenentatge de les llengües més difoses i la traducció dels productes culturals entre aquestes i les seves pròpies llengües, i a més financen el multilingüisme europeu perquè contribueixi a l'expansió de les llengües més difoses i exclouï les seves llengües dels fons comunitaris. Tot un exemple d'equitat democràtica.

20. Podeu consultar-lo a l'adreça http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf (consulta: juliol 2005).

Els efectes del dret comunitari sobre l'oficialitat territorial del català

El tercer aspecte de la política lingüística europea que volíem comentar es refereix als efectes de la legislació comunitària sobre l'ús de les llengües que, com el català, són oficials en el seu propi territori. Es tracta sens dubte de la part més desapercibuda de la política lingüística de la UE i per això mateix mereix una atenció destacada, ja que té conseqüències importants, com tractarem d'evidenciar.

Com veurem amb els exemples que adduirem, la defensa dels principis del mercat únic es fa sovint de manera innecessàriament lesiva per a l'oficialitat territorial de llengües com el català. Es tracta, doncs, de casos que evidencien la manca de respecte del principi de subsidiarietat, que obligaria a preservar l'eficàcia de la legislació subestatal, tant per part de la UE com per part de l'Estat espanyol. Aquest, però, com veurem, no tan sols no fa res per protegir les competències subestatals, sinó que aprofita la legislació europea per a restringir l'ús oficial del català.

Cal recordar, a més, que segons el Tractat constitucional només el Comitè de Regions —i no la regió que es consideri afectada— tindrà la facultat de defensar la legislació subestatal davant dels tribunals europeus. Vegem-ho amb alguns exemples.²¹

Les normes de control metrològic són una competència de la Generalitat de Catalunya, però la Directiva europea 71/316 estableix que la documentació s'ha de presentar *en una llengua oficial* segons la legislació estatal corresponent. El Reial decret espanyol 597/1988 va obligar a fer-ho en castellà (tot i que hauria pogut admetre qualsevol de les llengües oficials). Arran del conflicte presentat per la Generalitat, la Sentència TC 236/1991 confirma la validesa del Reial decret i pretén salvar la situació dient que el ciutadà o la Generalitat s'ha de fer càrrec de traduir els documents si els originals són en llengua catalana. Es tracta, doncs, d'una manera d'invalidar l'oficialitat territorial del català prenent com a pretext la legislació europea.

El cas amb més repercussió pública, però, és el de l'etiquetatge dels productes de consum. La Directiva europea 79/112, de 1978, permetia etiquetar els productes alimentaris *en una llengua fàcilment entenedora* per al consumidor. Al final d'un llarg litigi entre el Govern espanyol i la Generalitat de Catalunya sobre les llengües de l'etiquetatge, la Sentència TC 147/1996 admeté que la Generalitat podia establir-hi l'ús de qualsevol de les llengües oficials, indistintament (català, castellà o totes dues). Poc

21. Els extrec de l'obra d'Antoni MILIAN, *La igualtat de les llengües a les institucions de la Unió Europea, mite o realitat?*, Barcelona, UAB, 2003.

després, però (oh, casualitat!), una nova directiva europea —la 97/4, del 1997— fixava²² que *només cada estat membre* podia establir quines llengües *oficials de la UE* s'han d'usar en l'etiquetatge. Així quedava exclosa una facultat legislativa reconeguda pel Tribunal Constitucional i fins i tot la possibilitat que una norma estatal estableixi l'etiquetatge en català, mentre aquesta llengua no sigui oficial de la UE.

Amb aquests precedents, cal estar en guàrdia respecte a futures mesures legislatives europees que puguin qüestionar aspectes vitals per a la continuïtat de la llengua catalana, com els ajuts públics compensatoris a la producció cultural catalana o als mitjans de comunicació en català, o les quotes de difusió radiotelevisiva o cinematogràfica en llengua catalana. És cert que la UE manté posicions favorables a la diversitat lingüística i cultural en el mercat, enfront de la desregulació que propugna l'OMC.²³ Qui ens assegura, però, que algun dia no aplicarà a aquest camp el mateix criteri que utilitza per a l'exclusió de les llengües que no són oficials de la UE dels programes culturals de la mateixa Unió? I una cosa semblant podríem dir del respecte, fins ara mantingut, del requisit de coneixement de la llengua catalana per a accedir a llocs de treball en què es consideri pertinent i necessari.

A manera de conclusió

En vista de totes aquestes consideracions i dels fets recents que han tingut lloc en la negociació de l'oficialitat de la llengua catalana a la UE, entenc que els nostres objectius són clars:

— Aconseguir una reforma del Reglament 1/1958 que estableixi l'oficialitat a la UE de les llengües que ja són oficials al seu territori (sigui aquest el territori de tot un estat o no), si són parlades per una població igual o superior a la d'algun estat membre (en aquests termes es pronuncià la Convenció Catalana, i la recent consecució de l'oficialitat per a la llengua irlandesa confirma que això és possible). És probable que això requereixi la inclusió del català entre les llengües de Tractat, tal com s'havia reclamat també en el seu moment des de les nostres institucions i la societat civil.

22. L'actual Directiva 2000/13 s'expressa en els mateixos termes.

23. L'article III-315.4 del Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa diu, per exemple: «El Consell es pronunciarà també per unanimitat per a la negociació i la celebració d'acords:

»a) en l'àmbit del comerç de servicis culturals i audiovisuals, quan estos acords puguin perjudicar la diversitat cultural i lingüística de la Unió».

— No acceptar com a vàlida, ni tan sols transitòriament, una situació com l'actual, que queda per sota de la condició de la llengua irlandesa abans del seu reconeixement oficial.

— Exigir del Govern espanyol, si realment és el nostre estat, que almenys aconseguixi la inclusió immediata del català en tots els programes europeus, igual com fa temps que ha aconseguit el luxemburguès, sense ser oficial de la UE.

— No oblidar la defensa de les competències lingüístiques subestats, en exercici de la subsidiarietat: sense competències legislatives suficients, no es pot garantir la continuïtat de la llengua catalana.

És important, a més, que aquests objectius siguin perseguits amb una acció generalitzada i persistent (i no fragmentària i intermitent, com fins ara) per part de les institucions i de la societat de llengua catalana. Cal aconseguir la màxima conjunció d'institucions polítiques (parlaments, governs, ajuntaments...), acadèmiques (IEC, Institut Joan Lluís Vives...) i associatives, amb un ampli suport social. La pressió s'ha de mantenir alhora davant de l'Estat, davant de la UE i davant dels altres estats membres.

Es tracta, òbviament, de mantenir present que hi ha un problema de dèficit democràtic pendent de resoldre: l'exclusió de milions d'europes de llengua catalana contradiu els principis democràtics més elementals. O és que només aconseguint la independència política —com Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Lituània o Letònia— es pot aconseguir la igualtat lingüística? És aquest el missatge que ens volen transmetre la UE i l'Estat espanyol?

Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat catalanòfona: l'ecosistema comunicatiu valencià contemporani

Miquel Àngel Pradilla

Professor titular del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili

Aquest article té com a objectiu avaluar, de manera sintètica, el grau d'individuació o d'imbricació de l'ecosistema comunicatiu valencià en un marc de referència més ampli constituït pel territori històricament catalanòfon.

Des d'una perspectiva crítica amb la consideració habitualment monolingüe del constructe *comunitat lingüística*, s'atorgarà la màxima importància a la *interrelació lingüística*, les *actituds* i les *normes lingüístiques* i la *integració simbòlica*.

1. La revisió epistemològica del sintagma *comunitat lingüística*

Una *comunitat de comunicació* [o, alternativament, de *comunitat comunicativa*] serà la totalitat de parlants que participen activament o passivament en els circuits comunicatius existents, en un determinat lloc en un determinat moment, indiferentment de la llengua o les llengües que parla cadascú i indiferentment de les variables extralingüístiques.

Carsten Sinner (2003, p. 146)

En un treball molt interessant que aquesta mateixa revista va acollir en el seu número fundacional, Carsten Sinner reprenia el tant espinós com irresolt tema de la validesa analítica de constructes teòrics com la *comunitat lingüística*, la *comunitat idiomàtica* i la *comunitat de parla*. Unes conceptualitzacions que, si bé en el seu moment van permetre desviar l'atenció quasi exclusiva de la lingüística per l'estructura interna de les llengües cap als usuaris i l'ús, amb el pas del temps i el consegüent desenvolupament de l'edifici teoricometodològic de la sociolingüística s'han revelat insufi-

cients a l'hora d'avaluar de manera adequada les complexes relacions entre llengua i societat. Sens dubte, les aportacions de disciplines emergents com la sociolingüística variacionista i l'etnografia de la comunicació, inicialment subsidiàries de la sociologia del llenguatge, han tingut un protagonisme essencial en aquest procés revisiionista.

Abans de cloure l'esmentat article amb la proposta terminològica i conceptual que visualitza la citació que encapçala l'apartat, Sinner (2003, p. 146) ens ofereix una síntesi de les diferents alternatives aportades i de les revisions formulades pels investigadors preocupats per la qüestió. Així, arriba a la conclusió segons la qual «els termes tradicionalment usats resulten [...] massa restringits, i les xarxes socials són un aspecte a tenir en compte, però difícil d'operacionalitzar. A més, *comunitat lingüística* o *idiomàtica* fa la impressió de tractar-se d'un tipus de comunitat definida per factors lingüístics, cosa que es fa més notòria si tenim en compte que *comunitat lingüística* fins i tot s'ha substituït per *comunitat de llengua* (an. *Language community*) [...]. *Comunitat de parla* evoca *parla*, i fa pensar que es tracta d'una qüestió a nivell de parla, sense tenir en compte que el nivell de la norma de les llengües implicades també té un paper essencial».

El cert és que a mesura que els sociolingüistes —independentment de la seua devoció sociològica, etnogràfica o variacionista— s'han hagut d'enfrontar amb realitats concretes, els diferents criteris definidors de la unitat d'anàlisi s'han posat a prova. Així, des del capítol que va dedicar Bloomfield (1933) a la comunitat lingüística —les ambigüitats del qual són a la base d'algunes controvèrsies posteriors—, en els treballs de Labov (1972) i Fishman (1979), a més de considerar la presència de més d'una varietat, s'atorga la màxima importància definitòria a la comunió d'actituds (normes socials que determinen l'adequació comunicativa) envers les varietats del repertori lingüístic. I en els de Gumperz (1968) i Dell Hymes (1974) s'emfasitza la interacció lingüística com a factor determinant.

Dit això, ens agradaria posar en relleu un lloc comú, present en bona part de les propostes definitòries: la comunicació entre els membres del grup. Acabem de veure que és central a Gumperz i Dell Hymes. Gumperz proposa el sintagma *comunitat de discurs* com a concepte genèric, mentre que la noció d'*àrea lingüística* delimitarà la realitat a estudiar. Aquesta noció remetrà a un grup social monolingüe o plurilingüe cohesionat mitjançant la freqüència i la densitat de la interacció social. Uns trets que, alhora, establiran els límits amb àrees adjacents amb les quals la densitat de comunicació serà menor. Per la seua banda, Fishman destaca com a trets que s'evidencien en una comunitat la comunicació interna fluida i, independentment de la varietat que utilitzen, la integració simbòlica dels seus membres.

Sens dubte, l'impressionant augment dels fluxos comunicatius, propiciat per l'accés a les noves tecnologies de la informació i de la comunicació i pel desplaçament d'importants contingents de persones a la recerca de millors condicions de vida, ha col·locat la interacció lingüística en el centre d'atenció dels estudiosos. No és estrany, doncs, que Sinner haja triat una terminologia de referència, la *comunitat de comunicació*, que hi faça referència explícita. D'altra banda, les consideracions del nostre autor aporten un valor afegit per a la comesa que ens ocupa, atès que són conseqüència de la reflexió encetada a propòsit de l'elaboració d'una tesi doctoral, *El castellano de Cataluña. Aspectos cualitativos y cuantitativos* (Sinner, 2001), que focalitza l'atenció en un territori on la varietat històrica és la catalana. Una *àrea lingüística*, com diria Gumperz, on conviuen grups bilingües —amb habilitats comunicatives matisades, com la mateixa competència passiva— amb grups monolingües. Una àrea on la poliglòtització funcional, com a la resta de societats de l'anomenat «Primer Món», esdevindrà un requeriment que cada cop afectarà més persones.

L'article que el lector té a les mans també participa d'aquesta consideració prioritària del fenomen interaccional. Tal com reflecteix el títol, el concepte referencial és *ecosistema comunicatiu*. Un sintagma que de la mà de Haugen (1972), pare de l'ecolingüística, irromprà amb força en la sociolingüística catalana contemporània.

2. L'ecosistema comunicatiu valencià contemporani

Potser la definició més senzilla és la de John Lyons [*New Horizons in Linguistics*], per la qual [una comunitat lingüística] es tracta de «la gent que utilitza una determinada llengua o (dialecte)». Aquesta definició deixa al marge qualsevol altra consideració que no siga la comunicació lingüística estricta, com ara les actituds, els valors o els símbols compartits, posem per cas; o el fet que els parlants siguen, eventualment, bilingües; és a dir que pertanyen a una altra comunitat lingüística.

Toni Mollà (2002, p. 80)

2.1. Introducció

Efectivament, Toni Mollà posa damunt de la taula l'accepció més freqüent amb què se sol identificar, encara avui i fins i tot en l'àmbit dels nostres estudis sociolingüístics, el marc analític dels usos lingüístics. Això és: la comunitat de llengua (o de varie-

tat); en definitiva, la catalogació monolingüe del grup. No obstant això, s'apressa a recollir i avaluar els diferents criteris que, en funció de la seua interrelació, determinaran l'elaboració d'una presa de consciència de la pertinença a una determinada comunitat lingüística: l'esmentada comunitat de llengua, la interrelació lingüística, les actituds lingüístiques i les normes d'ús i la integració simbòlica. En aquest apartat resseguirem els diferents criteris per tal d'avaluar, de manera sintètica, el grau d'individuació o d'imbricació de l'ecosistema comunicatiu valencià amb la hipòtesi de pertinença a un marc de referència més ampli constituït pel territori històricament catalanòfon.

2.2. *Comunitat de llengua*

Ja hem vist en l'apartat anterior com el criteri que fa referència a una *comunitat de llengua* va començar a entrar en crisi a finals de la dècada dels seixanta del segle passat. I, malgrat tot, sobreviu tossudament a les crítiques inventariades. Segons la nostra opinió, la problematització constant que ha suposat el qüestionament de la «unitat de la llengua» de catalans, valencians i balears ha posat el concepte en primera línia de debat. Això sí, més que avaluar la interacció comunicativa dels membres, la major part de la producció assagística ha nuclearitzat el seu argumentari al voltant de la justificació de la catalanitat filogenètica i de l'avaluació de la (mínima) distància estructural de les varietats geogràfiques implicades.

Sense menystenir les (necessàries) reflexions apuntades, creiem que, a hores d'ara i en un context multilingüe, s'hauria de generalitzar l'assumpció d'una concepció lingüística multilectal, amb varietats (emparentades o no des del punt de vista genètic) que des de l'òptica geolingüística visualitzen un *continuum* i des de la perspectiva funcional, un *repertori*. És en l'anàlisi dels àmbits històric i geogràfic on prendrà sentit la segmentació i la subsegüent etiquetació d'un conjunt de varietats com a *llengua*. En canvi, l'estudi de la història (socio)lingüística d'un col·lectiu de base territorial ha de possibilitar descriure l'existència de nous grups (de vegades molt antics, com és el cas que ens ocupa), portadors de varietats, interpretades socialment com a llengües diferents. Llengües en contacte (i sovint en conflicte) que constituïran un repertori funcional amb l'aquiescència (d'almenys una part substancial) del col·lectiu.

Segons això, la caracterització ecosistèmica (Haugen) de l'àrea lingüística (Gumperz) administrativament valenciana no pot perdre de vista els punts següents:

a) Quant a l'avaluació del contínuum geolingüístic de les varietats històriques, d'una banda, la consideració de la variació interna, i, de l'altra, la continuïtat lingüística sense estridències que les comarques del nord valencià (varietat tortosina meridional) mostren en relació amb tota la franja occidental de Catalunya (varietat nord-occidental) i especialment amb les Terres de l'Ebre (varietat tortosina septentrional). Paradoxalment, serà a Catalunya on les isoglosses que delimiten les varietats nord-occidental i oriental central presentaran un trànsit més abrupte.

b) Pel que fa al repertori lingüístic, al País Valencià hi ha dues llengües que, amb recursos sociopolítics força desequilibrats, pugnen per monopolitzar la funció discriminant que els atorgaria un paper preminent en les comunicacions formalitzades. En aquest sentit, no és sobrer recordar que el grup que té com a llengua primera (L1) el valencià s'ha bilingüïtzat, mentre que una part rellevant (més socialment que numèricament) del grup que té com a L1 el castellà es manté monolingüe. D'altra banda, l'impacte del fenomen migratori serà determinant a l'hora de reforçar o reduir la potencialitat comunicativa dels dos grans grups lingüístics esmentats.¹

Sobre l'adscripció lingüística de la varietat valenciana a un col·lectiu territorial d'àmbit superior, sobre la pertinença, en definitiva, a un marc comunicatiu més ample, poca cosa més es pot dir al marge de tota la producció lingüísticofilològica que s'ha ocupat del tema. I tanmateix, la qüestió de la unitat de la llengua, tot i la posada en funcionament d'una operació politicosocial d'envergadura com el batejat *pacte lingüístic*, amb la creació d'una flamant Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) com a buc insígnia, no acaba d'eixir definitivament del debat social i polític (Pradilla, 2004). Ens temem, però, que la resta de criteris esmentats anteriorment aportaran més llum sobre el tema que ens proposem escatir.

2.3. *Interrelació lingüística*

Efectivament, tal com s'ha dit anteriorment, segons la nostra opinió la qüestió nuclear estarà definida per la *interrelació lingüística*, això és, per la interacció comunicativa entre els membres del col·lectiu. En el cas que ens ocupa, és primordial conèixer la realitat sociolingüística del territori valencià en relació amb les competències, els usos i les representacions socials dels grups lingüístics que conviuen en l'ecosistema.

1. Una aproximació a les actituds lingüístiques dels migrants al País Valencià es pot trobar a Morelló (2002).

En aquest sentit, qui signa aquestes ratlles ha denunciat reiteradament el capteniment del Govern valencià pel que fa, entre d'altres temes, a la invisibilització de dades demolingüístiques (Pradilla, 2002). Així, amb l'accés del Partit Popular al poder l'any 1995, el desmantellament de la ja feble estructura planificadora heretada després de dotze anys de govern del Partit Socialista del País Valencià va propiciar la hibernació del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència (SIES). Com és sabut, sense dades objectives s'impossibilita qualsevol avaluació fonamentada sobre la política lingüística oficial.

Ara no és el moment d'aprofundir en la interpretació evolutiva de les dades demolingüístiques a l'abast. En funció dels anys estudiats, el lector interessat trobarà avaluacions de conjunt a Mollà (1992), Pitarch (1993), Sanjuan (1999) i Hernández Dobon (2000). Tanmateix, voldríem fer referència a la difusió recent de les dades lingüístiques del Cens de població i vivenda de la Comunitat Valenciana del 2001 i a la presentació sumària d'una enquesta encarregada per la Secció de Foment de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.² En el primer cas, el Cens del 2001, es reprèn una anàlisi seriada sobre el coneixement del valencià que, amb periodicitat quinquennal, va iniciar-se amb el Padró de l'any 1986 i es va interrompre l'any 1996. En canvi, l'exploració de les dades de l'enquesta de l'AVL, a més d'oferir la fotografia més actualitzada de la competència lingüística, aportarà també (i sobretot) informacions valuossimes sobre l'ús efectiu.

Per a l'avinentesa que ens ocupa, justament pels dos motius adduïts, hem triat l'opció de contrastar les dades de l'enquesta de l'AVL amb les de la darrera enquesta elaborada pel SIES l'any 1995, l'*Enquesta sobre l'ús del valencià*. Entre les dues s'abraça un període de gairebé deu anys, amb un mateix gestor institucional de la política i la planificació lingüístiques. De moment, serà suficient per marcar la direccionalitat dels processos endegats per les dues grans llengües en contacte.

En relació amb les diferents habilitats amb què es manifesta la competència lingüística, les capacitats d'*entendre, parlar, llegir i escriure*, en el període esmentat (1995-2004) només han augmentat les dues darreres: +0,5% l'habilitat lectora (SIES 46,5% - AVL 47%) i +4,6% l'escriptora (SIES 20,4% - AVL 25%). Els increments d'aquestes competències, fortament vinculades a l'ensenyament, s'han d'associar a l'accés del valencià al sistema educatiu.³ En canvi, s'observen importants davallades percen-

2. Vegeu <http://www.avl.gva.es/premsa>.

3. A Pitarch (2002) hom pot trobar una anàlisi crítica de la política i planificació lingüístiques que el Govern valencià ha aplicat a l'ensenyament.

tuals en dues habilitats comunicatives tan fonamentals com la comprensió i la parla: -11,4 % en la capacitat d'entendre (SIES 87,4 % - AVL 76 %) i -9,7 % en la de parlar (SIES 62,7 % - AVL 53 %).

Aquestes darreres dades defineixen un retrocés molt important en el coneixement de la llengua territorial històrica i, tal com veurem de seguida, auguren una reculada correlativa en els usos. De moment només s'han fet públiques les dades sobre tres àmbits de la zona valencianoparlant («a casa», «a les grans superfícies» i «amb els amics»), i a tots tres l'ús del valencià ha experimentat importants descensos: -14 % a casa (SIES 50 % - AVL 36 %) i -11,4 % a les grans superfícies (SIES 31,4 % - AVL 22 %); l'ús del castellà amb els amics, lleugerament per sota del valencià l'any 1995, s'invertirà +7,2 % (SIES 44,8 % - AVL 52 %).

2.4. Actituds lingüístiques i normes d'ús

Les actituds lingüístiques i les normes d'ús són dos aspectes vinculats molt estretament. No en va les normes solen donar resposta a les actituds que els membres d'un col·lectiu tenen envers les varietats del repertori que tenen a l'abast. Òbviament, les actituds i les normes definiran una relació de causalitat amb el panorama sociolingüístic esbossat sumàriament. Així, la llengua en regressió presentarà una matriu de trets valoratius que la faran prescindible i, alhora, substituïble per la llengua en expansió. Estem parlant, en definitiva, d'un patró clàssic de procés de substitució lingüística.

Aquest és un tema que no ve de nou als sociolingüistes valencians. De fet, les recerques dels estudiosos —Aracil (1968), Fuster (1968) i Ninyoles (1969) van ser els pioners— han acabat caracteritzant un procés de substitució lingüística que ja comença el segle XVI, primer amb la bilingüització i després amb l'abandó del valencià per part de la noblesa autòctona. El contacte creixent amb el castellà del gruix de la societat va propiciar que a partir del segle XIX, un cop bilingüitzada (gairebé) tota la població, la castellanització prengué una dinàmica social ascendent i expansiva. Sens dubte, l'assignació d'estatus superior a la llengua castellana fou la causa nuclear de la mobilitat lingüística de la població que volia promocionar socialment. L'estat contemporani de l'esmentat procés mereix una atenció peremptòria, ja que les recerques que en donen notícia presenten conclusions contradictòries. D'una banda, els treballs dirigits per Ninyoles des del SIES (sempre anteriors al 1995), reforçats pel treball de Querol (2000) des de la perspectiva de les representacions socials, defensen l'aturada del procés substitutori. La mateixa enquesta de l'AVL diagnòstica lacònica-

ment una «estabilització relativa» de la transmissió lingüística intergeneracional. D'altres recerques aporten dades menys falagueres: són referencials els treballs de Colom (1998) a l'àrea metropolitana de València i Montoya (1996, 2000) a la conurbació alacantina. El País Valencià contemporani es mostra, doncs, com un laboratori immillorable per als estudis actitudinals. Els prejudicis i l'autoodi van de bracet en aquest camí de deserció lingüística.

Tanmateix, el consens social necessari a l'hora d'estabilitzar unes normes socials d'adequació comunicativa tan desfavorables al valencià no s'ha consumat. L'ecosistema comunicatiu valencià mostra una col·lisió d'interessos diàfana entre una part significativa de la societat civil i les elits governants. Mentre que la primera exigeix una transformació profunda de la dinàmica lingüísticocultural descrita, l'estament polític aposta decididament pel manteniment de l'*statu quo*. Val a dir que, de moment, es troba a faltar una contraelit que assumisca amb convenciment la representació dels sectors compromesos amb el redreçament lingüístic del valencià. Aquests sectors entenen que una planificació lingüística adequada no pot defugir la integració en una comunitat, si més no cultural, que projecte sinèrgicament la potencialitat de tot l'àmbit territorial catalanòfon. En un món marcat per la globalització on les noves tecnologies desterritorialitzen els àmbits de referència, l'establiment d'un marc comunicatiu compartit definit per una alta densitat d'interaccions seria l'objectiu immediat a assolir.

Les elits al poder des del 1995, ben atentes a preservar el capital lingüístic del qual són beneficiàries, han activat una contraplanificació lingüística (2002) l'impacte de la qual comença a entrellucar-se amb les dades a l'abast. Es tracta d'una no-intervenció que ha menystingut la presència del valencià en les comunicacions institucionalitzades i, de retruc, n'ha minimitzat l'ús en les comunicacions interpersonals vinculades a la privacitat. I, d'altra banda, plenament conscients dels efectes desemascaradors que podria tenir entre la ciutadania la percepció d'altres gestions d'ecosistemes afins, s'han obsedit en la creació d'un àmbit referencial profundament tribal i exclouent de qualsevol adscripció a un mercat cultural que garantisca la viabilitat comunicativa del valencià.

2.5. Integració simbòlica

Liderada pels segments més reaccionaris de la societat en connivència amb els sectors més espanyolitzats de l'esquerra, la *integració simbòlica* del col·lectiu valencià ha esde-

vingut un projecte històric prioritari. Un projecte que ha pres suport en la manipulació de lleialtats afectives particularistes, al servei d'una identitat sacralitzada que instrumentalment *utilitza* la llengua castellana i simbòlicament *defensa* la valenciana. Una varietat lingüística, l'autòctona, presentada ara com una llengua filogenèticament diferent de la de catalans i balears, ara com una varietat volgudament individuada en un sistema lingüístic històric. Si fem memòria dels resultats de la permanent negociació a què s'ha vist sotmesa la simbologia domèstica (bandera, himne i denominacions del territori i de la llengua), ens adonarem de seguida del triomf reiterat dels plantejaments particularistes. No ens hauria d'estranyar, doncs, que el *pac-te lingüístic* a què hem al·ludit prenga la mateixa direccionalitat.

De l'any 1995 ençà, amb l'arribada del Partit Popular al Govern valencià la maquinària institucional ha estat permanentment al servei de la creació d'un marc cultural aïllacionista.⁴ Algunes decisions especialment emblemàtiques de la primera legislatura (1995-1999) van ser: *a*) el conseller de Cultura i Educació del Govern valencià (PP-UV), Fernando Villalonga, va signar l'Ordre de 22 de desembre de 1995, que invalidava l'Ordre de 16 d'agost de 1994, mitjançant la qual el conseller Joan Romero (PSOE) proposava l'homologació de les certificacions de la Junta Qualificadora de Coneixements de Valencià amb les de les entitats equivalents catalanes i balears; i *b*) la resolució de les Corts Valencianes on es derogava el decret que atorgava a la universitat —a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana— la potestat de revisió dels textos escolars, l'octubre del 1997. La segona legislatura i el començament de la tercera (1999-2004) donaran continuïtat a la mateixa motivació de les intervencions acabades de descriure: *a*) la proposta d'eliminar els autors literaris catalans i balears del temari de l'assignatura Valencià. Llengua i literatura; i *b*) el no-reconeixement, en el marc de l'aplicació del requisit lingüístic en la contractació institucional, de les titulacions en filologia catalana de les mateixes universitats valencianes, els llicenciats de les quals haurien de passar per una acreditació de coneixements alternativa.⁵ En relació amb aquesta decisió, és important destacar la recent resolució del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana (9 de juliol

4. A l'hora d'avaluar la política i la planificació lingüístiques durant aquest període de gairebé deu anys, és important remarcar que els primers quatre anys el suport d'Unió Valenciana a la governabilitat va tenir com a conseqüència la mediatització de bona part de la intervenció cultural en clau secessionista. Un inventari (no exhaustiu) d'actuacions en aquest sentit es pot consultar a Pradilla (2002), p. 107.

5. Quant a l'eliminació dels autors literaris no nascuts en territori valencià, la modificació dels currículums d'ESO i batxillerat, malgrat l'allau de protestes dels agents implicats (editorials, ensenyants, etc.), es va oficialitzar mitjançant els decrets 39/2002, de 5 de maig, i 50/2002, de 26 de març. I en re-

de 2004), el qual, mitjançant una mesura cautelar, ha ordenat a la Generalitat Valenciana que accepte el títol de filologia catalana en les oposicions de secundària i mestres del 2004.⁶

D'altra banda, convé estar molt atents a la gestió estandarditzadora que porta a terme l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.⁷ La creació d'aquesta institució inaugura una nova etapa on el *policentrisme* s'entén en el sentit de 'presència conjunta de diversos centres codificadors en l'àmbit territorial d'una mateixa llengua'. Presència que pren suport en una fonamentació *de iure*: Llei 7/1998, de 16 de setembre, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.⁸ No s'escapa a ningú l'importantíssim paper referencial que té la varietat comuna a l'hora de consolidar un marc grupal de pertinença en un món on la comunicació formalitzada ha adquirit un paper preeminent. La caracterització conjunta de les funcions *unificadora* i *separatista* establirà, en definitiva, qui som *nosaltres* i qui són *ells*.

En vista de les diferents intervencions que l'AVL ha fet públiques, hom constata un capteniment localista que encaixa plenament amb la política cultural oficial. La imprescindible coordinació amb les altres institucions del domini lingüístic amb la mateixa comesa és nul·la. I la instrumentalització política de les seues recomanacions lingüístiques atia novament el conflicte amb els mons acadèmic, educatiu i editorial. Sens dubte, la preeminència dels criteris polítics damunt dels acadèmics en la seua constitució ha llastat una institució que, si més no de moment, no ha assolit una gestió plenament autònoma.

lació amb l'exclusió de la filologia catalana com a títol acreditatiu de coneixement del valencià, tot i la nova pluja de reprovacions, el Decret 62/2002, de 25 d'abril, ha consagrat el desfici. Sens dubte, amb aquesta darrera mesura legislativa el paroxisme al qual malauradament ja ens tenia acostumats l'exconseller Tarancón ha aconseguit superar qualsevol previsió. I és que s'ha passat per alt que, segons l'Ordre de 29 de novembre de 1995 (BOE del 7/12/1995), el catàleg del Consell d'Universitats de l'Estat espanyol només reconeix la titulació de filologia catalana (i no filologia valenciana, com figurava en la convocatòria pública d'accés a cossos docents de professorat del 2002), denominació vigent a les universitats valencianes des del 1993 amb la reforma dels plans d'estudi universitaris.

6. Aquesta decisió ha estat presa a propòsit de la impugnació presentada per les universitats de València i Alacant de les ordres de 4 de maig de 2004 que convocaven proves selectives per a l'accés a cossos de professors de secundària i mestres. Aquesta mesura cautelar se suma a quatre sentències anteriors que afectaven les oposicions dels anys 2002 i 2003.

7. Una primera aproximació es pot consultar a Pradilla (2004), p. 99-126.

8. Atès que avui roman vigent el Reial decret 3118/1976, que reconeix l'autoritat normativitzadora de la llengua catalana a l'IEC, considerem que fóra convenient que s'elaborés un estudi jurídic profundit que donés resposta a aquesta dissonància.

3. Conclusions

La nova conjuntura contemporània batejada com a *globalització* o *mundialització* exigeix, més que mai, una nova manera d'encarar la realitat sociolingüística dels grups humans. La caracterització d'un ecosistema comunicatiu (si més no del Primer Món) no pot deixar de banda, doncs, l'impacte lingüístic de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació i la consolidació progressiva del mosaic multicultural propiciat pel fenomen migratori. El constructe analític haurà de permetre encabir aquesta nova realitat multifactorial i gestionar-la, com diu Bastardas (2002) seguint Edgar Morin, des de la «complexitat», això és, una perspectiva «que recolliria les contribucions bàsiques que s'han anat formulant entorn de les aproximacions cognitives, sistèmiques, ecològiques caològiques i/o holístiques».

Des d'aquesta concepció, la consideració monolingüe de les anomenades *comunitats lingüístiques, de parla o idiomàtiques* perd tota la potencialitat explicativa que tradicionalment li ha atribuït la lingüística i, fins i tot, la mateixa sociolingüística primerenca. La *interrelació lingüística* serà el criteri nuclear a l'hora de definir una *comunitat comunicativa*. Ara bé, en l'elaboració d'un sentiment de pertinença, les *actituds* i les *normes d'ús lingüístic* així com la *integració simbòlica* també contribuiran, sinèrgicament, a la cohesió d'un grup social.

No cal dir que caracteritzar l'ecosistema comunicatiu valencià i avaluar-ne el grau d'imbricació en una àrea lingüística més àmplia, la constituïda pel territori històricament catalanòfon, són comeses que ultrapassen l'espai de què hom disposa en un article d'aquestes característiques. Les reflexions que s'hi han aportat s'han d'entendre, doncs, com una aproximació sintètica que requerirà un tractament molt més desenvolupat. Dit això, tot seguit esbossarem algunes de les consideracions més rellevants.

Les dades demolingüístiques de l'enquesta encarregada per l'AVL han corroborat una reculada important de les competències comunicatives fonamentals (entendre i parlar) i dels usos efectius en valencià. El procés històric de substitució lingüística, tot i la despenalització del valencià i el seu accés a l'ensenyament, sembla que no s'ha aturat. La asimetria de competències descrita suposa un entrebanc determinant per a l'extensió de l'ús del valencià.

Les causes d'aquesta situació tan desfavorable a la llengua pròpia s'han de cercar en l'«ecosistema sociopoliticoeconòmic» (Bastardas, 2002), això és, en la gestió política del capital lingüístic i en els *significats* i *representacions* que els membres del col·lectiu valencià atorguen a les varietats lingüístiques en pugna. Quant a la contraplanifica-

ció lingüística auspiciada des del poder, els resultats comencen a emergir. La subsidiarietat del valencià en l'àmbit de les comunicacions institucionalitzades sens dubte ha tingut una influència molt negativa en la seua reculada en l'àmbit de la privacitat. A més a més, si es manté el mateix esquema comunicatiu, el fenomen migratori accentuarà la minorització demolingüística, ja que és més que previsible que l'orientació lingüística dels nouvinguts tendirà a adoptar la llengua dominant, quantitativa i socialment. I en relació amb les valoracions i les expectatives envers la llengua pròpia, no han superat l'àmbit estrictament simbòlic. Els valors instrumentals, lligats a avantatges socioeconòmics i al prestigi politicocultural, els ha quasi monopolitzat la llengua castellana. El manteniment de l'*statu quo* ha estat, doncs, l'aposta de les elits governants.

La persistència del conflicte lingüístic és una mostra fefaent de la manca de consens social a l'hora d'aprovar les pautes comunicatives difoses des del poder. Una part significativa de la societat civil reclama, doncs, canvis profunds en la gestió de l'ecosistema. Un dels elements centrals del desencontre ideològic el trobem en la definició de la comunitat de pertinença desitjada, si més no des de la perspectiva cultural. Mentre que els sectors compromesos amb el redreçament lingüístic i cultural del valencià veuen imprescindible l'establiment d'un marc comunicatiu compartit amb catalans i balears, la política cultural oficial ha centrat la seua intervenció a crear un marc referencial individuado. Aquest aïllament garanteix el manteniment de la dinàmica substitutòria patrocinada i, alhora, invisibilitza processos de normalització en altres territoris de la mateixa llengua de signe ben diferent al model valencià.

En els moments actuals, el debat sobre la qüestió de la «unitat de la llengua» deixa pas a l'avaluació de l'impacte que pot tenir la intervenció lingüística de l'AVL. Una deriva estandarditzadora que, si més no de moment, deixa de banda el secessionisme rupturista i patrocina el particularisme aïllacionista. No cal dir que, en el marc de la integració europea, amb el tema de l'oficialitat damunt de la taula, una gestió cultural i comunicativa territorialment escapçada pot suposar l'impuls definitiu envers la consolidació de la minorització de les àrees que abracen l'àrea lingüística històricament catalanòfona.

4. Referències bibliogràfiques

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2002). *De les Normes de Castelló a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua: Generalitat Valenciana. (Documents; 1)
- ARACIL, L. V. (1968). «Introducció». A: ESCALANTE, E. *Les xiques de l'Entresuelo. Tres forasters de Madrid*. Barcelona: Lavínia, p. 7-88.
- BASTARDAS, A. (2002). «Política lingüística mundial a l'era de la globalització: diversitat i intercomunicació des de la perspectiva de la "complexitat"». *Noves SL: Revista de Sociolingüística* [en línia]. <<http://cultura.gencat.net/llengcat/noves>>
- BLOOMFIELD, L. (1933). *Language*. Nova York: Holt, Rinehart & Winston.
- COLOM, F. (1998). *El futur de la llengua entre els joves de València*. Paiporta: Denes.
- FISHMAN, J. (1979). *Sociología del lenguaje*. Madrid: Cátedra.
- FUSTER, J. (1968). *Heretgies, revoltes i sermons*. Barcelona: Selecta.
- GUMPERZ, J. (1968). «Types of linguistic communities». A: FISHMAN, J. [ed.]. *Readings in the sociology of language*. La Haia; París: Mouton, p. 460-472.
- HAUGEN, E. (1972). *The ecology of language*. Stanford: Stanford University Press.
- HERNÀNDEZ DOBON, J. (2000). «Sociologia de la llengua». A: NINYOLES, R. L. [ed.]. *La societat valenciana: estructura social i institucional*. Alzira: Bromera, p. 261-284.
- HYMES, D. (1974). *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.
- LABOV, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.
- MOLLÀ, T. (1992). «La política lingüística al País Valencià». A: MARÍ, I. [coord.]. *La llengua als Països Catalans*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, p. 29-48.
- (2002). *Manual de sociolingüística*. Alzira: Bromera.
- MONTOYA, B. (1996). *Alacant: la llengua interrompuda*. Paiporta: Denes.
- (2000). *Els alacantins catalanoparlants: Una generació interrompuda*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MORELLÓ, E. (2002). «Actituds de la població migrant davant l'ús del valencià: una altra perspectiva al voltant de la situació social del valencià». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 16, p. 241-254. [Monogràfic dedicat al País Valencià coordinat per M. À. Pradilla]
- NINYOLES, R. L. (1969). *Conflicte lingüístic valencià*. València: Tres i Quatre.
- PITARCH, V. (1993). «Dades il·lustratives de la "comunitat lingüística valenciana" actual». A: *Miscel·lània Joan Fuster*. Vol. VI. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- PITARCH, V. (2002). «La llengua catalana al sistema educatiu valencià. Notes i reflexions». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 16, p. 217-226. [Monogràfic dedicat al País Valencià coordinat per M. À. Pradilla]
- PRADILLA, M. À. (1999). «El secessionisme lingüístic valencià». A: PRADILLA, M. À. [ed.]. *La llengua catalana al tombant del mil·lenni*. Barcelona: Empúries, p. 153-202.
- (2002). «La política lingüística contemporània al País Valencià». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 16, p. 101-119. [Monogràfic dedicat al País Valencià coordinat per M. À. Pradilla]
- (2004). *El laberint valencià: Apunts per a una sociolingüística del conflicte*. Benicarló: Onada.
- QUEROL, E. (2000). *Els valencians i el valencià: Usos i representacions socials*. Paiporta: Denes.
- SANJUAN MERINO, X. (1999). «Evolució del coneixement i ús del català al País Valencià 1986-1995». A: PRADILLA, M. À. [ed.]. *La llengua catalana al tombant del mil·lenni*. Barcelona: Empúries, p. 119-152.
- SINNER, C. (2001). *El castellano de Cataluña: Aspectos cualitativos y cuantitativos*. [Tesi doctoral inèdita. Serà publicada a Tübingen per Niemeyer]
- (2003). «El concepte de *comunitat* en la lingüística». *Estudios Catalanes: Revista Internacional de Lengua, Literatura y Cultura* [Santa Fe, Argentina], núm. 2, p. 133-149.

Europa, llengua i nació

Joan Francesc Mira

Antropòleg i escriptor

Ja em disculparan si he alterat el títol previst d'aquesta intervenció, que era «El català i Europa: comparacions odioses», i si n'he posat un de nou que s'aproxima a l'enunciat dels continguts d'aquest curs, el qual, segons el programa, ha de tractar de «les llengües i les cultures en la nova Europa». En la nova i en la no tan nova, afegiré jo, perquè gairebé res del que ara passa, i de les coses que poden passar, en aquesta matèria de llengües com en tantes altres, no es pot entendre si no entenem almenys l'evolució contemporània de les idees i dels fets. Per exemple, si no entenem que el català a Europa, fa cent o cent cinquanta anys, era una de les moltes llengües més o menys importants que, d'una banda, semblaven condemnades a l'extinció final, i, de d'altra, ja eren reivindicades com a idioma d'una nació que aspirava a alguna forma eficaç d'existència política. Si la comparació històrica és odiosa, és perquè ara mateix, a la primeria d'aquest segle XXI, la major part d'aquelles llengües (moltes amb menys demografia i menys «història» que el català) són ara efectivament nacionals i d'estat, ningú no els discuteix categoria i estatus oficial en aquesta invenció comercial i ritual que es diu Unió Europea, mentre que al català encara li és negat el pa i la sal i el dret en aquest camp i en alguns altres. No passaria res, potser, si tot fóra comerç i rituals i tractats, però pot passar molt perquè, ni fa dos segles, ni un segle ni ara, les llengües, a Europa, no són dissociables dels pobles o les nacions, i les nacions o els pobles no són fàcilment dissociables de les llengües.

Aquesta és la substància profunda del tema, que és un tema que jo intente explicar o aclarir ja fa molts anys, i que ara exposaré ací amb idees que crec que mantenen el mateix valor que quan les vaig elaborar per primera vegada. I ara, representen un text meu antic, i a fi d'entrar en el tema sense més introduccions, presentaré els termes de la qüestió amb l'ajut d'alguna citació emblemàtica, com ara aquesta: «Un po-

ble sense una llengua pròpia és només mitja nació. Una nació hauria de guardar la seua llengua més que el seu territori: és una barrera més segura, una frontera més important que una muntanya o un riu.» Són paraules d'un patriota irlandès, citades per Carl D. Buck en un article clàssic sobre llengua i sentiment de nacionalitat, publicat el 1916 a l'*American Political Science Review*. Observeu la data i el lloc: 1916, Irlanda, un país on una autèntica guerra per la independència no va poder tornar la vida a una llengua gairebé ja extingida. A continuació, en el mateix article, Buck cita també un professor Mahaffy, poc simpatitzant de la causa, el qual afirma: «Sembla un profund error que la nacionalitat diferenciada pugui ser només sostinguda per la llengua diferenciada.» Curiosament, pocs anys més tard, el primer president de la república d'Irlanda, Eamon de Valera, assegurava que, si li hagueren donat a triar entre la llengua i la independència, hauria preferit la llengua: no és difícil endevinar per què. En qualsevol cas, les afirmacions del patriota i del professor podrien expressar, sense més matisacions, els termes d'un antic debat. Per si calen autoritats de més pes, i d'èpoques ben allunyades, no m'estaré ací de recordar, d'una banda, l'al·legació dels prelats anglesos en el Concili de Constança, l'any 1414, en temps de cisma, de confusió i d'afirmacions prenacionals, quan exigien representació pròpia i separada invocant la «*diversitatem linguarum, quae maximam et uerissimam probant nationem et ipsius essentiam, iure diuino pariter et humano*». I, de l'altra, l'afirmació d'Antoine Meillet, un dels pares de la lingüística social: «Une nation n'est pas liée à tel ou tel soutien matériel, et pas même à la langue. Appartenir à une nation est affaire de sentiment et de volonté.» Meillet, com a lingüista, era deixeble de Saussure, però en aquestes afirmacions hom troba molt més visible el magisteri d'Ernest Renan i el seguiment fidel de la ideologia nacional francesa, que en aquell moment —són paraules publicades el 1918— s'aplicava a demostrar que Alsàcia i Lorena eren França, precisament sense que hi fóra obstacle la *diuersitas linguarum* passada o present.

Per desemboïrar una mica els termes i els conceptes que aquests textos inclouen, ara hauríem de recordar que no hem de tenir gaire fe en l'essència immutable de les nacions, ni que aquesta essència tinga algun fonament *iure diuino*, i qui sap si *humano*. Però tampoc no és matèria de fe que la nació siga un afer només de sentiment i de voluntat —és a dir, de psicologia— sense fonament material en la història política, en la cultura i en la llengua. No és qüestió, ací, d'esbrinar el fonament real dels conceptes, i per tant no es tracta de saber si tenien raó els bisbes del segle XV, els lingüistes de començaments del XX o els patriotes irlandesos. Entre altres coses perquè, almenys en la història moderna i contemporània d'Europa, que és la que ara ens interessa, tothom, en aquesta matèria de la llengua i la identitat nacional, ha actuat com a pa-

triotia convençut. Quan dic «tothom» vull dir polítics i governs, nacionalistes pràctics o teòrics, militars, mestres i professors, periodistes i públic en general. És a dir que, en realitat, no es tracta de saber si la llengua *és o no és*, per ella mateixa, un tret definidor de la identitat nacional, de saber si hi ha alguna correspondència *essencial* entre aquest criteri i uns altres a l'hora d'emmarcar l'espai de la nació. El que es pot fer és observar si —i en quin sentit— la llengua ha funcionat i funciona d'aquesta manera: de mirar, doncs, de quina manera actua, com escrivia Carl D. Buck ja fa noranta anys, «l'íntima relació entre llengua i nacionalitat, que a Europa certament domina igualment l'actitud ingènua de l'home comú i els meditats projectes dels polítics». Aquesta és la qüestió, i és una qüestió que té uns continguts i uns efectes que, ara mateix, ens afecten de manera evident.

No descobriré cap secret amagat si afirmo que el debat que aquests mesos ocupa la premsa, les entitats cíviques i els partits de Govern o d'oposició (el debat sobre l'oficialitat del català a les institucions de la Unió Europea, i de passada sobre la vella «qüestió disputada» del valencià/català), no és únicament un debat sobre la llengua, sinó sobre alguna cosa més: tothom pensa, tant si ho diu com si no, que «reconèixer» aquesta llengua és també reconèixer que hi ha un poble, país o nació, o conjunt de països, que la tenen com a pròpia i nacional. És una relació en la qual creuen igualment els homes d'estat i la gent del comú, ingenus o ideòlegs: hi creuen perquè, explícitament o no, creuen que *parlar és ser*. Hi poden creure de manera tolerant i educada, o de manera tan contundent com aquella consigna o exhortació que circulava per aquestes terres no fa molts anys, i que, segons com, sovint sembla que encara circula: «Si eres español, habla español!» Consigna que implica que qui *és* ha de *parlar*, i que qui no parla no és; o almenys no «és» de manera tan autèntica i plena com els qui «parlen». Encara avui, com sempre, a l'hora de les veritats del cor —que té les seues raons—, els castellanoespanyols no creuen que els catalans, que no parlen com els altres, siguin uns espanyols *com els altres*. Alfred de Musset, poeta romàntic, ho va escriure de manera redona i perfecta: «Només és verdaderament francès de cor i d'ànima, de cap a peus, aquell qui sap, parla i llegeix la llengua francesa.» La pregunta feroç: serien considerats espanyols de cor i d'ànima i de cap a peus els catalans, si no saberen ni parlar ni llegir la llengua espanyola? I els alsacians, en una circumstància equivalent?

No és qüestió només de poetes: a penes incorporada Alsàcia als dominis de Lluís XIV, Colbert ja envia cartes amb instruccions d'ensenyar el francès a tothom, sobretot a les escoles, «a fi que obliden l'alemany» i esdevinguin veritables francesos. I tant se val si es tracta de súbdits de la monarquia com de ciutadans de la República:

poc més d'un segle després de Colbert, la Revolució justificarà el *terror lingüístic* (terror autèntic, amb penes de presó, destitucions de càrrecs i deportacions) en termes d'eficàcia, democràcia i participació popular. El problema de la comprensió de les lleis i els decrets de París —per a quasi la meitat de la població de França que no parlava francès— es podia resoldre d'una manera ben simple: traduint. Solució elemental, que va ser, tanmateix, violentament rebutjada. Per què? Perquè no es tractava de fer ciutadans, sinó de fer ciutadans *francesos*. Quan el 1794, en el Comité du Salut Publique, Barère afirma: «Chez un peuple libre, la langue doit être une et la même pour tous», vol dir que no pensa ni per un moment que dins de la República hi pugua haver més d'un *peuple*, perquè és del tot evident que a França només hi pot haver francesos. I reconèixer a les poblacions que no parlen francès el *dret* a parlar una altra cosa seria tant com acceptar que tenien dret a ser una altra cosa. «Il est certain que c'est la langue qui fait la patrie», en paraules d'un M. Vaublanc, prefecte del Mosel·la per aquells anys. I per tant no hi pot haver *diverses* llengües en *una* pàtria. La *liberté* no hi entrava per a res, òbviament. I durant els dos segles següents, el dogma de la Trinitat, «La France, les français, le Français», tres conceptes i una sola substància, serà doctrina immutable de fe. Encara que la fe siga laica. El 1925, el ministre d'educació, Anatole de Monzie, en una circular que desautoritzava l'ensenyament de qualsevol *llengua regional*, escriu aquesta idea preciosa: «L'ideal laic [...] no sabia com harmonitzar les llengües rivals amb la llengua francesa, el gelós culte de la qual no tindrà mai prou altars.» Un ideal *laic*, amb tot de cultes i d'altars a una implacable, gelosa divinitat que no tolera rivals.

I així continuen les coses vuitanta anys després a la dolça França, pàtria dels drets humans i de les llibertats. No és gens estrany, per tant, que qualsevol Govern francès mire amb escassa simpatia la presència formal del català, no sols en el seu territori, sinó a les institucions de la Unió Europea: qui sap si l'exemple d'una llengua oficial sense estat (i segons ells, també sense nació) podria despertar comparacions intolerables entre els bretons o els alsacians, posem per cas. Per cert, que és en aquella circular ministerial on apareixen citades, com a argument suprem, les paraules de Musset segons les quals la llengua i l'essència dels francesos són una i la mateixa cosa: una idea metafísica i poètica que si l'expressa un poeta o un ministre francès (o espanyol, italià, hongarès, suec o portuguès) resulta indiscutible i bella, però si l'expressa un intel·lectual o un polític català és immediatament acusada de mostra de nacionalisme essencialista, o d'alguna cosa pitjor.

Conceptes i metàfores com aquest no són producte només del nacionalisme romàntic o polític més extrem, ni de bon tros. Ja circulaven entre els il·lustrats, i són

un recurs ben antic i acreditat: «Amb la llengua ha estat creat el cor d'un poble», deia Herder. I és una cosa ben coneguda que un poble té, normalment en exclusiva, un *esperit* més o menys pur i potent, més o menys gran o indestructible. Fet o fenomen no sotmès a comprovació empírica, però això no li lleva ni un gram de pes o d'eficàcia: sobre la fe en l'existència de tal esperit (*Volksgeist*, en deien els il·lustrats i els romàntics alemanys, amb un mot que ha fet fortuna) es fonamenta una part de les ideologies nacionals i nacionalistes europees, i no europees, del darrer segle i mig. D'ací a pensar que per a cada poble «la seua llengua és el seu esperit, i el seu esperit és la seua llengua», com escrivia Humboldt, hi ha un pas ben curt. Fet i fet, la creença que expressa Humboldt no té molt més fonament empíric que l'existència mateixa dels esperits, però no importa: el que importa és que ideòlegs, polítics, escriptors, professors i població instruïda en general, creuen fermament en les ànimes nacionals (quan neguen aquesta fe, és que hi creuen sota un altre nom) i en llur correspondència amb les llengües respectives. I més si aquesta creença no apareix com a derivada de la metafísica, sinó com a suposadament observable.

És de cultura general, i es pot llegir en llibres ben seriosos, que «l'ànima i les qualitats d'un poble reaccionen sobre la llengua, que és el seu òrgan i que aquest adapta a la seua imatge: flexible i orientada cap a l'anàlisi com el grec, sintètica i rígidament ordenada com el llatí, impressionant i rude com l'alemany, precisa i lògica com el francès, enèrgica i concentrada com l'espanyol, musical i clara com l'italià, breu com l'anglès...» (Albert Dauzat, *L'Europe linguistique*). Deixem a banda els tòpics habituals, entre els quals no poden faltar l'elegant precisió del francès, la musicalitat de l'italià o l'energia de l'espanyol. Deixem a part, també, la idea que diferents llengües puguen ser més o menys aptes per a determinades operacions intel·lectuals o estètiques. Hi ha la idea central: que els pobles tenen una ànima, i la llengua és l'òrgan que l'exposa i l'expressa. Quan hom hi pensa amb calma, resulten ben sorprenents les coses que arribem a creure. Però és d'aquesta fe d'on deriven, en bona part, la convicció, la força i l'emoció amb què els estats grans o petits arriben a exigir (i fins i tot a considerar natural, i per tant irrenunciable) la presència formal del seu idioma en organismes internacionals com ara els de la Unió Europea: si l'eslovac o el lituà no hi foren reconeguts, voldria dir que Eslovàquia o Lituània no hi veurien tampoc reconegut allò que tenen de més íntim i consubstancial.

La realitat és que aquelles suposades virtuts de la llengua com a manifestació de l'esperit col·lectiu són justament les que serveixen per *oposar* —és a dir, distingir— un «esperit» a un altre, un poble a un altre poble: qui no sap que l'esperit francès és lògic i precís, i, *per tant*, parla amb llengua lògica i precisa? I qui no sap que els catalans

són gent poc recargolada, que va per feina... i per tant la seua llengua és eficaç i de paraules curtes, que diu les coses amb un consum de síl·labes molt menor que el castellà? Ja ho explicava sant Vicent Ferrer: «Los castellans són molt parlars: Ferran Ferrandeg de los Arcos de los Mayores...» Els nostres apologistes de la llengua, al segle XVIII, ja es dedicaven a fer demostracions en un sentit semblant. Allò que importa sobretot és que la creença en aquestes correlacions entre la llengua i l'hipotètic esperit, independentment de la seua objectivitat o realitat, té una funció ben efectiva amb vista a la consciència col·lectiva, una funció de contrast, d'oposició: nosaltres parlem així *perquè* som això / els altres parlen diferent *perquè* són diferents, són una altra cosa. Sense aquesta visió identitària o identificadora, no seria del tot comprensible la insistència dels estats europeus (dels grans, però també i sobretot dels petits) a fer acceptar la pròpia llengua nacional com a internacional, ni la reticència o resistència dels mateixos estats a l'hora de reconèixer una condició equivalent a les llengües de les «minories» dites o considerades «regionals»: en aquest camp, com en alguns altres, la política deriva de la fe.

Recordàvem que, per aquesta fe tan habitual, *parlar és ser*, i fèiem referència a la ideologia nacional francesa com a expressió perfecta de la imposició deliberada d'aquest principi d'identitat. És un principi, però, que també es pot mirar des d'una perspectiva diferent: des d'aquells processos històrics en els quals *parlar* ha estat durant molt de temps l'única o la principal manera com s'ha conservat el *ser*. Faig referència, no cal dir-ho, a aquelles societats que s'han constituït modernament en comunitats polítiques —comunitats nacionals, i eventualment estats— a partir sobretot de la seua supervivència com a comunitats lingüístiques... i de la consciència d'unitat i distinció recobrada sobre la base d'aquesta supervivència. Podríem parlar de casos com els d'Eslovàquia, Eslovènia, Romania, Macedònia, Estònia o Letònia, d'aquells pobles dels quals algú en va dir «pobles sense història» (sense una història política autònoma en segles recents), però que eren tanmateix pobles *amb llengua*. O de Lituània, de gloriosa història dinàstica i territorial amb aquest nom, però on el nom històric cobria regions majoritàriament ucraïneses o bielorrusses, i amb el rus i el polonès, successivament, com a llengua culta i pública. El lituà, a mitjan segle XIX, era només la llengua dels pagesos d'unes comarques bàltiques, gràcies a la qual la nacionalitat lituana va sobreviure quan aquestes comarques, en mans dels russos o dels prussians, eren l'únic testimoni de l'antic poder i de l'antiga glòria dels lituans. A Estònia, per no eixir del Bàltic, la (escassa) població urbana parlava alemany, ídix (o *jiddisch*) o rus, i només començaren a pensar-se com a possible nació quan els «intel·lectuals» van descobrir que aquella cosa estranya que parlaven els pagesos era

un idioma verdader, germà o cosí del finès. De l'observació d'aquest aspecte i dimensió de la història d'Europa, se'n deriva una coincidència gairebé sense excepcions: difícilment hi ha «qüestió nacional» sense que hi haja també «qüestió lingüística». I viceversa, rarament hi ha cap conflicte de llengües que no siga, esdevinga o expresse un conflicte de caràcter nacional: de societats que es volen afirmar, en tots els casos (i sovint *enfront* d'una altra societat) com a comunitats de cultura; de societats que es volen afirmar també, en la major part dels casos, com a comunitats polítiques. En aquest camp, les llengües no són «innocents» ni neutrals. I les decisions dels governs són menys neutrals i menys innocents encara.

Hauríem de recordar que les ideologies nacionals sempre miren endins, però també miren enfora: inclouen una perspectiva universal. Inclouen, si són coherents, el projecte d'assegurar al nostre poble «un lloc al sol», de garantir-li el dret a ocupar «un lloc entre els pobles del món». Implica, per tant, concebre el món —la humanitat— com a compost per, i repartit o repartible entre, un nombre de societats, pobles, nacions, de *categoria* igual o equivalent. I per tant, suposa la definició del propi poble o nació com a membre igual, de fet o de dret, d'aquesta categoria universal. El reconeixement extern d'aquesta existència, en principi política, ha d'anar acompanyat, quan és el cas, del reconeixement de la distinció històrica, etnocultural i, si pot ser, lingüística. És a dir, de la projecció d'aquells trets que fan que la nació és la que és i no una altra, els trets que constitueixen la seua «distinció». Quan la nació (generalment vol dir l'Estat, però no sempre) no pot afirmar la pròpia distinció amb una llengua pròpia i distintiva (perquè és compartida: l'alemany d'Àustria) no insisteix en la llengua, òbviament, com a factor de singularitat. Quan en té més d'una, i cap no és pròpia i exclusiva, tampoc no hi insistirà: en un cas com Bèlgica, perquè ni tan sols és clar que les dues comunitats lingüístiques formen la mateixa nació, ni cultural ni política; en el cas de Suïssa, perquè la nació política (cohesió ben real) no s'ha format sobre una base ni cultural ni lingüística, i perquè cap de les llengües no és vista com *la* llengua nacional. Però són casos del tot excepcionals: la «norma» és que tots els nacionalismes (ideologies, moviments socials, projectes o actuacions polítiques des del poder o cap al poder) han posat la llengua en lloc primer i eminent de la combinació de trets propis i distintius que cal consolidar endins i fer reconèixer enfora.

Ho han fet així, entre altres raons, perquè no hi ha cap ideologia nacional europea que pugui concebre el seu propi poble com una creació recent, voluntarista i arbitrària, efecte només dels accidents de la història. Fora d'Europa, on sovint els estats més o menys autodefinits com a nacions són precisament producte dels accidents de la història, les ideologies nacionals fan estranyes adaptacions i connexions per esbri-

nar de quina manera, i des de quan, existeix, per exemple, un poble mexicà o paraguaià o senegalès. Però dins d'Europa, i pràcticament en tots els casos, les ideologies nacionals mantenen fermament que la nació moderna és el resultat i la continuació de l'existència real d'un poble antic (fins i tot en casos com Bèlgica i Suïssa: no hi havia ja, en temps de Juli Cèsar, el poble dels *belgae* i el poble dels *helvetii*?). Llavors, no hi haurà mostra ni argument més eficaç i visible que la llengua (quan és pròpia i distintiva, evidentment, és a dir gairebé en tots els casos) per fonamentar aquesta realitat continuada i antiga: si fa cinc segles, o set o deu, *ja hi havia* una llengua diferent, vol dir que *ja existia* un poble diferent. I si en aquest segle XIX o XX o XXI *encara* existeix la llengua, vol dir que *encara hi ha poble*: la continuïtat no s'ha dissolt, som els mateixos que érem. Potser no iguals que abans, però els mateixos. La moderada part de fantasia que aquesta creença suposa no li lleva, ans al contrari, ni un bri d'eficàcia ni de força mobilitzadora. I no li lleva tampoc força «moral» a l'argument que diu: existim i tenim llengua, som un «país amb llengua», i com que volem ser coneguts i reconeguts com a poble o país, volem també que es conega i reconega la seua llengua. Perquè si no se'ns reconeix la llengua, vol dir que no som reconeguts com a país. Presentar-se enfora *amb* l'idioma propi (*idioma* en grec vol dir això: 'la cosa pròpia') és l'altra cara de la correlació entre nació i llengua. Perquè abans, o simultàniament, cal fer-se o refer-se endins amb la llengua i a través de la llengua.

És justament quan es percep el perill d'un trencament de la continuïtat amb el passat, el perill de deixar de ser allò que hom era o creu o imagina que era, que els moviments nacionalistes, embrionaris o desenrotllats, lliguen el projecte de preservació nacional a un projecte lingüístic. L'*autenticitat* i la *unitat*, objectius de tot nacionalisme, seran també objectius d'un programa que es proposa d'afirmar, o de recobrar, la categoria de *nacional* per a la llengua pròpia. «Nacional», en aquest programa, es refereix a una relació entre llengua i societat tal que aquesta considere i tinga aquella com a única efectivament identificadora i pròpia. Totes les societats nacionals de l'Europa contemporània —tots els pobles-amb-llengua—, amb estat o amb aspiracions a alguna forma d'estat, han tingut un «programa» d'aquesta mena, almenys des de finals del segle XVIII, i més encara durant el XIX i el XX. En la seua forma més elaborada, els objectius són sempre els mateixos: una llengua *unificada*, més o menys amb les notes que ara en diríem un estàndard bàsic comú i acceptat, contra els perills de la disgregació; una llengua *depurada* de tot allò que no és autèntic, de tot allò que és vist com a contaminant, estranger, aliè, adherència estranya, etc., i una llengua efectivament *nacional i pròpia*, que ocupe o reocupe tots els espais que ha arribat a ocupar la llengua no pròpia, la d'una altra nació. Cal dir que, generalment, aquest projecte no

és un projecte «pacífic», vull dir que no funciona sense resistències externes o internes. Resistència de la llengua que ha de ser desplaçada: resistència de l'alemany a Bohèmia, fracassada i amb complet desplaçament final; resistència de l'espanyol als Països Catalans, amb un èxit ben notable fins ara; resistència de l'anglès a Irlanda, amb un èxit gairebé perfecte... O resistències endògenes a un estàndard unificador: el conflicte secular entre *landsmål* i *riksmål* i els seus derivats a Noruega o entre *katharévoussa* i *dimotiki* a Grècia, els recels regionals davant de l'*euskera batua*, la fins ara impossible reunificació del galleg amb el portuguès, els embolics de poca o molta substància a propòsit del «català» i el «valencià»...

Aquest estàndard o codificació acceptada no és únicament, quan encara no ha estat assolit, un objectiu estratègic de primer ordre per a l'afirmació d'una societat de cultura nacional. És també, per la seua mateixa existència i projecció, un factor decisiu en la formació d'aquesta societat. Quan el clero catòlic eslovac, a partir del segle XVII, difonia una literatura religiosa en la llengua del país, estava posant els fonaments que farien d'un dialecte txec una llengua literària autònoma, de tal manera que, més tard, la resistència a la magiarització (quan Eslovàquia quedà inclosa en el regne d'Hongria) no va donar lloc a un nacionalisme panbohemi, com predicaven a Praga, sinó a una afirmació autònoma de la nació eslovaca.

Als Països Baixos, el curs històric autònom, l'afirmació política independent de les burgesies urbanes (les Províncies Unides són l'únic territori que queda fora dels límits de l'Imperi a partir del segle XVI), van fer que una varietat com les altres del baix alemany esdevinguera llengua formal, literària i estàndard autònoma: l'oposició entre l'estàndard baixalemany i l'altalemany dominant esdevingué conscient, i nacionalment eficaç, només als Països Baixos, fins a arribar a convertir-se en oposició entre *neerlandès* i *alemany*. Abans, l'oposició de pobles i de llengües era vista només entre «llatins» i germànics: «Kerstenheit es gedeelt in twee: / die Walsche tonge die es een, / d'andere die Dietsche al geheel» («La cristiandat es divideix en dos: la llengua romanç n'és una, i l'altra l'alemanya en conjunt»), escrivia al segle XIV el poeta holandès Jan van Boendale.

El serbocroat, llengua de nom compost, ha utilitzat durant segles, com és ben conegut, una doble escriptura, ciríl·lica a la Sèrbia ortodoxa i llatina a la Croàcia catòlica, i durant el temps suposadament feliç de l'existència d'una Iugoslàvia feta de pobles més o menys reconciliats —en temps de Josip Broz, *Tito*— la dualitat d'escriptura no va impedir una aproximació creixent, com a resultat de la qual tothom considerava que era en definitiva un sol idioma, i fins i tot els serbis empraven cada vegada més la grafia llatina (això ho vaig comprovar els anys vuitanta a Belgrad). L'esclat

de la federació, el conflicte sagnant, la renovació d'odis antics, han fet que serbis i croats (i els seus governs, escoles, llibres i diaris) afirmen ara que parlen llengües diferents, sense comptar que el nom comú difícilment pot funcionar a Bòsnia com funcionava abans. Per posar una comparació odiosa: si Croàcia, Sèrbia i Bòsnia entren algun dia en la Unió Europea (falta temps, però hi entraran), hi entraran amb tres llengües i amb dos alfabetes?

Els exemples, sense eixir d'Europa, es podrien multiplicar, i tots tindrien un denominador comú, que és la relació estreta entre idioma i política, entre llengua i poder, entre l'existència d'una llengua «culta» i la seua condició (com a realitat o com a projecte) institucional, i entre aquesta condició i la seua afirmació interior i exterior. La «categoria» social i política de *llengua* —«superior», com sap tothom, a la més baixa de *dialecte*— no és cosa que depenga de les distincions de la ciència filològica, sinó de l'existència i difusió eficaç d'una codificació autònoma: la gent percep que té un idioma propi quan sap i accepta que per a la seua *parla* hi ha un model de *llengua*. No es tracta, exactament, de *parole* i de *langue*, sinó de l'existència d'un model vist com a correcte, literari, formal i, si pot ser, institucional, considerat com a propi i corresponent a la llengua pròpia. Llavors, aquest referent assoleix un valor simbòlic eficacíssim, esdevé prova i representació de l'autonomia i la individualitat de la llengua i (en el cas d'un idioma que és o es considera exclusiu) mecanisme d'afirmació i reforç de la identitat distinta de la gent, poble o país que la parla.

Les llengües, doncs, i ben especialment a Europa, no tenen solament un valor funcional-racional, d'instrument o vehicle de comunicació, tal com afirmen alguns, ben interessadament, d'altra banda (amb aquest valor, les llengües més «reduïdes» serien fàcilment renunciabls, en favor de les més grosses... i això és el que realment volen dir). No parle de la llengua en general, sinó d'aquesta llengua particular, que quan és vista com a codificada i culta, i sobretot quan és vista com a reconeguda des de fora, esdevé en certa manera símbol d'ella mateixa: llengua *culta* i reconeguda —normes, literatura, institucionalització...— *representa* llengua diferent, «categoria superior» de llengua, valor i dignitat iguals que les altres llengües. Certament, la percepció d'aquesta «dignitat igual» i reconeguda és essencial per a la percepció eficaç de la «dignitat pròpia» del grup, societat o país que la parla, i essencial per tal que actuen els mecanismes de cohesió i d'adhesió: no és fàcil adherir-se o ser fidel a allò —llengua o grup humà— que és vist com a inferior i de menor valor. I el «valor» i la dignitat no són només resultats del coneixement, sinó del reconeixement: ser la llengua o cultura convidada a fires internacionals del llibre (a Torí, a Guadalajara o a Frankfurt), ser traduïda a molts altres idiomes, ser ensenyada en universitats estrangeres...

o ser reconeguda com a llengua de la Unió Europea. Perquè la pròpia nació i el propi poble, el grup d'identitat bàsica del qual hom forma part, no poden ser vistos com a indignes de ser coneguts i reconeguts com a iguals, sota pena d'alguna de les múltiples formes d'alienació o d'esquizofrènia col·lectiva, o d'alguns dels múltiples símptomes de desaparició per dissolució. La llengua pròpia tampoc no pot ser vista com a inferior, inepta, indigna de reconeixement, sota pena de depressió general, o de ser abandonada a la primera ocasió o coacció. Com afirmava el mateix Meillet, «une langue ne subsiste que misérablement là où elle n'est pas soutenue par un sentiment national». I aquesta és també la història moderna d'Europa, d'Estònia a Portugal i de Suècia fins a Grècia. Per això les comparacions són tan odioses, i per això, si parlar una llengua és molt més que parlar, reconèixer-la és també molt més que reconèixer una llengua.

Catalanitzar Europa o recatalanitzar els Països Catalans? (dietari del sofert catalanòfon)¹

Josep M. Mestres i Serra

Lingüista i traductor intèrpret jurat

Un dels problemes més greus —si no el més greu— de la nació i de la cultura catalanes és que ens hem acostumat a faltar-nos al respecte. Respectem l'anglès i el castellà i, si cal, fins i tot el francès, però no respectem el català, que és parlat de manera força miserable per catalans pretesament cultes i molt cultes.

JOSEP-MARIA TERRICABRAS²

1. Voleu dir que no confonem la gimnàstica amb la magnèsia?

El dia 18 de juny de 2004, quan la Comissió Europea va acordar que el català no serà llengua de treball i que, com a gran mostra de generositat i democràcia, la dita «Constitució» europea es traduirà oficialment al català, vam tornar a tocar de peus a terra. La Comissió Europea no vol anar més enllà d'on vagin els estats que en formen part en el reconeixement dels drets lingüístics i polítics de les minories nacionals que enclouen.

De res no van servir les múltiples resolucions del Parlament Europeu en aquest sentit: ni la del 30 de novembre de 1987, sobre les llengües i cultures de les minories regionals i ètniques a la Comunitat Europea; ni la de l'11 de desembre de 1990, sobre la situació de les llengües a la Comunitat i la de la llengua catalana, ni la del 9 de febrer de 1994, sobre minories culturals i lingüístiques de la Comunitat Europea. Tot ha quedat reduït a paper mullat.

1. Agraïexo a Sílvia López, estimada col·lega, que hagi tingut l'amabilitat de llegir aquest original i de fer-m'hi remarques ben profitoses.

2. *Pensem-hi un minut: Reflexions sobre política i cultura, lúcides, iròniques, sorprenents*, Barcelona, Pòrtic, 2004, p. 93.

Novament hem estat ben ingenus de pensar que algú ens «concediria» els nostres drets, quan ja sabem que els drets no es pidolen: s'exerceixen i prou. L'Estat espanyol no ha cregut mai —de debò— en aquest Estat de les autonomies, i per això no considera que hagi de defensar cap dret que no sigui «espanyol» (en són exclosos, doncs, els drets bascos, gallecs i catalans). I l'opinió pública espanyola, si atenem als seus mitjans de comunicació, palesa el menyspreu dels espanyols i dels espanyolistes excloents (d'ara endavant, EEE) envers la llengua catalana, que és tan sols un pàl·lid reflex del menyspreu d'aquests envers Catalunya i els catalans.

Com podem anar a conquerir Europa lingüísticament —i no cal dir, políticament— si ni tan sols som capaços de fer respectar els nostres drets lingüístics dins els estats espanyol i francès!

Les lleis lingüístiques promulgades per la Generalitat de Catalunya, per exemple, han estat reiteradament incomplertes pels polítics i els funcionaris espanyols, però també pels nostres dirigents. Encara més: la tebior i el poc coratge dels polítics catalans arriba a uns extrems injustificables. Només cal llegir l'escarransit esment a cadascun dels nostres països que fa la Llei 1/1998, del 7 de gener, de política lingüística; l'únic lloc on en parla és al paràgraf 1 del preàmbul —que ja sabem que no té força legal en la legislació espanyola i catalana, és a dir que és una pura declaració d'intencions que no compromet a res—:³ «[...] compartida amb altres terres en les quals rep també denominacions populars i fins i tot legals diverses [...]». Per si no ho heu acabat de copsar, es refereix al País Valencià, on rep el nom —popular i legal— de *valencià*, i a la resta dels Països Catalans (les Illes Balears i la Catalunya Nord, l'estat d'Andorra i la ciutat de l'Alguer, a l'illa de Sardenya), on rep exclusivament el nom de *català*.

D'altra banda, la manca de militància de molts catalans facilita, encara més, l'ofensiva dels EEE per a anorrear la nostra llengua. Àdhuc la denominació *Països Catalans* ha estat abreujada sistemàticament per molts autors catalanòfons («PPCC»), simplement omesa o eufemísticament al·ludida amb termes com ara *països de parla catalana* en tota mena de textos; no fos que s'ofengués algú... Ja ho diu Josep-Maria Terricabras:⁴ «Si sabéssim coordinar i potenciar la riquesa i l'empenta dels Països Catalans, el país faria molt més goig. I potser faria més respecte. Això del respecte és important, cap enfora i cap endins. Perquè no penso només que és bo que els altres

3. Que, per cert, és on s'ha dit que també es vol posar la referència al dret a l'autodeterminació en el text del nou Estatut.

4. *Pensem-hi un minut...*, 2004, p. 93.

països del món ens mirin amb respecte —com nosaltres els mirem a ells—, sinó que també penso en el respecte amb què ens hauríem de mirar a nosaltres mateixos.»

Finalment, no hem d'oblidar que de res no serviria tenir reconegut el català en la «Constitució» europea si a casa nostra continués essent un idioma bandejat de les institucions oficials, laborals i econòmiques. Voleu dir que sabem on anem? Voleu dir que no confonem els objectius i els mitjans?

Creieu que exagereu? Doncs bé, en l'exposició que segueix repassarem, d'una manera succinta, les notícies relacionades amb la llengua catalana aparegudes en l'edició de Barcelona del diari *El Punt* entre el 15 d'abril i el 31 d'agost de 2004 —i alguna d'esparsa d'algun altre mitjà escrit—, i podrem comprovar què és el que preocupa realment l'opinió pública catalana i si la solució de tots aquests problemes pot venir del reconeixement del català a la Unió Europea, o si és al revés, o si és indiferent com es puguin resoldre una cosa i l'altra.

I com que els fets i les imatges valen més que mil paraules, em limitaré a donar les notícies ordenades cronològicament, amb ben pocs comentaris i aclariments, emmarcats convenientment per parèntesis, perquè no calen i per a no crear «soroll» en el conjunt d'informacions.

2. Què ha passat als Països Catalans durant aquests quatre mesos i mig del 2004

Les dues-centes cinquanta-dues informacions recollides, aparegudes gairebé totes a *El Punt* durant els cent trenta-nou dies que van del 15 d'abril al 31 d'agost de 2004, ambdós inclusivament (curiosament, dos dies menys que no va durar l'extint Fòrum Universal de les Cultures —RIP—), un cop triades i classificades, han quedat disposades en vuit grans seccions:

- la llengua,
- la nació,
- els símbols,
- les acadèmies,
- viure en català,
- l'anomenada «societat civil»,
- les administracions i
- els parlaments.

Malgrat aquesta divisió, les notícies d'un apartat estan imbricades o relacionades amb les notícies d'altres apartats, amb la qual cosa formen un tramata, de vegades bi-

garrat, que constitueix un retrat prou versemblant de la situació actual. En algun cas escadusser he repetit la notícia en indrets diferents del recull per a facilitar la lectura.

Finalment, he disposat al llarg del text diversos destacats a la manera periodística per a ajudar al seguiment de les informacions més rellevants de cada apartat.

3. La llengua

Aquesta secció comprèn els temes següents:

- 1) la denominació de la llengua,
- 2) la qualitat de la llengua i els usos lingüístics,
- 3) el pagament de taxes pel català,
- 4) la promoció internacional de la llengua,
- 5) l'aranès.

3.1. *La denominació de la llengua*

Recuperar el nom de cada cosa.

Encara que hàgim de tornar a aprendre a enraonar.

JOSEP-MARIA TERRICABRAS⁵

*Valencià,
català-valencià,
català/valencià,
català i valencià,
català:
encara no sabem
com ens diem?*

El 17 d'abril, Pere Cardús, de la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (CAL), creu que «la gran victòria de l'espanyolisme a casa nostra és que científics i experts (per dir-ho d'alguna manera) abandonin el raonament i es lliurin a defensar denominacions tan irrisòries com *català-valencià* o *valencià-català*» (*El Punt*, 17.4.2004, p. 24).⁶

*Sembla que el català
i el valencià
s'uniran novament
en la catalogació
bibliogràfica*

L'11 de maig, Rosa Regàs, nova directora general de la Biblioteca Nacional espanyola, vol tancar la polèmica sobre la divisió per varietats lingüístiques (balear i català o valencià) de les obres que conserva aquesta biblioteca (*El Punt*, 12.5.2004, p. 46). (En una

5. *Pensem-hi un minut...*, 2004, p. 118.

6. Pel que fa a la grafia conjunta de les dues denominacions, tot i que s'ha estès més l'ús del guionet, sembla que és preferible escriure aquesta doble denominació amb una barra inclinada, per tal com denota la idea d'alternança de noms, que és el que pretenen els qui la defensen (cf. Joan ABRIL, «Defen-

consulta feta per Internet el dia 24 de setembre de 2004, he pogut comprovar que aquesta unificació no s'ha dut a terme; és més, el descriptor de matèria a part és *lengua valenciana*, no *valenciano*.)

El 17 de maig, David Serra, secretari de Cultura de la Generalitat Valenciana, censura la decisió de Rosa Regàs, directora general de la Biblioteca Nacional espanyola, d'unificar la nomenclatura dels llibres de literatura catalana i valenciana, i l'acusa d'ofendre els sentiments dels valencians (*El Punt*, 18.5.2004, p. 48). Per la seva banda, la plataforma Valencianisme.com la felicita, però insisteix en la necessitat de legalitzar la doble denominació de la llengua («català-valencià») per a evitar els atacs a la unitat de l'idioma.

El 28 de maig, el Grup Parlamentari d'ERC al Congrés ha de corregir una pregunta dirigida al Govern espanyol a instància del vicepresident de la Mesa (Gil Lázaro, del PP), perquè només anomenava el català en relació amb la RTVE al País Valencià (*El Punt*, 29.5.2004, p. 46). La pregunta queda, finalment, redactada així: «Quines previsions d'informació i reforçament té previst la direcció general per fer possible un augment de les hores de programació de ràdio i televisió en llengua catalana i valenciana dels centres territorials de RTVE de les Illes Balears, Catalunya i el País Valencià?»

El mateix 28 de maig, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua decideix adreçar-se a Rosa Regàs, directora de la Biblioteca Nacional espanyola, perquè mantingui la catalogació separada dels llibres valencians i catalans (*El Punt*, 29.5.2004, p. 54). Segons aquesta acadèmia, en cap cas no pretén qüestionar la unitat de la llengua (que mai no ha reconegut d'una manera explícita i inequívoca, d'altra banda).

El 25 de juny, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua decideix crear una ponència adreçada a resoldre la compatibilitat entre el nom oficial de l'idioma al País Valencià (*valencià*) i la seva per-

sem la barra del valencià/català», *El Punt* (22 setembre 2004), p. 14). De tota manera, cal tenir en compte que l'altre valor de la barra inclinada —'oposició'— ens podria afavorir ben poc si algú volgués fer aquesta interpretació. En aquest treball he mantingut la grafia que he trobat en cada cas.

tinència al català (*El Punt*, 26.6.2004, p. 56). En qualsevol cas, el terme *valencià* continuarà tenint validesa oficial.

El 28 de juny, Francisco Camps, president de la Generalitat Valenciana, critica l'Acadèmia Valenciana de la Llengua per haver obert el debat sobre el nom definitiu que ha de tenir el sistema lingüístic català globalment (*El Punt*, 29.6.2004, p. 39), fins i tot insta la presidenta de l'AVL a informar-lo de les intencions d'aquesta acadèmia.

L'1 de juliol, el lector Fermí Sidera, en una carta adreçada al director d'*El Punt*, suggereix «que tots plegats denominem *valencià* la llengua que parlem tots, i llestos» (*El Punt*, 1.7.2004, p. 13). (Home, potser no es pot matar tot el que és gras...)

El 7 de juliol, Ascensió Figueres, presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, es reuneix amb Francisco Camps, president de la Generalitat Valenciana, i li exposa que el que ha aprovat l'AVL és estudiar la fórmula per a estendre l'ús de la denominació *valencià* fora de la Comunitat Valenciana; l'AVL pretén que la denominació amb què es coneix el sistema lingüístic a què pertany el *valencià* —el català, òbviament— no s'anomeni amb aquest únic terme (*Las Provincias* [edició digital], 16.7.2004).

El 15 de juliol, Ascensió Figueres, presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, demana a Rosa Regàs, directora de la Biblioteca Nacional espanyola, que no exclogui el terme *valencià* en la nova catalogació dels fons d'aquesta biblioteca (*El Punt*, 16.7.2004, p. 36).

El 17 de juliol, Josep Palomero, vicepresident de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, afirma que «la denominació conjunta *català-valencià* (o, al revés, depèn des d'on es formule) que alguns valencians propugnem de la llengua que compartim potser no es perceba com a pràctica, però resulta clara, precisa i didàctica» (*El Punt: Actual*, 17.7.2004, p. 11). I poc abans diu: «Si no, els valencians, difuminats sota la denominació unitarista de llengua i cultura catalanes, ens veiem sotmesos a una fagocitosi innecessària que, a més de confusionista, ens redueix a una opacitat absoluta i, simplement, no existim». (Sí que deu tenir una certa opacitat mental, sí.)

El 24 de juliol, Joan Martí i Castell, president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, recorda que «és un fenomen universal que, en la designació de les llengües, s'empri un sol nom per a cada una» (*El Punt: Actual*, 24.7.2004, p. 11). I afirma: «seria absurda la conclusió que fer referència a una llengua amb un sol nom respon a la negació de la seva diversitat; com absurda seria la que proposés tantes adjectivacions distintes com variants locals tingui». A continuació es pregunta com és que tot d'una determinades persones consideren insuficient el consens entorn de *valencià* com a sinònim de *llengua catalana*, i apunta: «no és difícil de sospitar, des d'un distanciament neutral, que, en realitat, l'objectiu final és la divisió d'una llengua en dues».

El 5 d'agost, el Partit Popular presenta una proposició no de llei en què demana al Congrés dels Diputats que manifesti la seva repulsa per la proposta de la directora de la Biblioteca Nacional espanyola, Rosa Regàs, de catalogar els llibres valencians i catalans sota la mateixa nomenclatura (*El Punt*, 6.8.2004, p. 20).

(Si no ens miréssim tant el melic, ens hauríem adonat d'un detall que ens podria ajudar en aquesta qüestió tan enverinada: tot i que la Constitució espanyola consagra el terme *castellano* per a denominar l'única llengua realment oficial de l'Estat, el text de la futura «Constitució» europea fa servir exclusivament el terme *español* —perquè és el terme d'ús internacional—; de la mateixa manera, encara que l'Estatut d'autonomia del País Valencià faci constar el terme *valencià* com a única denominació de la llengua pròpia, res no obsta perquè internacionalment es faci servir exclusivament el terme *català* —ja que és el terme d'ús internacional.)

3.2. La qualitat de la llengua i els usos lingüístics

El 12 de juny, el lector Ramon Puigneró descriu un fenomen únic als Països Catalans que considera «paranormal»: el canvi d'idioma quan ens dirigim a un desconegut, quan entrem en dependències de la policia, quan escrivim cartes als diaris o

D'entrada,
no s'ha de renunciar
mai a emprar
la llengua pròpia

quan algú ens parla en espanyol (*El Punt*, 12.6.2004, p. 19). I els arguments esgrimits per a un tal capteniment són encara més inversemblants: el respecte envers l'altre, que no et parla en català, i que l'espanyol queda millor —no fa pagès— i té més prestigi. També critica els escriptors catalanoparlants que canvien de llengua així que agafen la ploma (s'hi refereix amb l'expressió «vendre's per un plat de llenties»).

Només el 50,1 % dels ciutadans de Catalunya considera el català com la seva llengua habitual

El 19 de juny, Miquel Pueyo, director de Planificació Lingüística de la Generalitat de Catalunya, afirma que no podem confondre el coneixement declarat pels ciutadans en els diversos censos (segons el del 2001, l'entén el 94,5 % i el sap parlar el 74,5 %) amb l'efectivitat de l'ús del català en les relacions familiars i socials (*El Punt*, 19.6.2004, p. 24). Cal tenir en compte que només el 50,1 % dels ciutadans considera el català com la seva llengua habitual, i «cal garantir la seva presència en la comunicació espontània i estimular els parlants a abandonar aquesta tendència a acomodar-se a parlar automàticament en castellà (sovint sense cap mena de necessitat) a qualsevol interlocutor no catalanoparlant. Es tracta d'una cortesia innecessària, fins i tot paternalista, i prova una certa ocultació de la llengua catalana. [...] el gran repte per a aquest Govern, el gran desafiament per a la societat civil catalana consisteix a transformar l'elevat grau de coneixement de la llengua que tenen els ciutadans i ciutadanes de Catalunya en un índex equivalent d'ús efectiu i real d'aquesta llengua.»

No s'ha de demanar mai permís per a fer servir la llengua pròpia

El 29 de juny, el lector Francesc Xavier Simarro es queixa del fet que els catalans hem arribat a l'extrem de demanar permís per a parlar la nostra llengua a casa nostra, i sense que res no ens hi obligui, com va poder observar en el diàleg *Cap a un món sense violència*, que es va celebrar al Fòrum de les Cultures el dia 26 de juny (*El Punt*, 29.6.2004, p. 11). Considera que fets com aquest no mostren precisament gaire normalitat en la salut de l'ús social del català.

La publicitat i el disseny pensats en espanyol i traduïts al català fan estralls

El 12 de juliol, el col·laborador Pep Riera considera que som un país que treballa, es relaciona, lliga, insulta, compra, ven i va al cinema en espanyol, i quan ho fa en català, sovint ha de pas-

sar pel procés de traducció; un país tan acostumat a viure del revés ja no sap què és viure del dret i va fent tombs com una roda quadrada, incapaç de transformar la realitat (*El Punt*, 12.7.2004, p. 22).

El 18 de juliol, els col·laboradors Modest Guinjoan i Josep M. Llaurador afirmen que la necessitat de produir amb criteris de qualitat ha arrelat en el món empresarial amb molta força, i que, per bé que la producció de béns al nostre país es fa en general al marge de consideracions lingüístiques, les exigències quant a les característiques de qualitat dels béns són molt elevades. En els serveis, en canvi, hi ha més sensibilitat lingüística com a component en la prestació que espera el client (*Avui*, 18.7.2004, p. 38). Aquests autors consideren que el que costa més d'entendre —o de pair, per a ésser més precisos— és la disminució alarmant de la qualitat de la llengua parlada. Els locutors de ràdio i els personatges televisius que viuen de la paraula presten un servei a la població. Si parlen malament el català, la qualitat d'aquest servei queda tocada, atès que la paraula és part intrínseca de la qualitat resultant. «Quina pena fa escoltar programes líders de la ràdio en català, en què conductors i col·laboradors fan servir [...] castellanismes o fan graciets que sembla que ho són més si es fan en castellà! [...] En la mateixa línia, els personatges públics, quan expliquen les seves vides, quan exposen parers, quan denuncien situacions, i ho fan en mitjans en què la paraula escoltada és fonamental, haurien de tenir cura de la qualitat lingüística. [...] Per això són tan admirables els empresaris del país que mantenen el català com a vehicle de comunicació amb els empleats i amb els clients i proveïdors, i que s'esforcen per fer-ho amb la mateixa exigència de qualitat que ho fan en espanyol, anglès, francès o alemany per als seus mercats.»

El 29 de juliol, el columnista Manuel Cuyàs assegura que al palau de La Zarzuela els membres de la família reial no es parlen mai en espanyol, sinó que habitualment ho fan en anglès, i es queixa que Joan Clos, alcalde de Barcelona, i Pasqual Maragall, president de la Generalitat de Catalunya, es van adreçar al pú-

en la qualitat dels productes resultants

En general, la qualitat de la llengua parlada en públic és molt deficient

Sembla que ni els reis espanyols tenen l'espanyol com a llengua de relació familiar

blic del Fòrum únicament en espanyol perquè hi era present la reina d'Espanya (*El Punt*, 29.7.2004, p. 64). I recorda que encara fa enfadar que els diputats parlin en català a les Corts espanyoles, i això que el català és molt més oficial a Espanya que l'idioma regi i de la reina.

El 13 d'agost ens assabentem que un grup de joves que havia participat en una manifestació reivindicativa de l'ús del valencià el 25 d'abril, van demanar en espanyol les consumicions en una cafeteria de València, tan sols perquè es van adonar que el cambrer no era valencianoparlant (*Presència*, 13-19.8.2004, p. VI-VII). Aquest fet fou observat per Ferran Suay i Gemma Sanginés, membres de la Societat Valenciana de Psicologia, que van pensar que si els més militants adoptaven aquesta actitud, que no havien de fer els altres; per això van decidir de fer un taller titulat *Ampliar l'espai lingüístic personal* per a no sucumbir a l'espanyol, que sembla que ha tingut èxit entre els estudiants. Aquest taller proposa diversos exemples per a resoldre els conflictes lingüístics que puguin sorgir en la vida diària.

3.3. El pagament de taxes pel català

El català no ha d'ésser una llengua de peatge

El 12 de juny, el lector Josep Ramon Liesa es queixa que la versió en català d'*El codi Da Vinci* costa tres euros més que la versió en espanyol (*El Punt*, 12.6.2004, p. 18), i que la trilogia d'*El senyor dels anells* aparentment no existeix en català.

El 22 de juny, representants de l'Assemblea Nacional d'Entitats, una plataforma d'institucions que defensa la cultura catalana, presenta a Ernest Benach, president del Parlament de Catalunya, la proposta de crear la *taxa Fuster*, que consistiria en el pagament voluntari d'un euro mensual que els contribuents abonarien a les entitats impulsores d'una gran campanya per al foment de la llengua i la cultura dels Països Catalans (*El Punt*, 23.6.2004, p. 22). Dins aquest col·lectiu hi ha, entre altres institucions, l'Institut d'Estudis Catalans, Acció Cultural del País Valencià, Obra Cultural Balear i el Futbol Club Barcelona.

El 23 de juny, l'editorial d'*El Punt* considera que, amb la proposta de l'Assemblea Nacional d'Entitats, es corre el perill de retrocedir a la militància residualista per la defensa del català (*El Punt*, 23.6.2004, p. 17). La direcció del diari creu que el país disposa d'institucions suficients, encapçalades per la Generalitat, per a l'enfortiment del català i la normalització lingüística.

3.4. La promoció internacional de la llengua

El 8 de maig, l'editorial d'*El Punt* afirma que la decisió del Govern de les Illes Balears d'abandonar l'Institut Ramon Llull constitueix un gran pas enrere en la consolidació d'una institució destinada a promoure la llengua i la cultura catalanes a l'estranger (*El Punt*, 8.5.2004, p. 32).

El 9 de maig ens assabentem que, segons diferents entitats culturals i polítiques de les Illes, el poc interès del Govern balear d'impulsar el català i el poc tacte del Govern català en l'elecció del nou president de l'Institut Ramon Llull han menat l'Executiu balear a abandonar aquest Institut (*El Punt*, 9.5.2004, p. 43).

L'11 de maig, Francesc Fiol, conseller d'Educació i Cultura del Govern balear, creu que l'Institut Ramon Llull s'hauria de dissoldre, perquè ja no té sentit (*El Punt*, 12.5.2004, p. 47). Per la seva banda, Jaume Matas, president del Govern de les Illes Balears, estaria disposat a reconsiderar la ruptura si la Generalitat de Catalunya accepta el seu candidat a director (Gabriel Janer Manila).

El 12 de maig, Miquel Segura, director de l'Institut Ramon Llull a les Illes Balears, declara que el Govern balear no abandonarà la política de promoció de la llengua, la literatura i l'art, encara que surti d'aquesta institució (*El Punt*, 12.5.2004, p. 47).

El 14 de maig, el Consell Permanent de l'Institut d'Estudis Catalans manifesta la seva preocupació per la crisi oberta a l'Institut Ramon Llull i considera que podria tenir efectes negatius per a la projecció de la llengua i la cultura catalanes (*El Punt*, 15.5.2004, p. 44). Així mateix, insta els governs català i balear a recuperar l'entesa i consolidar el projecte de l'IRL.

L'Institut Ramon Llull ha de representar tots els Països Catalans en la promoció internacional de la llengua catalana

El 26 de maig, Caterina Mieras, consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya, assegura que el Govern català destinarà més recursos a la promoció de la llengua a l'exterior per mitjà de l'Institut Ramon Llull (*El Punt*, 29.7.2004, p. 36).

L'1 de juny pren possessió del càrrec de director de l'Institut Cervantes César Antonio Molina, el qual manifesta que el que és bàsic i fonamental és l'espanyol, que és la llengua comuna, però també hi haurà suport a les llengües oficials que estan dins la Constitució (*El Punt*, 2.6.2004, p. 48). (*Parole, parole, parole...*)

3.5. L'aranès

La defensa del català no ha de fer oblidar la protecció que l'aranès mereix

El 22 de juliol sortia la notícia de l'anunci fet pel secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, Antoni Mir, en el sentit que, a partir de l'any vinent, la Vall d'Aran tindrà un pla d'acció lingüística dissenyat pel Govern català i per les autoritats araneses. Aquest pla inclourà l'edició de diversos reculls terminològics en aranès per a afavorir la normalització d'aquesta llengua (*El Punt*, 22.7.2004, p. 40).

4. La nació

En efecte, també en la política alguns desitjarien que els estats i les seves fronteres fossin tan «naturals» i intocables com és, segons ells, la vida mateixa. «No ho toqueu, que així es divideix el món.» «Que el que les guerres i les aliances dinàstiques han unit, que l'home no ho separi.» Que aquestes sagrades línies frontereres dissenyades a sang i semen (amb la sang roja dels pobles, *qua* soldats; amb la sang blava dels monarques, *qua* sementals), no siguin violades per la voluntat traïdora dels que viuen units o separats per elles.

XAVIER RUBERT DE VENTÓS⁷

7. *Filosofia d'estar per casa*, Barcelona, Ara Llibres, 2004, p. 71.

Aquesta secció comprèn els temes següents:

- 1) la nació catalana,
- 2) el nou Estatut,
- 3) les denominacions dels territoris dels Països Catalans,
- 4) la immigració,
- 5) la independència.

4.1. *La nació catalana*

El 12 d'agost, Jordi Sevilla, ministre d'Administracions Públiques, adverteix que només definirà Catalunya com a nació en la Constitució espanyola si les altres autonomies ho accepten (*El Punt*, 13.8.2004, p. 21).

4.2. *El nou Estatut*

El nou Estatut no pot ser només una eina política.
Ha de ser sobretot una afirmació de dignitat nacional.

JOSEP-MARIA TERRICABRAS⁸

El 21 de juny, el Govern català posa en marxa la campanya «L'Estatut és de tothom. Parla», amb l'objectiu que els ciutadans facin aportacions al procés d'elaboració de la llei bàsica de Catalunya (*El Punt*, 22.6.2004, p. 24). Joan Saura, conseller de Relacions Institucionals, es compromet a traslladar els suggeriments dels ciutadans a la ponència del Parlament que ha de redactar el nou Estatut.

El 28 de juny, l'historiador Xavier Díez recorda que la Sala Militar del Tribunal Suprem ha rebutjat la petició de revisar els consells de guerra pels quals es van assassinar centenars de persones a les tàpies del cementiri de Girona entre 1939 i 1945 (*El Punt*, 28.6.2004, p. 23). Aquest col·laborador considera que una

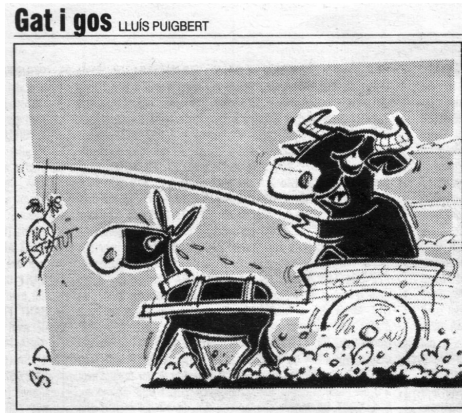
De què tenen por els polítics, que han de preguntar als ciutadans què hauria de contenir l'Estatut?

N'estem segurs, que el nou Estatut servirà per a res?; dit d'una altra manera: n'estem segurs, que els polítics sabran fer la feina?

8. *Pensem-hi un minut...*, 2004, p. 100.

decisió en sentit contrari hauria significat «extreure la primera pedra del gran mur de contenció que encara protegeix l'edifici jurídic franquista», i diu que no hem d'oblidar que el cap de l'Estat (el rei) fou nomenat a dit pel general Franco. En aquestes circumstàncies, el senyor Díez creu que «no hi ha estatuts que valguin, sinó que el que cal és assegurar-se un estatus al marge de l'ordre monàrquic que ens mantingui fora del mur constitucional, una sobirania autoconcedida que permeti mantenir una relació d'igualtat amb Espanya. L'alternativa, vistos els resultats, pot representar una nova pèrdua de temps i energies».

El 26 de juliol, Joan Saura, conseller de Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya, i Quim Brugué, director general de Participació Ciutadana, fan un primer balanç de la campanya «L'Estatut és de tothom. Parla», segons el qual el reconeixement del dret a l'autodeterminació i la promoció de la llengua catalana són les principals demandes que els ciutadans reivindiquen que s'incorporin al nou Estatut (*El Punt*, 27.7.2004, p. 21).

(*El Punt*, 20.6.2004, p. 79)

El 21 d'agost, Jordi Porta, president d'Òmnium Cultural, demana al Govern de la Generalitat que no rebaixi plantejaments en la redacció del nou Estatut (*El Punt*, 22.8.2004, p. 19),

i que no es faci un estatut perquè des de Madrid l'aprovin, sinó que es treballi per a un estatut ambiciós que tingui en compte totes les necessitats que té Catalunya.

4.3. Les denominacions dels territoris dels Països Catalans

El 18 de maig, Manuel Marín, president del Congrés dels Diputats, anuncia que no s'acceptarà l'ús de la denominació *País Valencià* dins el Congrés, sinó que tan sols es podrà fer servir *Comunitat Valenciana* (*El Punt*, 20.5.2004, p. 27).

El 19 de maig, Manuel Marín, president del Congrés dels Diputats, vist el rebombori provocat pel seu anunci del dia abans (en el sentit de no acceptar l'ús de la denominació *País Valencià* dins el Congrés), planteja la idea de rectificar la seva decisió, en adonar-se que en el preàmbul de l'Estatut valencià i d'acord amb els precedents que hi ha en la mateixa Cambra, el terme *País Valencià* és perfectament legítim (*El Punt*, 20.5.2004, p. 27).

El 25 de maig, la Mesa del Congrés dels Diputats aprova l'acceptació de la denominació *País Valencià* en els treballs del Congrés i del Senat (*El Punt*, 26.5.2004, p. 25). El president del Congrés, Manuel Marín, considera que hi ha nombrosos antecedents d'utilització d'aquest terme durant el Govern d'Aznar i que, per tant, no es pot posar ara cap traves en aquest sentit.

El 14 d'agost fa la seva estrena oficial l'Orquestra de Joves Intèrprets dels Països Catalans, formada per noranta músics que tenen entre catorze i vint-i-quatre anys i que provenen de tots els territoris de llengua catalana (*El Punt*, 13.8.2004, p. 36). Aquesta orquestra és impulsada per l'associació Forum Musicae, de Mallorca, amb l'objectiu de fer d'aquesta formació l'ambaixadora musical i cultural dels Països Catalans. Tanmateix, la marca *Països Catalans* espanta: els impulsors del projecte s'han trobat més portes tancades de les que s'havien esperat; no tenen, per exemple, el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Els socialistes acaben de descobrir que el terme *País Valencià* es pot emprar al Congrés i al Senat espanyols

L'Orquestra de Joves Intèrprets dels Països Catalans ja s'ha estrenat

L'Estat ha de contribuir a la catalanització dels immigrants

4.4. La immigració

El 30 d'abril es presenta una guia universitària berber-català que es distribuirà de manera gratuïta entre els estudiants berberò-fons que viuen a Catalunya (*El Punt*, 1.5.2004, p. 26).

L'1 d'agost, Esquerra Republicana de Catalunya anuncia que demanarà al Govern espanyol dotacions econòmiques per a un pla d'acolliment lingüístic dels immigrants, per a impulsar l'ús del català en les noves tecnologies, per a promoure aquesta llengua a l'estranger i per a elaborar un pla estratègic que permeti als funcionaris estatals atendre els ciutadans en català (*El Punt: Expansión*, 2.8.2004, p. 22).

El 23 d'agost, Jordi Pujol, expresident de la Generalitat de Catalunya, afirma en un col·loqui que el mestissatge cultural pot comportar el final de Catalunya, i que calen competències sobre immigració per a evitar-ho (*El Punt*, 24.8.2004, p. 16).

El 26 d'agost ens assabentem que el Grup d'Esquerra Republicana de Catalunya al Congrés demanarà, durant les negociacions dels pressupostos generals per al 2005 que s'han de tenir el dia 31 d'agost, una partida destinada a l'ensenyament del català als immigrants (*El Punt*, 26.8.2004, p. 9). Aquesta és una prioritat del Departament d'Educació, que enguany estrenarà aules d'acollida, adreçades precisament als immigrants que no coneixen la llengua.

4.5. La independència

En conclusió, el federalisme a Espanya està condemnat al fracàs perquè li és impossible escapar d'un dilema diabòlic: si Espanya es transforma en un estat federal de tipus simètric, Catalunya se sent rebaixada al nivell de les altres comunitats autònomes i es veu a si mateixa convertida gairebé en una unitat administrativa; si, per contra, es concep un federalisme de tipus asimètric, amb privilegis afegits per a Catalunya i per a les altres nacionalitats, això desperta implacables recels en la resta de territoris, que acaben devorant el sistema. No [n']hi ha més. Els catalans podem, doncs, continuar allargant l'agonia o plantejar la solució definitiva, la

ruptura amb Espanya, que en el marc de la Unió Europea passaria a ser menys traumàtica.

HÈCTOR BOFILL⁹

El 25 d'abril, Rafel Torner, membre del Cercle 21, arriba a la conclusió que la situació juridicopolítica de la llengua catalana a Catalunya (i a la resta dels territoris de l'àmbit lingüístic català) no depèn de la decisió democràtica dels catalans, per tal com la legislació catalana està sotmesa a lleis establertes en un altre àmbit (amb migrat pes català, evidentment), que és l'espanyol (o el francès, en el cas de la Catalunya Nord). Com més depengui dels catalans la legislació catalana, menys persecució política i judicial haurem de patir; fins que sigui l'única (*El Punt*, 25.4.2004, p. 34).

La situació sociolingüística pot abocar a demanar l'autodeterminació

El 30 de maig, Hèctor Bofill, professor de dret constitucional de la Universitat Pompeu Fabra i autor del llibre *La independència i la realitat*, afirma que el sobiranisme és l'opció de futur de Catalunya, ja que ni el federalisme de Pasqual Maragall, president de la Generalitat de Catalunya, ni cap altre model alternatiu de convivència amb Espanya són viables (*El Punt*, 31.5.2004, p. 45). Segons aquest jurista, la independència és possible, legítima i realitzable, si es tracta d'una decisió democràtica avalada per un referèndum.

El 16 de juliol, l'articulista Josep M. Loste manifesta que la pèrdua de lideratge econòmic, el col·lapse de les infraestructures i les accions erràtiques en matèria de normalització lingüística certifiquen la nostra condició de ciutadans de segona (*El Punt*, 16.7.2004, p. 12). El fracàs de l'ús social de la llengua s'afegeix a un empobriment generalitzat de la nostra parla. L'autor considera que cal avançar cap a un monolingüisme (respectant els drets individuals) si volem, de debò, que es pugui viure en català a casa nostra.

9. *La independència i la realitat: Bases per a la sobirania de Catalunya*, Palma, Moll, 2004, p. 83.

5. Els símbols

Aquesta secció abraça els temes següents:

- 1) els símbols nacionals,
- 2) el burro català i altres bèsties subversives.

5.1. Els símbols nacionals

Els nostres símbols, entre el menyspreu del PPC i el capteniment xaró d'alguns socialistes

El 2 d'agost, Artur Mas, portaveu de CiU al Parlament de Catalunya, anuncia que no assistirà a la reunió que ha d'abordar els canvis en la celebració institucional de la Diada Nacional, perquè considera que és un assumpte poc prioritari (*El Punt*, 3.8.2004, p. 20). Per la seva banda, Ernest Benach, president del Parlament, puntualitza que no està previst celebrar cap reunió formal amb aquesta finalitat, però que sí que té previst de mantenir contactes amb els portaveus per a arribar a un consens.

L'11 d'agost, Josep Piqué, president del Partit Popular de Catalunya, qualifica d'«animalada» i «pallassada» l'ofrena floral que es fa cada any davant el monument de Rafael Casanova durant la Diada Nacional (*El Punt*, 12.8.2004, p. 23). Per la seva banda, Marina Llansana, portaveu d'ERC, qualifica l'actitud de Piqué de «rància», i afirma que el PP «se sent més hereu dels que van ocupar Barcelona el 1714 que dels que la van defensar».

El 12 d'agost, Artur Mas, president del Grup Parlamentari de Convergència i Unió al Parlament de Catalunya, considera intolerable l'insult i el menyspreu a la celebració de la Diada manifestats per Josep Piqué, president del Partit Popular a Catalunya, i critica tant els socialistes com els populars perquè volen canviar i rebaixar el to patriòtic de les celebracions de l'Onze de Setembre (*El Punt*, 13.8.2004, p. 20).

El 16 d'agost, l'assessor lingüístic Carles Bonaventura comenta l'«espectacle vergonyós» que van representar els dirigents del PSC Manuela de Madre, Pasqual Maragall —el qual, a més, és el president de Catalunya— i José Montilla, agafats per les espatlles, al so d'*Els segadors*, balancejant-se a ritme d'havane-

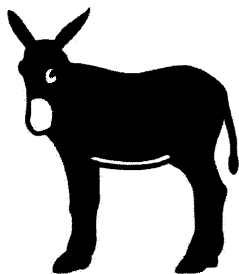
ra, com si estiguessin sentint *El meu avi* (*El Punt*, 16.8.2004, p. 14). I afirma: «Però què més es pot esperar dels dirigents d'un partit als quals els símbols i els senyals d'identitat catalans sempre els han semblat una folklorada? Doncs res més que això: una manca de respecte absoluta per l'himne de Catalunya. Us imagineu els caps d'un partit espanyol o francès escoltant els himnes dels respectius estats en actitud similar?»

El 21 d'agost, Jordi Porta, president d'Òmnium Cultural, critica el fet que el Govern de la Generalitat plantegi la idea de fer una mena d'«exhibició paramilitar» amb els Mossos d'Esquadra durant la diada de l'Onze de Setembre (*El Punt*, 22.8.2004, p. 19).

(Vist *a posteriori*, el desenvolupament de l'acte institucional central de l'Onze de Setembre, que se celebrà al parc de la Ciutadella, es pot considerar prou digne i compatible amb l'ofrena de flors al monument de Rafael Casanova i als actes que es puguin fer al fossar de les Moreres.)

La nova celebració institucional pot esdevenir realment reivindicativa, i és compatible amb altres actes

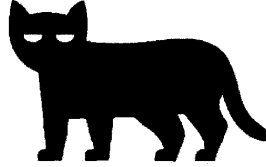
5.2. *El burro català i altres bèsties subversives*

El burro català (*Presència*, 11-17.6.2004, p. 8)

L'11 de juny, el col·laborador Pere Lobato comenta uns quants símbols contestataris que s'han posat de moda darrerament (*Presència*, 11-17.6.2004, p. 2-9), especialment el burro (o ruc) català, ideat l'any 2003 per Jaume Sala i Àlex Ferreiro, de Banyoles, que té una gran difusió a les comarques gironines i barcelonines, i el Cat (o gat), ideat l'any 2001 per en Jordi, en Salvador i en Joan

També podem ésser lúdicament i satíricament reivindicatius

El Cat (*Presència*, 11-17.6.2004, p. 8)

(no hi figuren els cognoms), de Barcelona, que s'ha difós més per les comarques lleidatanes, especialment al Pla d'Urgell, i també al Garraf i al Barcelonès. Ambdós símbols han estat pensats com una resposta satírica al famós toro d'Osborne, que fou dissenyat per Manolo Prieto per a aquesta empresa de licors l'any 1956.

El 4 de juliol, el col·laborador Rafa Julve ens descobreix la identitat de l'autor del Cat (*El Punt*, 4.7.2004, p. 30): es tracta de Jordi Avià, que afirma que l'invent nasqué a Arbúcies, encara que s'hagi difós des de Barcelona i des del col·lectiu de la Lliga Anticolonial.

El 2 d'agost ens assabentem que una nova icona reivindicativa s'afegeix al burro i al Cat (*El Punt*, 2.8.2004, p. 7): el gos d'atura català, promogut enguany pel Club del Gos d'Atura Català per a reivindicar «una visió més valenta i orgullosa en la defensa de la identitat de Catalunya com a país».

El gos d'atura¹⁰

10. *Club del Gos d'Atura Català*, «Marcant territori!», <<http://www.gosaturacatala.org/marcant.html>> (consulta: 5.10.2004).

El 12 d'agost, el lector Màrius Viella recorda que cal no confondre el *ruc català* amb el *català ruc* (*El Punt*, 12.8.2004, p. 18), i ho demostra amb les comparacions següents:

a) El ruc català es torna desobedient i molt tossut quan se li pega, mentre que el català ruc es torna obedient i s'abaixa els pantalons quan se li pega.

b) Al ruc català se li pot treure tot a les bones, però res a les males; mentre que al català ruc se li pot treure qualsevol cosa a les males, per tant ningú no es pren la molèstia d'intentar-ho a les bones.

I acaba afirmant: «Ah! Tant de bo el país fos ple de rucs catalans, i no de catalans rucs!»

El 31 d'agost ens assabentem que l'editorial Columna enceta una col·lecció de reedicions de llibres d'èxit amb el burro català com a icona publicitària (*El Punt*, 31.8.2004, p. 33). La col·lecció situarà 170.000-200.000 exemplars de cada títol, els dos primers de la qual són *Societat limitada*, de Ferran Torrent, i *Què t'anova a dir*, d'Andreu Buenafuente.

6. Les acadèmies

Aquesta secció comprèn els temes següents:

- 1) l'Institut d'Estudis Catalans,
- 2) l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

(I esperem que el nou Institut d'Estudis Baleàrics, dirigit per Gabriel Janer Manila, que ha estat creat pel PP en substitució de l'Institut Ramon Llull, no pretengui, amb el temps, erigir-se en una altra acadèmia.)

Amb una acadèmia
en tenim prou

6.1. L'Institut d'Estudis Catalans

El 22 d'abril, Josep Laporte, president de l'Institut d'Estudis Catalans, demana al president de la Generalitat de Catalunya,

Pasqual Maragall, que reclami del Govern espanyol els diners que es deuen encara (300 MPTA) de les obres de rehabilitació de la seu de l'IEC, que van acabar l'any 2000, i s'equipari la subvenció que rep del Ministeri de Cultura amb la que ingressa anualment la Real Academia Española (*El Punt*, 26.4.2004, p. 42).

El 25 de juny, Josep Laporte, president de l'Institut d'Estudis Catalans, acompanyat del seu equip de govern, rep el conseller en cap de la Generalitat de Catalunya, Josep Bargalló, i el secretari de Política Lingüística, Antoni Mir, en una reunió de treball per a parlar del contracte programa que s'està elaborant (IEC, *Butlletí*, núm. 11, 1.7.2004¹¹). Josep Bargalló constata la voluntat de l'IEC de fer un salt qualitatiu «per tal que la seva autoritat lingüística pugui arribar a tot el món» i per a convertir la institució «en un centre d'excel·lència i recerca en tot l'àmbit científic». Així mateix, el conseller manifesta que els aspectes pressupostaris es concretaran quan s'hauran fixat els objectius i que s'aprovaran a finals d'any amb els pressupostos de la Generalitat per al 2005, i afegeix que «l'IEC és una de les banderes que té Catalunya al món, pe[l fet de] ser una institució acadèmica reconeguda internacionalment».

6.2. L'Acadèmia Valenciana de la Llengua¹²

A l'Acadèmia
Valenciana de la
Llengua continuen
fent de les seves

El 26 de març, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i els editors de llibres d'ensenyament presenten un document consensuat amb les pautes principals dels materials curriculars del català a les escoles. Segons aquest document, l'acord, que respecta els criteris científics i d'unitat de la llengua, concreta els condicionaments sociolingüístics del català i promou les formes genuï-

11. *Institut d'Estudis Catalans*, <<http://www.clipmedia.net/butlleti/11/setmana/index.asp>> (consulta: 24.9.2004).

12. No em puc estar de recollir en annex una notícia molt recent, que és la mostra palpable de fins on arriben determinades actituds demencials (annex 1).

nes valencianes (*El Punt*, 27.3.2004, p. 46). Sembla que, aquesta vegada, les pautes de l'AVL tenen un caràcter orientatiu i no impositiu.

El 28 de maig, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua decideix adreçar-se a Rosa Regàs, directora de la Biblioteca Nacional espanyola, perquè mantingui la catalogació separada dels llibres valencians i catalans (*El Punt*, 29.5.2004, p. 54). Segons aquesta acadèmia, en cap cas no pretén qüestionar la unitat de la llengua (que mai no ha reconegut d'una manera explícita i inequívoca, d'altra banda).

El 22 de juny, membres de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua es reuneixen amb la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans per fer-los conèixer els criteris d'elaboració dels diccionaris que prepara aquella institució (*El Punt*, 23.6.2004, p. 38). Concretament, pensen editar el *Diccionari ortogràfic valencià* i el *Diccionari normatiu valencià*, que volen que es converteixi en el primer diccionari general de referència normativa per al català meridional.

7. Viure en català

Aquesta secció recull les vicissituds que s'esdevenen quan hom procura viure en català, distribuïdes territorialment:

- 1) A Catalunya
- 2) Al País Valencià
- 3) A les Illes Balears
- 4) A la Catalunya Nord
- 5) A la Franja
- 6) A Andorra
- 7) A l'Alguer
- 8) A l'Estat espanyol
 - 8.1) Ús general
 - 8.2) L'oficialitat del català
 - 8.3) La «igualtat» dels espanyols

7.1. A Catalunya

El 22 d'abril, Antoni Mir, secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, afirma que l'experiència demostra que si aconseguim posar a l'abast del ciutadà informació i serveis en la llengua pròpia de Catalunya, l'ús social d'aquesta augmentarà d'una manera instintiva i normal (*El Periódico de Catalunya*, 23.4.2004). Exposa, així mateix, que l'*Estadística d'usos lingüístics a Catalunya 2003* demostra que no existeix un rebuig a la llengua catalana per part de la població de Catalunya, sigui d'allà on sigui, i que hi ha una demanda molt superior de productes i serveis en català, atès que quan existeixen es consumeixen i augmenta l'ús del català. Segons aquest gestor, si traduïm la política lingüística en elements quotidians i la posem a l'abast del ciutadà, creixerà l'ús social del català; això sí, cal augmentar l'oferta pública i privada de béns i serveis en els àmbits interpersonal, socioeconòmic, de la immigració i de les tecnologies de la informació i comunicació, i també cal divulgar l'existència del català a l'Estat amb vista a un plurilingüisme igualitari i aconseguir l'oficialitat del català a la Unió Europea.

Les coaccions i les vexacions són intolerables: «què volen aquesta gent, que truquen de matinada?»

El 9 de juny, el col·laborador B. Picornell ens explica les peripècies d'un jove mallorquí que va volar de Barcelona a Palma, al qual, quan era al Prat, els guàrdies civils van fer despullar i van escorcollar a fons per haver parlat en català, i en arribar a Palma li van demanar la documentació sis guàrdies civils amb una actitud més aviat amenaçadora (*Presència*, 9-15.7.2004, p. 16-17). Després de queixar-se la família del noi a Ramon Socias, delegat del Govern espanyol a les Illes i d'una carta publicada al *Diari de Balears*, la cosa arriba a Madrid el dia 16 de juny, quan Miquel Bofill, senador per l'Entesa Catalana de Progrés, formula una pregunta al Govern espanyol sobre quines investigacions s'han dut a terme en relació amb les vexacions denunciades, i Francisco Rodríguez Sánchez, diputat pel Bloc Nacionalista Gallec, registra quatre preguntes al Congrés dels Diputats sobre el cas.

El dia 17 de juny es reuneixen el noi afectat i Ramon Socias, delegat del Govern espanyol a les Illes; en acabar la reunió, So-

cias es compromet a sancionar els funcionaris que impedeixin parlar en català i anima la ciutadania a adreçar-se en català a les institucions de l'Estat, com un dret recollit en la Constitució (*Presència*, 9-15.7.2004, p. 16-17).

El 28 d'agost, la lectora Pilar Noguer protesta perquè la gravació que explica als visitants com és la vila de Besalú és únicament en espanyol i en francès (*El Punt*, 28.8.2004, p. 11). Així mateix, una guia que va acompanyar el seu grup va fer els comentaris en espanyol perquè tres persones (de vint-i-cinc) van dir que no entenien el català, per bé que sí que van entendre la pregunta formulada en aquesta llengua.

En la retolació turística i les visites guiades encara predomina, de molt, l'espanyol

7.2. Al País Valencià

El 24 de maig, el col·lectiu de tècnics lingüístics de la Generalitat Valenciana qualifiquen llur situació dins l'Administració valenciana d'estat quasi clandestí: la plantilla es manté congelada i hi ha una gran absència de personal en determinades conselleries i direccions territorials (*El Punt*, 26.5.2004, p. 58). Aquesta situació contradiu l'anomenat «decàleg Pons» anunciat l'any passat pel conseller d'Educació i Cultura, Esteban González Pons, que instiga a prendre mesures per a promoure l'ús del valencià en l'Administració valenciana, on l'espanyol predomina en un 80 %.

La «clandestinitat» lingüística forçada per la Generalitat Valenciana

El 7 d'agost ens assabentem que la Conselleria de Benestar Social de la Generalitat Valenciana va denegar l'1 de febrer de 2000 una petició d'adopció a una parella d'Agullent (Vall d'Albaida) perquè la seva llengua habitual era el valencià; el 3 d'octubre de 2002 el Jutjat de Primera Instància de València sentencià a favor de la Generalitat; finalment, el mes de març de 2003 l'Audiència Provincial de València sentencià a favor de la parella, però ja era massa tard, perquè havien superat els cinquanta-cinc anys cada un, que és l'edat límit per a l'adopció a la Xina (*El Punt*, 7.8.2004, p. 16, i *El Punt*, 15.8.2004, p. 14). Malgrat tot, sembla que, al final, podran adoptar una xiqueta d'Ucraïna, que els hauria d'arribar pel setembre.

La prevaricació per raó lingüística de la Generalitat Valenciana

7.3. A les Illes Balears

L'assetjament del català que fa el PP a les Illes Balears

El 26 d'abril, el Ple del Consell Insular de Menorca aprova un pla insular de normalització lingüística per a dirigir i consolidar el procés de normalització de la llengua catalana com a llengua pròpia (*El Punt*, 27.4.2004, p. 39). S'hi han destinat enguany 200.000 euros. A Menorca, el 93,3 % dels ciutadans afirmen que entenen el català, el 82,6 % el parlen i el 39 % l'escriuen.

El 8 de maig, la presidenta del Consell de Mallorca, M. Antònia Munar, insta els més de dotze mil joves concentrats a l'Acampallengua, a Pollença, a fer una defensa clara i decidida del català (*El Punt*, 9.5.2004, p. 43). Des del 1997, és la primera vegada que aquesta activitat no té suport econòmic del Govern balear.

El 12 de maig, María del Carmen Umbert, directora de l'Ens Públic de Radiotelevisió de les Illes Balears, manifesta davant el Parlament Balear que la ràdio i la televisió autonòmiques externalitzaran els informatius, però en mantindran el control, la gestió i la planificació, i també que elaboraran un estàndard propi i rigorós que els permeti emetre amb les modalitats pròpies de les Illes; per fer-ho, diu, consultaran la Universitat (*El Punt*, 13.5.2004, p. 67).

El 30 de maig, el secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, Antoni Mir, i la presidenta del Consell de Mallorca, M. Antònia Munar, anuncien que signaran un conveni per a intercanviar experiències en matèria de política lingüística (*El Punt*, 1.6.2004, p. 48).

El 29 de juliol, l'Ajuntament de Palma de Mallorca aprova la incorporació de dues modalitats en espanyol en els premis literaris Ciutat de Palma: el Premio Camilo José Cela, de narrativa, i el Premio Rubén Darío, de poesia (*El Punt*, 1.8.2004, p. 12). Fins ara, tots els premis eren en català.

La lamentable supressió de la Junta Avaluadora de Català

El 12 d'agost, Miquel Melià, director general de Política Lingüística de les Illes Balears, anuncia que suprimirà la Junta Avaluadora de Català així que s'haurà aprovat el decret sobre l'avaluació i la certificació de coneixements de llengua catalana, i que la substituirà per una comissió consultora (*El Punt*, 13.8.2004, p. 21).

El 16 d'agost, l'editorial d'*El Punt* qualifica de «política intolerable d'assetjament del català» la que segueix el Partit Popular a les Illes en suprimir la Junta Avaluadora de Català (*El Punt*, 16.8.2004, p. 13). Es tem que, a partir d'ara, els criteris professionals i científics d'avaluació seran substituïts per decisions subjectives sotmeses al PP.

7.4. A la Catalunya Nord

La setmana del 25 d'abril, la cadena de televisió France 3 amplia els programes de desconnexió local en català a les comarques del Conflent (la part alta), la Cerdanya i el Capcir (*El Punt*, 25.4.2004, p. 12). A més, la delegació local de France 3, que fins ara s'havia anomenat *France 3 Roussillon*, passa a anomenar-se *France 3 Pays Catalan*.

Una tímida catalanització de la televisió francesa

El 30 d'abril, en l'acte de lliurament dels premis de la XV Nit de Sant Jordi de Perpinyà, Apelles Carod, com a representant del Govern de la Generalitat, afirma que la Catalunya Nord forma part de la nació catalana i que és una prioritat del Govern de Catalunya, i també que la nació és la llengua (*El Punt*, 2.5.2004, p. 44).

El 8 de maig, Josep-Lluís Carod-Rovira, secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya, denuncia que el nou president del Consell Regional del Llenguadoc-Rosselló, Georges Frêche, ha insultat el poble de Catalunya i és un ignorant de la realitat i del marc lingüístic del país, ja que en una intervenció que ha fet davant el Ple del Consell Regional el dia 29 d'abril de 2004, s'ha referit a la llengua catalana —i també a l'occità— com a «patuès» ('xampurreig'), i exigeix que se'n retracti o que dimiteixi immediatament el càrrec (*El Punt*, 9.5.2004, p. 12 i 24, i 13.5.2004, p. 25). (Els socialistes, que havien donat suport a Frêche amb vista a les eleccions franceses, sembla que no diuen ni piu.)

Quan es tracta del català, els polítics francesos semblen cosins germans dels polítics espanyols

El dia 17 d'agost, el director de l'Institut Català de Sociolingüística, Ernest Querol, exposa els resultats d'una enquesta feta

a quatre-cents nord-catalans sobre llurs usos lingüístics (*El Punt*, 18.8.2004, p. 19). Els resultats més rellevants són: el 65,3 % entenen el català, el 37,1 % el parlen i el 10,6 % l'escriuen; així mateix, el 63,9 % estan d'acord que se n'hauria de fomentar més l'ús, i el 45,3 % diuen que el volen aprendre.

7.5. A la Franja

Encara no s'hi fan classes en la nostra llengua

El 15 d'abril, Joan Borbón, de la Institució Cultural de la Franja de Ponent, i Aurora Fontbona, de la Xarxa d'Entitats Franja de Ponent, visiten el Parlament per exposar la situació sociolingüística de llur territori (*El Punt*, 16.4.2004, p. 43). Manifesten que no s'hi fan classes en català, però que al carrer és ben viu, i que el que segurament és determinant és el fet que si arriben a la universitat, trien preferentment la Universitat de Lleida com a destinació. Admeten, però, que el futur del català a l'Aragó dependrà en bona part d'una llei de llengües que ha d'aprovar el Parlament aragonès.

Les iniciatives modestes poden ésser poderoses: llibres en català per a la Franja

El 25 d'abril ens assabentem que l'entitat Aixeca't ha demanat a l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet que s'adhereixi a la campanya «Llibres per als xiquets de la Franja de Ponent» (*El Punt*, 25.4.2004, p. 25). La finalitat d'aquesta campanya és enviar llibres escrits en català a les escoles, biblioteques i altres equipaments culturals de la Franja, on l'ensenyament en català és escàs.

A la Franja hi ha perill de substitució lingüística

El 15 de juny, el psicòleg Quim Gibert fa una reflexió sobre el català a la Franja i arriba a la conclusió que la situació en què es troba aquest territori no és res més que la punta de l'iceberg d'un procés de substitució lingüística que tothom fa mans i mànigues per no veure (*El Punt*, 15.6.2004, p. 25). Acaba l'article afirmant que si a les noves generacions de franjatins els és indiferent la llengua autòctona, parlar de «Franja de Ponent» deixarà de tenir sentit, per tal com el nom respon, precisament, a raons lingüístiques i de pertinença a la comunitat més àmplia dels Països Catalans.

7.6. A Andorra

L'11 de maig, el periodista Pius Pujades denuncia el conveni educatiu que han negociat el Govern d'Andorra i l'Estat espanyol, amb el qual l'espanyol s'acabarà d'imposar a Andorra d'una manera natural com a «llengua franca» entre els immigrants, en molts àmbits laborals sense qualificació i al carrer, malgrat que no hi arribi a ésser llengua de prestigi, de cultura o de promoció social (*El Punt*, 11.5.2004, p. 30).

Un nou conveni educatiu pot imposar l'espanyol com a «llengua franca»

Per això es fa una mica difícil d'entendre la notícia del 27 de maig que comenta que el 92 % de la població andorrana manifesta que parlar el català és un factor molt o bastant important, d'acord amb l'enquesta duta a terme per l'Institut d'Estudis Andorrans sobre immigració (*El Punt*, 27.5.2004, p. 29). La percepció que tens quan visites aquest país és que molts dependents i treballadors no saben un borrall de català i, de vegades, ni t'entenen. (Gairebé com aquí.)

Però no tot ha d'ésser negatiu: el 12 de maig la llengua catalana es pogué escoltar per primera vegada en el festival d'Eurovisió (de fet, en l'eliminàtoria preliminar), gràcies a la representant d'Andorra, Marta Roure, que interpretà la cançó *Jugarem a estimar-nos* (*Presència*, 7-13.5.2004, p. 28 i 35). No es va poder classificar per a la final del dia 15, però va ésser un precedent important.

El català ha arribat finalment al festival d'Eurovisió

Marta Roure¹³

13. *Eurovision*, <<http://www.eurovision.tv/english/andorra.htm>> (consulta: 25 setembre 2004).

7.7. A l'Alguer

Per fi, la primera escola en català

La televisió algueresa comença les emissions parcialment en català

El 16 de juliol, la consellera d'Educació de la Generalitat de Catalunya, Marta Cid, i el síndic del municipi de l'Alguer, Marco Tedde, signen el conveni que permetrà que el curs vinent entri en funcionament la primera escola catalana en aquesta població (*El Punt*, 17.7.2004, p. 15). La Costura, que serà el nom de l'escola, tindrà un parvulari amb deu alumnes de tres anys; l'ensenyament es farà en català, per bé que també s'hi ensenyaran l'italià i l'anglès.

El 27 de juliol s'anuncia una nova televisió local a l'Alguer, anomenada Catalan TV, que ha començat a emetre durant el mes d'agost i que tindrà la meitat de la programació en català. Aquest nou canal privat té per objectiu promoure la cultura algueresa i fomentar vincles amb la resta dels Països Catalans (*El Punt*, 27.7.2004, p. 60).

Televisió de Catalunya hi ha subscrit un conveni per a cedir programes de diferents gèneres, entre els quals sèries, documentals i programes de dibuixos animats. L'ànima d'aquest projecte és l'empresari hotelier Domenico Giorico.

7.8. A l'Estat espanyol

7.8.1. Ús general

Espanya incompleix la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries

El dia 24 de maig, l'editorial d'*El Punt* afirma que el fet de voler el reconeixement del català dins la «Constitució» europea «no ha de fer oblidar ni als partits espanyols ni als catalans que queda pendent l'oficialitat real del català —com el gallec o l'euskara— en tot l'àmbit de l'Estat», i considera que és una mesura imprescindible perquè aquestes llengües siguin realment respectades en pla d'igualtat (*El Punt*, 24.5.2004, p. 24).

El dia 27 de maig, representants de l'Observatori de la Llengua Catalana presenten davant un grup d'experts del Consell d'Europa un informe en què es denuncia l'incompliment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries per part

de l'Estat espanyol, especialment la discriminació del català en la relació dels catalanoparlants amb l'Administració pública, les deficiències en el sistema educatiu i l'ambigüïtat denominativa entre *català* i *valencià* (*El Punt*, 28.5.2004, p. 49).

El 6 de juny ens assabentem que l'Organització pel Multilingüisme ha denunciat que durant la cerimònia de l'enllaç matrimonial del príncep Felip amb Letizia Ortiz no es van fer servir les llengües de l'Estat diferents de l'espanyol, i pretén que, per llei, els membres de la Casa Reial adoptin com a llengües pròpies el català, el gallec i el basc, a més de l'espanyol (*El Punt*, 6.6.2004, p. 44). Així mateix, també vol que facin servir preferentment la llengua pròpia del territori on es trobin en un moment determinat i que en els esdeveniments internacionals emprin les quatre llengües.

El 2 d'agost ens assabentem que Esquerra Republicana de Catalunya ha demanat al Govern de l'Estat que el Ministeri de Cultura sigui el primer a contestar als ciutadans i organismes en llur llengua pròpia, i que tots els museus i altres equipaments culturals públics estiguin retolats i tinguin el material didàctic en totes les llengües de l'Estat (*El Periódico de Catalunya: Expansión*, versió catalana, 2.8.2004, p. 22).

El 4 d'agost, Esquerra Republicana fa saber que ha presentat al Congrés dels Diputats una proposició no de llei perquè el Govern espanyol fomenti la incorporació de l'ensenyament de les diferents llengües de l'Estat en la programació de Televisió Espanyola (*El Punt*, 5.8.2004, p. 53).

El 17 d'agost, Antoni Mir, secretari de Política Lingüística, anuncia que la Generalitat reclamarà que en els Pressupostos generals de l'Estat per al 2005 s'hi inclogui una partida per al català, per bé que no concreta què és el que es demanarà exactament (*El Punt*, 18.8.2004, p. 19). L'editorial d'*El Punt* del dia 20 d'agost precisa que, perquè els òrgans de l'Estat puguin complir adequadament la legislació lingüística, fan falta també inversions (*El Punt*, 20.8.2004, p. 15).

El Ministeri de Cultura hauria de donar exemple de multilingüisme

ERC demana l'ensenyament del català en la programació de TVE

L'Estat espanyol ha de contribuir econòmicament a la normalització lingüística

7.8.2. L'oficialitat del català

El 17 d'abril, Pere Cardús, de la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (CAL), manifesta que «fa pensar també en un cas d'amnèsia nacional la demanda que darrerament es fa des d'alguns sectors de la societat catalana per al reconeixement de l'oficialitat del català a l'Estat espanyol. Escapar del veritable conflicte lingüístic que es viu aquí enviant el debat a Madrid no només no ajudarà a millorar l'estat del català, sinó que situarà la sobirania lingüística que ens pertoca ben lluny de casa» (*El Punt*, 17.4.2004, p. 24).

La llei de llengües de l'Estat espanyol és imprescindible per a no haver de viure en una situació d'enfrontament permanent

L'11 de juny, Josep Bargalló, conseller en cap de la Generalitat de Catalunya, anuncia que el Govern català convocarà els governs espanyol, basc i gallec i les quatre acadèmies de l'Estat (espanyola, basca, gallega i catalana) perquè es reunixin durant el mes setembre per a elaborar una llei de llengües de l'Estat espanyol (*El Punt*, 12.6.2004, p. 22). El conseller en cap afirma que treballen amb l'Institut d'Estudis Catalans per redactar un primer esborrany d'aquesta futura normativa.

El 25 de juny, Josep Bargalló, conseller en cap de la Generalitat de Catalunya, es reuneix amb Josep Laporte, president de l'Institut d'Estudis Catalans, per a tractar de la redacció de la futura llei de llengües (*El Punt*, 26.6.2004, p. 25). El conseller en cap voldria que aquesta norma jurídica es redactés a la seu de l'IEC, perquè és una institució independent i neutral, des del punt de vista polític.

El català hauria d'acabar essent oficial a l'Estat espanyol

L'1 d'agost, Josep-Lluís Carod-Rovira, president d'Esquerra Republicana de Catalunya, manifesta que, després de l'estiu, demanarà a José Luis Rodríguez Zapatero, president del Govern espanyol, que el català sigui assumit com una llengua oficial de l'Estat (*El Punt*, 2.8.2004, p. 17).

7.8.3. La «igualtat» dels espanyols

Ens hem entossudit tant en el fet diferencial,
que hem passat per alt una altra possibilitat:
que els diferents no som nosaltres, sinó ells.

JOSEP-MARIA TERRICABRAS¹⁴

El 14 d'agost, el col·laborador Josep Maria Pasqual compara la declaració de José Luis Rodríguez Zapatero, en el sentit que l'únic límit a la diversitat és la igualtat dels espanyols, amb el parany lògic de l'home que afirmava que sempre deia mentides; perquè si era veritat el que afirmava, és que era un mentider, i si no ho era, havia mentit i per tant ho era igualment (*El Punt*, 14.8.2004, p. 19). Segons aquest col·laborador, es tracta d'una visió fractal d'Espanya, que parteix d'un tot i que va afegint parts, amb la condició que aquestes parts siguin còpies del tot i que el tot resultant sigui simètric (és a dir, que totes les parts reprodueixin les característiques del tot inicial).

«Diversitat en la igualtat»: com es menja, això?

El dia 18 d'agost, l'escriptora Assumpció Cantalozella ho rebla de la manera següent (*El Punt*, 18.8.2004, p. 12): «Fa angúnia i manifesta una palesa injustícia: els ciutadans de llengua catalana no som tractats davant la llei amb les mateixes consideracions que els altres ciutadans de Catalunya de llengua castellana. Això que som nosaltres els que parlem la llengua pròpia d'aquesta terra. La que es desenvolupà al territori en la llarga evolució de mil anys, i ha perdurat, malgrat les persecucions, les vicissituds diverses, malgrat les jutgesses i els jutges colonitzadors, fins aquest mil·lenni tercer.»

8. L'anomenada «societat civil»

Aquesta secció abraça els temes següents:

- 1) L'economia, l'empresa i la política cultural

14. *Pensem-hi un minut...*, 2004, p. 101.

- 2) El cinema i el teatre
- 3) La premsa i els mitjans de comunicació audiovisual
- 4) Les noves tecnologies
- 5) Els esports
- 6) La religió

8.1. *L'economia, l'empresa i la política cultural*

Sempre es poden plantejar iniciatives possibles i útils: l'exempció de taxes

Fer sindicalisme en català encara és una tasca difícil

El 25 d'abril ens assabentem que l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú ha acordat una exempció de taxes a les botigues que facin el canvi de rètols de l'espanyol al català (*El Punt*, 25.4.2004, p. 26).

El 25 d'abril, el lector Carles Llagostera lamenta que, després de vint-i-cinc anys, encara sigui poc factible fer sindicalisme en llengua catalana en l'empresa privada (*El Punt*, 25.4.2004, p. 30), i reclama la recuperació del català com a eina sindical i laboral a casa nostra, amb pedagogia i diàleg franc i transparent.

El 27 d'abril, el lector Josep Sucarrats denuncia que l'empresa RENFE ha editat per Sant Jordi una guia turística, titulada *Barcelona en Cercanías. Rutas turísticas en tren por la provincia de Barcelona*, que ha distribuït gratuïtament entre els viatgers (*El Punt*, 27.4.2004, p. 22); el problema és que l'ha editada únicament en espanyol i, a sobre, amb subvenció de la Diputació de Barcelona.

L'1 de maig, Mar Ruiz, delegada de Comunicació i Relacions Externes de RENFE a Catalunya, replica al senyor Sucarrats afirmant que se'n va fer una doble edició: el 65 % totalment en català i el 35 % en espanyol, que els clients podien escollir entre una llengua i l'altra i que totes les estacions que en repartien en tenien en les dues llengües (*El Punt*, 1.5.2004, p. 30). Així mateix, s'ofereix a bescanviar-li'n l'exemplar per un en català.

El 3 de maig, Josep Antoni Duran i Lleida, portaveu del Grup Parlamentari de CiU al Congrés dels Diputats, envia una carta a José Luis Rodríguez Zapatero en què li demana que els segells postals commemoratius del casament entre Felip de

Borbó i Letizia Ortiz s'emetin també en català, basc i gal·lec (*El Punt*, 4.5.2004, p. 15).

El 6 de maig, el lector Pere Castellanos no veu gens clar que la Feria de Abril sigui part de la cultura catalana, tal com afirmen alguns polítics, i es basa, per a afirmar-ho, en una visita que hi va fer fa uns quants anys, quan se celebrava a Santa Coloma de Gramenet: el nom de Catalunya hi apareixia sempre amb *ñ* i hi havia una paradeta on es recollien signatures en contra de la Llei de normalització lingüística (*El Punt*, 6.5.2004, p. 29).

El 8 de maig ens assabentem que vuit escriptors (Alfred Bosch, Gemma Lienas, Baltasar Porcel, Carme Riera, Robert Saladrigas, Isabel-Clara Simó, Emili Teixidor i Ferran Torrent) han redactat un escrit per a demanar un tracte igualitari entre la literatura catalana i la literatura castellana (*El Punt*, 8.5.2004, p. 52). Consideren que la Diada de Sant Jordi cada vegada és una festa menys literària i menys catalana, i més «espectacle».

El 8 de maig ens assabentem també de l'aparició de la revista bimestral *Castells*, editada pel Grup Enderrock, sobre el món dels castells humans, amb la pretensió de fer sobretot pedagogia castellera (*El Punt*, 8.5.2004, p. 52).

El 14 de maig, la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya respon a l'Associació de Veïns d'Artigues, al municipi de Badalona, una carta en què demanaven que el Govern català passegés per aquest barri i que observés que tots els rètols dels establiments comercials estan en qualsevol idioma menys el català (*El Punt*, 15.5.2004, p. 18). La resposta de la Direcció General és que traslladin la queixa al Centre de Normalització Lingüística de Badalona i Sant Adrià, i que denunciïn cas per cas. L'Associació de Veïns afirma que no està disposada a enfrontar-se als botiguers del barri per una qüestió que és responsabilitat de les administracions, i que, un cop feta la denúncia, són aquestes les que han d'actuar, especialment l'Ajuntament de Badalona, que no fa res en aquest sentit.

El 19 de maig, la Plataforma per la Llengua presenta un estudi que posa en evidència la discriminació que viu el català en l'etiquetatge de productes, fins i tot respecte a altres llengües

Encara que sembli una redundància, la Feria de Abril no té res a veure amb la cultura catalana

La diada literària de Sant Jordi s'està desvirtuant

Les iniciatives modestes poden esdevenir poderoses: apareix la revista *Castells*

La retolació pública i privada en català és pràcticament invisible

L'etiquetatge en català està clarament discriminat

La política cultural a Catalunya és encara insatisfactòria

oficials amb menys parlants (*El Punt*, 20.5.2004, p. 40, i *Presència*, 11-17.6.2004, p. 14-15). L'estudi se centra en onze productes pertanyents a nou multinacionals presents a Catalunya: la xocolata Nestlé (llengües minoritàries que tenen les etiquetes en llur versió respectiva: eslovè, neerlandès, serbocroat i danès), la tònica Schweppes (finès, estonià, lituà, serbocroat i danès), els cereals Kellog's (finès, estonià, lituà, letó, noruec i islandès), la cervesa Heineken (no consten en aquest estudi), la Coca-Cola (estonià), l'aspirina Bayer (danès), el iogurt Danone (neerlandès), els preservatius Durex (neerlandès i finès), les galetes Pim's (neerlandès), les patates fregides Lay's de Pepsico (albanès) i el puré de patates Maggi (islandès).

El 27 de maig es posa en circulació un manifest crític amb la política cultural, especialment pel que fa a l'àmbit de les lletres, del nou Govern de la Generalitat (*El Punt*, 4.6.2004, p. 36; vegeu l'annex 2), que aconsegueix més de tres-centes adhesions d'escriptors i intel·lectuals, en què s'afirma que «després de vint-i-tres anys d'un govern que va esmerçar recursos del tot insuficients, el nou Govern promet més recursos però els buida de tota mena de continguts. Sota l'excusa d'ésser més universals, som cada vegada més anònims, previsibles i adotzenats».

El 4 de juny, el periodista Miquel Riera recorda la discriminació que patim en qüestions com l'etiquetatge, fins i tot pel que fa a la informació estrictament publicitària, i el doblatge de pel·lícules en DVD o en general; per aquesta raó, considera que no val la pena insistir gaire per aconseguir el reconeixement del català com a llengua oficial de la Unió Europea (*Presència*, 4-10.6.2004, p. 10).

El 12 de juny el lector Josep Ramon Liesa es queixa que la versió en català d'*El codi Da Vinci* costa tres euros més que la versió en espanyol (*El Punt*, 12.6.2004, p. 18), i que la trilogia d'*El senyor dels anells* aparentment no existeix en català.

El 10 de juliol ens assabentem que el Pla d'Acció de Política Lingüística 2004-2005, aprovat per la Generalitat de Catalunya, inclou, entre altres, els objectius següents (*El Punt: Dossier Econò-*

mic de Catalunya, 10-16.7.2004, p. 16, i *El Punt*, 10.7.2004, p. 20; vegeu també l'annex 3):

— Que les operadores de telefonia a Catalunya (Telefónica, Auna i Vodafone) ofereixin els serveis per defecte en català.

— Que els restaurants i les cafeteries puguin disposar d'un programa informàtic gratuït per a confegir la carta en català.

— Que una agència catalana de multilingüisme, creada per la Generalitat, impulsi el desenvolupament de recursos tecnològics perquè les empreses puguin fer comunicacions multilingües.

— Que les empreses i entitats puguin disposar d'un web gratuït que ajudi a dissenyar webs multilingües.

— Que hi hagi una bona distribució de l'oferta audiovisual en català i més pel·lícules doblades a aquesta llengua, i que hi hagi una prestatgeria de productes audiovisuals en català en les grans superfícies.

El 12 de juliol, el col·laborador Pep Riera considera que som un país que treballa, es relaciona, lliga, insulta, compra, ven i va al cinema en espanyol, i quan ho fa en català, sovint ha de passar pel procés de traducció; un país tan acostumat a viure del revés ja no sap què és viure del dret i va fent tombs com una roda quadrada, incapaç de transformar la realitat (*El Punt*, 12.7.2004, p. 22).

El 20 de juliol, Joaquim Costa, representant del Grup Independent de Calella, comenta que els documents ordinaris —memòria abreujada d'activitats, compte de pèrdues i guanys, proposta de *renting* tecnològic— de l'empresa Ràdio Calella Televisió SL, que és una societat de capital totalment públic i municipal, es redacten únicament en espanyol (*El Punt*, 20.7.2004, p. 17).

El 28 de juliol ens assabentem que l'empresa d'informació telefònica irlandesa Conduit ofereix un número de telèfon per a demanar la informació en català (*El Punt*, 28.7.2004, p. 30).

Les iniciatives modestes poden esdevenir poderoses: informació per telèfon en català

8.2. El cinema i el teatre

Les versions en DVD de les pel·lícules doblades costen massa de trobar

El 20 d'abril, Francesc Xavier Vila, lector d'*El Punt*, es queixa que la setmana del llançament de la pel·lícula *Buscant en Nemo* va haver d'anar a buscar-ne la versió en català a una botiga de la perifèria de Barcelona, perquè establiments del volum de l'FNAC només en despatxen la versió en espanyol i ni tan sols informen que existeix la versió en català (*El Punt*, 20.4.2004, p. 20).

El 21 d'abril, Mònica Vilosa, una lectora del diari, explica que ha viscut una odissea similar per Girona (*El Punt*, 21.4.2004, p. 22).

El 25 d'abril, el dramaturg valencià i membre de la Junta de la Sociedad General de Autores i Editores, Rodolf Sirera, afirma que els Premis Max de teatre deixaran de diferenciar la llengua catalana de la valenciana a partir de l'any vinent.

Del 10 al 14 de maig, el Centre Censier de la Nova Sorbona de París acull una setmana de cinema català i gallec, organitzada per la Universitat París III per mitjà del lectorat de català i el Centre d'Estudis Gallecs (*El Punt*, 26.4.2004, p. 40).

El 25 de maig, la Coordinadora d'Associacions per la Llengua denuncia que el DVD de la pel·lícula *El retorn del rei*, tercera part de la trilogia d'*El senyor dels anells*, tampoc no es distribuirà doblada al català, encara que en els cinemes sí que hi ha aquesta versió (*El Punt*, 26.5.2004, p. 57).

El 4 de juny, el periodista Miquel Riera recorda la discriminació que patim en qüestions com l'etiquetatge, fins i tot pel que fa a la informació estrictament publicitària, i el doblatge de pel·lícules en DVD o en general; per aquesta raó, considera que no val la pena insistir gaire per aconseguir el reconeixement del català com a llengua oficial de la Unió Europea (*Presència*, 4-10.6.2004, p. 10).

El 22 de juny, un lector del diari es queixa de la impossibilitat d'aconseguir la versió en català del DVD d'*El retorn del rei*, tot i que el doblatge ha estat pagat per la Generalitat de Catalunya i que *Les dues torres* (pel·lícula anterior d'aquesta trilogia) sí que va sortir doblada al català (*El Punt*, 22.6.2004, p. 18).

El 27 de juny ens assabentem que també hi ha hagut problemes de distribució de la versió catalana de la pel·lícula *Buscant en Nemo* (*El Punt*, 27.6.2004, p. 40).

El 15 de juliol, la Plataforma per la Llengua denuncia que només un 2% de tot el cinema que es projecta a Catalunya és en català, i que només el cinema infantil té una presència prou rellevant en català (*El Punt*, 16.7.2004, p. 11 i 36). Així mateix, critica durament que el nombre de versions en català de pel·lícules en format DVD, que tècnicament és molt senzill, sigui encara inferior que el de doblatges, i considera injustificables els problemes de distribució.

Només el dos per cent de les pel·lícules de cinema es projecten en català

8.3. La premsa i els mitjans de comunicació audiovisual

El 15 d'abril ens assabentem que Joan Majó, director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, ha fet arribar a Júlia Otero i a Andreu Buenafuente instruccions perquè prioritzin l'ús del català en les entrevistes amb els seus convidats, sobretot si aquests entenen la llengua catalana, tot i que s'expressin en castellà (*El Punt*, 15.4.2004, p. 60).

L'espanyol a Televisió de Catalunya, per l'audiència o per falta de competència?

El 15 d'abril mateix, Andreu Buenafuente manifesta que entrevistarà els seus convidats en la llengua comuna que entenguin tots dos (*El Punt*, 16.4.2004, p. 69). Amb tot, considera que la recomanació és una bona observació i que s'intentarà aplicar.

El 16 d'abril, l'editorial d'*El Punt* afirma que ningú no discuteix el paper que, com a eina de normalització lingüística, ha tingut TV3 al llarg de la seva història, i que «és justament per això que es fa estrany l'ús innecessari d'expressions en castellà que sovint se senten a TV3, i de manera especial en alguns programes com el d'Andreu Buenafuente. No són acceptables ni com a estratègia per fidelitzar determinada franja o tipus d'audiència, com en alguna ocasió s'ha insinuat, ni ens val l'argument que sovint es tracta d'expressions ja popularitzades en català. Buenafuente i Otero són professionals d'una

categoria tan indiscutible que no necessiten menysprear la nostra llengua oficial per fer programes de qualitat» (*El Punt*, 16.4.2004, p. 29).

El 22 d'abril, el periodista i filòleg Joaquim Maria Puyal reclama al Govern català un model per a potenciar el català en els mitjans de comunicació (*El Punt*, 23.8.2004, p. 76). Segons aquest autor, la manca d'aquest model ha creat una situació en la qual els professionals no fan un ús correcte de la llengua, i que és igual d'exigible que un músic afini com que un professional de la comunicació domini la llengua. Finalment, denuncia que els mitjans que treballen a Catalunya tracten els temes d'actualitat des d'un punt de vista espanyol i no català.

El 27 d'abril, Miquel Sellarès, secretari de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, aposta perquè TVE a Catalunya es converteixi en motor i ens exportador de l'audiovisual català, alhora que aporti producció per a ésser també «motor del segon canal» (*El Punt*, 28.4.2004, p. 68).

El 29 d'abril, el periodista Miquel Calçada, *Mikimoto*, denuncia que els mitjans de comunicació públics de Catalunya utilitzen l'espanyol en llur programació per a tenir més audiència (*El Punt*, 30.4.2004, p. 68).

El 30 d'abril, Josep Bargalló, conseller en cap de la Generalitat de Catalunya, envia una carta als mitjans de comunicació amb seu a Catalunya per a comunicar-los que pensa presentar al Parlament, en una data encara per concretar però a temps perquè es pugui aplicar a partir de l'1 de gener de 2005, el nou model d'ajuts que el Govern català destinarà als mitjans de comunicació de l'àmbit privat (*El Punt*, 7.5.2004, p. 8). Aquest sistema d'ajudes, «preservant els criteris de suport a la difusió en llengua catalana, els complementarà amb diverses línies d'acció dirigides a l'enfortiment d'aquest sector estratègic per al país».

El 7 de maig, Joan Majó, director de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, anuncia que ha redissenyat el canal de notícies 3/24 per evitar que desaparegui, atès l'increment de costos (*El Punt*, 8.5.2004, p. 75). A part de reduir d'un 20 % el personal

Sembla que
el Canal 3/24
no té prou audiència

que hi treballa, vol arribar a acords amb les emissores de televisió locals perquè li facilitin informació local, i també s'hi emetran programes d'entrevistes.

També el 7 de maig, Jaume Matas, president del Govern de les Illes Balears, i Pasqual Maragall, president de la Generalitat de Catalunya, signen un acord per a garantir que el senyal d'IB3 arribi a tots els racons de Catalunya; a canvi d'això, l'ens de radiotelevisió de les Illes serà l'encarregat de distribuir els senyals de TV3 i del Canal 33 a través de la seva pròpia xarxa de comunicacions, en lloc d'utilitzar el repetidor de la societat Voltor (*El Punt*, 11.5.2004, p. 67), amb el risc que això comporta d'haver-los donat el control sobre la connexió i la desconnexió del senyal que ve del Principat.

El 9 de maig, el lector Miquel Brossa recorda l'exemple del locutor i entrevistador Josep Cuní, que es dirigeix sempre en català als entrevistats (com ara Jorge Semprún i Loyola de Palacio) i, fins i tot, de vegades ajuda la persona entrevistada a expressar-se en català correctament, com va fer quan va donar l'equivalència en català d'una expressió castellana esmentada per Ignasi Guardans (*El Punt*, 9.5.2004, p. 26).

El 26 de maig, Joan Majó, director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, assegura que l'actual model de finançament d'aquest ens públic és insostenible, atès el deute acumulat, que supera els 1.000 milions d'euros, i unes pèrdues anuals de 60-70 milions d'euros (*El Punt*, 27.5.2004, p. 68). Per això demana que se signi un nou contracte programa amb la Generalitat de Catalunya per al període 2005-2010.

El 15 de juny, Premsa Catalana SA, propietària del diari *Avui*, presenta un expedient de fallida voluntària, amb la finalitat d'assegurar la viabilitat present i futura, atès el deute acumulat de més de 42 milions d'euros (*El Punt*, 16.6.2004, p. 59). El Grupo Godó i l'empresa Mediapro en podrien ésser els nous accionistes.

(Ara sabem que, segurament, el Grupo Godó, el Grupo Planeta i, potser, l'Institut Català de Finances es faran càrrec del diari [16.10.2004].)

La futura cadena de televisió de les Illes Balears (IB3) farà desaparèixer el repetidor de la societat Voltor

L'economia de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió fa aigües

L'*Avui* fa fallida i es posa a la venda per no haver de plegar de debò

També als MCM, la publicitat i el disseny pensats en espanyol i traduïts al català fan estralls en la qualitat dels productes resultants

L'ensenyament del català en la programació de TVE: ho veurem mai?

El 12 de juliol, el col·laborador Pep Riera comenta que, malgrat que TV3 fa promocions amb bon gust i amb un estil inconfusible, l'eslògan d'enguany «TV3 em posa del revés» no rima en català central (que és la varietat de la persona que el diu); en canvi, rimaria en espanyol (*El Punt*, 12.7.2004, p. 22).

El 2 d'agost ens assabentem que Esquerra Republicana de Catalunya ha demanat al Govern de l'Estat que s'incorpori l'ensenyament de les diferents llengües de l'Estat en la programació de Televisió Espanyola (*El Periódico de Catalunya: Expansión*, 2.8.2004, p. 22).

8.4. Les noves tecnologies

L'ús del català en les pàgines web de moltes empreses és encara deficient o absent

Per a poder tenir un operador propi de telecomunicacions cal no dependre de l'operador dominant espanyol

El 26 d'abril, ens assabentem que l'Agrupació de Webmasters Independents en Català, de Cultura i d'Àmbits Cívics ha elaborat, després de dos anys d'observació del català a Internet, una llista dels webs més insensibles respecte a la llengua catalana; els tres primers de la llista són el d'El Corte Inglés, el de Nestlé i el de Danone (*El Punt*, 26.4.2004, p. 44). Com a webs més respectuosos figuren, entre altres, els de Ryan Air, La Sirena i Visit Britain.

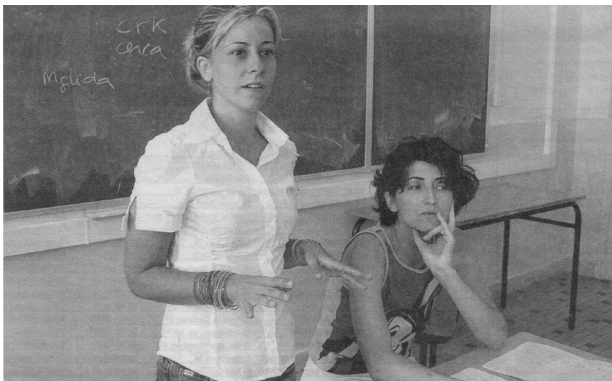
El 15 de maig, el col·laborador Dámaso Arias proposa que, abans de plantejar-se dotar-se d'un operador propi de telecomunicacions, cal «començar per apostar en un projecte íntegrament català, en què la Generalitat domini la matèria i protegeixi el projecte a través de l'ús dels seus serveis en comptes de subcontractar les seves comunicacions amb l'operador dominant espanyol» (*El Punt: Dossier Econòmic de Catalunya*, 15-21.5.2004, p. 13).

El 30 de maig, Oriol Ferran, secretari de Telecomunicacions i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya, anuncia que la Generalitat té previst impulsar una xarxa d'accés a Internet alternativa a la de Telefónica que compregui tot el territori català (*El Punt*, 1.6.2004, p. 4), mitjançant la implantació de cable i altres sistemes de banda ampla per part d'operadors privats. El Govern vol garantir-ne el desplegament territorial.

El 22 de juny, la Comissió de Política Cultural del Parlament de Catalunya aprova, amb el suport de tots els grups, una resolució que insta el Govern català a fer tots els passos que siguin necessaris perquè el web del Ministeri d'Educació i Cultura difongui el plurilingüisme de l'Estat espanyol (*El Punt*, 23.6.2004, p. 22).

El dia que vegem el català als webs ministerials espanyols començarem a pensar que quelcom pot canviar

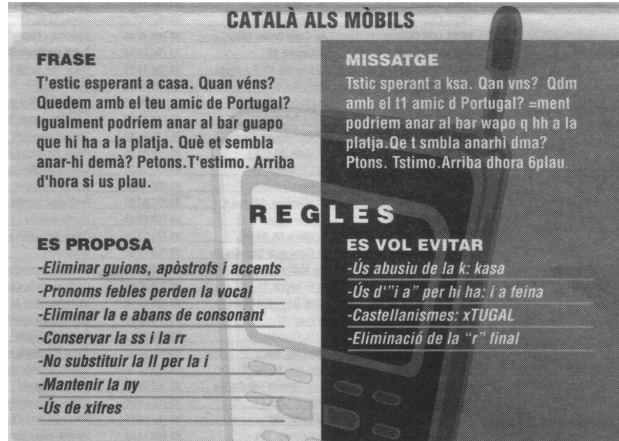
El 2 d'agost ens assabentem que Esquerra Republicana de Catalunya ha demanat al Govern de l'Estat que es tradueixin les pàgines web de tots els ministeris a cadascuna de les llengües oficials de l'Estat (*El Periódico de Catalunya: Expansión*, 2.8.2004, p. 22).

Caterina Canyelles i Margalida Cunill
(*El Punt*, 28.8.2004, p. 31)

El 27 d'agost, Caterina Canyelles i Margalida Cunill, filòlogues de la Universitat de les Illes Balears, anuncien que estan elaborant una normativa per al català que es fa servir en els missatges de telefonia mòbil (*El Punt*, 28.8.2004, p. 31). Si s'arriba a implantar, pot constituir un element més de normalització lingüística.

Les iniciatives modestes poden ésser poderoses: els missatges SMS

Algunes de les regles proposades
(*El Punt*, 28.8.2004, p. 31)

8.5. Els esports

Les iniciatives modestes poden ésser poderoses: el Futbol Club Barcelona

Disposar de seleccions catalanes i de transmissions esportives de qualitat a la TV és una demanda creixent

El dia 17 d'abril, Joan Laporta, president del Futbol Club Barcelona, rep el Premi Joan Coromines que atorga la Coordinadora d'Associacions per la Llengua (CAL) a persones i entitats que, lluny de la queixa inútil, treballen per la normalització del català (*El Punt*, 15.4.2004, p. 39). La CAL li dóna el premi perquè ha retirat la bandera espanyola de la Masia, perquè redacta els contractes en català i perquè el club ha entrat al Patronat Català pro Europa.

El 12 de juny, el periodista Toni Muñoz fa la reflexió següent: «Hem pogut seguir en directe, a La 2 i en català, els partits de la final de la Lliga ACB entre el Barça i l'Estudiantes. Ja han quedat una mica lluny els intents d'Antena 3 de retransmetre en català partits de futbol, amb uns resultats per a la nostra llengua senzillament lamentables. [...] La cadena pública [TV3] sovint sembla entestada que els comentaris tècnics quedin a les mans de persones que, entenen molt d'allò que parlen, tenen unes dificultats extremes per lligar dues frases correctes en català.» (*El Punt*, 12.6.2004, p. 60.)

(El 16 d'octubre, la selecció catalana d'hoquei sobre patins ha pogut jugar el seu primer partit internacional a Macau (Xina), contra Austràlia, a la qual ha guanyat per 11 a 0, malgrat els intents desesperats d'Enrique García Raposo, president de la Federació Espanyola de Patinatge, que va arribar a amenaçar amb represàlies les altres seleccions si jugaven contra Catalunya [16 i 17.10.2004].)

El 16 de juny, Cristóbal Grau, delegat d'Esports de l'Ajuntament de València, confirma en un diari gratuït que el català no serà una de les llengües oficials de la Copa Amèrica de vela que tindrà lloc a València l'any 2007; només ho seran l'espanyol, l'anglès, el francès i l'italià, que són els únics idiomes emprats per l'empresa suïssa ACM, propietària dels drets de la competició (*El Punt*, 17.6.2004, p. 19).

El dia 11 de juliol, el Grup Socialista a l'Ajuntament de València demana al Consell Valencià de Cultura que faci per manera que el valencià sigui llengua oficial en la Copa Amèrica, després que els regidors del PP van rebutjar una moció en aquest sentit en l'últim Ple municipal (*El Punt*, 12.7.2004, p. 10).

La Copa Amèrica, un mal exemple de com es promou la llengua catalana al País Valencià

8.6. La religió

El 22 d'agost, l'editorial d'*El Punt* recorda que el Concili Provincial Tarraconense del 1995 «reitera amb fermesa l'ús del català com a llengua pròpia de l'Església a Catalunya: en la litúrgia, en la predicació, en la catequesi, en els mitjans de comunicació social...», i Ramon Blas, mossèn de la parròquia de Sant Pere de Cambrils, es basa en les normes eclesials i en el dret natural a parlar la llengua pròpia per defensar-se dels atacs d'alguns aragonesos que estiuegen a Cambrils de Mar, que han arribat a boicotejar-li les misses i a amenaçar-lo perquè les digués en espanyol (*El Punt*, 22.8.2004, p. 11).

Alguns turistes aragonesos volen més misses en espanyol

El 22 d'agost, un centenar de persones, convocades per Òmnium Cultural del Baix Camp, es concentren a Cambrils de Mar per defensar les misses en català (*El Punt*, 23.8.2004, p. 7).

9. Les administracions

Aquesta secció comprèn els temes següents:

- 1) L'Administració de justícia
- 2) L'Administració local
- 3) L'Administració educativa
- 4) La documentació oficial
 - 4.1) La documentació en català
 - 4.2) Els «papers de Salamanca»

9.1. L'Administració de justícia

La normalització lingüística és lluny d'arribar als jutjats

El 22 d'abril, Guillem Vidal, president del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, insta els trenta-set nous jutges destinats a Catalunya, que prenen possessió del càrrec aquell mateix dia, a manifestar comprensió i respecte envers un poble que té una llengua pròpia (*El Punt*, 23.4.2004, p. 23).

(Sembla que el Departament de Justícia demanarà als jutges que tenen el mèrit de la llengua en el currículum que siguin coherents i utilitzin el català en llurs actuacions professionals [16.10.2004].)

Els drets lingüístics dels ciutadans encara són trepitjats en alguns jutjats

El 26 d'abril, Carme Forcadell, membre de la Plataforma per la Llengua, fa palesa la discriminació dels catalanoparlants davant la justícia (*El Punt*, 26.4.2004, p. 28). Exposa dos casos de discriminació per raó de llengua viscuts en primera persona d'un any cap aquí: als jutjats de Sabadell i als jutjats de Tortosa,¹⁵ i arriba a proposar que, si no hi ha d'haver cap més remei, es plantegi la possibilitat d'un complement salarial als jutges, magistrats i funcionaris que usin el català.

L'1 de juny, el Congrés espanyol acorda prendre en consideració una proposició de llei presentada pel Parlament de Catalunya amb tres objectius: normalitzar el català a l'Adminis-

15. En el primer cas, va demanar un imprès per a tramitar un canvi de nom, i en el segon, un imprès d'instruccions per a un judici ràpid.

tració de justícia de Catalunya (especialment en el sentit que tot ciutadà a Catalunya es pugui adreçar als estaments judicials en català si ho vol així, sense que pugui patir cap retard ni discriminació), suprimir els cossos estatals (és a dir, que tot el personal de l'Administració de justícia passi a dependre de la Generalitat) i atribuir més potestats als secretaris judicials (*El Punt*, 2.6.2004, p. 14).

El 14 de juliol, l'Associació de Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia va presentar una *Carta dels drets lingüístics dels ciutadans* en l'àmbit judicial (vegeu-ne el text complet en l'annex 4), amb la finalitat que els ciutadans sàpiguen què poden exigir quan s'adrecen a l'Administració de justícia en llengua catalana (*El Punt*, 19.7.2004, p. 31).

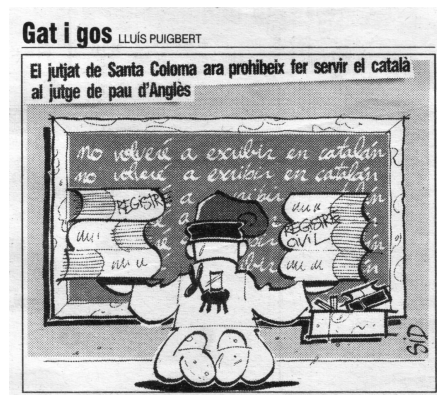
El 28 de juliol, Rafael Ribó, del Síndic de Greuges de Catalunya, va manifestar, en una reunió amb el conseller de Justícia de la Generalitat (Josep M. Vallès), que vigilarà l'atenció que dispensa l'Administració de justícia al ciutadà, especialment pel que fa al compliment dels drets lingüístics davant els tribunals (*El Punt*, 29.7.2004, p. 21).

A començament d'agost, el Govern de la Generalitat dona a conèixer un nou pla per a impulsar l'ús del català a l'Administració de justícia, tot i que al Congrés espanyol el ministre de Justícia consideri molt difícil d'assumir que el coneixement del català sigui un requisit indispensable per a accedir a l'Administració de justícia, tal com demana la Proposició de llei orgànica que hi va presentar el Parlament de Catalunya al mes de març (vegeu l'annex 5).

La realitat, però, és que molts judicis es fan en espanyol amb l'acord de les dues parts; és fàcil pensar que la coacció, directa o indirecta, dels funcionaris judicials hi té molt a veure: no fos cas que el jutge ens mirés malament o que amb les traduccions es produís alguna interferència que pogués perjudicar els interessos de la part corresponent. Els funcionaris espanyols que volen exercir a Catalunya haurien de conèixer i emprar la nostra llengua; altrament, la normalització de debò serà impossible.

Una jutgessa no vol
els assentaments
registrals en català
perquè són
«il·legals»

Però no cal arribar a judici: el 10 d'agost apareix la notícia que la jutgessa de Primera Instància de Santa Coloma de Farners, Olga Bautista, ha instat el jutge de pau d'Anglès, Pere Figuereda, a fer els assentaments del Registre Civil en espanyol d'acord amb els articles 86, 298.6 i 300 del Reglament que desplega la Llei del Registre Civil (que data del 1957) —articles que prohibeixen fer assentaments sense còpia traduïda en altres llengües que no siguin l'espanyol. Com el jutge de pau no hi està disposat, s'ha adreçat al conseller de Justícia, que no li ha respost, per la qual cosa ha demanat l'empara del conseller en cap de la Generalitat, Josep Bargalló (*El Punt*, 10.8.2004, p. 3).

(*El Punt*, 11.8.2004, p. 42)

L'endemà, el conseller de Governació i Administracions Públiques garanteix el suport del Govern a aquest jutge de pau perquè pugui continuar usant el català en els assentaments registrals (*El Punt*, 11.8.2004, p. 5).

El dia 18 d'agost, l'escriptora Assumpció Cantalozella ho rebla de la manera següent (*El Punt*, 18.8.2004, p. 12): «Fa angúnia i manifesta una palesa injustícia: els ciutadans de llengua catalana no som tractats davant la llei amb les mateixes consideracions que els altres ciutadans de Catalunya de llengua castellana. Això que som nosaltres els que parlem la llengua pròpia

d'aquesta terra. La que es desenvolupà al territori en la llarga evolució de mil anys, i ha perdurat, malgrat les persecucions, les vicissituds diverses, malgrat les jutgesses i els jutges colonitzadors, fins aquest mil·lenni tercer.»

(Sembla que el 22 d'octubre el conseller de Justícia, Josep M. Vallès, i el ministre de Justícia, Juan Fernando López Aguilar, signaran un conveni perquè els assentaments es puguin fer també en català [16.10.2004].)

El 27 d'agost, arran d'una visita del conseller en cap de la Generalitat de Catalunya, Josep Bargalló, al jutge de pau d'Anglès, s'anuncia que la Generalitat es reunirà amb altres governs de l'Estat per tal de promoure una «lleï de llengües» que eviti casos com aquest (*El Punt*, 28.8.2004, p. 7).

La futura llei de llengües de l'Estat espanyol hauria d'acabar amb la discriminació del català en l'Administració

Portada del programa de les jornades
«El català a la Justícia»

Les iniciatives modestes poden ésser poderoses: les jornades de juristes

(Una altra iniciativa que va en aquesta línia són les jornades titulades «El català a la Justícia», organitzades per l'Associació de Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia, que ha tingut lloc a Barcelona els dies 15 i 16 d'octubre de 2004.¹⁶)

9.2. L'Administració local

Els reglaments d'ús lingüístic dels ajuntaments encara són objecte de recurs

El 25 d'abril, Rafel Torner, membre del Cercle 21, denuncia l'anul·lació parcial que ha fet el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya del Reglament sobre l'ús de les llengües a l'Ajuntament de Sabadell, aprovat per unanimitat pels grups polítics representats —incloent-hi el Partit Popular—; la decisió del Tribunal s'ha basat en la legislació espanyola sobre aquesta qüestió (*El Punt*, 25.4.2004, p. 34). La conclusió d'aquest autor és que la situació juridicopolítica de la llengua catalana a Catalunya (i a la resta dels territoris de l'àmbit lingüístic català) no depèn de la decisió democràtica dels catalans, per tal com la legislació catalana està sotmesa a lleis establertes en un altre àmbit (amb migraçió català, evidentment), que és l'espanyol (o el francès, en el cas de la Catalunya Nord). Com més depengui dels catalans la legislació catalana, menys persecució política i judicial haurà de patir; fins que sigui l'única.

Les iniciatives modestes poden ésser poderoses: un màster i una borsa de treball

Mentrestant, hi ha iniciatives senzilles que hi poden ajudar: la Generalitat de Catalunya ha posat en marxa un màster en gestió i dret local, organitzat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya en col·laboració amb diverses universitats, que tindrà una durada de dos anys. Així mateix, ha anunciat que crearà una borsa de treball de personal qualificat per a exercir de secretari/tària, interventor/ra o tresorer/ra en els ajuntaments (*El Punt*, 23.8.2004, p. 3). Es tracta d'un primer pas per a demanar la gestió d'aquest funcionariat i per a crear un cos català de secretaris municipals.

16. *Juristes per la Llengua: Associació de Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia*, <<http://www.juridica.org/juristesperlallengua/>> (consulta: 24 setembre 2004).

9.3. L'Administració educativa

El 27 d'abril, la Coordinadora d'Estudiants dels Països Catalans convoca un tancament a la Facultat de Filologia de la Universitat de València en protesta pels atacs del Govern valencià del PP contra la titulació de filologia catalana, al mateix temps que demanen la derogació immediata de totes les mesures que rebutgen la unitat de la llengua i que perjudiquen la normalització lingüística (*El Punt*, 28.4.2004, p. 51). En aquest sentit, són especialment significatius els incompliments del Partit Popular en relació amb les quatre sentències del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana favorables a considerar la titulació de filologia catalana com a eximent per a la prova prèvia de valencià corresponent a les oposicions per a l'ingrés als cossos docents (vegeu l'annex 6).

La repressió denominativa de la llengua continua al País Valencià

El 30 d'abril, el Consell de Ministres espanyol inicia la paràlització de la Llei orgànica 10/2002, del 23 de desembre, de qualitat de l'educació (*El Punt*, 30.4.2004, p. 19). Aquesta Llei, que s'havia de començar a aplicar aquest curs, ha estat objecte de diversos recursos d'inconstitucionalitat de diferents comunitats autònomes perquè, entre altres coses, ampliava les hores lectives d'espanyol, en detriment de les hores de les llengües cooficials.

La derogació de la Llei de qualitat de l'educació sortosament ha començat

El 12 de maig, el Senat insta el Govern espanyol a debatre amb les autonomies, els grups polítics i tot el sector educatiu qualsevol modificació o possible derogació d'aquesta Llei.

El 15 de maig, Marta Cid, consellera d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, anuncia que el pla de xoc que prepara la Generalitat per a integrar els immigrants constarà de tres pilars: la creació d'aules d'acolliment específiques, la potenciació del català com a llengua vehicular i la dotació de més recursos per al professorat (*El Punt*, 16.5.2004, p. 22). Aquest pla es posarà en marxa durant el curs vinent.

La integració dels immigrants passa perquè puguin aprendre i usar el català

El 29 de maig, el *Boletín Oficial del Estado* publica el Reial decret 1318/2004, del 28 de maig, pel qual es modifica el Reial decret 827/2003, del 27 de juny, pel qual s'estableix el calendari d'aplicació de la nova ordenació del sistema educatiu, establir-

ta per la Llei orgànica 10/2002, del 23 de desembre, de qualitat de l'educació (BOE, núm. 130, del 29.5.2004, p. 19924-19925). Aquest Reial decret ajorna l'aplicació, entre d'altres, de l'augment d'hores de llengua castellana, que havia d'arribar fins a quatre setmanals.

Unió Mallorquina
proposa la
devaluació dels
nivells de català
equivalents als graus
d'ensenyament

El 30 de maig, Unió Mallorquina presenta una proposició no de llei al Parlament balear perquè es reconegui el nivell C de català als alumnes que acabin amb un aprovat el quart d'ESO (*El Punt*, 1.6.2004, p. 48). Fins ara, l'aprovat o el bé a quart d'ESO equivalen al nivell A de català, i el notable o l'excel·lent, al nivell B; així mateix, treure entre 5 i 7 a segon de batxillerat equival al nivell B, i de 8 a 10, al nivell C.¹⁷

Cal evitar el
bilingüisme mal
entès que porta a
prescindir del català

El dia 5 de juny ens assabentem que la Direcció General de Formació Professional de la Generalitat de Catalunya ha enviat una normativa interna als centres educatius en què especifica que els exàmens per a l'obtenció dels títols de tècnic i tècnic superior han d'estar redactats en català i en castellà simultàniament (*El Punt*, 5.6.2004, p. 22). (No cal dir que es tracta d'un pas enrere en la normalització; una altra cosa fóra que hi hagués d'haver exemplars en cadascuna de les llengües oficials...)

El dia 21 de juny, el Consorci per a la Normalització Lingüística comunica que ha inscrit, des del setembre proppassat, 60.067 persones en els cursos que organitza, amb el repartiment següent, segons l'indret d'origen: 30 % de sud-americans, 23 % de catalans, 19 % de la resta de l'Estat espanyol, 5 % d'europes i 4 % de nord-africans (*El Punt*, 22.6.2004, p. 40). Aquest nombre d'inscrits significa un 12 % més que l'any passat.¹⁸ (El que no s'explica en aquesta notícia ni en la pàgina web del Consorci és el nombre de persones que han acabat els cursos amb aprofitament...¹⁹)

El dia 6 de juliol, la consellera d'Educació, Marta Cid, apos-

17. Ordre del conseller d'Educació i Cultura del 14 de maig de 2002, per la qual es regula l'homologació dels estudis de llengua catalana de l'educació secundària obligatòria i del batxillerat amb els certificats de la Junta Avaluadora de Català (BOIB, núm. 64, del 28.5.2002, p. 8424-8425).

18. *Consorci per a la Normalització Lingüística*, <<http://www.cpnl.org/viure/actualitat/2004/040621.htm>> (consulta: 28 agost 2004).

19. <<http://www.cpnl.org/viure/actualitat/2004/040621.htm>> (consulta: 28 agost 2004).

ta per reforçar l'àrea curricular de llengua catalana —i també les de castellà i matemàtiques—, arran dels resultats de les proves d'accés a la universitat. En la convocatòria del juny del 2004, la nota mitjana de català és de 4,95 (*El Punt*, 7.7.2004, p. 16). Segons diversos professionals consultats pel diari, sembla que aquests resultats tenen més a veure amb el poc ús del català al carrer i a casa, que no pas amb la formació acadèmica en si.

El 30 de juliol, el Govern valencià aprova els nous Estatuts de la Universitat de València, dels quals han estat suprimides totes les referències a *llengua catalana*, *català* i *País Valencià*, en contra del parer de les autoritats acadèmiques i de la comunitat universitària tota (*El Punt*, 1.8.2004, p. 12).

El 2 d'agost ens assabentem que Esquerra Republicana de Catalunya ha demanat al Govern de l'Estat que s'inclogui una assignatura opcional de llengua i cultura catalanes en el currículum educatiu durant l'ensenyament secundari obligatori i que es fomenti l'extensió d'aquests estudis en les universitats del conjunt de l'Estat (*El Periódico de Catalunya: Expansión*, 2.8.2004, p. 22).

El 12 d'agost, Miquel Melià, director general de Política Lingüística de les Illes Balears, anuncia que suprimirà la Junta Avaluadora de Català així que s'haurà aprovat el decret sobre l'avaluació i la certificació de coneixements de llengua catalana, i que la substituirà per una comissió consultora (*El Punt*, 13.8.2004, p. 21).

ERC demana l'ensenyament del català en l'ensenyament secundari espanyol

La supressió de la Junta Avaluadora de Català executada pel PP a les Illes Balears va contra la normalització lingüística

9.4. *La documentació oficial*

9.4.1. La documentació en català

El 3 de juliol, una lectora d'*El Punt* es queixa de la impossibilitat d'estudiar en català la normativa de la circulació de vehicles, perquè no hi ha, segons ella, manuals disponibles en aquesta llengua, malgrat que, en canvi, sí que hom pot examinar-se en català (*El Punt*, 3.7.2004, p. 11).

Manquen manuals en català per a estudiar les normes de circulació

Els passaports, els carnets de conduir i els altres documents d'identificació personal han d'ésser, si més no, bilingües

El 2 d'agost ens assabentem que Esquerra Republicana de Catalunya ha demanat al Govern de l'Estat que els passaports estiguin redactats, com a mínim, en la llengua materna del titular (*El Periódico de Catalunya: Expansión*, 2.8.2004, p. 22).

El 6 d'agost, Rafael Bruguera, senador de l'Entesa Catalana de Progrés, afirma que el director general de Trànsit, Pere Navarro, li ha garantit que el nou carnet de conduir combinarà l'espanyol amb les llengües cooficials de l'Estat (*El Punt*, 7.8.2004, p. 18). Es veu que el Govern valencià ha demanat que també hi consti el valencià (?!).

9.4.2. Els «papers de Salamanca»

El 30 d'abril ens assabentem que l'Ajuntament de Tarragona ha demanat a la Comissió de la Dignitat que iniciï els tràmits judicials per a reclamar els documents confiscats durant la Guerra Civil i que es troben a l'anomenat *Arxiu de Salamanca* (*El Punt*, 30.4.2004, p. 41).

(El 15 d'octubre, aquesta Comissió inicia la campanya «Operació retorn» per tal que hi hagi una pressió ciutadana continuada al Govern espanyol, que hauria de prendre una decisió definitiva el mes de desembre [16.10.2004].)

(*El Punt*, 13.6.2004, p. 36)

El 15 de maig, José Montilla, primer secretari del PSC, amenaça de votar en contra de qualsevol iniciativa que, en relació amb els «papers de Salamanca», Esquerra Republicana de Catalunya, Iniciativa per Catalunya - Verds o Convergència i Unió presentin al Congrés o al Senat sense haver-la acordat prèviament amb els socialistes (*El Punt*, 16.5.2004, p. 11).

El 17 de maig, Silvia Clemente, consellera de Cultura de Castella i Lleó, recalca que l'Arxiu de la Guerra Civil ha de romandre a Salamanca, i que es tracta d'una qüestió en què el seu Govern (del Partit Popular, òbviament) mantindrà una absoluta fermesa (*El Punt*, 18.5.2004, p. 48).

El 18 de maig, el Congrés dels Diputats insta el Govern socialista perquè, abans d'un mes, s'iniciïn negociacions entre totes les entitats implicades en relació amb els anomenats «papers de Salamanca», i que, abans de sis mesos, s'informi el Congrés de l'acord aconseguit (*El Punt*, 19.5.2004, p. 6).

El 19 de maig, Josep Bargalló, conseller en cap de la Generalitat de Catalunya, insisteix que, amb els mitjans tècnics actuals, és possible mantenir la unitat de l'Arxiu de Salamanca i tornar els papers relatius a la Guerra Civil a Catalunya (*El Punt*, 20.5.2004, p. 13). Per la seva banda, el popular Fernando Rodríguez, portaveu de l'Ajuntament, qualifica d'atrancament a la ciutat l'aprovació de la Moció feta pel Congrés dels Diputats amb vista a iniciar de nou les converses sobre els documents.

El 25 de maig, Izquierda Unida de Salamanca es mostra favorable de retornar a Catalunya alguns documents molt concrets, com ara l'Estatut d'autonomia, tot i que defensa la unitat de l'Arxiu General de la Guerra Civil (*El Punt*, 26.5.2004, p. 57).

El 26 de maig, Carmen Calvo, ministra de Cultura, es compromet davant representants de la Comissió de la Dignitat a resoldre el contenciós sobre el mandat del Congrés dels Diputats (*El Punt*, 27.5.2004, p. 46; vegeu també els annexos 7 i 8).

El 10 de juny, Caterina Mieras, consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya, vol que el retorn dels «papers de Salamanca» vagi acompanyat d'un projecte que permeti l'estudi i

L'actitud de l'Arxiu General de la Guerra Civil Espanyola de Salamanca és un oprobi per a tots els demòcrates

La Comissió de la Dignitat ha dut a terme una tasca més que meritòria

el coneixement de la documentació recuperada (*El Punt*, 11.6.2004, p. 45).

El 12 de juny, Toni Strubell, president de la Comissió de la Dignitat, demana la devolució plena dels «papers de Salamanca», i no un repartiment salomònic, com proposa algun sector del PSOE (*El Punt: Actual*, 12.5.2004, p. 15). Segons Strubell, «una devolució parcial significaria la legalització d'un crim històric i d'una aberració arxivística».

El 13 de juny ens assabentem que l'associació Ciudadanos por la Defensa del Patrimonio (de Salamanca) reclama que es reconegui la titularitat dels documents confiscats als particulars que en tinguin, ja que consideren que és l'única manera de tancar la ferida oberta per la Guerra Civil (*El Punt*, 13.6.2004, p. 36; vegeu l'annex 9). També consideren que es pot estudiar el retorn d'alguns documents als titulars, sempre que continuïn estant a disposició de tothom.

El 17 de juny, Caterina Mieras, consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya, explica que, en la primera reunió tinguda amb Carmen Calvo, ministra de Cultura, l'ha trobada ben predisposada a arribar a un acord pel que fa al retorn dels «papers de Salamanca» (*El Punt*, 18.6.2004, p. 41).

El 22 de juny, el Parlament de Catalunya aprova per unanimitat una resolució en què insta el Govern català a exigir al Govern de l'Estat que tornin a Catalunya els papers de l'Arxiu de Salamanca abans que s'acabi la legislatura (*El Punt*, 23.6.2004, p. 38). El Partit Popular de Catalunya també hi ha donat suport.

El 5 de juliol, Esteban González, conseller de Cultura, Educació i Esports de la Generalitat Valenciana, reconeix que ha assegurat al Govern de Castella i Lleó que la Generalitat Valenciana no reclamarà cap document de l'Arxiu de Salamanca (*El Punt*, 6.7.2004, p. 39). Aquesta tesi contrasta amb la declaració de fa unes quantes setmanes del Partit Popular valencià de reclamar els «papers de Salamanca».

El 12 de juliol, el Ple del Patronat de l'Arxiu General de la Guerra Civil Espanyola acorda proposar abans de final de juliol una llista de quinze experts que assessoraran en el procés de re-

solució del contenciós sobre la documentació confiscada i dipositada a l'Arxiu de Salamanca (*El Punt*, 13.7.2004, p. 40). Aquesta llista, que serà presentada a principi de setembre, tindrà un perfil marcadament tècnic i serà consensuada amb la Generalitat de Catalunya, tal com estableix la Proposició no de Llei aprovada pel Congrés dels Diputats.

10. Els parlaments

Aquesta secció comprèn els temes següents:

- 1) Les Corts Generals espanyoles
- 2) El Parlament Europeu i la «Constitució» europea

10.1. *Les Corts Generals espanyoles*

El 26 d'abril, Javier Rojo, president del Senat espanyol, anuncia que ha encarregat un informe tècnic i econòmic amb vista a introduir a mitjà termini les llengües catalana, basca i gallega en el funcionament ordinari de la cambra alta (*El Punt*, 27.4.2004, p. 11).

El 15 de maig, Artur Mas, secretari general de Convergència i Unió, anuncia que presentarà una iniciativa —la notícia no especifica on— perquè les llengües cooficials de l'Estat es puguin utilitzar al Senat (*El Punt*, 16.5.2004, p. 10).

El 25 de maig, el Senat aprova una moció, presentada per ERC i altres grups parlamentaris, mitjançant la qual la cambra alta es compromet a impulsar la reforma del Reglament amb la finalitat de fer possible la utilització de qualsevol de les llengües que tinguin caràcter d'oficial en alguna comunitat autònoma (*El Punt*, 20.6.2004, p. 24; vegeu l'annex 10).

El 2 de juny, Joan Tardà, diputat del Congrés per ERC, intenta formular una pregunta al ministre de l'Interior, José Antonio Alonso, en relació amb els drets lingüístics dels ciutadans a les comissaries (*El Punt*, 3.6.2004, p. 14). El president del Con-

El català al Senat, «a mitjà termini»; al Congrés dels Diputats, *sine die*

grés, Manuel Marín, també en català, l'interromp i li demana que s'atengui al Reglament (volia dir «a la Constitució») i, per tant, parli en espanyol; aleshores, Tardà —com que no ho vol fer— remet a la pregunta escrita que la seva formació ha presentat. En canvi, el ministre de l'Interior deixa clar en la seva intervenció que no haver pogut ésser interrogat en català no l'honra com a demòcrata, i considera que tampoc no contribueix a la normalització lingüística.

(*El Punt*, 4.6.2004, p. 19)

El 3 de juny, Ernest Benach, president del Parlament de Catalunya, es reuneix amb el president del Congrés, Manuel Marín, i aquest li manifesta que l'ús de llengües a les Corts s'ha de tractar en el moment i el lloc oportuns (*El Punt*, 4.6.2004, p. 13). Així mateix, Joan Puigcercós, portaveu d'ERC al Congrés dels Diputats, afirma que el seu grup aprofitarà la futura reforma del Reglament de la cambra per a exigir que es normalitzi l'ús del català i de les altres llengües cooficials per a les diferents iniciatives parlamentàries.

Durant la setmana del 14 al 18 de juny, Joan Puigcercós, portaveu d'ERC, formula, malgrat els advertiments, una pregunta en català al Congrés dels Diputats (*El Punt*, 20.6.2004,

p. 24). En aquest cas, el president del Congrés, Manuel Marín, apel·la directament a la Constitució espanyola per prohibir-li ho, i li demana que no ho torni a fer.

El 23 de juny, el president del Senat espanyol, Javier Rojo, retira la paraula al senador d'ERC Miquel Bofill perquè el parlamentari formula una pregunta en català al ministre d'Afers Estrangers, Miguel Ángel Moratinos, el qual no contesta fins que el senador formula la pregunta en espanyol (*El Punt*, 24.6.2004, p. 24).

El mateix dia, en canvi, el diputat Jordi Ramon aconsegueix preguntar en català al ministre d'Indústria, José Montilla, al Congrés, gràcies al fet que presideix en funcions Carme Chacón (*El Punt*, 30.7.2004, p. 14).

El 25 de juny, Eduardo Zaplana, portaveu del PP al Congrés, qualifica de «trist» i «absurd» el debat sobre l'ús de les llengües cooficials al Congrés i al Senat (*El Punt*, 26.6.2004, p. 25). Aquest diputat considera que «el sentit comú ens diu que si tots entenem una llengua, que és la que ens uneix [*sic*], cal utilitzar-la».

El 30 de juny, el diputat Joan Puig intenta, infructuosament, formular una pregunta en català a la ministra de Foment, Magdalena Álvarez, ja que Manuel Marín, president del Congrés, li retira la paraula (*El Punt*, 30.7.2004, p. 14).

A final de juny, ERC, amb el suport dels grups de CiU, PNB i Grup Mixt —EA, BNG i Nafarroa Bai—, aconsegueix que la Comissió de Reglament del Congrés accepti debatre durant el mes de setembre una proposta perquè en la nova normativa es reculli el dret dels diputats a intervenir en les diferents llengües de l'Estat (*El Punt*, 30.7.2004, p. 14).

El 29 d'agost, Gaspar Llamazares, portaveu del Grup d'IU-ICV al Congrés, proposa aparcar la polèmica sobre la regulació de l'ús del català a la cambra baixa fins que s'aprovi un primer bloc d'assumptes del Reglament que tingui més consens entre els partits (*El Punt*, 30.8.2004, p. 23).

El català a la Unió
Europea: la cançó de
l'enfadós

10.2. *El Parlament Europeu i la «Constitució» europea*

El 15 d'abril, José Luis Rodríguez Zapatero, en la sessió d'investidura com a president del Govern espanyol, es compromet a treballar per introduir el català en la «Constitució» europea i que, per tant, sigui reconeguda com a llengua oficial a la Unió Europea (*El Punt*, 16.4.2004, p. 3 i 7).

El 20 d'abril, Pat Cox, president del Parlament Europeu, es compromet a impulsar el reconeixement del català a la Unió Europea davant la Presidència irlandesa de torn, després d'entrevistar-se amb Ernest Benach, president del Parlament de Catalunya (*El Punt*, 21.4.2004, p. 10).

El 5 de maig, el PP dona suport a una moció aprovada pel Ple del Parlament de Catalunya en què s'insta el Govern català a reclamar a l'Estat que la nova «Constitució» europea incorpori el català dins la seva llista oficial de llengües (*El Punt*, 6.5.2004, p. 23; vegeu l'annex 11). Així mateix, la Moció aprovada demana donar suport al procés de relançament del Consorci per a la Normalització Lingüística i orientar la nova etapa vers l'extensió social del català i l'acollida lingüística dels immigrants.

El 8 de maig, el Govern espanyol demana a la Conferència Intergovernamental que ha de redactar la «Constitució» europea el reconeixement del català com a llengua oficial de la UE mitjançant un document titulat *Estatuto de las lenguas españolas en la UE diferentes de la castellana* (*El Punt*, 7.5.2004, p. 33). Si s'aprova, els ciutadans catalanòfons tindrien dret a adreçar-se en català a les institucions comunitàries i a ésser respostos en el mateix idioma; el català no seria considerat llengua de treball, però es traduiria al català la «Constitució».

L'11 de maig, Pat Cox, president del Parlament Europeu, reitera al Parlament de Catalunya que el català hauria d'ésser una llengua oficial de dret primari, com el gaèlic: els irlandesos es poden adreçar en la seva llengua a les institucions europees i aquestes els han de respondre en la mateixa llengua (*El Punt*, 12.5.2004, p. 15).

El 15 de maig, Raül Romeva, candidat d'ICV-EUiA a les

eleccions al Parlament Europeu, aposta per una Europa federal dels pobles i les cultures, i també perquè el català sigui reconegut al mateix nivell que les altres llengües oficials (*El Punt*, 16.5.2004, p. 10).

El mateix 15 de maig, Josep Bargalló, conseller en cap de la Generalitat de Catalunya, considera insuficient la proposta de la Presidència europea de traduir la «Constitució» europea al català, tot i que afirma que és un primer pas cap a l'admissió del català com a llengua oficial de la UE (*El Punt*, 16.5.2004, p. 10).

Pels voltants del 18 de maig, el Govern català publica dos anuncis als diaris *Herald Tribune* i *Le Soir* en què apel·la a la solidaritat dels europeus per aconseguir que el català s'inclogui en la llista de llengües reconegudes en la «Constitució» de la Unió Europea (*El Punt*, 18.5.2004, p. 15).

El 18 de maig, Miguel Ángel Moratinos, ministre espanyol d'Afers Estrangers, anuncia que serà molt difícil que el català sigui reconegut com a llengua oficial a la Unió Europea, especialment per l'oposició de França (*El Punt*, 19.5.2004, p. 35).

El 19 de maig, el comentarista Miquel Estruch considera que «ens han tornat a prendre el pèl i ja en van tantes vegades que n'hem perdut el compte! Ni a Espanya ens han volgut mai per [a] altra cosa que no sigui per [a] pagar i callar ni a Europa ens han tingut mai en consideració. Ningú [no] respecta un poble acomplexat de si mateix» (*El Punt*, 19.5.2004, p. 31).

El 19 de maig també, una quinzena d'entitats, entre les quals l'Institut d'Estudis Catalans, adrecen una carta a José Luis Rodríguez Zapatero, president del Govern espanyol, en què li demanen que defensi la inclusió del català en la llista de llengües reconegudes dins la «Constitució» europea (*El Punt*, 20.5.2004, p. 13).

El 24 de maig, Josep-Lluís Carod-Rovira, secretari general d'ERC, adverteix que, si la futura «Constitució» europea no reconeix el català com a llengua oficial, el seu partit recomanarà l'abstenció o el vot en contra, en el cas que dugui a terme un referèndum per a ratificar-la (*El Punt*, 25.5.2004, p. 6).

El dia 24 de maig, l'editorial d'*El Punt* afirma que el fet de voler el reconeixement del català dins la «Constitució» europea

Davant de tantes dificultats sociolingüístiques i polítiques, fora i dins d'Espanya, les posicions proindependentistes van prenent cada cop més força

És important que es faci un referèndum a tot Europa per a conèixer la veritable adhesió dels ciutadans a aquest text de la «Constitució» europea

De vegades, les iniciatives modestes poden ésser irrelevantes: l'oficialitat del català en una reunió del Consell d'Europa no fa estiu

«no ha de fer oblidar ni als partits espanyols ni als catalans que queda pendent l'oficialitat real del català —com el gallec o l'euskara— en tot l'àmbit de l'Estat», i considera que és una mesura imprescindible perquè aquestes llengües siguin realment respectades en pla d'igualtat (*El Punt*, 24.5.2004, p. 24).

El 25 de maig ens assabentem que el català s'estrenarà com a llengua de treball del Consell d'Europa en la reunió que tindrà els dies 27 i 28 de maig a Barcelona (*El Punt*, 25.5.2004, p. 45).

El 26 de maig, el Parlament de Catalunya aprova una declaració institucional sobre el reconeixement de la llengua catalana en la Unió Europea, en la qual manifesta que la UE no pot girar l'esquena al reconeixement de la pluralitat i la diversitat lingüística al seu territori (*El Punt*, 27.5.2004, p. 7; vegeu l'annex 12).

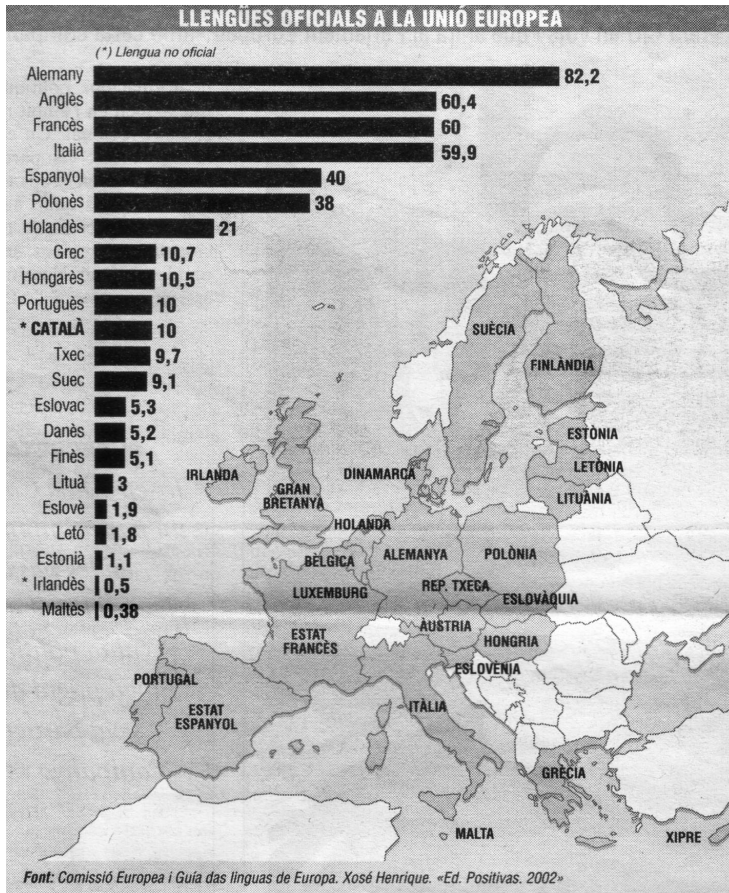
El 4 de juny, Jordi Porta, president d'Òmnium Cultural, anuncia que tots els partits catalans, llevat del Partit Popular a Catalunya, s'han adherit a la campanya impulsada per Òmnium a favor de l'oficialitat de la llengua catalana a la Unió Europea (*El Punt*, 5.6.2004, p. 44).

També el 4 de juny, el periodista Miquel Riera recorda la discriminació que patim en qüestions com l'etiquetatge, fins i tot pel que fa a la informació estrictament publicitària, i el doblatge de pel·lícules en DVD o en general; per aquesta raó, considera que no val la pena insistir gaire per aconseguir el reconeixement del català com a llengua oficial de la Unió Europea (*Presència*, 4-10.6.2004, p. 10).

El 5 de juny, el periodista Jaume Oliveras considera que «no es pot esperar, ni tan sols demanar, l'acceptació lingüística del català a Brussel·les i Estrasburg si no està avalada pel seu ús normalitzat a Madrid». I continua afirmant que «si no s'aconsegueix donar el tomb a Madrid, en la nova realitat europea només es pot aspirar que [el català] es consideri la “peculiaritat regional d'un departament europeu”» (*El Punt*, 5.6.2004, p. 23).

El 8 de juny, el periodista A. Barnils signa un informe sobre les llengües europees (*El Punt*, 8.6.2004, p. 23). En l'apartat dedicat a les negociacions pel català, afirma: «La proposta que el PSOE ha fet perquè el català entre a la UE és, o molt ingènua, o

una manera intel·ligent d'aconseguir el “no” al català. Crea una tercera categoria de llengües (després d'oficials²⁰ i constitucionals²¹): aquelles que els estats proposin que es poden fer servir a

(El Punt, 8.6.2004, p. 23)

20. Les *llengües oficials* tenen assegurats els drets lingüístics (respecte al doblatge de pel·lícules, per exemple), veuen que Europa se'n preocupa quan impulsa lleis de protecció lingüística i es poden fer servir en les institucions.

21. Les *llengües constitucionals* es poden fer servir en el Parlament, tenen versió oficial dels documents oficials i els ciutadans es poden adreçar a les institucions fent-les servir, sense que calgui traducció.

les institucions. Els mateixos estats, i no la UE, en pagaria els costos de traducció.»

(Després de contemplar la gràfica de la pàgina anterior, sembla que no cal fer cap comentari sobre el considerable pes demogràfic del català i el nul pes polític que té a la Unió Europea.)

El 14 de juny, Brian Cowen, president del Consell de Ministres d'Exteriors de la Unió Europea, considera que no cal ampliar el reconeixement de les llengües autonòmiques espanyoles en la «Constitució» europea més enllà de la traducció del text constitucional (*El Punt*, 15.6.2004, p. 15).

El 15 de juny, el Govern espanyol planteja davant la Comissió Intergovernamental que negocia la «Constitució» europea una proposta de declaració que comprometria la UE a examinar mesures perquè, en un futur, els ciutadans es puguin adreçar en català, gallec o basc a les institucions europees (*El Punt*, 16.6.2004, p. 14).

El 17 de juny, el columnista Manuel Cuyàs afirma: «No podem parlar en català amb el Govern de Madrid ni amb cap de les institucions polítiques que tenen la seu a Madrid, no podem gairebé parlar en català a l'oficina d'Hisenda de tres carrers més amunt de casa o a l'estanc de tres carrers més avall i pretenem poder parlar en català a les institucions governamentals de Brussel·les. No només això: pretenem que aquestes institucions ens contestin i mantinguin la conversa en català.» (*El Punt*, 17.6.2004, p. 64.)

El 18 de juny, els Vint-i-cinc aproven la primera «Constitució» de la història de la Unió Europea (*El Punt*, 19.6.2004, p. 26; vegeu-ne els articles que afecten l'ús de les llengües en l'annex 13). El text de la «Constitució» es traduirà al català, al gallec i al basc; és tot el que han aconseguit els negociadors espanyols.

Segons el Patronat Català pro Europa, la situació del català en el Tractat pel qual s'institueix una Constitució per a Europa és la següent:²²

22. Patronat Català pro Europa, <http://www.infoeuropa.org/catala/Futur_ue/> (consulta: 28 agost 2004).

El Tractat pel qual s'institueix una Constitució per a Europa, aprovat definitivament el 18 de juny de 2004, recull per primera vegada la possibilitat que el Tractat sigui traduït al català.

Aquesta possibilitat ve donada per l'article IV-10 del nou Tractat que porta per títol «Textos autèntics i traduccions». Aquesta disposició preveu que els estats podran sol·licitar que el Tractat es tradueixi a altres llengües oficials en tot o part del seu territori d'acord amb el seu ordre constitucional intern. Els estats membres interessats facilitaràn una còpia certificada d'aquesta traducció que es dipositarà en els arxius del Consell.

D'altra banda, l'acta final de la CIG incorporarà una Declaració relativa a aquesta qüestió que recull part de les propostes espanyoles respecte el català i altres llengües oficials en part del territori de l'Estat espanyol. En aquesta Declaració, la Conferència considera que la possibilitat de realitzar traduccions oficials del Tractat a les llengües que es contemplan dins l'article IV-10, segon paràgraf, contribueix a donar compliment a l'objectiu de respectar la riquesa de la diversitat cultural i lingüística de la Unió segons consta a l'article I-3 del Tractat. A més, la Conferència confirma el compromís de la Unió envers la diversitat cultural d'Europa i l'especial atenció que seguirà prestant a les llengües.

L'apartat primer de l'article IV-10 defineix les llengües en què es redactarà la Constitució («llengües de Tractat»): l'alemany, l'anglès, el castellà, el danès, l'eslovac, l'eslovè, l'estonià, el finès, el francès, el grec, l'holandès, l'hongarès, l'irlandès, l'italià, el letó, el lituà, el maltès, el polonès, el portuguès, el suec i el txec.

Cal tenir present que aquest article és la referència per a altres drets vinculats amb les llengües de la Constitució, drets que la llengua catalana no podrà gaudir:

— Es vincula el ser «llengua de Tractat» a determinats drets dels ciutadans: d'acord amb els articles I-8 (Ciutadania de la Unió), II-41 (Dret a una bona administració) i III-12 del Projecte de Constitució Europea, serà possible continuar formulant peticions al Parlament Europeu, recórrer al Defensor del Poble Europeu i adreçar-se a les ins-

titucions i organismes consultius de la Unió en una de les «lengües de Tractat» i rebre'n una resposta en aquesta mateixa llengua.

— Tanmateix, aquest article no predetermina quin ha de ser el règim lingüístic bàsic de les institucions. L'article III-339 del nou Tractat reproduceix l'actual article 290 del TCE i, en conseqüència, serà el Consell, per unanimitat i per mitjà d'un reglament europeu, el que fixi el règim lingüístic de les institucions de la Unió.

Si res no varia, és bastant probable el «no» de Catalunya a la «Constitució» europea

El mateix 18 de juny, José Luis Rodríguez Zapatero, president del Govern espanyol, advoca per celebrar una consulta popular per ratificar la «Constitució» europea (*El Punt*, 20.6.2004, p. 34).

El 20 de juny, Francesc Ferrer i Gironès, regidor independent per ERC a l'Ajuntament de Girona, demana a Miguel Ángel Moratinos, ministre espanyol d'Afers Exteriors, que no ens vulgui enganyar més, quan afirma que el català no es reconeix a Europa perquè els catalans no hem fet prou pedagogia per aconseguir-ho, ja que si no en podem fer més és perquè les competències a l'exterior les tenen els espanyols, i no els catalans (*El Punt*, 20.6.2004, p. 30).

El 22 de juny, l'articulista Miquel Pairoli manifesta que, malgrat que ens tradueixin la «Constitució» europea al català i ens la lliurin impresa sobre pergami i enquadernada amb pell i lletres d'or, la realitat és que «això no es mou, no camina, no avança. Estem enfangats en un toll de la història i d'aquí no en sortim. [...] El dia que es pugui parlar en català, basc i gallec al Congrés dels Diputats començarem a creure'ns que algun canvi hi ha hagut. Fins llavors, no» (*El Punt*, 22.6.2004, p. 20).

El 28 de juny, l'editorial del diari es felicita per la decisió de José Luis Rodríguez Zapatero, president del Govern espanyol, de convocar un referèndum per a ratificar la «Constitució» europea, la qual cosa permetrà saber quina és l'acceptació dels ciutadans sobre el nou tractat constitucional europeu. Així mateix, recorda que el no-reconeixement del català, el basc i el gallec en el text constitucional europeu podria comportar que

el referèndum sobre la «Constitució» europea obtingués un escàs suport, o fins i tot un vot en contra a Catalunya i al País Basc, ço que significaria, de retruc, una clara reprovació de la gestió de l'actual Govern socialista (*El Punt*, 28.6.2004, p. 21).

El 7 de juliol, el col·laborador Ricard de Bargas-Golarons, historiador i escriptor, afirma que la intervenció confiada i poc agosarada dels nostres polítics (es refereix als polítics catalans) no ha aconseguit gairebé res, i proposa que organitzem manifestacions massives en pro de la total oficialitat del català als Països Catalans i a Europa (*El Punt*, 7.7.2004, p. 13). I rebla el clau sentenciant que «si realment no som capaços de reaccionar, de fer-nos presents com a poble en contra de la injusta negativa europea antidemocràtica i estatalista, aleshores no tindrem dret a queixar-nos més. Car tindrem el que ens mereixem».

El 15 de juliol, el columnista Lluís Falgàs comenta que, ara per ara, només el PSC i una part de la UDC han anunciat el «sí» a la «Constitució» europea, i que els altres partits han anunciat debats interns (*El Punt*, 15.7.2004, p. 19).

El 15 de juliol mateix, el Govern irlandès anuncia que vol convertir el gaèlic en llengua de treball de la Unió Europea (ara només és llengua oficial). Cal recordar que Bertie Ahern, primer ministre irlandès i de torn de la UE, amb les presses d'aprovar la «Constitució» durant el seu mandat comunitari i per evitar debats lingüístics, va impedir que el català tingués un reconeixement mínim, en argumentar que no és la llengua de cap estat (*El Punt*, 16.7.2004, p. 25). (Que ens hi esperin asseguts.)

El 18 de juliol, el filòsof Josep-Maria Terricabras, membre de l'Institut d'Estudis Catalans, recorda que el text aprovat pel Parlament Europeu no és encara una constitució —és, simplement, un tractat—, i afirma que els catalans hem de rebutjar-lo (*El Punt*, 18.7.2004, p. 22). Als estats europeus no els interessa una refundació d'Europa —que és el que comportaria una constitució de debò—, i per això no replantegen res. Conclou que, de ben segur, el «no» dels catalans no aturarà el disbarat, però almenys no ens en faria còmplices.

El 20 de juliol, els polítics i els mitjans de comunicació cata-

lans fan balanç dels cent primers dies de govern de José Luis Rodríguez Zapatero (*El Punt*, 21.7.2004, p. 22; vegeu el desplegable entre les pàgines 126 i 127). CiU i el PP suspenen l'Executiu del PSOE i li exigeixen menys bon tarannà i bona voluntat i més projectes concrets, mentre que ERC i ICV l'aproven amb moltes reserves, alhora que lamenten que no hagi aconseguit que la «Constitució» europea reconegui el català com a oficial.

«No podem acceptar una Europa en què nacions tan antigues com la nostra no hi tinguin espai per a respirar.»

Josep-Maria Terricabras (*El Punt*, 18.7.2004, p. 22)

El 21 de juliol, Carles Bonaventura, assessor lingüístic i militant d'ERC, afirma, arran de la manca de reconeixement lingüístic dels catalans a Europa, que la realitat és ben tossuda i ens torna a demostrar que no hi ha terceres vies: ni vies autonòmiques espanyoles ni vies regionals europees; fins que Catalunya no disposi d'un estat propi, als catalans no se'ns tindrà en compte (*El Punt*, 21.7.2004, p. 12).

El 21 de juliol, Bernat Joan, diputat d'ERC al Parlament Europeu, s'adreça en català i anglès al candidat a la Presidència de la Comissió Europea, José Manuel Durão Barroso, per fer-li saber que el reconeixement de la llengua catalana serà una condició indispensable perquè els republicans donin suport a la «Constitució» europea (*El Punt*, 22.7.2004, p. 21). El president del Parlament, Josep Borrell, l'avisava que les frases pronunciades en català no han estat traduïdes i que no constaran en l'acta.

El 24 de juliol, Miguel Ángel Moratinos, ministre espanyol d'Assumptes Exteriors, anuncia el compromís del Govern espanyol de demanar que el català sigui inclòs en el Reglament lingüístic de la UE, com ha demanat Irlanda per al gaèlic (de *l'Avui* digital, 25.7.2004).

El 26 de juliol, el PSC reconeix que farà campanya pel «sí» a la «Constitució» europea, i UDC defensa formular una segona pregunta referida al català per a facilitar el vot favorable al Tractat (*El Punt*, 27.7.2004, p. 20).

Diversos polítics espanyols i espanyolistes destaquen la «poca» importància del català en les qüestions europees

El 30 de juliol, Josep Borrell, president del Parlament Europeu, declara al diari *Avui* que Europa té plantejats molts problemes, i el del català no és prou important per a votar «no» a la «Constitució» europea (*El Punt*, 3.8.2004, p. 17). Manuel Castanyo, que és l'articulista que recull aquestes declaracions, creu

que «la UE no té cap perjudici especial contra els estats petits, però se'n forma part amb la sobirania completa».

(L'última «borrellada» ha estat fer aprovar per la Mesa d'aquesta cambra un acord pel qual els eurodiputats podran fer ús de les llengües no oficials davant el Ple, però les intervencions no seran traduïdes ni seran recollides en acta [16.10.2004]. Per a què servirà, doncs?)

El 5 d'agost, Ernest Benach, president del Parlament de Catalunya, adverteix que votarà «no» a la «Constitució» europea perquè Catalunya no existeix per al text constituent europeu, tant pel que fa a la llengua com a les euroregions (*El Punt*, 6.8.2004, p. 20).

El 13 d'agost, Joan Janoher, lector del diari, es planteja per què cal un referèndum sobre la «Constitució» europea: el considera tant inadequat com inoportú, perquè el proposen, però alhora exclouen la llengua catalana del text constitucional (*El Punt*, 13.8.2004, p. 17). Aquest lector creu que no té gens de sentit voler demanar el nostre vot quan ens mantenen al marge d'una integració plena i total a la nova Europa que volen ratificar.

El 13 d'agost, el col·laborador Isidre Lluçà, secretari de l'Ajuntament d'Anglès (Selva), es pregunta si podem refiar-nos d'un text constitucional europeu que no fixa el reconeixement del català, que, amb una comunitat de deu milions de persones, és la novena llengua més parlada entre la vintena i escaig de llengües oficials que la formen (*El Punt*, 13.8.2004, p. 10). I continua: «Podem refiar-nos d'una constitució que no fa cap referència [...] a la Declaració Universal dels Drets Humans del 10 de desembre del 1948 i als posteriors pactes internacionals del 16 de desembre del 1966, entre els quals hi ha el dret a l'autodeterminació? Val la pena tornar a caure en l'error d'acceptar un text deficient que no ens és favorable, tot pensant que amb el temps ja se solucionarà?»

El 15 d'agost, el periodista Albert Segura publica una enquesta, feta per encàrrec del diari entre seixanta-tres alcaldes, regidors i presidents comarcals de Convergència Democràtica de Catalunya: el 76,19 % són més partidaris del «no» a la «Cons-

titució» europea, perquè no reconeix Catalunya com a nació ni el català com a llengua oficial; mentre que el 23,81 % ho són del «sí», perquè la importància de la primera «Constitució» europea i l'europeisme català i convergent pesen més que la frustració de les aspiracions de Catalunya i les deficiències del text (*El Punt*, 15.8.2004, p. 17).

El 16 d'agost, l'assessor lingüístic Carles Bonaventura considera que amb la «Constitució» europea es repeteixen els arguments que ja es van utilitzar perquè els catalans votés-sim afirmativament l'espanyola: que és un primer pas, que més val això que res..., i creu que cap ciutadà d'un país normal no votaria a favor d'allò que va en contra seva (*El Punt*, 16.8.2004, p. 14).

El 26 d'agost s'anuncia la constitució de la plataforma Euroconvergens pel No, format per una part de les bases de Convergència Democràtica de Catalunya; entre els impulsors d'aquesta iniciativa figura Jordi Puigneró (*El Punt*, 27.8.2004, p. 20). Aquesta plataforma considera que no es pot donar suport a un tractat que reconeix llengües d'únicament dos-cents mil parlants i no és capaç de reconèixer una llengua com la catalana, parlada per deu milions de persones.

El 29 d'agost, Miguel Ángel Moratinos, ministre d'Afers Estrangers, manifesta que votar «no» a la «Constitució» europea significa tancar les portes a la possibilitat d'un futur reconeixement del català (*El Punt*, 30.8.2004, p. 23).

El 30 d'agost, l'eurodiputat per Esquerra Republicana Bernat Joan es mostra perplex per les declaracions del senyor Moratinos, fetes el dia abans, i opina que el PSOE no ha lluitat prou per a defensar el català, ja que s'hauria entès com un gest de bona voluntat el reconeixement del català, un gest que potser hauria impedit la tendència a votar «no» d'ERC.

El 31 d'agost, Narcís Oliveras, doctor en dret i exconseller de la Generalitat, planteja la utilitat o inutilitat de la «Constitució» europea (*El Punt*, 31.8.2004, p. 15). Segons aquest autor, els ciutadans volen saber si la Unió podrà defensar les seves opcions de societat i una protecció social en el context de la mun-

P O S I T I U

> FETS

> COMPLEMENTES DE PENSIONS

El ministre de Treball, Jesús Caldera, deroga la prohibició a les comunitats autònomes de complementar les pensions no contributives [28 juny]

> NO AL TRANSVASAMENT

El govern espanyol deroga el pla hidrològic i atura les obres del transvasament de l'Ebre [18 juny]

> SELECCIONS CATALANES

El Congrés aprova una moció que compromet el govern a "promoure la presència de les seleccions esportives autonòmiques que ho sol·licitin en competicions internacionals". El PP hi vota en contra. [1 juny]

> MARXA ENRERE AL CONSTITUCIONAL

Zapatero retira 75 recursos interposats pel PP al Tribunal Constitucional contra la Carta de Barcelona, les oficines d'acció exterior de Catalunya i altres lleis autonòmiques del País Basc, Andalusia i Castella-la Manxa. [28 maig]

> L'ESTATUT, AL PARLAMENT

Zapatero afirma que el PSOE farà costat a la reforma de l'Estatut que aprovi el Parlament. [24 maig]

> ENTREVISTA AMB MARAGALL

Zapatero es reuneix amb Maragall a la Generalitat, després de 16 anys sense que cap president del govern espanyol ho fes. [8 maig]

> EL CATALÀ A EUROPA

El govern espanyol demana a la UE que la Constitució europea reconegui les llengües cooficials de l'Estat, tradueixi el text i garanteixi que els ciutadans puguin utilitzar-les per dirigir-se a les institucions. [7 maig]

> ERC I CIU, QUATRE COMISSIONS

Duran i Jané, de CiU, presideixen les comissions d'Afers Estrangers i Seguretat Vial, i Puigercós i Cerdà, d'ERC, la de Medi Ambient i la del Defensor del Poble. [4 maig]

> FRANCO, SENSE SUBVENCIÓ

El govern espanyol anuncia la retirada de les subvencions atorgades pel PP des del 2000 a la Fundació Francisco Franco. [1 maig]

> PROMESES

> EL CATALÀ A LA JUSTÍCIA

El fiscal general de l'Estat proposa als fiscals de Catalunya que utilitzin el català. [30 juny]

> IMMIGRACIÓ

Sevilla obre la porta al traspàs a la Generalitat de la gestió dels papers i l'elaboració dels permisos de treball dels immigrants. [17 juny]

> LLIBERTAT DE DÈFICIT PÚBLIC

Catalunya no estarà obligada per la llei d'estabilitat pressupostària a complir el dèficit zero i podrà fixar el seu propi objectiu de dèficit públic per al 2006. [16 juny]

> PRESENCIA A LA UE

El ministre d'Administracions Públiques, Jordi Sevilla, aposta per la presència directa de les comunitats autònomes als consells de ministres de la UE per mitjà d'un conseller. [15 juny]

> MONTJUÏC, PER A BARCELONA

Zapatero anuncia la cessió a Barcelona del castell de Montjuïc per fer-hi un museu de la pau i un monument a la memòria de Companys. [10 juny]

> VÍCTIMES DEL FRANQUISME

El Congrés demana una llei que compensi les víctimes del franquisme i de la transició. El PP hi vota en contra. [1 juny]

> EL CAT A LES MATRÍCULES

El govern espanyol, disposat a incorporar un distintiu autonòmic a les matrícules, mantenint-hi la E i el símbol europeu. [1 juny]

> MÉS PODER PER AL TSJC

El ministre de Justícia, Juan Fernando López Aguilar, vol que els tribunals superiors autonòmics siguin l'última instància judicial als seus territoris. [25 maig]

> CONSELL DE GUERRA DE COMPANYS

El ministre de Defensa, José Bono, es compromet a revisar el consell de guerra contra Companys i estudiarà la petició de CiU perquè la senyera onegi a les casernes. [25 maig]

> ELS «PAPERS DE SALAMANCA»

El govern espanyol es marca un termini de sis mesos per resoldre el conflicte dels documents de la Generalitat republicana a l'Arxiu de Salamanca. [18 maig]

> EL NOU FINANÇAMENT, ARA

Zapatero promet un nou sistema de finançament autonòmic aquesta legislatura. [12 maig]

> ESTATUT I FINANÇAMENT ALHORA

El govern espanyol creu viable negociar el futur finançament autonòmic i la reforma de l'Estatut alhora, com reclama el tripartit. [7 maig]

> EL CATALÀ AL SENAT

El president del Senat, Javier Rojo, encarrega un informe tècnic i econòmic per permetre, a mitjà termini, l'ús del català, el basc i el galleg a la cambra. [26 abril]

> REFERÈNDUMS LEGALS

Zapatero anuncia que derogarà la prohibició de la convocatòria de referèndums per part dels governs autonòmics. [19 abril]

N E G A T I U

> FETS

> AL SENAT, TAMBÉ EN CASTELLÀ

Rojo retira la paraula a un senador de l'Entesa, el republicà Miquel Bofill, per haver utilitzat el català. [23 juny]

> NO A LA COMISSIÓ DE VÍCTIMES DEL FRANQUISME

El PSOE, amb el suport del PP, impedeix crear una comissió parlamentària sobre víctimes del franquisme i la recuperació de la memòria històrica, i només accepta constituir un grup de treball que redacti un llibre blanc. [9 juny]

> LA SELECCIÓ CATALANA, ANTICONSTITUCIONAL

El PSOE manté el recurs contra les seleccions catalanes que el PP va presentar al Tribunal Constitucional, qüestionant la llei de l'esport de la Generalitat. [30 maig]

> EL CATALÀ, FORA D'EUROPA

El govern espanyol es conforma amb la traducció de la Constitució europea al català i renuncia a incloure'l en l'article on consten les llengües cooficials i de treball [14 maig].

> XOU PATRIÒTIC DE BONO

Bono fa un discurs patriòtic en la seva presa de possessió, adverteix que la Guàrdia Civil i els militars no es podran sindicalar, fa interpretar dos cops l'himne d'Espanya i provoca les queixes de CiU, ERC i ICV. [19 abril]

> AMENACES

> EL CASTELLÀ AL CONGRÉS

El president del Congrés, Javier Marín, aposta perquè la reforma del reglament del Congrés deixi clar que el castellà és la llengua oficial i que l'ús del català, com a llengua cooficial, s'articuli a través del Senat. [27 juny]

> EL PSC, SENSE GRUP PROPI

El PSOE respon que no és possible ni per raons polítiques ni per reglament que el PSC tingui grup propi al Congrés. [20 juny]

> EL PLA D'IBARRETXE, INACCEPTABLE

La vicepresidenta Maria Teresa Fernández de la Vega diu que el pla d'Ibarretxe és inacceptable "pel fons i per la forma" i que el PSOE no és "ostatge de ningú" en les reformes estatutàries. [19 juny]

> SENSE COMPETÈNCIES EN IMMIGRACIÓ

Sevilla nega tota transferència de les competències en immigració perquè continuïn sent atribucions excusives de l'Estat. [17 juny]

> NO A LES BALANCES FISCALS

El govern espanyol rebutja fer públiques les balances fiscals per calcular el dèficit de l'Estat amb Catalunya. [16 juny]

> NO ES TRASPASSARAN COMPETÈNCIES

Fdez. de la Vega adverteix la Generalitat que ara no s'està "en un moment de cessió de competències". [11 juny]

> NOMÉS SELECCIÓ ESPANYOLA

Zapatero diu que la selecció espanyola és "la de tots". Fdez. de la Vega insisteix que la selecció catalana no pot participar en competició oficial, ja que "les competències les té qui les té". [4 juny]

> L'ESTATUT NO POT CANVIAR LA CONSTITUCIÓ

El govern espanyol diu que la reforma estatutària s'ha d'encabir en la Constitució. [3 juny]

> ES MANTINDRÀ EL SOSTRE CONSTITUCIONAL

El PSOE adverteix que no elevarà el sostre de la reforma constitucional. [25 abril]

> EL NOU FINANÇAMENT, EN DUBTE

Sevilla accepta negociar les bases del sistema de finançament aquesta legislatura, però vol deixar per a la pròxima la seva "traducció en diners". [21 abril]

dialització, i si els respectarà la identitat, la voluntat de sentir-se diferents. Europa s'ha forjat per la voluntat dels estats, a cop de tractats, la multiplicitat dels quals en dificulta l'aplicació; és evident, doncs, que les respostes a les preguntes plantejades pels ciutadans poden ésser diverses.

11. Conclusions

Fins aquí l'exposició de les notícies aplegades entre el 15 d'abril i el 31 d'agost d'enguany. Per descomptat, aquestes no són totes les notícies que s'han esdevingut als Països Catalans durant el període damunt indicat, ni tan sols deuen ésser totes les informacions sobre la llengua catalana publicades per *El Punt* durant aquells dies, però crec que són prou representatives d'un estat de coses que, en bona part, s'han d'endegar si no volem portar el carro del català pel pedregar.

Després de veure el que passa amb la denominació de la llengua, amb la qualitat de la llengua emprada públicament i amb els usos lingüístics en general, amb la promoció internacional del català, amb els aspectes relacionats amb la nació catalana, amb el nou Estatut, amb les denominacions dels territoris dels Països Catalans, amb la immigració, amb els símbols nacionals, amb l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, amb el fet de pretendre viure normalment en català a cadascun dels nostres territoris, amb el català a l'Estat espanyol —tant pel que fa a l'ús general, com a l'oficialitat, com a la «igualtat» dels espanyols—, amb l'economia, l'empresa i la política cultural, amb el cinema i el teatre, amb la premsa i els mitjans de comunicació audiovisual, amb les noves tecnologies, amb els esports, amb l'Administració de justícia, amb l'Administració local, amb l'Administració educativa i pel que fa a la documentació oficial —amb un especial record per als «papers de Salamanca»—, les dificultats que comporta la manca de reconeixement del català als parlaments espanyol i europeu no deixa d'ésser una conseqüència «anecdòtica» gairebé inevitable.

Ara sembla que el Govern espanyol continuarà fent gestions perquè el català pugui ésser reconegut com a llengua de treball de la Unió Europea. Magnífic! Ja veurem com acaba tot plegat; però el que és lamentable és que, malgrat el «respecte i protecció» que tant pregona la Constitució espanyola, els catalans, els bascos i els gallecs no tenim els mateixos drets que els altres ciutadans espanyols, ja que la discriminació lingüística —com hem pogut veure a bastament en aquesta ponència— és sistemàtica i abassegadora.

És evident també que els tretze milions de no-hispanoparlants (deu de catalans i tres més entre bascos i gallecs) no «pesen» prou davant els vint-i-set milions d'hispanoparlants; deu ésser encara una qüestió de força —que van aconseguir, fa molts anys, per les armes—, a la qual no volen renunciar per res del món.

I, tal com hem vist a l'apartat 2.5, si la situació sociolingüística i legal als Països Catalans no es redreça, les veus que clamen per l'autodeterminació prendran, indubtablement, cada vegada més força per a «alliberar» Espanya d'una càrrega tan feixuga com la nostra.

La conclusió final, a la qual ja deveu haver arribat —evidentment—, és que tenim al davant dues úniques vies per a assolir el reconeixement de la nostra llengua dins la Unió Europea: o bé Espanya està disposada a acceptar el català (i el gallec i el basc, per descomptat) com a llengua predominant en els seus territoris i en pla d'igualtat oficial a la resta de l'Estat, o bé Catalunya (i, si estan a punt, les Illes Balears i el País Valencià) pot buscar el seu futur polític prescindint d'Espanya, dins aquesta Europa que, de moment, no ens vol reconèixer perquè no tenim estat propi.

Annex 1

Demanen presó per a una filòloga unitarista de València per l'omissió de l'article *la*²³

València, 22 de setembre de 2004

El jutge d'Instrucció número 18 de València ha admès a tràmit²⁴ una querella contra la secretària de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la filòloga Marisol González, defensora constant de la unitat del català, per la suposada ommissió de l'article femení *la* en la transcripció d'un acord de l'Acadèmia. González serà cridada a judici com a imputada per un presumpte delictes de falsedat en document públic, per la qual cosa el Codi Penal preveu una pena de tres a sis anys de presó.

L'admissió a tràmit de la querella, presentada pel líder de l'anomenada Coalició Valenciana, Juan García Sentandreu, implica que el jutge ha vist en el cas «indicis de la possible comissió d'un delictes de falsedat documental». La querella s'estendria també de manera secundària a la presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, Ascensión Figueres, depenent del desenvolupament de la instrucció.

El motiu de la querella és la suposada ommissió de l'article *la* en una declaració de l'AVL feta pública el 19 de desembre del 2003 sobre el nom i l'entitat de la llengua. La versió oficial d'aquest document diu que «la denominació de valencià és tradicional, històrica, legal i estatutària», i, segons el denunciador García Sentandreu, el text aprovat per l'AVL va ser: «la denominació de valencià és la tradicional, històrica, legal i estatutària».

Per a García Sentandreu, eixe article «singulariza el nombre de valenciano», mentre que l'eliminació deixa oberta la porta a d'altres denominacions com *català*. El líder blaver també ha qualificat d'inadmissible que la Generalitat Valenciana pagui als 21 acadèmics de l'AVL «diez millones de pesetas al año por vulnerar el Estatuto de autonomía de la Comunidad Valenciana y por cuestionar la identidad del idioma valenciano». Sentandreu considera que l'AVL «está dirigida por el Institut d'Estudis Catalans» i anuncia que «desde mi partido lucharé por la paralización del proceso de catalanización que se está llevando en la Comunidad Valenciana».

La decisió del jutge, que ha sorprès enormement tots els afectats, i especialment

23. *Racó Català*, <<http://www.racocatala.com/articulos/5287>> (consulta: 24 setembre 2004).

24. El jutge acordà la interlocutòria el 10 de setembre de 2004, per bé que no es va fer pública fins al dia 23 de setembre, en què la part demandant ho féu saber als mitjans de comunicació.

la filòloga Marisol González, es va fer pública ahir. De moment, el jutge l'ha cridada a declarar com a imputada el dia 10 o 15 d'octubre (hi ha variacions en la data segons les fons consultades).

Des de l'AVL s'ha explicat que la querella no té gaire importància, que les persones implicades tenen la consciència tranquil·la i que sempre han actuat d'acord amb la legalitat. Confien que un cop feta la instrucció s'arxivi el cas.

Annex 2

Manifest a favor d'una cultura catalana que defensi la unitat de la llengua i la transparència en la gestió²⁵

Maig del 2004

Davant les actuacions i les declaracions de l'actual Govern, els sotasignants, pertanyents a diferents àmbits artístics i a ideologies diverses, considerem que:

— El tret distintiu de Catalunya és la seva cultura; aquesta cultura es manifesta en formes artístiques diverses però té com a entitat vertebradora la llengua. La llengua pròpia de Catalunya és el català. Aquest és l'únic tret social que ens diferencia de la majoria dels països que ens envolten.

— La cultura i la llengua catalanes tenen una extensió supraautonòmica. D'ençà de la constitució de l'estat de les autonomies ni l'estat espanyol ni els governs autonòmics no han fet res per mantenir aquesta unitat cultural i lingüística, sinó que n'han fomentat la fragmentació amb interessos partidistes. L'única defensa de la unitat cultural i lingüística ha estat feta des de les institucions acadèmiques, sense que els poders polítics n'hagin fet cap cas.

— La projecció de Catalunya a l'exterior ha de passar per la difusió cultural i pel reconeixement de la nostra identitat lingüística sense menysteniment de les manifestacions plàstiques o musicals que tenen un llenguatge universal.

— Després de vint-i-tres anys d'un govern autonòmic monocolor que va prometre que aquesta identitat cultural i lingüística seria el centre del seu interès, però que hi va esmerçar recursos del tot insuficients, el nou govern promet més recursos però la buida de tota mena de continguts. Sota l'excusa de ser més universals, som cada vegada més anònims, previsibles i adotzenats.

— L'única garantia de funcionament democràtic de la gestió cultural és que sigui dirigida per professionals competents, elegits i consensuats pels sectors professionals. No es pot deixar aquesta gestió en mans d'administradors desconexats dels sectors, pel simple fet que tenen carnet d'un partit determinat.

— Cal dotar econòmicament tots els àmbits de la cultura, en especial aquelles necessitats d'infraestructures de base que són el futur del país: ensenyament i pro-

25. *Associació d'Escriptors en Llengua Catalana*, <http://www.escriptors.com/pagina.php?id_text=748> (consulta: 2 octubre 2004).

moció de belles arts, música, cinema, tallers d'escriptura i traducció. Aquestes actuacions han de tenir una distribució territorial homogènia. Si els recursos són limitats cal destinar-los a les inversions segures i de futur i no als aparadors mediàtics de lluiement, a grans festivals o a focs d'artifici.

— Per tant reclamem la democratització de la gestió cultural; l'increment urgent de recursos econòmics; una sòlida defensa de la unitat de la llengua i de la cultura catalanes i una promoció eficaç de les infraestructures pensades per al futur.

Annex 3

Pla d'Acció de Política Lingüística 2004-2005²⁶

El Conseller en cap de la Generalitat, Josep Bargalló, i el secretari de Política Lingüística, Antoni Mir, van presentar el 9 de juliol el Pla d'acció de política lingüística 2004-2005, que serà vigent fins al juny de 2005.

1. Context

El Govern de la Generalitat està desenvolupant un pla estratègic de legislatura en matèria de política lingüística, que es presentarà a final d'any.

En aquest pla estratègic s'emmarquen

- El pla d'acció 2004-2005 de la Secretaria de Política Lingüística, que és un avançament de mesures d'aplicació immediata.

- Els plans dels departaments en el seu àmbit de competències, que s'aniran posant en marxa de manera coordinada amb la Secretaria de Política Lingüística.

2. Principis d'actuació

- Fem fàcil i feliç viure en català

El Pla d'Acció 2004-2005 està format per les primeres mesures lingüístiques dirigides a solucionar problemes quotidians als parlants envers l'ús quotidià de la llengua catalana.

El Pla d'Acció 2004-2005 cerca una major i una millor atenció directa en català al ciutadà des del sector públic i des del sector privat.

- En català també, en català primer

El Pla d'acció 2004-2005 aposta per aconseguir l'increment de l'oferta de productes, béns i serveis en català.

El Pla d'acció 2004-2005 busca la implicació de tots els sectors socioeconòmics en la prioritització de l'ús del català.

3. Objectius generals

- Garantir a tota la població l'accés al coneixement del català.

Tothom ha de poder aprendre català.

- Fomentar l'ús interpersonal del català. *Fer que les persones que saben català el parlin.*

- Garantir l'oferta de productes i serveis de gran consum en català

Per poder triar productes, béns i serveis de gran consum en català hi ha d'haver oferta.

- Garantir el dret a usar el català a tots els ciutadans.

Tothom que vulgui usar el català ho ha de fer sense trobar-se incòmode i ha de saber que l'Administració fa costat als ciutadans que volen viure en català.

- Augmentar la col·laboració entre els territoris de llengua catalana

Tot allò que faci la Secretaria de Política Lingüística podrà ser compartit per tots els parlants de català.

- Aconseguir un tracte igualitari per a les quatre llengües de l'Estat espanyol i millorar l'estatus del català a la Unió Europea (EU).

4. Dades generals

Nombre d'actuacions: 13

Data d'aplicació:

setembre de 2004 - juny de 2005.

Pressupost específic: 3.000.000 euros

5. Mesures d'actuació 2004-2005

Amb l'objectiu de potenciar l'ús social del català i fer fàcil viure en català, el Pla preveu les 13 mesures següents:

1. Campanya per fomentar l'ús social del català en el sector de la població que menys el fa servir.

2. Creació de les oficines de garanties lingüístiques a Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona i Tortosa.

3. Plans pilot d'acollida lingüística de la immigració en sis municipis: Badalona, Banyoles, Lleida, Reus, Ulldecona i Vic-Manlleu.

4. Mil places més en els cursos inicials de català a Barcelona.

5. Extensió del programa "Voluntaris per la llengua".

6. Creació de l'Agència Catalana de Multilingüisme.

7. Aplicació de disseny i promoció de webs d'empresa multilingües.

8. Reforç del doblatge de cinema i DVD. Edició de videojocs en català.

9. Normativa lingüística en la contractació de la Generalitat i acords amb els principals proveïdors actuals perquè ofereixin productes i serveis en català a tota la societat.

10. Acords amb operadors de telefonia i fabricants de terminals per garantir l'atenció en català i la disponibilitat de productes i serveis.

11. Eines informàtiques de traducció al català de les cartes de bars i restaurants.

12. Programa per fomentar l'atenció al client en català dins els plans de comunicació de les empreses.

13. Promoure l'aprovació de la llei de llengües.

Podem consultar el Pla a l'adreça següent: <http://www.gencat.net/presidencia/llengcat/dgpoling/plpa.htm>

26. BiP [Barcelona], núm. 43 (setembre 2004), p. 1-2. En podeu consultar el Pla sencer a *Generalitat de Catalunya, Secretaria de Política Lingüística*, <http://www6.gencat.net/llengcat/dgpoling/pla_2004.pdf> (consulta: 30 setembre 2004).

Annex 4

Carta de drets lingüístics dels ciutadans i ciutadanes en l'àmbit de la justícia²⁷

El dret a usar la llengua pròpia en la vida pública i privada constitueix un dret fonamental, imprescriptible, de conformitat amb els principis continguts en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de les Nacions Unides, i d'acord amb l'esperit del Conveni del Consell d'Europa per a la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals, la Declaració Universal de Drets Lingüístics, proclamada a Barcelona el 6 de juny de 1996 i la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, ratificada per l'Estat espanyol i publicada el 15 de setembre de 2001 i articles 10.2 i 20.1.a de la Constitució espanyola.

Aquest dret no està expressat sempre amb claredat en la normativa jurídica vigent ni s'ha concretat en la Carta de Drets del Ciutadà aprovada pel CGPJ.

No obstant això, la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, publicada al BOE, el 15 de setembre de 2001, que forma part de l'ordenament jurídic intern, com a tractat internacional (art. 96.1 CE), aplicable a les llengües dels territoris del País Basc, Catalunya, Illes Balears, Galícia, País Valencià i Navarra, reconeix els drets concrets als ciutadans i ciutadanes davant la justícia, que s'expliquen a continuació, amb l'objectiu que llur difusió en faciliti l'exercici:

1r. Qualsevol persona té dret a adreçar-se als jutjats o tribunals en la llengua pròpia, de forma oral i escrita, sense que per part de les autoritats o funcionaris se li pugui demanar traducció ni dilatar la tramitació per raó de la llengua emprada.

2n. Són vàlids tots els documents públics i privats en la llengua pròpia i es podran presentar en les actuacions sense que es pugui obligar la part i/o a costa seva a la traducció.

3r. La documentació de les manifestacions orals dels ciutadans en una llengua pròpia s'ha de realitzar en la mateixa llengua, sense necessitat de traducció.

4t. A sol·licitud de la part, els òrgans jurisdiccionals han de portar el procediment en la llengua pròpia escollida per la part que instea el procediment.

27. *Juristes per la Llengua: Associació de Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia*, <<http://www.juridica.org/juristesperlallengua/informacio/index.html>> (consulta: 28 agost 2004).

5è. No es poden rebutjar els documents jurídics dins de l'àmbit de l'Estat pel sol fet que estiguin redactats en una llengua pròpia diferent del castellà.

6è. Els ciutadans i ciutadanes tenen dret a rebre les notificacions, citacions i requeriments en la llengua pròpia si es fan en el seu territori.

7è. Els representants de l'Estat i les autoritats judicials, secretaris, ministeri fiscal o funcionaris no poden oposar-se a l'ús per la ciutadania de la seva pròpia llengua, i han de col·laborar en la preservació, la difusió i l'ús habitual de la llengua pròpia en l'administració de justícia, com a mínim fins a arribar al mateix nivell que ha assolit l'ús social de la mateixa llengua.

8è. L'Estat és qui ha de gestionar la traducció a les llengües pròpies dels textos jurídics bàsics i a la llengua estatal les resolucions judicials i/o la dels documents jurídics, públics o privats, que s'hagin de difondre o hagin de tenir efectes fora del territori d'àmbit lingüístic idèntic o similar. Qualsevol traducció que sigui necessària s'ha de realitzar sense provocar retard en la tramitació ni càrregues en el ciutadà o la ciutadana.

9è. Cap autoritat, funcionari o advocat pot comminar la part que usa una llengua pròpia a canviar-la per a facilitar la seva pròpia tasca, sinó que en cas de desconèixer-la ha de requerir el suport dels organismes administratius estatals o autònoms competents.

10è. Qualsevol persona té dret a demanar l'ús i a dirigir-se als jutjats o tribunals, i a tots els operadors jurídics (advocats, procuradors, notaris...), en la llengua pròpia, de forma oral i escrita, sense que se li pugui demanar traducció ni dilatar la tramitació per raó de la llengua emprada.

Barcelona, 15 d'abril de 2004

Annex 5

**Resolució 1670/VI del Parlament de Catalunya,
per la qual s'acorda de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats
la Proposició de llei orgànica per la qual es modifica
la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial²⁸**

Exposició de motius

I

Per a fer efectius els drets lingüístics dels ciutadans a l'Administració de justícia, cal que els funcionaris que accedeixin a una plaça en una comunitat autònoma amb llengua pròpia acreditin el coneixement de l'idioma. Això no tan sols deriva del caràcter oficial de l'idioma, sinó també del principi d'eficàcia de l'Administració, que, sens dubte, no pot desenvolupar correctament la seva activitat si desconeix una cosa tan imprescindible i elemental com l'idioma propi del territori.

Per aquest motiu, cal fer una nova redacció dels preceptes de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que fan referència al coneixement i a l'ús de les llengües oficials pels jutges, els magistrats, els secretaris judicials i el conjunt del personal al servei de l'Administració de justícia destinat a les comunitats autònomes amb llengua oficial pròpia.

Pel que fa l'obligació de jutges i magistrats, secretaris judicials i altres funcionaris dels jutjats i els tribunals de conèixer la llengua pròpia de la comunitat autònoma on estiguin destinats, la regulació proposada significa un paliatiu a la situació actual, tot i que per a la plena normalització caldria la territorialització dels respectius processos selectius. És per això que, en previsió d'una assignació forçosa de destinació en una comunitat autònoma amb llengua pròpia, s'estableix que el coneixement d'aquesta llengua significarà un mèrit. En el cas, però, d'una sol·licitud de destinació voluntària en un dels esmentats territoris, es preveu ja que aquests coneixements tinguin la consideració de requisit de capacitat.

En l'àmbit de les administracions públiques s'han articulat solucions a la pluralitat lingüística, com per exemple els principis establerts per la Llei 30/1992, del 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment ad-

28. *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 396 (24 febrer 2003), p. 8-13.

ministratiu comú. No obstant això, l'Administració de justícia ha restat, en aquest sentit, com un reducte aïllat, poc permeable a la utilització de les llengües oficials altres que el castellà.

Per equiparar el tracte jurídic de les dues llengües oficials a cada comunitat autònoma, la nova redacció de l'article 231 de la Llei orgànica 6/1985 elimina el principi segons el qual el castellà és la llengua pròpia de l'Administració de justícia i el substitueix pel principi general que els jutges i altres funcionaris puguin utilitzar qualsevol de les llengües oficials, d'acord amb la normativa autonòmica que correspon.

No obstant això, aquest caràcter potestatiu té un límit, que és la utilització de l'idioma emprat pels ciutadans que es relacionen amb l'Administració de Justícia. El procediment s'ha de tramitar en la llengua utilitzada per les parts i, si aquestes discrepen pel que fa a l'idioma, el procediment s'ha de tramitar en la llengua pròpia de la comunitat autònoma, si bé es garanteix que els ciutadans que al·leguin indefensió siguin assabentats o notificats en la llengua que hagin triat. Amb això s'evita la tàctica dilatòria utilitzada algunes vegades pels operadors jurídics que al·leguen indefensió per desconeixement de l'idioma propi de la comunitat i es dona satisfacció al dret dels ciutadans a ésser atesos en la seva llengua.

També es modifica l'obligació sense matisos de traduir totes les actuacions redactades en l'idioma propi de la comunitat quan hagin de tenir efecte davant òrgans jurisdiccionals centrals de l'Estat, en el sentit que han d'ésser els serveis d'aquests òrgans judicials els que facin la traducció dels documents redactats en les llengües oficials no castellanes, si no en fos possible directament la comprensió. En qualsevol cas, no es pot presumir que les actuacions i els documents que obren un procediment no seran comprensos per l'òrgan amb jurisdicció estatal.

La reforma, en definitiva, intenta garantir el dret lingüístic dels ciutadans i ciutadanes que utilitzen els serveis de l'Administració de justícia, entès com un dret vinculat al dret a la tutela efectiva que consagra l'article 24 de la Constitució.

II

D'altra banda, l'article 122.1 de la Constitució estableix que la Llei orgànica del poder judicial ha de determinar, entre altres matèries, l'estatut jurídic del personal al servei de l'Administració de justícia. La Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, va establir un model de «cossos nacionals», sobre el qual la Sentència 56/1990 del Tribunal Constitucional va declarar que era un dels models pels quals el legislador orgànic podia optar, encara que això impedís que les anomenades «clàusules subro-

gatòries» dels estatuts d'autonomia adquirissin eficàcia plena en aquesta matèria. No obstant això, la mateixa Sentència 56/1990 va establir que la gestió del personal al servei de l'Administració de justícia no s'integrava en el nucli estricte de la matèria «Administració de justícia», sobre la qual l'Estat té competència exclusiva, d'acord amb l'article 149.1.5 de la Constitució, i que el model de «cossos nacionals» possiblement no era l'únic admissible constitucionalment.

L'existència d'un model de «cossos nacionals» no exclou, malgrat tot, la possibilitat d'intervenció de les comunitats autònomes que disposin del títol competencial corresponent en la gestió del personal que s'integra en els cossos esmentats. Així ho va establir la mateixa Sentència 56/1990, i, en congruència amb això i amb la reforma prèvia de la mateixa Llei orgànica 6/1985 —mitjançant la Llei orgànica 16/1994, del 8 de novembre—, el Reglament orgànic dels cossos d'oficials auxiliars i agents al servei de l'Administració de justícia, aprovat pel Reial decret 249/1996, del 16 de febrer, i el Reglament orgànic del Cos de Metges Forenses, aprovat pel Reial decret 296/1996, del 23 de febrer, van establir la normativa necessària perquè es pogués produir la intervenció esmentada de les comunitats autònomes. Sobre la base de tot això es van aprovar diversos reials decrets, en virtut dels quals es traspassaven a determinades comunitats autònomes les funcions de provisió de mitjans personals al servei de l'Administració de justícia, en els termes establerts pels reglaments orgànics respectius.

L'experiència de la gestió de les comunitats autònomes pel que fa als funcionaris integrats en «cossos nacionals», al servei d'un poder de l'Estat diferent de l'executiu, dotat alhora d'òrgans de govern amb determinades atribucions en matèria de personal, ha fet paleses, d'una banda, la insuficiència del nivell competencial assumit per a poder desenvolupar polítiques pròpies en aquesta matèria i, de l'altra, una certa confusió i falta d'agilitat per a resoldre els afers, motivades per l'acumulació d'organismes amb competències en la mateixa matèria.

En nom de la simplificació administrativa, del millor funcionament dels serveis públics i del desenvolupament ple dels nivells competencials autonòmics que permet el bloc de la constitucionalitat, d'acord amb la interpretació feta pel Tribunal Constitucional, cal suprimir el caràcter nacional dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de justícia.

La supressió del caràcter nacional dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de justícia permetrà l'operativitat plena de les clàusules subrogatòries en aquesta matèria, tant en l'àmbit del desenvolupament reglamentari com en el de l'execució simple. La tècnica d'aquestes clàusules fa innecessari esmentar en cada cas l'àmbit competencial de les comunitats autònomes. Simplement, les facultats que

s'atribueixin al Govern o a un dels seus òrgans constituïran alhora l'àmbit competencial de les comunitats autònomes que disposin de la clàusula subrogatòria corresponent en llurs estatuts, sempre que aquesta sigui plenament eficaç, d'acord amb el que estableix la Sentència 62/1990 del Tribunal Constitucional.

La modificació que es proposa parteix de l'assumpció per les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia de competències legislatives respecte al personal al servei de l'Administració de justícia. D'aquesta manera, la Llei orgànica del poder judicial esdevé l'estatut jurídic bàsic d'aquest personal, d'acord amb el que disposa l'article 122.1 de la Constitució espanyola. A l'empara de l'article 150.1 de la mateixa Constitució, les comunitats autònomes poden dictar, per a si mateixes, normes legislatives en el marc dels principis, les bases i les directrius que fixa la llei estatal.

Concretament, les normes contingudes en els títols primer, tercer i quart del llibre VI de la Llei orgànica del poder judicial es consideren bases del règim estatutari del personal al servei de l'Administració de justícia, i, dins el marc establert per aquesta legislació bàsica, correspon a l'Estat o a les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia el desenvolupament legislatiu i l'execució de l'estatut i el règim jurídic d'aquest personal, que depèn del Ministeri de Justícia o de les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia.

Amb aquesta finalitat, es dona ara nova redacció als articles 454, 455, 471, 473, 475, 503, 504 i 505 de la Llei orgànica del poder judicial, i s'hi afegixen els articles 483 bis i 483 ter.

D'altra banda, cal fer ressaltar que la modificació que es proposa estableix una nova organització de l'oficina judicial i dissenya un nou model d'oficina, en què atribueixen als secretaris judicials funcions estrictament processals, d'impuls i ordenació del procés, i de fe pública judicial, i se'ls eximeix de llurs funcions de cap de personal de la secretaria.

Tanmateix, cal que es doni una nova redacció a tot el llibre VI de la Llei orgànica del poder judicial per tal que aquesta reguli l'estatut bàsic del personal al servei de l'Administració de justícia, en els termes més amunt apuntats. En aquest sentit, s'inclou una disposició addicional per la qual el Congrés dels Diputats insta el Govern de l'Estat perquè presenti un projecte de llei orgànica de modificació de la Llei orgànica del poder judicial que reguli l'estatut bàsic del personal al servei de l'Administració de justícia, en concordança amb els principis establerts en aquesta proposició.

Article 1. *Modificació de l'article 110 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica la lletra *h* de l'apartat 2 de l'article 110 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactada de la manera següent:

«*h*) El nivell de coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis de les comunitats autònomes com a requisit per a obtenir una plaça situada en el territori de la respectiva comunitat autònoma en els concursos de trasllat.»

Article 2. *Modificació de l'article 189 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'apartat 1 de l'article 189 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent: «1. L'horari i la jornada de treball de les secretaries i de les oficines judicials dels jutjats i dels tribunals han d'ésser fixats pel Ministeri de Justícia o per la comunitat autònoma amb competències en matèria de justícia, un cop escoltat el Consell General del Poder Judicial.

»L'horari de treball ha de respectar el d'audiència pública dels jutjats i dels tribunals, fixat pel Consell General del Poder Judicial, i no pot ésser inferior a l'establert per a les administracions públiques.

»El Ministeri de Justícia o la comunitat autònoma amb competències en matèria de justícia, amb l'informe previ del Consell General del Poder Judicial, ha de determinar per via reglamentària els sistemes de control de l'horari i de justificació d'incidències de totes les secretaries i de totes les oficines judicials dels jutjats i dels tribunals, i també els horaris especials i les modificacions del que s'hagi establert amb caràcter general, si ho exigeix el servei públic.

»El Ministeri de Justícia o l'òrgan competent de la comunitat autònoma amb competències en matèria de justícia han de determinar els òrgans o les persones responsables del control del compliment de l'horari, amb competències en un o més centres de treball o un o més partits judicials.»

Article 3. *Modificació de l'article 216 de la Llei orgànica 6/1985*

1. Se suprimeix l'apartat 4 del punt 2 de l'article 216 bis.3 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial.

2. S'afegeix un paràgraf al punt 2 de l'article 216 bis.3 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, amb el text següent:

«En tot cas, és requisit per a la comissió el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis de la co-

munitat en què hagi de tenir lloc, en els mateixos termes establerts per a obtenir plaça en un concurs de trasllat.»

Article 4. *Modificació de l'article 231 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 231 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 231

»1. En totes les actuacions judicials, tant orals com escrites, els jutges, els magistrats, els fiscals, els secretaris i altres funcionaris dels jutjats i els tribunals han d'utilitzar qualsevol de les llengües oficials del territori de la comunitat autònoma en què radiquin.

»2. A les comunitats autònomes amb dues llengües oficials, les parts, els seus representants i els qui els dirigeixin, i també els testimonis i els perits, poden utilitzar qualsevol de les llengües oficials dins el territori on tinguin lloc les actuacions judicials, en manifestacions tant orals com escrites.

»En tot cas, les actuacions, tant orals com escrites, han de tenir lloc en la llengua oficial utilitzada per les parts. Si aquestes discrepen pel que fa a la llengua, tothom pot utilitzar la llengua oficial que vulgui, sens perjudici de preservar el dret de la part que al·legui fonamentadament indefensió a ésser assabentada o notificada en la llengua oficial que utilitzi. Aquesta al·legació no pot significar en cap cas la paralització del procés. S'entén que no n'hi ha quan la traducció de les actuacions escrites es notifica en el termini màxim de cinc dies hàbils.

»Amb independència de quina sigui la llengua usada en el procediment, les comunicacions dels òrgans judicials a les autoritats, les administracions i els particulars s'han de fer en la llengua pròpia de la comunitat autònoma.

»Quan les circumstàncies així ho requereixin, en les actuacions orals pot actuar d'intèrpret qualsevol funcionari al servei de l'Administració de justícia que tingui prou coneixements d'ambdues llengües oficials, un intèrpret jurat o qualsevol persona coneixedora de la llengua emprada, que sigui habilitada, amb el jurament o la promesa previs, pel jutge o pel tribunal.

»3. Les actuacions judicials realitzades i els documents presentats en la llengua oficial pròpia d'una comunitat autònoma tenen, sense necessitat de traducció al castellà, plena validesa i eficàcia.

»El Ministeri de Justícia o l'òrgan competent de la comunitat autònoma on radiqui el jutjat receptor ha de preveure els mecanismes necessaris per a la traducció, a

càrrec de l'Administració que correspongui i amb l'objectiu que no es produeixin dilacions pel fet d'usar la llengua oficial pròpia de la comunitat autònoma, de les actuacions judicials i dels documents presentats en la llengua oficial pròpia de la comunitat quan hagin de tenir efectes davant els òrgans jurisdiccionals situats fora del seu territori o davant d'òrgans amb jurisdicció en tot el territori espanyol, tret que es tracti de comunitats autònomes amb llengua pròpia coincident.»

Article 5. *Modificació de l'article 313 de la Llei orgànica 6/1985*

1. Se suprimeix l'apartat g del punt 2 de l'article 313.1 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial.

2. S'afegeix l'apartat 1 bis a l'article 313.1 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, amb el text següent:

«El coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis de les comunitats autònomes que en tinguin és un requisit per a participar en els concursos que es convoquin en aquestes comunitats.

»Sens perjudici d'això anterior, és aplicable, si s'escau, el que disposa l'últim paràgraf de l'article 341 als qui obtinguin plaça en un òrgan radicat en una comunitat autònoma amb llengua i drets propis.

»El coneixement de la llengua i del dret propis de les comunitats autònomes que en tinguin és un requisit per a obtenir una plaça en el territori de la respectiva comunitat autònoma.»

Article 6. *Modificació de l'article 315 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 315 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 315

»1. Les oposicions i els concursos per a cobrir les vacants de la carrera judicial i del Cos de Secretaris Judicials han d'ésser convocats, a instància de la comunitat autònoma en l'àmbit territorial de la qual es produeixin les vacants, per l'òrgan competent i d'acord amb el que disposa aquesta Llei.

»2. Les oposicions i els concursos per a cobrir les vacants de la resta del personal al servei de l'Administració de justícia han d'ésser convocats pel Ministeri de Justícia o per les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia.»

Article 7. *Modificació de l'article 341 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 341 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 341

»1. En les comunitats autònomes que tinguin llengua oficial pròpia, el Consell General del Poder Judicial, atenent les circumstàncies de cada comunitat, ha de garantir el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis en la provisió de les places per als òrgans jurisdiccionals situats a la comunitat autònoma.

»2. S'ha de garantir igualment el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis en la provisió de places de jutges i magistrats dels òrgans jurisdiccionals del territori de la comunitat autònoma on n'hi hagi.

»3. Els coneixements de llengua i de dret propis esmentats tenen la consideració de requisit per a l'obtenció de plaça en el concurs de trasllat corresponent.

»4. El Consell General del Poder Judicial ha d'establir, en relació amb les comunitats autònomes amb llengua i dret propis, programes intensius de formació obligatòria sobre la llengua i el dret per als jutges i els magistrats que hi obtinguin plaça amb caràcter forçós.»

Article 8. *Modificació de l'article 431 de la Llei orgànica 6/1985*

1. Se suprimeix l'apartat f de l'article 431.2 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial.

2. S'afegeix un paràgraf 1 bis a l'article 431.2 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, amb el text següent:

«El coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis de les comunitats autònomes que en tinguin és un requisit per a participar en els concursos que es convoquin en aquestes comunitats.

»1 bis. El coneixement de la llengua i del dret propis de les comunitats autònomes que en tinguin és un requisit per a ésser nomenat jutge o jutgessa en règim de provisió temporal en el territori de la comunitat autònoma respectiva.»

Article 9. *Modificació de l'article 431 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 454 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 454

»1. Sota la denominació de *personal al servei de l'Administració de justícia* es comprenen els secretaris judicials i els membres del cos o els cossos de personal al servei de l'Administració de justícia, i també altres cossos especialitzats per a l'auxili i la col·laboració amb els jutges i els tribunals, i el personal laboral.

»2. El cos o els cossos de personal al servei de l'Administració de justícia, i també els cossos especialitzats i el personal laboral a què fa referència l'apartat 1 depenen del Ministeri de Justícia o de les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia.»

Article 10. Modificació de l'article 455 de la Llei orgànica 6/1985

Es modifica l'article 455 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 455

»1. Els preceptes continguts en els títols primer, tercer i quart del llibre VI d'aquesta Llei constitueixen l'Estatut bàsic del personal al servei de l'Administració de justícia, en els termes de l'article 122.1 de la Constitució.

»2. En el marc de les normes bàsiques establertes pels títols primer, tercer i quart del llibre VI d'aquesta Llei, correspon a l'Estat o a les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia, d'acord amb el que disposa l'article 150.1 de la Constitució, el desenvolupament legislatiu i l'execució del règim estatutari del personal al servei de l'Administració de justícia, en totes les matèries relatives al seu Estatut i al seu règim jurídic, compreses la selecció, la formació inicial i continuada, la provisió de llocs de treball, els ascensos, les situacions administratives, la jornada laboral, l'horari de treball i el règim disciplinari.»

Article 11. Modificació de l'article 471 de la Llei orgànica 6/1985

Es modifica l'article 471 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 471

»En els concursos i en les convocatòries de proves selectives per a la provisió de places en el territori de les comunitats autònomes que tinguin una llengua oficial pròpia ha d'ésser exigida com a requisit el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials d'aquesta llengua, oral i escrita.»

Article 12. *Modificació de l'article 473 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 473 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 473

»1. Els secretaris judicials exerceixen la fe pública judicial i assisteixen els jutges i els tribunals i les seccions de menors de les fiscalies en l'exercici de llurs funcions, amb funcions d'ordenació i d'impuls del procés, de conformitat amb el que s'estableix en aquesta llei i en la resta de la legislació vigent.

»1 bis. Els secretaris judicials també són responsables de l'execució de les resolucions judicials, tret de l'execució de les penes privatives de llibertat de la jurisdicció penal, de la tramitació completa, fins i tot de la resolució definitiva, dels expedients de jurisdicció voluntària i, com a encarregats dels registres civils, de tots els tràmits de registre. En tots els casos llurs resolucions definitives i les que no siguin de mera tramitació poden ésser objecte de recurs de reposició davant el jutge o jutgessa o davant el tribunal competent.

»2. Els secretaris judicials exerceixen les funcions de guarda i dipòsit de la documentació mentre duri la tramitació del procés, la conservació dels béns i els objectes afectes als expedients judicials en tramitació.»

Article 13. *Modificació de l'article 475 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 475 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 475

»1. Les persones que vulguin ingressar en el Cos de Secretaris Judicials han de tenir la llicenciatura en dret, no poden estar sotmeses a cap causa d'incapacitat o incompatibilitat absoluta i han de superar les proves selectives corresponents i un curs en el Centre d'Estudis Jurídics de l'Administració de Justícia.

»2. El tribunal qualificador de les proves selectives per a l'ingrés en el Cos de Secretaris Judicials ha d'ésser integrat per representants del Ministeri de Justícia i de les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia. Totes les proves selectives d'ingrés s'han de dur a terme d'una manera territorialitzada.»

Article 14. *Addició d'un article 483 bis a la Llei orgànica 6/1985*

S'afegeix un article 483 bis a la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, amb el text següent:

«Article 483 bis

»1. En les comunitats autònomes que tinguin idioma oficial propi, el Ministeri de Justícia, atenent les circumstàncies de cada comunitat, ha de garantir-ne el coneixement en la provisió de les places de secretaris judicials per als òrgans jurisdiccionals i les seccions de menors de les fiscalies situats en la comunitat autònoma.

»2. S'ha de garantir el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis en la provisió de places de secretaris judicials en l'àmbit territorial de la comunitat autònoma en què n'hi hagi.

»3. Els coneixements de llengua i de dret propis tenen la consideració de mèrit per a l'accés al Cos de Secretaris Judicials i de requisit de capacitat per a l'obtenció de plaça en el concurs de trasllat.

»4. El Ministeri de Justícia ha d'establir programes intensius de formació en la llengua pròpia de la comunitat autònoma en què els secretaris judicials hagin obtingut plaça com a primera destinació forçosa, que aquests hauran de seguir amb caràcter obligatori.»

Article 15. *Addició d'un article 483 ter a la Llei orgànica 6/1985*

S'afegeix un article 483 ter a la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, amb el text següent:

«Article 483 ter

»Els secretaris judicials estan obligats a col·laborar amb els òrgans competents de les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia per a la plena efectivitat de les funcions que aquestes tenen atribuïdes en matèria de mitjans personals i materials al servei de l'Administració de justícia.»

Article 16. *Modificació de l'article 503 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 503 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 503

»1. El Ministeri de Justícia o la comunitat autònoma amb competències en matèria de justícia, amb l'informe previ del Consell General del Poder Judicial, ha de de-

terminar les normes d'organització i de funcionament dels instituts de medicina legal i les regles generals de l'actuació dels metges forenses que prestin assistència tècnica als òrgans jurisdiccionals o a les oficines del Registre Civil.

»2. Correspon al Ministeri de Justícia o a les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia la reglamentació dels instituts de medicina legal.»

Article 17. *Modificació de l'article 504 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 504 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 504

»1. Hi ha d'haver un institut de medicina legal a les capitals de província en què tingui la seu un tribunal superior de justícia, i també a les capitals de província en què tinguin la seu sales del Tribunal Superior de Justícia amb jurisdicció en una o més províncies. A la resta de ciutats hi poden haver instituts de medicina legal, amb l'àmbit que, per reglament, estableixi el Govern de l'Estat o l'òrgan competent de la comunitat autònoma amb competències en matèria de justícia.

»2. En els instituts de medicina legal han de prestar serveis els metges forenses que calguin per a cobrir les necessitats de tots els òrgans judicials de la demarcació respectiva. A més, hi han de prestar serveis els professionals que exerceixen la docència en els departaments de medicina legal, en la forma que el Ministeri de Justícia o la comunitat autònoma amb competències en matèria de justícia determinin per reglament.»

Article 18. *Modificació de l'article 505 de la Llei orgànica 6/1985*

Es modifica l'article 505 de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que resta redactat de la manera següent:

«Article 505

»1. Els instituts de toxicologia són òrgans tècnics adscrits al Ministeri de Justícia o a la comunitat autònoma amb competències en matèria de justícia la missió dels quals és auxiliar l'Administració de justícia.

»2. En llurs funcions tècniques, els instituts de toxicologia tenen caràcter independent i emeten els informes d'acord amb les normes de la investigació científica que considerin adequades.

»3. Són funcions dels instituts de toxicologia:

»a) Emetre els informes i els dictàmens que sol·licitin les autoritats judicials i el Ministeri Fiscal.

»b) Practicar les anàlisis i les investigacions toxicològiques que els ordenin els metges forenses i les autoritats judicials o governatives o el Ministeri Fiscal.

»4. Correspon al Ministeri de Justícia o a les comunitats autònomes amb competències en matèria de justícia la reglamentació dels instituts de toxicologia.»

Disposició addicional

El Govern de l'Estat ha de presentar, en el termini de tres mesos, un projecte de llei orgànica de modificació de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que reguli l'estatut bàsic del personal al servei de l'Administració de justícia, en concordança amb les disposicions establertes per aquesta Llei.

Annex 6

La quarta sentència favorable a la titulació de Filologia Catalana²⁹

Després de les sentències favorables als recursos presentats per Acció Cultural del País Valencià, la Universitat de València i l'STEPV-Iv en contra de l'Ordre de 8 de maig de 2002, de la Conselleria de Cultura i Educació, per la qual es convocava concurs oposició per a l'ingrés als cossos docents, i la qual no reconeixia la titulació de Filologia Catalana com a eximent de la prova prèvia de valencià.

Ara, el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana mitjançant Sentència n. 677/04, davant del recurs contenciós administratiu presentat per sis persones afectades en el procés i assessorades pels Serveis Jurídics de l'STEPV-Iv, declara contrària a dret, i per tant, anul·la i deixa sense efecte, la resolució de 19 de juny de 2002 del Director General de Personal de la Conselleria de Cultura i Educació, per la qual es declaren aprovades les llistes definitives dels aspirants admesos i exclosos per a participar en els procediments selectius d'ingrés i accés als cossos docents, convocats per l'Ordre de 8 de maig de 2002.

Així davant d'aquestes sentències, la Conselleria de Cultura, Educació i Esports, en l'Ordre de convocatòria d'oposicions als cossos docents d'enguany ha seguit sense contemplar la titulació de Filologia Catalana com a eximent per a la prova prèvia de valencià.

Per tant, exigim a l'Administració educativa valenciana que compleisca les sentències abans esmentades, així com que deixi de fer una utilització partidista en detriment de la llengua. És a dir, deixi d'atjar periòdicament el debat lingüístic només pel cantó del nom i de la divisió, es dediquen tots els esforços a aconseguir el ple ús de la llengua, començant pels àmbits on la Generalitat té plena responsabilitat, adoptant criteris històrics i filològics assumint com un fet normal i propi la unitat de la llengua catalana i l'equivalència de les dues denominacions de «català» i «valencià».

País Valencià, 5 de juny de 2004

29. *Confederación de STEs - Intersindical*, <<http://www.stes.es>> (consulta: 28 agost 2004).

Annex 7³⁰

Els sotasignats, personalitats d'arreu en els àmbits de l'arxivística, de la història, de l'educació, de les arts, de la cultura, de la política i dels drets civils, assabentats del fet que, amb motiu de la proclamació de Salamanca Ciutat Europea de la Cultura 2002, el Consorci organitzador d'aquesta efemèride ha programat l'Exposició «Propaganda en Guerra», prevista del 5 d'octubre al 22 de desembre d'enguany, i per l'origen dels fons documentals —i com foren aconseguits— que pensen utilitzar per a la dita exposició, ens veiem en la necessitat de fer la següent

Declaració

SOBRE L'OPORTUNITAT, EN L'ACTUAL CONTEXT D'UNIÓ I CONCÒRDIA ENTRE ELS POBLES D'EUROPA, D'AFRONTAR LA DIGNITAT DELS CATALANS

[**la nació llur, Catalunya, fou la primera, fa prop de mil anys, en dotar-se i alensems dotar-nos al món sencer, d'institucions democràtiques modernes]**

Un percentatge molt alt dels materials que hom vol exposar a Salamanca és fruit del robatori a què fou sotmès el poble català —i, amb ell, el seu govern, ajuntaments, organitzacions, associacions i personalitats— d'ençà de l'abril de 1938 quan s'inicià l'ocupació de Catalunya per l'exèrcit franquista colpista.

Els fons documentals espoliats constitueixen una part molt important del «Archivo General de la Guerra Civil Española» (iniciat el 1996): Aquest Arxiu General està format en el seu nucli principal pels documents de la «Delegación del Estado para la Recuperación de Documentos» que l'exèrcit de Franco obtenia selectivament durant la Guerra (1936-1939) constituint una de les fonts bàsiques d'informació per al «Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo» creat el 1940.

30. *Comissió de la Dignitat, Declaració*, <<http://www.partal.com/dignitat/>> (consulta: 26 setembre 2004).

Atès que l'Estat Espanyol ratificà (9 de juny de 1960) el Conveni Internacional de la Haia sobre Protecció de Béns Culturals en Cas de conflicte Armat (14 de maig de 1954), que defensa la immunitat dels béns i el deure de la seva salvaguarda davant de qualsevol tipus de requisita o apropiació, ja siguin conflictes internacionals o no.

Atès que el Consell Internacional d'Arxius, adscrit a la UNESCO, s'ha manifestat repetidament pel que fa al dret dels legítims propietaris a exigir la restitució de la documentació objecte d'espoli o sostracció per motiu de conflicte bèl·lic (Resolució 46/10 de l'Assemblea General de l'ONU, 1991).

I atès que des del 1978 fins avui, representants electes dels catalans i el mateix Parlament de Catalunya per unanimitat (Resolució de 18 de maig de 1989) han demanat reiteradament la devolució dels documents manllevats —públics i privats—, íntem a les autoritats espanyoles que:

1. Acomplixin, sense més dilacions, l'acord del Consell de Ministres del Govern espanyol (15 de març de 1995) que decideix el retorn dels fons a Catalunya.

2. Que reconeixin la titularitat dels fons a nom dels seus propietaris legítims, manifestant-ho explícitament; i si no s'avenen a aquesta justa convenció, que suspenguin, i retirin de la programació dels actes a celebrar a Salamanca, l'Exposició «Propaganda en Guerra».

Annex 8

DOSSIER

«ELS PAPERS DE SALAMANCA»³¹

1. SIGNIFICAT

El retorn de la documentació sostreta a Catalunya i retinguda actualment a l'Archivo General de la Guerra Civil de Salamanca, constitueix una legítima aspiració amb la finalitat de normalitzar l'anòmala situació produïda durant la Guerra de 1936-1939 per l'actuació del règim franquista en disgregar per la via de l'espoli els arxius.

Tant des del punt de vista de la tècnica arxivística com del polític el seu acompliment seria un acte democràtic i just d'acord amb la línia començada des de l'inici de la democratzació a Espanya, que va compensar alguns greuges del franquisme, com la Llei d'amnistia política, les indemnitzacions econòmiques a particulars pels serveis que prestaren a institucions de la Segona República (1931-1939), o la devolució d'alguns immobles requisats pel règim de Franco.

Aquest retorn és d'acord amb el practicat per altres estats de dret de la Unió Europea, com és el cas dels arxius confiscats pels nazis i retornats pels aliats a França, Bèlgica i els Països Baixos el 1945, o els fons del Ministeri d'Afers Exteriors i de la Cancelleria del III Reich restituïts pel Regne Unit a Alemanya entre 1956 i 1958. I en època més recent, el 1992 els Estats Units va restituir a Polònia el fons del Ministeri d'Afers Exteriors (1918-1940).

2. INICI DE L'ESPOLIACIÓ

Durant la Guerra de 1936-1939, una part de la documentació generada a Catalunya per les institucions públiques, entre elles la Generalitat de Catalunya, i privades, i la de destacades personalitats del món de la política i de la cultura, va ser requisada per les tropes franquistes al llarg de l'ocupació del territori català, iniciada a partir de l'abril de 1938.

31. *Comissió de la Dignitat, Dossier*, <<http://www.portal.com/dignitat/>> (consulta: 26 setembre 2004).

L'objectiu d'aquesta requisada era obtenir a través dels documents una relació de persones identificades com a afectes al règim republicà per acusar-les com a enemics del nou règim imposat per les armes.

La documentació requisada primer a través de la Delegación de Asuntos Especiales (1937), i després a través de la Delegación para Recuperar, Clasificar y Custodiar la Documentación Procedente de Personas y Entidades del Bando Republicano, és traslladada al Convent de San Ambrosio a Salamanca, actual seu de l'Archivo General de la Guerra Civil.

3. INSTITUCIONS AFECTADES

D'aquesta manera, la Generalitat de Catalunya i diferents institucions públiques i privades van ser desposseïdes dels seus arxius i documents.

A més de la Generalitat de Catalunya (1931-1939), quedaren afectats diferents municipis catalans, com els de Barcelona, Lleida, Reus, Sort, Tarragona, entre altres.

També foren espoliades les organitzacions polítiques i sindicals com la CNT-FAI, JL, PSUC, JSU, CADCI, UGT, USC, POUM, ERC, Sindicato de Profesionales Liberales, Unión Republicana de Valls, Sindicato Único de la Sanidad, Sindicato Único Regional de Luz i Fuerza de Cataluña, Asociación de Trabajadores Agrícolas, etc. I les associacions com Socors Roig Internacional (SRI) i Solidaritat Internacional Antifeixista (SIA).

4. DOCUMENTACIÓ SOSTRETA

La documentació afectada per l'espoliació fou la següent:

— Generalitat de Catalunya, 507 lligalls de documentació sobre les següents matèries: Estatut de Catalunya, Presidència, Justícia (Serveis Correccionals, Emparaments i Administració de Justícia), Finances i Economia, Agricultura, Treball i Obres Públiques, Cultura, Esports i Radiodifusió, Sanitat i Assistència Social, Seguretat Interior (Administració Local, Comissaria General d'Ordre Públic), Parlament de Catalunya, Delegació a Madrid.

— Documentació procedent dels municipis, partits polítics, sindicats i associacions esmentades i que es troben en la Secció Político Social Lleida i Barcelona de l'Archivo Histórico Nacional Secció Guerra Civil, actual Archivo General de la Guerra Civil, de Salamanca.

— Documentació integrada en els fons maçònics de Catalunya.

5. INCONGRUÈNCIA ARXIVÍSTICA

Segons la teoria arxivística, un fons és un conjunt de documents d'arxiu de tot tipus reunits per una persona física o jurídica en l'exercici de les seves activitats i de les seves funcions.

D'acord amb aquesta definició, el fons de la Generalitat republicana i de les altres institucions són tots els documents que van generar sense exclusió de cap tipus.

Així, l'arxiu temàtic com el format a l'Archivo General de la Guerra Civil a Salamanca, resta fora d'aquella definició, ja que conserva, entre altres, documents espoliats pels organismes repressius del règim franquista.

Disgregar fons d'institucions diverses per formar una unitat artificial entorn a una temàtica qualsevol vulnera tots els principis de l'arxivística tant pel que fa al procediment (disgregació de la documentació produïda o rebuda per una institució) com al resultat (acumulació artificial).

Per aquest motiu no és possible l'existència d'arxius temàtics. Ja s'han criticat a nivell internacional altres iniciatives semblants, com va ser el cas de l'intent de creació a Itàlia d'un arxiu de la Primera Guerra Mundial (1914-1919).

6. JUSTÍCIA DE LA REIVINDICACIÓ

El Consell Internacional d'Arxius, entitat adscrita a la UNESCO, s'ha manifestat reiterades vegades sobre el dret dels legítims propietaris a exigir la restitució d'aquella documentació que ha estat objecte d'espoli o sostracció indeguda per motiu de conflicte bèl·lic (Resolució 46/10 de l'Assemblea General de l'ONU de 1991).

La reivindicació de la restitució als seus legítims propietaris de la documentació sostreta a Catalunya per les tropes feixistes és un dret legítim en una societat democràtica.

Avui resta per resoldre per l'actual Govern democràtic espanyol el greuge de l'espoli infligit a Catalunya i a diferents institucions, personalitats i entitats pel règim franquista, no aplicant de manera adient els principis reconeguts internacionalment en matèria de restitució de fons traslladats com a conseqüència d'una guerra.

7. LLOABLE PRECEDENT D'EUSKADI

En contrast amb el cas de la retenció dels documents a Salamanca cal citar l'exemple de la documentació de la Generalitat de Catalunya que s'havia guardat entre els documents històrics del PNB a Vil·la Izarra (Baiona, Lapurdi, Estat francès). Un cop localitzat per Abertzaleatasunaren Agiritegia (l'Arxiu del Nacionalisme Basc), els acords entre la Fundació Sabino Arana i organismes catalans van assegurar la prompta devolució d'aquests documents previ el seu estudi i digitalització de documents per part de la Generalitat de Catalunya. La majoria havien estat generats en els darrers temps de la Guerra i des de la *Layetana Office* a París. Un acord signat el 9 de febrer del 2001 cedia els documents definitivament als catalans dins les iniciatives promogudes per la Comissió President Companys. El 12 de febrer del 2002 es formalitza el retorn.

Annex 9

Asociación CIUDADANOS POR LA DEFENSA DEL PATRIMONIO (de Salamanca)³²

El Archivo

La Asociación de Ciudadanos por la Defensa del Patrimonio es una asociación democrática y pluralista y como tal no puede adherirse a ningún manifiesto. Nuestro único fin es la defensa del Patrimonio.

Tras una exhaustiva información y profunda reflexión sobre todos los aspectos relacionados con el Archivo General de la Guerra Civil, hemos llegado a las siguientes conclusiones:

1. Que los llamados «Papeles de Salamanca» constituyen un auténtico Archivo Nacional, por tanto es Patrimonio de todos los españoles.

2. De acuerdo con las conclusiones de La Confederación de Asociaciones de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas, que recogen en el nº 186: Mayo-Junio de 2004, de su Hoja Informativa, afirmamos:

1) Que el caso del Archivo de la Guerra Civil es excepcional, por los dos procesos de acumulación documental: incautación a Instituciones y particulares a efectos de la represión y las necesidades primarias de producir documentos que sintieron Instituciones como Partidos, Sindicatos, asociaciones y particulares. Recuperar una buena parte de la historia de la represión política, como memoria y patrimonio de todos los españoles, de la pasada dictadura, sería imposible si los fondos se desmembraran.

2) Reconocer a quienes sufrieron la incautación de sus archivos, la titularidad de los mismos, paso obligado si se quiere cerrar la herida provocada, incluso estudiando la viabilidad de la devolución de algunos documentos a sus titulares, siempre y cuando sigan estando a disposición de todos.

3) Una vez reconocida la titularidad, llegar a un acuerdo con ellos sobre el depósito de los documentos incautados, para la conservación, integración y utilidad general de los mismos.

32. *Asociación Ciudadanos por la Defensa del Patrimonio (de Salamanca)*, <<http://www.patrimoniocastillayleon.org/salamanca/muytemp/archivo/archivo.html>> (consulta: 18 setembre 2004).

3. Como ciudadanos que defendemos el patrimonio, hacemos constar nuestro malestar y protesta por el mal estado de los archivos de todo el Estado Español y muy especialmente en Castilla y León y en nuestra propia ciudad y provincia.

Annex 10

Document 662/000009

PRESIDENCIA DEL SENADO³³

El Pleno del Senado, en su sesión celebrada el día 25 de mayo de 2004, ha aprobado la moción número 9, de los Grupos Parlamentarios Catalán en el Senado de Convergència i Unió, de Senadores Nacionalistas Vascos y Mixto, con la propuesta de modificación de los Grupos Parlamentarios Socialista, Catalán en el Senado de Convergència i Unió, Entesa Catalana de Progrés, de Senadores Nacionalistas Vascos, de Senadores de Coalición Canaria y Mixto, con el siguiente texto:

«A) El Pleno del Senado, en su condición de Cámara de representación territorial, impulsará, antes de final del presente año, la reforma del Reglamento de la Cámara con el fin de hacer posible la utilización de las lenguas que tengan carácter oficial en alguna Comunidad Autónoma en sus sesiones.

B) Asimismo, el Pleno del Senado insta al Gobierno a:

1. Garantizar el cumplimiento de lo dispuesto en el Real Decreto 1465/1999, de 17 de septiembre, por el que se establecen criterios de imagen institucional y se regula la producción documental y el material impreso de la Administración General del Estado, en lo que respecta al uso de las dos lenguas que en determinadas Comunidades Autónomas tienen la consideración de cooficiales. En este sentido, presentará a esta Cámara, antes de finales del presente año, un informe sobre el desarrollo del proceso de aplicación de la referida norma reglamentaria en el aspecto indicado.

2. Impulsar de acuerdo con la Normativa Europea y el Ordenamiento Jurídico las medidas, actuaciones y normas que sean necesarias para que los pasaportes de aquellas personas que lo soliciten, puedan expedirse además de en castellano, en las demás lenguas cooficiales en las Comunidades Autónomas, sin perjuicio de la utilización de otros idiomas.

3. Incorporar las lenguas cooficiales en las páginas web de la Administración General del Estado consultables por Internet.

33. *Boletín Oficial de las Cortes Generales, Senado, serie I, núm. 28 (1 juny 2004), p. 28.*

C) Por otra parte, el Senado insta al Gobierno a impulsar el reconocimiento en la Unión Europea de los derechos de los ciudadanos españoles que utilizan una lengua oficial distinta del castellano y, en este sentido, que solicite a la Unión Europea un adecuado reconocimiento en el marco de su régimen lingüístico, para las demás lenguas que tienen carácter cooficial en una o más Comunidades Autónomas.

D) El Senado manifiesta su apoyo a los esfuerzos que el Gobierno está realizando para incorporar a las lenguas que tienen carácter oficial específicamente en una o más Comunidades Autónomas para que los derechos reconocidos en los artículos II-8 y III-12 puedan ser ejercidos por los ciudadanos de las Comunidades Autónomas que cuentan con más de una lengua oficial, en cualquiera de las lenguas oficiales en sus territorios y, por tanto, en igualdad de condiciones con todos los demás ciudadanos europeos.»

Lo que se publica para general conocimiento.

Palacio del Senado, 26 de mayo de 2004

P. D., Manuel Cavero Gómez, Letrado Mayor del Senado

Annex 11

Moció 12/VII del Parlament de Catalunya, sobre la normalització lingüística³⁴

Tram. 302-00035/07

Aprovació: Ple del Parlament Sessió núm. 22, 05.05.2004, DSPC-P 12

Ple del Parlament

El Ple del Parlament, en sessió tinguda el dia 5 de maig de 2004, d'acord amb els articles 130 i concordants del Reglament, ha debatut la Moció subsegüent a la interpellació al Consell Executiu sobre la normalització lingüística (tram. 302-00035/07), presentada per la diputada Sra. Maria Mercè Roca i Perich, del Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya, i les esmenes presentades pel Grup Parlamentari del Partit Popular de Catalunya (reg. 4727) i pel Grup Parlamentari de Convergència i Unió (reg. 4768).

Finalment, d'acord amb el que estableixen els articles 130 i 135 del Reglament, ha aprovat la següent

Moció

1. El Parlament de Catalunya manifesta:

a) La necessitat que el Govern, les diverses administracions que actuen a Catalunya i la rica i diversa societat civil catalana continuïn treballant, d'acord amb les competències i els mitjans respectius, per a promoure l'extensió de l'ús social de la llengua catalana.

b) La importància d'oferir a les persones que s'incorporen dia a dia a la societat catalana l'oportunitat efectiva i immediata d'accedir al coneixement i a l'ús de la llengua catalana.

c) La transcendència de la tasca duta a terme, els darrers anys, pel Consorci per a la Normalització Lingüística (CPNL), tasca que ha estat possible gràcies a la col·laboració entre les entitats consorciades i a l'esforç del seu personal i de les direccions i les

34. *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 57 (7 maig 2004), p. 4-5.

presidències dels seus centres, que han treballat en benefici del foment, l'ús i la divulgació de la llengua catalana.

d) La necessitat que el català, llengua oficial per a més de 10 milions de persones, sigui reconegut en el marc institucional europeu com ho són altres llengües.

2. El Parlament de Catalunya, d'acord amb l'apartat 1, insta el Govern a:

a) Donar suport, en tot allò que sigui competència seva, al procés ja iniciat de reforma i relleu del CPNL, i orientar les prioritats de la nova etapa cap a l'extensió de l'ús social del català i l'acolliment lingüístic dels nous immigrants.

b) Promoure que els ens locals consorciats regulin, si escau, llurs aportacions al CPNL tenint en compte l'actual situació organitzativa i financera d'aquest i la magnitud dels reptes que afronta.

c) Incrementar l'aportació econòmica al CPNL, en l'exercici pressupostari del 2005, tant com sigui possible i necessari per a l'assumpció plena dels seus compromisos, especialment el de l'acolliment lingüístic dels ciutadans nous en edat no escolar.

d) Demanar al Govern de l'Estat, concretament al seu president i al seu ministre d'Afers Exteriors i Cooperació, que, en ocasió del procés de negociació i redacció del text definitiu de la Constitució europea, s'inclouï la llengua catalana en la llista de llengües que recull l'article IV-10 del Projecte de tractat pel qual s'institueix una constitució per a Europa.

Palau del Parlament, 5 de maig de 2004

La secretària quarta
Bet Font i Montanyà

El president del Parlament
Ernest Benach i Pascual

Annex 12

Declaració institucional del Parlament de Catalunya sobre el reconeixement de la llengua catalana en la Unió Europea³⁵

Llegida en el Ple del Parlament el dia 26 de maig de 2004

Des de sempre, el Parlament de Catalunya ha reclamat el reconeixement del català com a llengua oficial de les institucions comunitàries.

Aquests darrers anys, la Comunitat Econòmica Europea s'ha convertit en Unió Europea, i ha crescut, incorporant nous estats i noves llengües al seu funcionament.

El català és llengua oficial per a milions de persones, i es vol que sigui reconegut d'acord amb els mateixos fonaments de la Unió Europea, que en l'article 22 de la Carta de drets fonamentals declara específicament el respecte a la pluralitat lingüística com una riquesa que cal mantenir i envigorir.

Fer un ús normal de la llengua pròpia en les nostres vides és un dret de les persones i dels pobles que formen part de la Unió Europea. Ara, amb el procés d'elaboració de la Constitució europea, es dona una oportunitat per a reparar la situació existent que impedeix l'exercici d'aquest dret per als que volen comunicar-se amb les institucions europees en català.

Si la Unió Europea vol ser quelcom més que una suma de governs estatals, si aspira a constituir una unió de ciutadanes i ciutadans amb un projecte comú, no pot girar l'esquena al reconeixement de la pluralitat i la diversitat lingüística en el seu territori.

Per tant, el Parlament de Catalunya, vol expressar de manera manifesta la voluntat del poble català de veure reconeguda l'oficialitat de la seva llengua en la Unió Europea; d'entrada mitjançant la inclusió d'aquesta en el llistat de llengües que recull l'article IV-10 del Projecte de Tractat pel qual s'institueix una constitució per a Europa.

Palau del Parlament, maig del 2004

35. *Parlament de Catalunya*, <http://www.parlament-cat.net/portal/page?_pageid=34,35916&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_tpo=DETAIL&p_id=DECL_INST_662536&p_lan=ca-es> (consulta: 19 setembre 2004).

Annex 13

Tractat constitutiu de la UE³⁶

Versió consolidada (1997): text refós oficiós, on manquen encara les modificacions degudes a adhesions posteriors (2004), que podem sobreentendre. Hi incloem únicament aspectes relacionats amb el règim lingüístic.

Article 21

Tot ciutadà de la Unió té el dret de petició davant el Parlament Europeu, de conformitat amb el que es disposa en l'article 194.

Tot ciutadà de la Unió pot dirigir-se al Defensor del Poble instituit en virtut del que es disposa en l'article 195.

Tot ciutadà de la Unió pot dirigir-se per escrit a qualsevol de les institucions o organismes esmentats en el present article o en l'article 7 en una de les llengües esmentades en l'article 314 i rebre una contestació en aquesta mateixa llengua.

[...]

Article 149

1. La Comunitat contribuïx al desenvolupament d'una educació de qualitat fomentant la cooperació entre els estats membres i, si és necessari, donant suport i completant l'acció d'aquests en el ple respecte de les seves responsabilitats quant als continguts de l'ensenyament i a l'organització del sistema educatiu, així com de la seva diversitat cultural i lingüística.

2. L'acció de la Comunitat s'encamina a:

— desenvolupar la dimensió europea en l'ensenyament, especialment a través de l'aprenentatge i de la difusió de les llengües dels Estats membres,

[...]

36. La traducció al català és deguda a la Coordinadora de Dinamització Lingüística del País Valencià (*Coordinadora de Dinamització Lingüística*, <<http://www.geocities.com/asensi.geo/Legis/Arxius/UE/tcue.htm#194>> [consulta: 24 setembre 2004]).

Article 194

Qualsevol ciutadà de la Unió, així com qualsevol persona física o jurídica que residisca o tinga el seu domicili social en un estat membre, té dret a presentar al Parlament Europeu, individualment o associat amb altres ciutadans o persones, una petició sobre un assumpte propi dels àmbits d'actuació de la Comunitat que l'afecte directament.

Article 195

1. El Parlament Europeu nomena un Defensor del Poble, que està facultat per a rebre les reclamacions de qualsevol ciutadà de la Unió o de qualsevol persona física o jurídica que residisca o tinga el seu domicili social en un estat membre, relatives a casos de mala administració en l'acció de les institucions o òrgans comunitaris, a exclusió del Tribunal de Justícia i del Tribunal de Primera Instància en l'exercici de les seves funcions jurisdiccionals.

En l'acompliment de la seva missió, el Defensor del Poble porta a terme les investigacions que considera justificades, bé per iniciativa pròpia, bé sobre la base de les reclamacions rebudes directament o a través d'un membre del Parlament Europeu, tret que els fets al·legats siguen o hagen estat objecte d'un procediment jurisdiccional. Quan el Defensor del Poble ha comprovat un cas de mala administració, ho ha de posar en coneixement de la institució interessada, que disposa d'un termini de tres mesos per a exposar la seva posició al Defensor del Poble. Aquest ha de remetre a continuació un informe al Parlament Europeu i a la institució interessada. La persona de qui emane la reclamació ha de ser informada del resultat d'aquestes investigacions. El Defensor del Poble ha de presentar cada any al Parlament Europeu un informe sobre el resultat de les seues investigacions.

2. El Defensor del Poble és nomenat després de cada elecció del Parlament Europeu per a tota la legislatura. El seu mandat és renovable. A petició del Parlament Europeu, el Tribunal de Justícia pot destituir el Defensor del Poble si aquest deixa de complir les condicions necessàries per a l'exercici de les seves funcions o ha comès una falta greu.

3. El Defensor del Poble exerceix les seves funcions amb total independència. En l'exercici de tals funcions no sol·licita ni admet instruccions de cap organisme. Durant el seu mandat, el Defensor del Poble no pot ocupar cap altra activitat professional, siga o no retribuïda.

4. El Parlament Europeu fixa l'Estatut i les condicions generals d'exercici de les funcions del Defensor del Poble, previ dictamen de la Comissió i amb l'aprovació del Consell, per majoria qualificada.

[...]

Article 314

El present tractat, redactat en un exemplar únic, en llengua alemanya, llengua francesa, llengua italiana i llengua neerlandesa, que els seus quatre texts són igualment autèntics, serà depositat en els arxius del Govern de la República Italiana, que remetrà una còpia certificada conforme a cadascun dels governs dels restants estats signataris.

En virtut dels tractats d'adhesió, són igualment autèntiques les versions del present tractat en llengües danesa, espanyola, finesa, grega, anglesa, irlandesa, portuguesa i sueca.

[...]

Roma, 25 de març de 1997

La Constitució per a Europa i el règim lingüístic de la Unió Europea

Antoni Milian i Massana

Catedràtic de Dret Administratiu de la Universitat Autònoma de Barcelona
i director de la *Revista de Llengua i Dret*

A les pàgines que segueixen, en primer lloc, exposo el règim lingüístic institucional que vigeix actualment a la Unió Europea (I), i, a continuació, repasso les prescripcions lingüístiques més importants que conté el Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa (II). Aquest ordre expositiu, que inverteix l'enunciat que encapçala aquestes línies, em permet mostrar millor fins a quin punt el Tractat, si mai arriba a entrar en vigor, innovarà el règim lingüístic actual o en serà un simple continuador. Unes consideracions finals clouen el text (III).

I. El règim lingüístic institucional vigent a la Unió Europea¹

D'ençà de l'1 de maig de 2004, data en què va entrar en vigor la darrera ampliació, la Unió Europea està constituïda per vint-i-cinc estats membres, i el nombre de llengües que hi han estat reconegudes com a llengües oficials i de treball de les institucions és de vint. Tot i ser un nombre elevat, resulta que no totes les llengües que originàriament i tradicionalment es parlen al si de la Unió Europea han adquirit la condició de llengües oficials i de treball de les institucions. Tenint en compte que el nombre de llengües històricament parlades es troba entre la quarantena i la seixantena, podem concloure que més de la meitat de les llengües no tenen reconeixement dins la Unió;

1. Em limito a exposar sintèticament el règim lingüístic *institucional*. Per tant, les conseqüències lingüístiques de les llibertats comunitàries i els efectes que es despleguen en els ordenaments interns, així com les activitats comunitàries amb contingut lingüístic (com ara determinades resolucions del Parlament o els programes per a l'aprenentatge de llengües) queden fora d'aquesta exposició.

per ser més exactes, cap tipus de reconeixement *institucional*, llevat de l'irlandès, que gaudeix de l'estatus de llengua de tractat des de l'adhesió d'Irlanda, l'any 1973.

Els tractats comunitaris amb prou feines contenen preceptes relatius al règim lingüístic. Els tractats pràcticament s'han limitat a establir les llengües en les quals llur text té valor autèntic (llengües que serien les llengües de tractat: es tracta de les vint llengües que també reben la consideració de llengua oficial i de treball de les institucions, més l'irlandès),² i a determinar la institució a la qual correspon fixar el règim lingüístic de les institucions —el Consell— i el quòrum necessari per adoptar-lo —adopció per unanimitat— (vegeu els articles 290 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea [d'ara endavant, Tractat CE] i 190 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica [d'ara endavant, Tractat CEEA]).³ Va caldre esperar molt de temps, concretament fins a l'entrada en vigor del Tractat d'Amsterdam, l'any 1999, perquè, finalment, s'introduís una norma lingüística substantiva en un tractat constitutiu. Es tracta del paràgraf tercer de l'article 21 del Tractat CE, que reconeix a tot ciutadà de la Unió poder adreçar-se per escrit a les institucions i a determinats organismes en qualsevol de les llengües de tractat i rebre una resposta en aquesta mateixa llengua.

D'acord amb els articles 290 del Tractat CE i 190 del Tractat CEEA, el Consell, en fixar el règim lingüístic de les institucions —recordem que el Tribunal de Justícia se-

2. Vegeu, per exemple, els articles 314 del Tractat CE i 53 del Tractat UE. L'enunciat d'ambdós articles cal completar-lo amb el que disposa l'article 61 de l'Acta relativa a les condicions d'adhesió a la Unió Europea de la República Txeca, de la República d'Estònia, de la República de Xipre, de la República de Letònia, de la República de Lituània, de la República d'Hongria, de la República de Malta, de la República de Polònia, de la República d'Eslovènia i de la República d'Eslovàquia, i a les adaptacions dels tractats sobre els quals es fonamenta la Unió Europea.

3. El procediment per determinar el règim lingüístic del Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees s'aparta del procediment previst per a les altres institucions. Això és així perquè el règim lingüístic del Tribunal, segons els articles 290 del Tractat CE i 190 del Tractat CEEA, d'acord amb la modificació introduïda pel Tractat de Niça, ha de regular-se a l'Estatut del Tribunal de Justícia i, per consegüent, ha de respectar el procediment previst per a l'aprovació, la modificació i la derogació del protocol sobre l'Estatut esmentat. En qualsevol cas, l'adopció de les disposicions lingüístiques aplicables al Tribunal de Justícia exigeix la unanimitat dels estats membres. Val la pena observar que el Tractat de Niça, en incorporar el règim lingüístic a l'Estatut del Tribunal, atribueix el més alt nivell normatiu comunitari, o sigui el dels tractats, a determinades normes lingüístiques substantives (com a mínim, a les regles lingüístiques del procediment del Tribunal). Ho destaco perquè, en entrar en vigor el Tractat de Niça, només hi havia una única norma lingüística substantiva en els tractats comunitaris: la del paràgraf tercer de l'article 21 del Tractat CE, a la qual em refereixo tot seguit en el text.

gueix ara i ha seguit en part un règim particular—, ⁴ n'ha determinat les llengües oficials i de treball, determinació que, en correspondre al Consell la fixació del règim lingüístic, val la pena insistir-hi, no pertoca al nivell de tractat, excepte, com ja sabem, les determinacions que sobre el règim lingüístic del Tribunal de Justícia contingui el seu Estatut.

Les llengües oficials i de treball de les institucions de la Unió Europea es troben determinades a l'article 1 dels dos reglaments núm. 1 del Consell, de 15 d'abril de 1958. Després de les successives modificacions fetes als dos reglaments núm. 1, amb motiu de les adhesions a les Comunitats i a la Unió hagudes, resulta que són vint les llengües que han adquirit la condició de llengua oficial i de treball de les institucions. Aquestes llengües són les següents: el castellà, el txec, el danès, l'alemany, l'estonià, el grec, l'anglès, el francès, l'italià, el letó, el lituà, l'hongarès, el maltès, el neerlandès, el polonès, el portuguès, l'eslovac, l'eslovè, el finès i el suec.

El criteri que sempre ha aplicat el Consell per determinar les llengües que han de ser oficials i de treball de les institucions de la Unió ha estat el de reconèixer les llengües que són oficials en el conjunt del territori de cada un dels estats membres o que són oficials a les institucions centrals dels estats. Tanmateix, durant la primera adhesió, el Consell va modular, sense, però, explicitar-ho, aquest criteri general, en no fer llengua oficial i de treball l'irlandès, l'estatus del qual va quedar reduït al de llengua de tractat.

En realitat, com que a Irlanda eren dues les llengües oficials (l'irlandès i l'anglès) i resultava que l'anglès ja esdevenia llengua oficial de les institucions comunitàries en ser llengua oficial al Regne Unit, Irlanda va acceptar finalment renunciar al fet que l'irlandès adquirís també aquest estatus. L'estatus de l'irlandès va quedar, com he avançat, circumscrit al de llengua de tractat. Per consegüent, el Consell, encara que no ho va explicitar, va introduir una modulació al criteri general, que podem formular, segons es pot inferir d'aquest supòsit i del no-reconeixement posterior del luxemburguès (plenament reconegut a Luxemburg des del 1984), de la manera següent: quan un estat membre reconeix més d'una llengua oficial per al conjunt del

4. Tingueu present el que he dit en la nota precedent. Així mateix, amb anterioritat al Tractat de Niça, el règim lingüístic del Tribunal de Justícia ja gaudia en part d'una determinació diferenciada, atès que, d'acord amb la previsió originària dels articles 290 del Tractat CE i 190 del Tractat CEEA, calia tenir present i respectar les disposicions lingüístiques previstes en el reglament del Tribunal. Aquesta determinació diferenciada la va culminar l'article 7 dels dos reglaments núm. 1 del Consell, del 15 d'abril de 1958, en disposar que «[e]l régimen lingüístico del procedimiento del Tribunal de Justicia se determinará en el reglamento de procedimiento de éste».

seu territori i resulta que alguna ja és, pel fet de ser-ho en un altre estat membre, llengua oficial i de treball de les institucions comunitàries, les altres no adquireixen aquesta condició.⁵ Ara bé, cal notar que la modulació esmentada ha deixat d'aplicar-se en la darrera ampliació, en reconèixer-se el maltès com a llengua oficial i de treball de les institucions de la Unió (a Malta hi són oficials el maltès i l'anglès).

En tot cas, importa destacar que, amb el criteri general aplicat i amb independència que s'apliqui o no la modulació, queda garantit formalment que el dret comunitari pugui ser comprès per tots els ciutadans de la Unió Europea. Això és rellevant, atès que, com és sabut, les institucions comunitàries creen normes que s'apliquen directament als ciutadans de la Unió.

La regla general explica que no s'hagi reconegut al català la condició de llengua oficial i de treball de les institucions de la Unió Europea. Ara com ara, la llengua catalana no gaudeix de cap mena de reconeixement institucional en el si de la Unió. Tanmateix, res no impedeix que el Consell pugui esmenar aquesta situació, paradoxal si tenim en compte la vitalitat i el nombre de parlants del català, bo i reconeixent-li la qualitat de llengua oficial (i de treball) o atorgant-li simplement un estatus particular. Per cert, els estatus institucionals singulars hi són possibles, en el si de la Unió, com ho palesa el cas de l'irlandès.⁶

5. Aquesta modulació, que infereixo de la pràctica seguida, només és possible aplicar-la quan resulta que els ciutadans de l'estat amb més d'una llengua oficial coneixen la llengua oficial que és també oficial i de treball de les institucions en ser oficial en el conjunt d'un altre estat membre.

6. No escau ara detallar més el règim lingüístic vigent a la Unió Europea. He tingut ocasió de fer-ho en altres treballs, als quals remeto el lector. Vegeu, per exemple, Antoni MILIAN-MASSANA, «Le régime juridique du multilinguisme dans l'Union européenne. Le mythe ou la réalité du principe d'égalité des langues», *Revue Juridique Thémis*, vol. 38, núm. 1 (2004), p. 211-260; Antoni MILIAN I MASSANA, *La igualtat de les llengües a les institucions de la Unió Europea, mite o realitat?*, Bellaterra, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2003 (una versió anterior, més reduïda i en llengua francesa d'aquest llibre va ser publicada a la *Revista de Llengua i Dret*, núm. 38 (2002), p. 47-94); i Antoni MILIAN I MASSANA, «El régimen lingüístico de la Unión Europea: el régimen de las instituciones y la incidencia del Derecho comunitario sobre el mosaico lingüístico europeo», a Antoni MILIAN I MASSANA, *Público y privado en la normalización lingüística: Cuatro estudios sobre derechos lingüísticos*, Barcelona, Atelier i Institut d'Estudis Autonòmics, 2001, p. 161-202. Em permeto destacar també dos treballs d'altres autors: Álvaro de ELERA - SAN MIGUEL HURTADO, «Unión Europea y multilingüismo», *Revista Española de Derecho Europeo*, núm. 9 (2004), p. 85-135; Iñaki AGIRREAZKUEENAGA, «La convivencia lingüística en el marco de la Unión Europea», a *Diversidad y convivencia lingüística: Dimensión europea, nacional y claves jurídicas para la normalización del Euskara*, Donostia - San Sebastián, Gipuzkoako Foru Aldundia - Diputación Foral de Guipúzcoa, 2003, p. 16-82.

II. El Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa

El Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, si mai arriba a entrar en vigor (perquè entri en vigor cal que el ratifiquin els vint-i-cinc estats membres de la Unió), no aporta gaires novetats al règim lingüístic que ara hi vigeix. El Tractat manté les mateixes vint-i-una llengües de tractat (apartat 1 de l'article IV-448) i preveu el mateix procediment per fixar el règim lingüístic de les institucions: adopció pel Consell, per unanimitat (article III-433). Així mateix, de manera semblant a allò que el Tractat d'Amsterdam va introduir en el Tractat CE, la Constitució per a Europa consagra a favor dels ciutadans de la Unió el dret a adreçar-se a les institucions i a determinar els òrgans de la Unió en una qualsevol de les llengües de tractat i a rebre una resposta en aquesta mateixa llengua (lletra *d* de l'apartat 2 de l'article I-10, apartat 4 de l'article II-101 i article III-128).

Allò que, en canvi, és una novetat és la inclusió del respecte de la diversitat lingüística entre els objectius de la Unió (apartat 3 de l'article I-3). Aquest objectiu, a part d'algunes mesures actives que puguin adoptar el Parlament Europeu, el Consell i la Comissió, pot tenir alguns efectes en la jurisprudència del Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees (Tribunal que, per cert, mitjançant el Tractat rep una nova denominació: Tribunal de Justícia de la Unió Europea). Un dels efectes pot consistir a incidir en la ponderació que el Tribunal ha de fer, a voltes, entre les llibertats comunitàries i els requisits lingüístics que sovint imposa la legislació interna dels estats membres en diversos sectors, requisits que són vistos normalment com a obstacles a la lliure circulació dels factors de producció.

En canvi, la circumstància que la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió, que constitueix la part II del Tractat, reculli també que la Unió ha de respectar la diversitat lingüística (article II-82) no és estrictament una novetat. Aquest mandat ja figura en la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, que es va proclamar solemnement l'any 2000. En tot cas, sobre aquest punt, allò que resultarà una novetat, si entra en vigor la Constitució per a Europa, seran els plens efectes de la Carta dels Drets Fonamentals, atès que els efectes de la Carta, proclamada l'any 2000, són més aviat minsos i objecte de polèmica i discussió, en no haver estat incorporada als tractats comunitaris.

Entre els pocs preceptes del Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa que s'ocupen de les qüestions lingüístiques, cal destacar l'apartat 2 de l'article IV-448. Aquest apartat, que va ser incorporat al text del Tractat durant les darreres negociacions de la Conferència Intergovernamental, té l'origen en la pretensió

de Catalunya que el català fos incorporat entre les llengües de tractat, pretensió que formalment el Govern espanyol només va presentar parcialment a la Conferència. En tot cas, el contingut de l'apartat 2 queda molt lluny de satisfer l'anhel català i, fins i tot, de recollir la proposta espanyola, ja més diluïda. En efecte, les eventuais versions del Tractat en les llengües que, d'acord amb l'ordenament constitucional dels estats membres, tinguin estatus de llengua oficial en la totalitat o en part del seu territori (formulació que inclou, per tant, la llengua catalana) estan mancades de valor autèntic, i, per consegüent, les traduccions només tindran, en el cas que els estats les facin, valor simbòlic i divulgador. Així doncs, aquestes eventuais traduccions del Tractat en cap cas fan de la llengua utilitzada una llengua de tractat. Això explica que, tot i que el Govern espanyol ja s'hagi acollit a la possibilitat de traduir el Tractat al català, i n'hagi facilitat una còpia certificada al Consell,⁷ continuï negat el dret (o la mera possibilitat) als ciutadans de la Unió d'adreçar-se en llengua catalana a les institucions i òrgans de la Unió, dret que, en canvi, estaria reconegut, a partir de l'entrada en vigor del Tractat, si la versió en llengua catalana d'aquest esdevingués autèntica, o sigui, si el català esdevingués una de les llengües de tractat (en aquest cas, una de les llengües de la Constitució europea).

L'únic interès real que per al català pot tenir el paràgraf segon de l'article IV-448 és el fet que aquest precepte introdueix una distinció entre el conjunt de llengües

7. El lliurament de la còpia certificada de la traducció per ser dipositada als arxius del Consell va tenir lloc el dia 4 de novembre de 2004, o sigui, en data posterior a la celebració del curs al qual correspon el text que el lector té ara a les mans. Tanmateix, recullo la dada, perquè pot interessar el lector. Exactament, el Govern espanyol, pel que fa al català, va lliurar dues versions idèntiques, redactades segons les *Normes* de Castelló, amb la intenció d'apaivagar els sectors secessionistes de la Comunitat Valenciana. Junt amb aquestes dues versions va lliurar també una versió en gallec i una versió en basc. Pot sorprendre que el Govern espanyol s'hagi ja acollit a allò previst a l'article IV-448 del Tractat, quan resulta que aquest compromís internacional encara no ha entrat en vigor. En aquest sentit, cal recordar que l'Acta final que acompanya el Tractat conté un reguitzell de declaracions relatives a disposicions de la Constitució, entre les quals figura una declaració relativa a l'apartat 2 de l'article IV-448, la Declaració núm. 29, que, precisament, recomana que els estats membres que desitgin acollir-se a la possibilitat reconeguda a l'apartat 2 de l'article IV-448 comuniquin al Consell, en un termini de sis mesos a partir de la data de la signatura del Tractat, la llengua o les llengües a les quals es faran traduccions del Tractat. Convé observar que l'inici del còmput del termini recomanat de sis mesos es fixa en la data de la signatura del Tractat i no en la data de l'entrada en vigor. La signatura va tenir lloc a Roma, el 29 d'octubre de 2004. El cas que esmentem és un exemple del fet que un tractat, encara que no hagi entrat en vigor, pot desplegar alguns efectes. Per cert, el Govern espanyol no s'ha limitat a comunicar la llengua o les llengües a les quals pensava traduir el Tractat, sinó que ja ha fet lliurament de les traduccions.

mancades de reconeixement institucional al si de la Unió, ja que en destaca aquelles que, conforme amb els ordenaments constitucionals dels estats membres, gaudeixen de la condició de llengua oficial en la totalitat o en part de llur territori.

Aquesta distinció pot tenir uns certs efectes beneficiosos per al català, en la mesura que pot servir de base jurídica perquè les institucions prestin més atenció a aquestes llengües. La part final del primer paràgraf de la Declaració relativa a l'apartat 2 de l'article IV-448, la Declaració núm. 29, sembla apuntar en aquest sentit. Aquesta major atenció permetria evitar que les llengües oficials en tot o en una part del territori dels estats membres quedin diluïdes dins del conjunt de les llengües regionals o minoritàries, conjunt cada cop més nombrós amb l'adhesió de països de l'Europa central i oriental. Tanmateix, encara que existeixi la base jurídica per prestar més atenció envers aquelles llengües que són oficials en el si dels estats, el Tractat no concreta cap mesura, i, en definitiva, dependrà en bona part de la voluntat política dels estats membres que de la distinció se n'extreguin conseqüències. Per exemple, està per veure si la distinció afavorirà que, finalment, la llengua catalana sigui admesa en les accions lingüístiques del Programa Sòcrates, com ara les accions *Lingua* o *Comenius*.⁸ Per cert, en el cas dels programes amb continguts lingüístics que han estat establerts sobre la base de l'article 151 del Tractat CE, relatiu a «cultura», la inclusió de noves llengües serà probablement més fàcil si entra en vigor la Constitució per a Europa, vist que l'article III-280 del Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa substitueix, en matèria de cultura, el quòrum de la unanimitat de l'article 151 del Tractat CE pel règim d'adopció d'acords per majoria qualificada.⁹

8. Aquest programa Sòcrates està establert per una decisió del Parlament Europeu i del Consell, de 24 de gener de 2000, sobre la base dels articles 149 i 150 del Tractat CE. Aquests dos articles no requereixen la unanimitat dels estats membres per a l'adopció dels acords.

9. En el Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, i en els protocols i en les declaracions que l'acompanyen, hi ha encara altres mencions a les llengües. Es tracta, però, de preceptes i de referències que no afecten el vessant institucional o que no són rellevants a l'hora de definir el règim lingüístic de la Unió Europea. Només aprofito per recordar aquí els articles III-176 i III-315 del Tractat, que tracten, respectivament, dels títols europeus per garantir una protecció uniforme dels drets de propietat intel·lectual i industrial, i del comerç de serveis culturals i audiovisuals. Per ampliar el que he dit aquí sobre el Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, podeu veure, per exemple, Iñigo URRUTIA LIBARONA, «Régimen jurídico de las lenguas y reconocimiento de la diversidad lingüística en el Tratado por el que se establece una Constitución para Europa», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 42 (2004), p. 231-273; Antoni MILLAN-MASSANA, «L'émergence du nouveau droit linguistique dans l'Union européenne», ponència presentada en el col·loqui internacional «Langues, constitutionnalisme et minorités -

III. Consideracions finals

Després del que hem vist, no sembla que en els anys vinents hagin de canviar gaire els criteris que regeixen el règim lingüístic de la Unió Europea pel que fa a la determinació de les llengües de tractat i de les llengües oficials. De tota manera, davant del reconeixement del maltès i, per consegüent, de la ruptura de la modulació esmentada més amunt, és molt probable que l'irlandès esdevingui, en un temps prudencial, llengua oficial i de treball de les institucions. Irlanda ja n'ha fet la sol·licitud.¹⁰ També és probable que, finalment, es diferenciï entre les llengües oficials i les llengües de treball, per tal de reduir el nombre d'aquestes últimes.

Quant a les perspectives perquè la llengua catalana esdevingui llengua de tractat i/o llengua oficial, cosa que és una decisió política (no jurídica), són més aviat poc afalagadores. Rebutjada com a llengua de tractat en el Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, moment en el qual el reconeixement hauria estat molt adient, és poc probable que se li atorgui aquest estatus en l'adhesió vinent (en el futur Tractat relatiu a l'adhesió de Bulgària i de Romania a la Unió Europea), llevat que Espanya faci veritablement ús del seu poder de veto al reconeixement del búlgar i del romanès com a llengües de tractat, cosa poc probable, encara que podria ser efectiva, si tenim en compte que les versions en búlgar i en romanès són imprescindibles per fer entenedors els textos dels tractats als ciutadans de Bulgària i de Romania.

El reconeixement de la llengua catalana com a llengua oficial de les institucions exigeix una modificació dels reglaments núm. 1. Encara que resulti en certa manera paradoxal el fet de reconèixer l'oficialitat d'una llengua en la qual no hi ha versions autèntiques dels tractats, no hi ha cap precepte comunitari que ho impedeixi. En qualsevol cas, els articles 290 del Tractat CE i 190 del Tractat CEEA no impedeixen que els reglaments núm. 1 puguin establir, a més de les llengües oficials i de treball i

Languages, constitutionalism and minorities», celebrat els dies 12 i 13 de novembre de 2004 a la Facultat de Dret de la Universitat d'Ottawa. Text en curs de publicació en les actes del col·loqui.

10. Aquesta va formalitzar-se el dia 23 de novembre de 2004, és a dir, en data posterior a la celebració del curs al qual correspon aquest text. La sol·licitud consisteix a proposar una modificació dels reglaments núm. 1 que incorpori l'irlandès entre les llengües oficials i de treball de les institucions. La proposta preveu un període transitori, en el qual només regeixen determinats efectes de l'oficialitat, règim temporal que recorda el que per al maltès va establir el Reglament (CE) núm. 930/2004 del Consell, de l'1 de maig de 2004.

llur règim, règims singulars per a altres llengües. Per tant, si l'oficialitat del català era rebutjada, caldria aleshores proposar la inclusió en els reglaments núm. 1 d'un règim singular per al català que fos pròxim al de l'oficialitat. En relació amb la modificació dels reglaments núm. 1, que requereix la unanimitat, el Govern espanyol podria jugar a fons, si fos imprescindible, el poder de veto davant del ple reconeixement demanat per a l'irlandès, reconeixement que no és imprescindible, a diferència dels supòsits del búlgar o del romanès, per a la comprensió del dret comunitari.¹¹

11. Tanmateix, tot això és poc probable, vist que el Govern espanyol va presentar el 13 de desembre de 2004 —també, doncs, amb posterioritat al curs al qual correspon aquest text— una proposta de modificació dels reglaments núm. 1 que, tot i qualificar el català, el gallec i el basc com a llengües oficials i de treball de les institucions de la Unió, els atorga un règim jurídic extremament restrictiu, que no té res a veure, per exemple, amb la pretensió irlandesa. L'estatus que en resultaria, si s'acceptava la proposta espanyola, seria fins i tot molt inferior en la majoria d'aspectes a l'estatus actual de la llengua irlandesa i al que correspondria al català, al gallec i al basc si haguessin estat reconeguts simplement com a llengües de tractat.

Les llengües i el procés de mundialització

Salvador Giner

Catedràtic de Sociologia de la Universitat de Barcelona
i vicepresident de l'Institut d'Estudis Catalans

Sempre m'he interessat per la sociologia de la cultura. Fins he fet un estudi sobre la cultura catalana, que, evidentment, havia de tractar la qüestió de la llengua. He d'advertir d'antuvi, però, que no sóc sociolingüista, amb les limitacions i mancances que això comporta quan em trobo davant un tema com el de les llengües al món d'avui.

Hi ha una qüestió que m'ha atret bastant, la del procés de mundialització. Quan el professor Joan Martí em convidà a participar en aquest curs vaig pensar que potser aquest tema us podria interessar, si el relacionava amb la seva dimensió lingüística i amb les llengües del món. És un terreny complicat i molt ampli, com veurem de seguida. M'agradaria, a més, situar el català dins del procés de mundialització, però no m'hi dedicaré gaire, perquè no en sé prou. En tot cas penso que, en aquest moment, al segle XXI, en què som davant d'una cruïlla mundial, cultural, de transformació de societats, d'una intensitat sense cap precedent històric, si hem de pensar en la nostra llengua, l'hem de pensar essencialment en termes de mundialització. Almenys no només en la seva relació amb Espanya i França.

Constataré una sèrie de fets. Intentaré no jutjar-los gaire des del punt de vista moral. Després m'agradaria molt que hi hagués una mica de col·loqui.

* * *

Tots sabeu que som dins un procés de mundialització. Un conjunt de mitjans de comunicació —i alguns intel·lectuals— afirmen malauradament que és un corrent recent, originat ara fa cent o cent cinquanta anys. Alguns només parlen de vint-i-cinc o trenta. Tanmateix és obvi que és molt més antic. Prové de finals del segle XIV o principis del XV, una data prou acceptable amb la creació dels imperis ultramarins

europaus, de Castella, Portugal, Holanda i finalment Anglaterra. Molt més tard, el dia que el telègraf va arribar de París a Dover i de Dover a Southampton, de Southampton a Liverpool i de Liverpool a Nova York, i poc temps després fins a Los Angeles, la mundialització de l'economia i les comunicacions ja era obvi que s'havia consumat com a procés històric. Potser irreversiblement. En aquell moment, la mundialització estava molt clara, el procés estava avançadíssim. Fou, però, molt abans, quan el cotó dels estats esclavistes dels Estats Units anava a la indústria tèxtil de Manchester, on es feia teixit barat que es deixava caure a l'Índia i ensorrava l'artesanía de tot el subcontinent, i, alhora, aquell cotó havia arribat a l'Orient perquè hi havia esclaus de l'Àfrica que eren primer conduïts a Amèrica, a les plantacions, quan ja era possible enraonar de *mundialització*. A mig segle XIX la interdependència econòmica mundial havia començat de valent. I la mundialització, també.

Avui ha arribat un moment en què el fenomen es percep molt més fàcilment. Una faceta d'aquest sistema mundial d'interdependències que ha estat sovint ignorada ha estat l'aspecte lingüístic. No ens hem adonat gaire que ha aparegut també un «sistema mundial d'interdependències lingüístiques» i de jerarquies i subordinacions, també lingüístiques. He inventat aquesta expressió per referir-me a les situacions en què es troben llengües com ara la nostra. És una llengua «subordinada» dins el sistema mundial actual. Pensem que fins i tot llengües amb estat i govern sobirà, de molts països, tenen aquesta posició de subordinació, tot i que poden aconseguir no ser-ho en el seu propi territori.

Històricament, i simplificant d'una manera potser esfereïdora, podem distingir unes grans fases en el desenvolupament de les llengües des del punt de mira de la mundialització. La primera fase, que podríem anomenar l'«etapa babèlica» de la humanitat, és la de la dispersió i la diversificació. Durà milers d'anys, i és la més llarga. Hi ha hagut una tendència de la humanitat, des dels seus orígens africans, de dispersió lingüística extraordinària, d'increment de la varietat i la diferència.

En aquesta fase, que durà mil·lennis, pel poc que en sabem a través dels antropòlegs i, naturalment, de la gent que estudia les primeres escriptures de la humanitat, no hi havia una tendència cap a la creació de grans zones d'una llengua, sinó que més aviat aquestes es tornaven a fragmentar; perquè cada tribu que se separava d'una altra sovint ja no s'hi enraonava.

Desconec si la fase babèlica fou un càstig de Déu o no, tot i que —diré una petita postil·la—, si és cert que l'episodi de la torre de Babel fou un càstig diví, segons diu la Bíblia, hi ha hagut un grup aquí, el Fòrum Babel, que ha reivindicat el món babèlic. Sorpren, doncs, que alguns intel·lectuals catalans hagin suggerit Babel com a solu-

ció, és a dir, el càstig com a remei. Com a recomanació, té el mèrit d'una sublim originalitat.

Una segona fase, que ens afecta molt més, és molt més recent —recent de sis mil anys, deu mil anys—: és la creació de *grans dominis lingüístics*. Amb aquesta, hi estem tots molt més familiaritzats. Hi ha, per exemple, la zona grega, que després es torna zona hel·lenística, que ocupa tota la meitat oriental de l'Imperi romà, on el grec esdevé la llengua franca. Hi ha una *koiné*, un grec vulgar, que venia de l'àtic bàsicament. L'àtic dominava la *koiné* dels diversos dialectes hel·lenístics i, a més, absorbia altres dominis —com el macedoni, per exemple—, que eren incorporats per la *koiné*, mentre que a la resta de l'Imperi romà hi havia el llatí. Nosaltres, en aquests moments, com a conseqüència d'aquell període, parlem un dialecte del llatí, neollatí, que és el català. La transformació per via del poder imperial del llatí en llengua sagrada eclesíastica —recordo que els fundadors del cristianisme de llatí no en sabien— reforça la consolidació de la seva vasta àrea de predomini, que desplaça altres llengües, com els dialectes celtes o ibèrics.

En aquesta categoria no només hi ha el romà, és a dir, el llatí, sinó també el xinès mandarí, que no ha acabat mai de «menjar-se» tota la Xina, però que està encara en expansió: està entrant al Xinjiang i penetra *manu militari* al Tibet. Les varietats xineses, tant el mandarí com el hongkonguès i els dialectes del sud, tenen una diàspora immensa a tot el món, però tancada dins dels xinesos. El trobareu a la Rambla, o a Los Angeles, o a qualsevol lloc d'Europa. Certament, al Chinatown de Londres es parla, però no el parla més que la comunitat xinesa. És una llengua identitària de comunitat. No una *lingua franca* transnacional com foren el grec i el llatí.

Aquesta gran fase ha arribat als nostres dies: és l'era del castellà; de l'holandès —l'holandès imperial a Indonèsia, evidentment—; del portuguès al Brasil, a Portugal i a les colònies; del francès a l'anomenada *francofonia*; del rus a l'Imperi del tsar i al soviètic. Aquella segona fase cabdal ja va anar en contra de la dispersió i la creació de noves llengües. Mentre es desenvolupa la següent, la segona encara continua viva: les llengües indígenes de Mèxic, per exemple, retrocedeixen davant el castellà. L'Imperi espanyol es retira, però la llengua continua penetrant i desplaçant les autòctones de les antigues províncies imperials. Això és generalitzable a altres llengües que foren imperials, com ara l'anglès i el francès.

Apareix llavors la tercera gran era lingüística, la nostra, amb la xarxa d'interdependència mundial en què ens trobem avui dia. És tridimensional: primer, la caracteritza una llengua central, que és la *koiné* moderna —l'anglès—, malgrat els intents del *volapük* i l'esperanto, que sovint fan somriure com a nobles intents que són.

El doctor Zamenhof tenia molt bones intencions però es va equivocar, perquè la seva invenció era en llengua occidental. És a dir, l'esperanto té mots grecs, mots llatins i estructura occidental. El doctor Zamenhof, que, com a bon jueu no sionista i internacionalista, pensava que això fóra la solució, es va trobar ensems amb els seus seguidors amb les dificultats que coneixem. (D'esperantistes n'hi ha bastants a Catalunya per raons òbvies, perquè a nosaltres ens aniria molt bé tenir una llengua franca per a parlar amb els castellans i amb els francesos en una altra llengua: això va redundar en aquest petit èxit que va tenir l'esperanto a Catalunya.) En tot cas, a un xinès, estudiar esperanto li costa moltíssim. Aquesta llengua està condemnada, i el *volapük* també, segons el meu parer. El seu èxit és impossible, malgrat la bona intenció dels seus respectius entusiastes.

Tenim avui una xarxa interdependent amb una llengua central, l'anglès. Hi ha unes llengües semiperifèriques importants, com són el francès, el castellà i l'alemany. L'alemany, avui, està recuperant molt terreny, perquè a la *Mitteleuropa* —Bulgària, Hongria— hi ha una recuperació de pes de l'alemany, a més dels vuitanta milions d'alemanys i vint milions més d'austríacs i suïssos, però és una llengua semiperifèrica. I després hi ha les llengües perifèriques i «periferitzades», com poden ser el quítxua, el guaraní i l'aimara, a banda del català i altres llengües occidentals en estat de recessió.

Simplificant les coses: el nucli central avui és l'anglès, situat geoestratègicament d'una manera que volta el món, perquè inclou els Estats Units i el Canadà, Nova Zelanda i Austràlia i l'Índia; hi ha, doncs, una circumval·lació anglòfona del món que permet una situació estratègica predominant. No és solament la quantitat de gent que parla anglès el que és decisiu. L'important sempre és la situació i el control, no la quantitat.

El nombre de gent que parla un idioma no té gens d'importància sociològica. Pot semblar que aquesta sia una afirmació estranya. El 17 % dels nord-americans parlen castellà, però cal saber *qui* és que parla castellà: les classes mitjanes de Washington? Els metges, els advocats i els catedràtics de Harvard, parlen castellà? (No hi incloc els departaments d'espanyol.) Quina és la llengua dels Estats Units? La de les classes baixes de porto-riquenys, mexicans, xicanos de Chicago o Los Angeles? La dels pobles petits de l'estat de Connecticut, que encara parlen portuguès? (N'hi ha bastants, de descendents de pescadors portuguesos a la costa de Nova Anglaterra. Parlen un portuguès que està desapareixent. Els avis parlaven portuguès i els nens en saben algunes paraules.) *Qui* parla un idioma, *quan* i *on* és el que és decisiu.

Tenim, doncs, aquest nucli central, i uns nuclis secundaris molt amplis, com és el xinès, és a dir, el mandarí (que és obligatori, perquè la Xina és un país on hi ha un cen-

tralisme idiomàtic molt fort, tot i que la gent parla també altres llengües); el xinès mandarí és parlat per menys gent que altres idiomes xinesos, la qual cosa subratlla —exagerant un xic— el que he dit sobre el fet que el nombre de persones que parla una llengua no és important, perquè la pot parlar molta gent i no ser reconeguda. A Rússia el rus potser no és la llengua majoritària. Si sumem totes les llengües turqueses del centre d'Àsia, potser trobarem que no és tan majoritària. És, però, la llengua oficial predominant i en expansió. Les altres defensen només els seus respectius terrenys.

Hi ha aquests subnuclis potents, però en certa manera secundaris, com és el xinès, el rus, el castellà, el francès, l'alemany i l'àrab (que no el parlen gaire a molts països musulmans, perquè en zones com Argèlia la majoria parlen berber, una llengua preàrab que ja parlava quotidianament sant Agustí). Sant Agustí és un cas interessant d'una persona el pare de la qual ja s'havia passat al llatí, perquè la gent de casa bona del nord d'Àfrica es llatinitzava ràpidament; era una qüestió de prestigi, com avui. I al mateix sant Agustí, que enraonava berber perfectament de petit, com que era d'una família romanitzada, la seva mare, santa Mònica, s'encarregava de dir-li: «Nen, has de parlar llatí.» Llegiu *Les confessions*. I Polibi és un cas de grec que escrivia en llatí. M'agradaria llegir algun llibre o tesi doctoral sobre la llatinització del món romà, sobre el trànsit lingüístic en el món clàssic. Potser ens ensenyaria alguna lliçó sobre les nostres dificultats d'avui.

Tenim després un tercer nucli de llengües, com el català, el guaraní, el quítxua i el berber; algunes d'aquest grup, però, amb fort suport oficial, com és el finès o el noruec, que són nuclis aïllats que tenen certes característiques comunes d'autodefensa, començant per l'Estat propi.

I, finalment, hi ha un quart nucli que està desapareixent ràpidament, que són les llengües tribals: de l'Amazònia, de l'Àfrica. Són llengües petites que la humanitat va perdent; pràcticament, tres o quatre llengües cada mes. La xifra és esfereïdora, l'empobriment lingüístic de la humanitat, en aquests moments, com a part del procés de mundialització, és intensíssim i sense precedents.

Hi ha certa compensació, com ara l'aparició de noves paraules, amb Internet i les noves tecnologies i nous *slangs*. Des del punt de vista lingüístic, però, la mort de les llengües avui és d'una velocitat extraordinària.

Hi ha algunes llengües minoritàries, com és el gaèlic —l'irlandès—, que el parlen quatre poblets prop de Connemara, que desapareixen i no es mantenen ni amb la força d'Irlanda al darrere.

El que tenim, doncs, són processos de desenvolupament en el període de mundialització. La invasió lingüística no és solament territorial, sinó cultural. Això expli-

ca que a Catalunya la gent ja no estudia francès; alguns aprenen l'italià, i de francès n'hi ha quatre alumnes o cursos i cursets. Bàsicament tothom estudia anglès o bé envia els fills —els que s'ho poden permetre— a estudiar un màster als Estats Units. Hi ha una mena de reconeixement de la importància de l'anglès o de fer un curs d'estiu a Irlanda. El Govern diu ara que tots els nens espanyols aprendran anglès; el Govern ha fet declaracions sobre això molt més punyents o molt més clares que sobre el català, per exemple. Jo no he sentit que n'hagi fet cap sobre el català; en canvi, la ministra Sansegundo, d'Educació, ha dit: «Todos los niños estudiarán inglés en España.» No estaria malament que aprenguessin també a escriure bé. Aviat trobarem nois de primer curs a la universitat que no sabran compondre una redacció ni pensar amb lògica —cosa que em trobo cada dia—, però que sabran anglès.

Hi ha processos d'invasió lingüística, processos de periferització, de transformació vinculats a la mundialització i barrejats amb el nacionalisme hegemònic. Per exemple, d'un idioma com és l'occità (ja no dic el provençal, perquè ja és mort), cas en el qual presenciem una transformació d'aquesta llengua en patuès; és una periferització acompanyada de degradació i agonia lenta. Després hi ha el fenomen de mort i desaparició de les llengües, que porta un ritme sense precedents en la història, segons afirma David Crystal, una autoritat molt notable en l'estudi de la mort de llengües.

Hi ha tres factors que compten força en la dinàmica expansiva d'una llengua i en la mort d'una altra llengua.

El primer factor és el *poder*. Totes les llengües que han sobreviscut, o que s'han expandit, o que han dominat, o han predominat, o s'han estès o s'han transformat en llengües amb un territori propi han tingut el poder de l'Estat al darrere. En alguns casos, com el del finès, certament no hi ha expansió, però no tenen cap problema (ni tan sols en les zones de Lituània on es parlen dialectes finesos, perquè tenen el suport de l'Estat finès). El problema el té el 2 % de minoria sueca —2,5 %, com a màxim—, que té el suec com a llengua oficial, tot i que hi ha molt perjudici social contra els suecs, perquè foren la potència dominant a tota l'àrea bàltica, i hi ha hagut fins guerres contra Suècia. El suec finesos viuen a la costa. I, curiosament, la potència del suec és tal que, d'aquest 2 %, una bona part no parla finès; més o menys, entenen els cartells pels carrers d'Hèlsinki, però viuen mirant més cap a Estocolm i a l'altra banda de la «badia», com en diuen ells, del mar, que no pas mirant a Finlàndia. Aquest problema és menor perquè el prestigi del suec és molt notable. El poder és el factor crucial en una llengua. Si no tens poder, no existeix la possibilitat que una llengua sobrevisqui o floreixi.

El segon element és el *prestigi*. La qüestió del prestigi ha estat comprovada: s'han fet múltiples estudis psicològics, lingüístics, sociolingüístics i sociològics, i la resposta que et donen els que es passen a l'altra llengua és que és «més fina» o «bonica» o «millor». La resposta l'obtidrem igualment a València, al Rosselló o a Mallorca, i també a Barcelona, segons el lloc i l'ambient. L'ansia de prestigi social és determinant: «Vull que el meu nen aprengui francès, perquè de què li hem de parlar aquest patuès que li parlem? Si aquest nen ha de lluitar, baixar a ciutat, després ha de fer una carrera, això no li serveix.» El moment en què es desprestigia una llengua entre el poble, aquella llengua està perduda.

L'altre, el tercer factor, és el *classista*: que les classes superiors o les classes dominants, que a molts països europeus i occidentals solen ser classe mitjana i mitjana-alta professional, enraonin o no l'idioma. Hi ha esperança mentre el col·legi d'advocats, el d'enginyers, el de metges i el d'arquitectes, tinguin un idioma com el nostre com a idioma de treball i quotidià. Aquest és un factor important. En el moment en què el col·legi d'arquitectes o d'advocats enraoni castellà, o que el professorat universitari l'abandoni en massa, podrem saber del cert que el català serà en perill terminal.

Hi ha casos especials: per exemple, a Nàpols tothom (les classes mitjanes i altes i l'aristocràcia napolitana —que és important—) enraona toscà, se'l sap; però és o era elegant parlar napolità, perquè era la llengua del Regne de Nàpols. A Nàpols hi ha llocs significatius, els de la noblesa de Nàpols o els de l'alta burgesia on parlen napolità. Benedetto Croce enraonava napolità, però escrivia en toscà. Els filòsofs, a Itàlia —Campanella, sant Tomàs, Croce—, són sovint meridionals, però escriuen en llatí o en toscà, és a dir, italià.

Un cas residual és el de l'escocès. A Anglaterra, fins fa poc, els dialectes regionals —per exemple, el del nord o el de Liverpool— estaven molt mal vistos. La BBC parlava, si no el que es diu *Queen's English*, almenys *BBC English*; en canvi, acceptava sempre l'accent escocès. L'accent escocès era una cosa molt fina —un primer ministre el tenia prou fort—, i el gal·lès també, perquè són dues nacions reconegudes com a tals, no angleses. Aquests són els accents, curiosament, acceptats com a respectables fins ara. Les coses han canviat, perquè ara està de moda parlar una mica —des de l'època de The Beatles— amb accent regional anglès. Però fins fa poc, només l'escocès, el gal·lès i l'irlandès eren acceptats com a accents, tret que subratlla el que estic dient en relació amb les classes superiors. No així els dialectes «vulgars» de l'anglès.

A escala mundial, hi ha dos nivells: davant la penetració de l'anglès, resulta que continuen els processos en els antics àmbits; les coses no són immediates. Per exem-

ple, l'espanyol s'ha expandit més a l'Amèrica Llatina després de l'Imperi que no pas ara; perquè durant l'Imperi espanyol, durant la fase de *Pax hispanica* en què no hi ha conquesta, en què hi ha l'administració rutinària, des de finals del segle XVI fins al XVIII, l'espanyol anava penetrant, però molt poc, perquè les classes criolles parlaven castellà i no es preocupaven del que parlaven els altres. En canvi, és ara —com us deia abans— que està penetrant, que els mexicans indígenes s'estan passant al castellà, que els peruans, els *cholos* peruans, els indis baixen a Lima, i van perdent la llengua ancestral. Conec a Barcelona mateix un cas específic d'una família on hi ha una àvia que parla només quítxua, la filla el mig parla i la néta parla castellà del Perú.

El que està passant és que, encara que la modernitat obliga a fer certes concessions, per exemple, el reconeixement oficial del guaraní. «Paraguai: llengua guaraní, 80 %, i de castellà, 20 %». Tanmateix és el 20 % castellà el que domina, i al Perú, igual. La llengua minoritària és la llengua del poder i el prestigi, tot i que es poden fer concessions retòriques. El mateix passa amb el berber al nord d'Àfrica o l'àrab de la plana, un àrab una mica problemàtic, que és l'oficial, i al Marroc igualment. La llengua dominant, doncs, pot ser perfectament minoritària.

Casos de recuperació? Sí, en tenim: l'indonesi que desplaça l'holandès, amb la independència. En el cas del suahili, curiosament, fins l'anglès perd terreny en alguns llocs; el suahili és una llengua franca molt important a la costa oriental d'Àfrica, una llengua molt comercial que es parlava d'antuvi a Tanganyika i Zanzíbar (Tanzània ara) i que es va expandir pel comerç d'esclaus. Va començar una mica com el judeo-castellà (o *ladino*), que va ser una petita llengua franca perquè els jueus expulsats comerciaven entre Romania, Grècia, Istanbul i la costa d'Àsia Menor. I el castellà dels jueus, que també va arribar a ser una llengua franca en un període determinat a l'orient de la Mediterrània. Tanmateix li mancava una base territorial de poder. Curiosament, el tagàlog va desplaçar l'espanyol quan avançava moltíssim a totes les Filipines, i després l'anglès va desplaçar l'espanyol, però no el tagàlog. Les excepcions varien, però no invaliden el corrent principal. Per què a l'Índia no ha passat un fenomen paral·lel al de la recuperació de les llengües indonèsies i la desaparició de l'holandès? Doncs perquè a l'Índia l'anglès és la *lingua franca*. I per què és *lingua franca*? Per què passa això? Perquè l'hindi es va imposar com a llengua oficial; però expliqueu a un bengalí, amb la meravellosa literatura bengalí, una de les grans literatures del món, que ha de parlar i escriure hindi. Quina és la conseqüència d'això? Que la *lingua franca* dels indis és l'anglès com a llengua forana neutra, la del Govern i la dels diaris. La gent llegeix *The Times of India* com a diari fonamental per a saber el que està passant. Doncs l'anglès a l'Índia té aquesta possibilitat, perquè és estrangera i neutra. El ma-

teix passa al Pakistan, a Bengala (Bangla Desh): ni l'urdú, ni l'hindi ni el bengalí —per dir-ne tres de grans— no aconsegueixen imposar-se arreu, no les volen. L'hindi és l'oficial: és l'idioma del Parlament, però no hi ha manera que això s'ho prenguin seriosament ni els bengalís, ni els urdús ni la gent del sud de Madràs.

Casos més especials? És clar que n'hi ha: el cas del persa és fascinant. L'àrab s'imposà, però què passa amb el persa? El persa i el grec són dos casos semblants. El prestigi de la poesia persa, del pensament persa, predominen com el grec predominà a l'orient de l'Imperi romà. Els perses es fan musulmans i abandonen la seva gran religió *farsi* ('persa') —en queden molt pocs, d'aquests; són quasi tots a l'Índia; a Pèrsia, a més, estan perseguits—, però mantenen la llengua. Una de les grans religions del món, el zoroastrisme, va quasi desaparèixer, però es va mantenir una llengua de prestigi: molts àrabs escrivien en persa —no cal que us parli d'Omar Hayyam, perquè aquest és el que coneixem tots a Occident—; hi ha tota una poesia, una literatura, una mitologia; llavors es transforma en llengua culta, i el prestigi fa que les classes dominants d'aquella àrea parlin persa, i molts d'Aràbia. Una mica com el que va passar amb el gallec, el galaicoportuguès, a l'edat mitjana a Espanya, que va assolir un gran prestigi literari, com al nostre país el provençal, que va dominar la poesia cortesana i la lírica. Allà també la poesia gallega i portuguesa i les virtuts d'aquella llengua es van reconèixer. Però en el cas de l'Orient va ser molt més extraordinari; el persa ha estat cabdal fins i tot a Turquia, en una zona molt àmplia en què hi havia un respecte per aquesta llengua i es valorava positivament escriure en persa, conèixer el persa, una llengua indogermànica que requereix un esforç enorme si pertany a un altre grup lingüístic.

La qüestió de la dificultat del trànsit lingüístic mereix molta atenció. És cabdal per a la recuperació del basc: el basc és tan difícil, tan diferent, que l'esforç que ha de fer un camperol basc o un obrer basc de parla castellana o francesa és incomparable amb el trànsit entre dues llengües llatines, per exemple. No té temps per a aprendre'l si no va a la *ikastola*, evidentment. Les llengües llatines com el català, l'italià o el veneçià, que és una llengua molt interessant i molt esplèndida que es parla al Vèneto. Però l'esforç d'aprendre el vènet si viviu a Venècia o a Terra Ferma, a Vicenza, i sou italià no és pas massa gran.

Hi ha, a més, els llenguatges condemnats a la desaparició. A l'Amazònia, a l'Àfrica, hi ha llengües minoritàries que no tenen cap possibilitat de sobreviure perquè no poden esdevenir excepció del procés d'homogeneïtzació general. A Europa mateix ja succeí una cosa semblant. Hi ha testimonis, com el de Cornualla, on el *cornish* —de la família del bretó, de la família celta— s'extingí al segle XVIII. Hom trobà la darrera

persona que el parlava: una senyora de vuitanta anys que monologava en la seva llengua, i hom va fer una transcripció de tot el que deia fins que va morir dos anys després; fou un treball molt important, històricament molt conegut. Imagino que en aquests moments, hi ha una velleta a l'Amazònia, una velleta als bantustans, que encara parlen un idioma que morirà amb elles.

De recuperacions, també n'hi ha, però són prou excepcionals. El cas israelià és el més conegut; el prestigi i el carisma han estat decisius. Si un idioma té carisma i càrrega religiosa pot recuperar-se. Aquest fet em féu subtítular l'estudi que vaig publicar sobre la cultura catalana *El sagrat i el profà*. El llibre es diu *Cultura catalana: El sagrat i el profà*. Si no hi ha una sacralitat, una santedat atribuïda a la llengua o a la nació, no hi ha reverència i l'idioma se soscava, queda substituït per l'utilitarisme.

Alguns observadors argumenten que la gent es passa d'un idioma a un altre per raons utilitàries, econòmiques, de poder i de vida social. Si un botiguer posa un cartell en castellà i li preguntes «Per què el posa en castellà?», tot i que és un senyor que li costa molt enraonar el castellà, et contesta «Home, és que així m'entén tothom». Aquesta resposta és molt reveladora de l'actitud utilitarista. La gent fa tries racionals perquè està pensant a guanyar uns diners i no vol perdre el temps en el que li semblen sentimentalismes poc pràctics. La tria racional per a maximitzar uns beneficis —per a vendre més, per a progressar a la vida— soscava les llengües sense misericòrdia.

Trobem també el fenomen contrari, però té una explicació, com és a Gal·les. A Cardiff, el gal·lès no el parla ningú; en canvi, la consciència de ser gal·lesos i la voluntat d'afirmar que són gal·lesos són molt intenses. És com els escuts de Perpinyà, els dels autobusos de Perpinyà, que tots porten les quatre barres, i al castell hi ha la senyera catalana, però no la bandera francesa. O l'afecció al rugbi, que afirma a tot França la identitat catalana —mai perpinyanesa ni rossellonesa— de l'esport nord-català. A Anglaterra, Escòcia i Gal·les podeu trobar un cas d'afirmació molt nacionalista, també en els símbols quotidians: tots els autobusos s'anuncien en gal·lès, com fan els anuncis oficials, sovint sense bilingüisme.

La recuperació plena i genuïna només s'escau si hi ha també sacralitat, com en el cas d'Israel, combinat sempre amb poder, on s'ha aconseguit que es parli de nou l'hebreu. L'ídix (o *jiddisch*) no ha aconseguit esdevenir la llengua de l'Estat d'Israel, com tampoc podria aconseguir-ho el judeocastellà (o *ladino*), pel fet de ser llengües sectorials davant la llengua sagrada del sionisme. La gran presència asquenazita no podia imposar la seva prominència social a l'altra gran presència, la sefardita. És per això que ha predominat a la fi l'idioma sagrat, tot i que està molt contaminat d'àrab i altres idiomes moderns. Tanmateix, hi ha jueus ortodoxos asquenazites que no volen

que l'hebreu es parli pel carrer. No es pot parlar perquè és una llengua sagrada, és una llengua del Llibre. Per això alguns ortodoxos no el parlen mai, com a llengua de Déu. Tenen aquesta lògica, i vés-los a explicar que fa sis mil anys els israelites parlaven hebreu entre ells. «No», diran, «això només és a la Bíblia.» Alguns, simplement, tampoc no reconeixen l'Estat d'Israel: és un estat sionista, i un poble condemnat per la divina providència no pot crear un estat.

Hi ha, doncs, una possibilitat de recuperació. Tanmateix, hi és només sempre que l'idioma tingui prestigi i el poble que el parla sàpiga adquirir el necessari poder polític, la necessària autoritat moral. En condicions de mundialització lingüística no sembla que cap altra via pugui salvar una llengua d'un destí fosc.

El règim juridicolingüístic a la Unió Europea: el principi de la diversitat lingüística i la Constitució europea

Jaume Vernet

Catedràtic de Dret Constitucional de la Universitat Rovira i Virgili
i membre del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya

Voldria començar recordant les paraules que el 14 d'octubre Leyla Zana va adreçar en català al president del Parlament Europeu, després que aquest utilitzés uns mots en kurd. Com sabeu, hi va haver un agraïment al president en català, després que el senyor Borrell estigués molt content que s'utilitzés el kurd en l'Europarlament. Resulta que, encara que Turquia entri a la Unió Europea, les paraules de Zana i les de Borrell no apareixeran en les actes de la sessió ni seran traduïdes als europarlamentaris, perquè es tracta de llengües minoritàries no oficials, d'acord amb el projecte de Constitució europea.

Segons el que es va acordar el propassat divendres, ja no es prohibirà utilitzar determinades llengües europees minoritzades; simplement es deixarà transcórrer el temps de què disposa un parlamentari per fer ús de la paraula. Els traductors restaran muts i no es prendran notes de la intervenció del diputat, com si el temps s'hagués esvaït talment com l'aroma d'un cafè en una pausa fictícia com la que acabem de fer. Les paraules en algunes llengües europees ressonaran en la sala sense que siguin visibles negre sobre blanc en les actes de les sessions. Constaran com si fossin mots no apropiats per a una seu tan digna, com aquells poc escaients insults que apareixen sota l'eufemisme «paraules que no es perceben». (Com segurament sabeu, quan es llegeixen les actes de les sessions dels parlaments de tant en tant apareix el fragment «paraules que no es perceben».) Aquestes llengües europees seran tractades pitjor que les llengües estrangeres, molt pitjor que les foranes de la Unió, perquè aquestes hi són convidades. Constaran en turc, en noruec o en islandès, però no en català. El kurd, ara honorat, serà rebutjat.

Volia començar amb aquestes paraules perquè em sembla que expliquen la situació del català i la Unió Europea, que és el que ens preocupa en aquestes sessions,

amb referència al que ara intentaré esbossar del principi de la diversitat lingüística i la Constitució europea.

Aquestes llengües (el kurd, el català...) no apareixeran en l'article 4.10 del projecte del Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, ni tampoc en el reglament europeu que estableix la llista de llengües europees; però això no vol dir que no existeixin a Europa, que no formin part del patrimoni cultural i lingüístic secular d'Europa, que no siguin unes llengües que parlen diàriament més de cinquanta milions d'europeus —ara en són uns quants més, amb les noves incorporacions—, és a dir, més d'un deu per cent de la població total. El fet que no estiguin recollides no significa que no siguin una realitat ben palesa i que es pot copsar d'una manera evident.

Doncs bé, a aquesta diversitat lingüística, a aquest patrimoni, a aquesta varietat de llengües, és al que hauré de dedicar-me, i el que tractaré bàsicament és el concepte de *diversitat lingüística*, quina és la seva gènesi, la seva recepció formal en els textos normatius i no normatius, quina ha estat la preocupació de les institucions europees i locals perquè aquesta diversitat fos recollida en els textos, fins a arribar al projecte de Constitució. Aquesta descripció dels elements de les qüestions que planteja la diversitat són les que m'agradaria tractar, tot i que, com em passa cada cop més sovint —suposo que perquè cada vegada vaig més de bòlit—, aquest és un tema molt important i em fa la sensació, modestament, que molt poca cosa hi puc dir. Per això intentaré descriure sobretot aquesta situació, descriure aquests precedents, descriure com s'ha anat gestionant aquesta diversitat, i després intentaré explicar si aquesta diversitat europea ens interessa per a alguna cosa, als catalanoparlants.

Pel que fa als precedents, si hem de dir quan apareix la noció de *diversitat* en els textos normatius, la resposta no és fàcil, perquè el caràcter normatiu dels textos de la Unió Europea és bastant més complicat que el cas, per exemple, de l'ordenament d'un estat, ja que un text pot ser normatiu, però pot no ser vinculant. Aleshores, em sembla que hauríem de distingir dues maneres d'introduir-se la diversitat a la Unió Europea: d'una banda, com a principi sectorial, és a dir, que afecta un determinat sector o una determinada política comunitària, i, de l'altra, com a principi general. Crec que això pot ser útil, perquè aquest concepte de *diversitat*, com succeeix amb molts termes i molts mots, evoluciona amb el temps i agafa continguts diferents, i les llengües a les quals es referia la diversitat en un sector potser no són les mateixes a les quals es refereix en general com a principi de tota la Unió. Per això intentar situar quan apareix la diversitat, o quan apareix la diversitat «d'ara», és una mica difícil.

Com a principi sectorial, aquest concepte apareix en l'article 149 del Tractat de la Constitució europea d'Amsterdam (de fet, ja apareixia abans en l'article 126, perquè

l'article 149 és pràcticament el mateix que el 126, apartat 1, del Tractat de la Constitució europea de Maastricht), i, per tant, el terme com a tal ja apareixia en l'article 92, i d'alguna manera en el 95 és quan es consolida o pren força, tot i que la frase és exactament la mateixa en un lloc i en l'altre. Posteriorment, el terme ha estat recollit en aquest projecte en l'article III.182.1, que és el que fa referència a la política educativa. Aquest és el lloc on apareix d'una manera explícita.

D'una manera implícita, també en l'àmbit de la cultura, aquesta protecció de la diversitat es dedueix en l'article 151 del Tractat de la Constitució europea en la versió consolidada d'Amsterdam; no apareixia, en canvi, en la de Maastricht, i actualment és l'article III.181, apartat 4, del projecte de la Constitució europea. Aquesta numeració no és inventada, però el fet que vagi canviant fa que sovint citem els articles malament, i us prego que sigueu condescendents en això.

Aquesta és, doncs, l'aparició com a principi sectorial. Abans he distingit entre explícit i implícit, perquè en educació és explícit, però ha funcionat poc, i en cultura, que és implícit, sembla que aquesta diversitat sobretot referida a llengües minoritàries —no a les considerades no oficials— tenia més raó de ser.

Per altra banda, us deia també que s'utilitza o s'ha recollit com a principi general. En aquest cas, el primer text que hem de comentar és la Carta dels Drets Fonamentals, que va ser acordada a Niça el desembre del 2000 (que de vegades figura com a 2001, perquè depèn de quan es va acabar i publicar). Aquesta Carta dels Drets Fonamentals no era un text jurídicament vinculant, i, per tant, tot i semblar un capítol o un recull de drets d'una futura Constitució europea, no tenia el caràcter de text normatiu. A pesar d'això, el Tribunal de Justícia de les comunitats ha interpretat aquesta Carta europea per donar solució a alguns problemes. Ja ho feia abans fins i tot amb el Conveni Europeu, que no era de la Unió Europea, sinó del Consell d'Europa. Com veieu, tot plegat és una mica complex; i es pot simplificar, però aleshores, a mesura que un intenta aclarir les coses, les barbaritats van creixent.

En tot cas, ens apareix com una norma, en principi, no aplicable —però després sí— en el nou Tractat, pendent d'aprovació. En l'article 3, entre els objectius de la Unió, es diu (aquest és l'únic article que citaré): «La Unió respectarà la riquesa de la seva diversitat cultural i lingüística i vetllarà per la preservació i el desenvolupament del patrimoni cultural europeu.» Doncs bé, aquesta és la referència nova, ara sí, en una constitució europea, que no és constitució: és un tractat que institueix la Constitució. En aquest sentit, els constitucionalistes i els internacionalistes tenim un petit debat, perquè els primers defensem que els tractats no són constitucions, i, per tant, se n'han d'encarregar els internacionalistes; i els especialistes de dret constitu-

cional defensen que aquests tractats constitutius són normes fonamentals que ja no són tractats internacionals, sinó una constitució, i, per tant, se n'han d'encarregar els constitucionalistes. Al final, el que succeeix és que tothom se n'ocupa parcialment. De fet, haig de reconèixer que els especialistes de dret internacional se n'han ocupat més que nosaltres (perquè els pertoca).

Aquesta és la situació pel que fa a l'aparició d'aquest principi de la diversitat, que, si anem resseguint textos i resolucions sobretot del Parlament Europeu, explícitament no apareix (les resolucions del Parlament Europeu tampoc no són textos normatius en el sentit de normes vinculants), però en diverses resolucions s'hi fa alguna referència. Assenyalaré alguna cosa de cada una, però no de totes. Tothom esmenta com a principal la del 16 d'octubre de 1981, ja que va ser un punt molt important a l'hora d'intentar revisar les disposicions discriminatòries entre llengües. Després, l'any 1983 n'hi va haver una altra que demanava mesures a favor de les llengües i cultures minoritàries. L'any 1987 ja s'insistia en una cosa més pràctica, no tant de principis de tenir en compte aquestes llengües minoritàries a l'hora d'elaborar polítiques comunitàries. Més endavant, la Resolució de l'11 de desembre de 1990, que afectava la situació de les llengües en la Comunitat Europea i la de la llengua catalana, i després la llengua basca i la llengua gallega, ja parlava de la publicació dels tractats i dels textos fonamentals.

Totes aquestes resolucions s'han incomplert bastant pel que fa a la utilització del català en la delegació europea a Catalunya. L'any 1994 es va continuar insistint en els programes comunitaris. Més endavant, en la Resolució del 13 de desembre de 2001 es va tornar a insistir en un tema que després ha anat fent forat, que és que totes les llengües són iguals en valor i dignitat. Aquest era un gran principi que calia avaluar en l'Any Europeu de les Llengües. Finalment, tenim una altra resolució —que a mi em sembla molt important— que és molt recent i que em sembla que no se li ha donat tot el ressò que caldria: la del 4 de setembre de 2003. En aquest cas, es comenten certs aspectes i en desapareixen d'altres, però tot és important. Primer, es demana que la Comissió presenti propostes legislatives abans del març del 2004 a fi de protegir les llengües minoritàries. Naturalment, ha passat el març del 2004 i no se n'ha presentat cap: ha estat un brindis al sol, cosa que el Parlament Europeu fa sovint. Després també es demana crear l'Agència Europea per la Diversitat Lingüística i l'Aprenentatge de les Llengües. Aquest organisme seria la contraprestació a la desaparició de l'Oficina de les Llengües Menys Difoses, que va desaparèixer com sabeu l'estiu del 2004. Per tant, hi ha una continuïtat en un àmbit diferent: ja no és de llengües menys difoses, sinó que ara parlem directament de diversitat lingüística i aprenen-

tatge de les llengües; és a dir, ho traiem del tema de cultura i ho situem en el tema de l'ensenyament. Aquest fet, que pot semblar irrellevant, no ho és; perquè tots els temes relacionats amb cultura s'acorden per unanimitat, i els temes d'ensenyament s'acorden per majoria. I m'agradaria subratllar-ho sobretot amb vista a les polítiques que es puguin fer i la capacitat de veto d'alguns estats amb relació al fet que sigui una determinada competència o una altra.

D'altra banda, es comenta que la protecció de les minories —i això també ho vull subratllar perquè ho considero molt important— s'ha de fer amb una supervisió continuada. Això és important perquè, de fet, el que estem creant dintre de la Unió Europea és un possible òrgan supervisor de com es tracten les llengües minoritàries, cosa que a la Unió Europea no havia existit mai. I ara m'estic contradient amb la polèmica constitucionalistes/internacionalistes. En dret internacional públic sí que hi ha organismes, com ara el Tribunal Europeu de Drets Humans o altres comissions, que estudien i avaluen queixes, però a la Unió Europea, pel que fa a llengües minoritàries, tot això no havia existit mai, i, per tant, el fet que es demani és un grau nou.

Un altre dels punts eliminats és una categoria de llengües una mica contradictòria, però m'entendreu de seguida: les *llengües minoritàries d'ús majoritari*, és a dir, nosaltres. Nosaltres també apareixíem en aquesta Resolució del 4 de setembre de 2003, però després aquesta categoria es va eliminar, amb la qual cosa continuem dintre de la de les llengües minoritàries minoritzades.

Així és, doncs, com el Parlament Europeu ha tingut en compte el tema de les llengües minoritàries. Hi ha hagut una altra institució, el Comitè de les Regions (que és un òrgan consultiu, com també ho era el Parlament), que se n'ha preocupat realment i ha fet diversos dictàmens en aquest sentit: el Dictamen del 17 de febrer de 2000, perquè s'organitzés l'Any Europeu de les Llengües; el Dictamen del 8 de juny de 2000 i el del 19 de juliol de 2000, perquè s'elaborés la Carta dels Drets (que incloïen drets per a les minories, cosa que també cal subratllar, perquè no es pensa en un principi, sinó en drets concrets, en un estàndard de drets mínim per a tothom qui usa aquestes llengües), i, finalment, molt important, el Dictamen del 13 de juny de 2001, de promoció i protecció de les llengües regionals i minoritàries, on es fa un estudi molt rellevant sobre aquest tema.

Estic donant per suposat que aquestes llengües minoritàries entren dintre d'aquest criteri de la diversitat: així és com s'ha presentat i com ha funcionat. Us deia, però, que una cosa és el principi sectorial i una altra és el principi general. Segons el meu parer, en el principi general, quan s'utilitza aquest concepte de *diversitat*, no no-

més es pensa en les llengües regionals i minoritàries, sinó que es pensa també en les llengües oficials. De fet, resulta que quan ho comptem amb euros (o amb ecus, abans) realment el que compta són les llengües oficials, o, tal com s'anomenaven a l'Any Europeu, «les llengües reconegudes» en alguns estats. Aquí tornàvem a entrar nosaltres, però aquella seixantena de llengües europees que hi poden ser ara no hi eren.

En la Carta dels Drets, el concepte de *diversitat* ens apareix l'any 1999, en el Consell de Colònia, i es refereix tant respecte a les «llengües nacionals» (si anem repassant els tractats, veurem que hi ha un proliferació de designacions considerable: «llengües regionals», «llengües menys difoses», «llengües minoritàries», i també «llengües nacionals», «llengües dels tractats», «llengües oficials», «llengües de treball», etc.) com respecte a la tutela de la diversitat, que, per tant, afecta no només les llengües nacionals sinó també les altres, que és el que es va incorporar a Niça l'any 2000. En aquest cas, tota la qüestió de la diversitat lingüística i la igualtat va ser introduïda a l'últim moment i pràcticament per casualitat: no s'hi volia introduir. De fet, el que es demanava era molt més: el *bureau* europeu demanava l'estàndard mínim de protecció de les llengües minoritàries; per tant, un catàleg de drets, bàsicament amb un dret d'opció lingüística per conservar i desenvolupar la pròpia llengua, una prohibició perquè les polítiques o mesures que prenguéssin la Unió Europea no poguessin anar contra la diversitat lingüística... Tot això és el que es preveia d'introduir, però finalment va caure i va quedar aquest principi vague que he llegit abans i que és el que està previst per al projecte europeu.

Una fita important, a part de totes les meves declaracions, ha estat, des del punt de vista pràctic, la inclusió d'aquestes llengües en alguns programes específics i l'exclusió d'aquestes llengües d'alguns programes específics. Aquesta inclusió i aquesta exclusió tampoc no han seguit uns criteris coherents, almenys des del meu punt de vista, perquè em semblava molt discutible que a un eurodiputat o un europarlamentari se li pogués dir: «Miri, això entrarà en el programa Sòcrates i això altre, no», quan fins i tot hi havia decisions del Consell segons les quals havien d'introduir-se expressament totes les llengües; però és clar, això de «totes» potser feia referència a totes les llengües oficials, que és com al final ha estat interpretat.

En tot cas, el que és molt curiós és que a partir de l'Any Europeu, que és quan es presenten en públic diversos estudis, com ara l'Euromosaic, desapareix; a partir d'aquest moment, la Comissió no troba fonament jurídic per finançar els projectes que no es destinin a les llengües oficials. Aquí, si m'ho permeteu, m'agradaria citar una resposta d'un diputat en la qual es diu: «La Comissió lamenta informar la Seva Se-

nyoria de que no es pot executar aquesta línia pressupostària i respectar al mateix temps les seves obligacions amb respecte al Parlament i al Consell perquè les mesures preparatòries per a la formació i salvaguarda de les llengües i cultures regionals i minoritàries es van suspendre després de l'any 2000 [l'any 2001 és l'Any Europeu de les Llengües] perquè no hi havia perspectives de que en el procediment legislatiu per establir el fonament jurídic conclouís abans del tercer exercici de les accions preparatòries. Aquesta objecció encara es manté.» Això vol dir: ni una pesseta per a aquests programes perquè no hi ha fonament jurídic. Però si hi ha política sectorial amb ensenyament d'una manera clara! És clar: és que hem d'entendre que parlem de diversitat de les llengües oficials. També podríem objectar que s'havia dit que tota la qüestió de les llengües minoritàries era cultura, i, per tant, sí que hi havia un fonament jurídic, però la resposta seria que la diversitat de les cultures no implica sempre diversitat de llengües.

La qüestió clara que a mi em sembla que hem de retenir és que no es destina ni un euro per a aquests programes, tot i que hi ha algunes declaracions que fan pensar que la Comissió sí que ho fa, però els dos euros per persona que es dediquen a la qüestió de les llengües a Europa no van destinats a llengües minoritàries. I, a més a més, desapareix aquesta Oficina Europea de les Llengües Menys Difoses i no ha arribat encara l'Agència de la Diversitat.

Amb aquests precedents, intentaré esbossar algunes conclusions clares. Després del que hem vist, ens podem fer algunes preguntes sobre la diversitat lingüística. La primera és aquesta: a quines llengües es refereix la diversitat? Aquesta pregunta no està resolta. Podem pensar que es refereix només a les llengües oficials, segons aquells textos sectorials referits a ensenyament i vista l'aplicació majoritària dels programes Lingua o Sòcrates. Podem pensar que es refereix només a les llengües minoritàries, com sostenen una professora de dret internacional públic que es diu Mar Campins i altres experts en la matèria. O podem pensar que es refereix a totes dues. Jo m'inclino per aquesta última opció: la diversitat no és un plus per a les llengües minoritàries; tampoc no pot funcionar per a les llengües generals, perquè aquestes ja tenen el règim juridicolingüístic general; per tant, hauria de funcionar d'una manera doble. I aquesta diversitat de vegades inclourà les reconegudes —les majoritàries i declarades oficials en un territori; és a dir, nosaltres— i altres vegades n'inclourà més. En tot cas, n'hi ha algunes que no en formen part: els dialectes (s'ha dit diverses vegades com a resposta a europarlamentaris, en el Dictamen del Comitè de les Regions del 13 de juny de 2001 o en la definició de *llengües minoritàries* que apareix en l'article 1 de la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries) i les llengües dels

immigrants (per tant, es refereix a les llengües tradicionals en un territori, siguin oficials o no).

La segona pregunta és: quin significat té la diversitat? Per una banda, és una dada, és un fet, una realitat amb la qual s'ha de comptar. Per altra banda, si parlem de textos jurídics i d'un reconeixement jurídic, són un bé protegit, o un bé que cal protegir. Per tant, des d'aquest punt de vista, si unim totes dues coses, la varietat de llengües és un patrimoni que s'ha de protegir. Aquest seria el sentit de la diversitat lingüística. Però no hem d'anar més enllà, perquè la diversitat també es pot entendre com una diversitat de tractaments, i aleshores ho emboliquem una altra vegada. Si anem per aquest camí, el que diu que la varietat de llengües és un patrimoni que cal protegir, aleshores tornem a la idea que totes les llengües tenen el mateix valor, totes són igualment dignes, totes han de tenir un tractament igualitari, que tendeixi a l'equitat.

Què significa *respectar* la diversitat? És una abstenció o és una acció? En aquesta protecció de la diversitat sembla que hi ha un element dinàmic; per tant, l'opció estàtica seria prohibir la discriminació, i l'opció dinàmica és respectar. Aquest dinamisme potser és «poc dinàmic», perquè es pot moure molt de pressa o molt a poc a poc, i en aquest cas ens movem més aviat a poc a poc.

Per concretar una mica més, ens podem preguntar: quines implicacions té aquest respecte envers la diversitat? El que queda clar, per tot el procés, és que la diversitat no dona drets individuals; els drets individuals els donarà l'oficialitat. La diversitat és un principi rector que condiona o hauria de condicionar les actuacions de les institucions europees; no exigeix una igualtat plena, efectiva, directa, de bon començament, sinó que els poders públics s'encaminin cap a unes activitats de foment de totes aquestes llengües (tornem a parlar d'euros), que haurien d'incloure els programes europeus, el fet que en algunes relacions institucionals especials tinguessin cabuda altres llengües en usos oficials i no oficials, etc. Això obre un marc de possibilitats: el principi de diversitat podrà tenir molta repercussió o poca repercussió. És el que ens passa en l'àmbit estatal amb les anomenades «modalitats lingüístiques», un règim jurídic de protecció, no d'oficialitat, que potser va més enllà de la conservació, que depèn dels drets dels usos que s'estableixin per a aquesta protecció i que s'assemblarà més o menys a l'oficialitat. Per tant, dependrà de la voluntat política d'aprofitar els recursos, les possibilitats que brinda aquest principi ambigu i que es pot omplir de contingut. Ja hem vist, però, que —almenys des de l'any 1981— s'han dit moltes coses i se n'han aplicat moltes poques. Em sembla que la inèrcia en aquests casos és molt significativa.

Aquest principi de la diversitat, a qui es dirigeix? Naturalment, a les institucions i els òrgans de la Unió Europea. Els poders públics que han d'aplicar aquest principi rector són les institucions i els òrgans de la Unió Europea, però també —em sembla que val la pena de subratllar-ho— els estats membres quan apliquin el dret comunitari, d'acord amb un principi comunitari que es manté des d'abans de Maastricht: el principi de l'autonomia institucional, el qual diu que cada estat es pot organitzar com vulgui per arribar als objectius comunitaris. Per tant, si parlem de polítiques en educació, en cultura, que potser corresponen a la Generalitat de Catalunya i no pas a l'Estat, serà la Generalitat qui haurà d'interpretar i aplicar i rebre aquest principi de la diversitat lingüística i donar-li contingut. Aquí tenim una via, que està d'acord amb aquests principis; però a part del funcionament intern dels estats membres, també hi ha les institucions i els òrgans de la Unió Europea, sobretot la Comissió, que són els que hauran d'aportar els recursos econòmics adients.

La darrera pregunta: si aquest principi rector no s'activa, què passa? La resposta des del punt de vista jurídic és molt fàcil: res. No és un deure, no és una obligació; és un principi informador, però no hi ha sanció. També el Tribunal Constitucional a Espanya ens va dir l'any 1986 que el desenvolupament de l'oficialitat i el dret d'ús i de resposta en la llengua que els ciutadans volguessin era un dret d'ús progressiu, i en algunes administracions ja sabeu què vol dir aquest «ús progressiu». De fet, són les administracions que potser ho necessitaven més, i en aquest cas estem igual. És a dir, des del punt de vista jurídic, si aquest principi no s'activa no passa res; des del punt de vista no jurídic, si no s'activa, aquesta desatenció contínua pot anar en detriment del prestigi de la llengua, dels usos socials, i, per tant, ens pot anar malament. De fet, ja ens va malament: aquest no-reconeixement europeu de la llengua catalana fa que la mateixa oficialitat quedi minvada, els usos oficials quedin minvats, perquè la Generalitat precisament fa d'administració instructora de la Unió Europea, i no ho pot fer en català, sinó que ho ha de fer en una de les llengües europees oficials. Potser cal reivindicar l'aplicació del principi de diversitat en virtut de l'autonomia institucional. No sé què en diria ara el Tribunal Constitucional (m'ho imagino), però em sembla que és una de les qüestions en les quals podríem treballar. A part d'aquesta pèrdua de vigència de l'oficialitat, naturalment en els usos socials —etiquetatge...— ja veiem què passa.

Per acabar, parlaré de la relació del principi de la diversitat amb altres principis de la Unió Europea. Alguns ja els he mencionat, com ara el principi d'autonomia institucional, i d'altres no, com ara el principi de subsidiarietat (referent a la idea que tot allò que no facin els estats pot ser complementat per la Unió Europea). Però mentre

la Comissió vagi dient que no troba el fonament jurídic... Suposo que ara, amb cinc-centes pàgines, alguna cosa podrà trobar; perquè si hi ha alguna cosa que els serveis jurídics i els juristes de totes les cases ens han ensenyat a fer és a trobar el fonament jurídic per fer alguna cosa; quan no es troba el fonament jurídic és que segurament hi ha una directriu política que et diu que el trobis, perquè si s'ha de trobar es troba. Recordo un professor molt savi que ens deia: «Vostès poden defensar qualsevol posició. L'art està a trobar l'article que defensa la seva posició. I pensin que en tot l'ordenament jurídic trobaran força arguments a favor d'una posició i de la contrària. Per tant, si tenen una directriu política clara, l'únic que han de saber fer és buscar.» Doncs jo diria que a la Comissió el que li falta és saber buscar; però hi insisteixo: no només ha de saber buscar la Comissió, sinó també la Generalitat i l'Estat espanyol, i em sembla que molts dels problemes que tenim ens vénen precisament d'aquest últim ens, que és el que menys ens ha ajudat a fer visible a la Unió Europea que hi havia una llengua amb unes determinades condicions d'oficialitat en un determinat territori.

Deia que faria referència a alguns principis: no faré referència al principi de la subsidiarietat i al de l'autonomia institucional, però tractaré algunes qüestions que ajuden a embolicar una mica més la troca. En primer lloc, el que podríem anomenar «la pluralitat de reconeixements», per referir-me al multilingüisme integral, l'oficialitat, les llengües de treball, les llengües dels tractats, aquest plurilingüisme institucional limitat que s'ha instal·lat *de facto*... Com ha de jugar la diversitat (no com a principi de varietat de tractaments sinó de varietat lingüística) en tot això? Diria que no ha de ser un nou factor de diferenciació formal i material, sinó que precisament aquest principi de diversitat, el que ha d'aportar, en tot cas, és una base, uns mínims sobre els quals es puguin anar abocant altres usos o altres drets.

En segon lloc, tractaré el principi de la igualtat i la dignitat de les llengües, que apareix en algunes resolucions del Parlament. Bàsicament, a partir del principi de no-discriminació, a partir de la igualtat formal, el fet que hi hagi una desigualtat d'oportunitats ha de fer possible que en les comunitats lingüístiques que tenen menys oportunitats es promogui la igualtat real entre les llengües. Això és un d'aquells brindis al sol que solem fer els juristes; però, en tot cas, el que vull és advertir que la discriminació per raó de llengua no sempre apareixia en els textos normatius, i això era més aviat negatiu, perquè si apareix ara en l'article 21 de la Carta dels Drets Fonamentals i en el projecte, aquesta igualtat, aquesta no-discriminació en sentit substantiu, en sentit material, doncs ho podem utilitzar com a argument. Però, per exemple, en el Tractat de la Constitució europea en versió consolidada d'Amsterdam no apareixia la no-discriminació per raó de llengua.

Un altre dels principis recollits des de Maastricht i Amsterdam, i que és molt repetit, tot i que se'n fa poc ús, és la referència a les tradicions constitucionals dels estats membres. Són les tradicions constitucionals *comunes* dels estats membres, i si fem el mínim comú denominador entre, per exemple, el Regne d'Espanya i França, aquest mínim comú denominador de tradició constitucional comuna tampoc no ens beneficia gaire. Però, d'acord amb el principi d'autonomia institucional, si la Unió Europea trenca la tradició constitucional d'un país (la Constitució no deixa de ser un conjunt d'acords per a la convivència), potser caldrà adreçar-se a l'Organització per a la Seguretat i Cooperació a Europa (OSCE). Per tant, em sembla que també convé tenir en compte les tradicions constitucionals en singular i les comunes.

Per altra part, no només es refereix a les tradicions constitucionals comunes, sinó també a les obligacions internacionals comunes, i aquí la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries, per exemple, pot ajudar. De la mateixa manera que el Conveni Europeu dels Drets Humans —també del Consell d'Europa— va servir per introduir i defensar els drets fonamentals a la Unió Europea, i que el Tribunal de Justícia de la Unió Europea hi tingués un cert interès (en va fer de motor), la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries podria ser el referent, l'estàndard comú que cal aplicar als països de la Unió Europea. En aquests moments, com sabeu, hi ha algun país important —que ja he esmentat abans— que no sembla gaire d'acord a signar-la i incorporar-la en el seu ordenament jurídic intern; però la pressió general hi pot tenir un cert pes, i més quan, arran de l'ampliació de països que s'ha fet —l'Europa dels Vint-i-cinc—, a tots aquests països se'ls ha exigint que respectin les minories. Potser la Unió Europea no podria entrar a la Unió Europea. També es deia que a la Unió Europea no la deixarien entrar en el Consell d'Europa, perquè no compleix un principi democràtic bàsic. En la mateixa elaboració de la Constitució europea s'ha fet com si fos una carta atorgada del segle XVIII o XIX, però això és una altra qüestió.

En tot cas, les tradicions constitucionals, no les comunes, sinó les singulars, que també s'han de respectar per no destruir els equilibris interns d'un país, s'han de tenir en compte. Les obligacions internacionals també. I això pot ajudar a buscar, en la diversitat de situacions sociolingüístiques i jurídiques que hi ha, a través d'uns estàndards internacionals, aquell mínim comú denominador, aquella base comuna sobre la qual construir el que realment ha de ser el principi de diversitat lingüística.

Hi ha altres principis que podem aportar, com és el de la seguretat jurídica: si un no coneix les normes, no perquè no vulgui sinó perquè no les entén o perquè no les pot entendre, difícilment les podrà aplicar. Aquests principis són negats fins i tot pel

mateix Codi civil espanyol: el fet que no es conegui una norma no n'excusa l'incompliment, però, per altra banda, si ningú no la coneix, difícilment podrà ser aplicada. Per tant, la promoció de la diversitat lingüística ajuda a aplicar les normes comunitàries, i això sí que pot tenir interès per a la Unió Europea. Hem de fer que les normes que s'aproven després s'apliquin.

Un altre principi que ens ajuda és el de la proximitat dels ciutadans, que és un criteri dit de totes les maneres possibles, en el qual la diversitat lingüística fa més provera als ciutadans —almenys al deu per cent de ciutadans que dèiem— una sèrie de qüestions.

Pel que fa als principis, res més. Pel que fa a problemes que no he mencionat, que quedaven en el tinter, esmentaré el de com cal gestionar aquesta fragmentació de l'ordenament jurídic comunitari, ja que el nou projecte de Constitució no ajuda a resoldre'l. La Unió Europea ha estat imaginada i presentada com una arquitectura grega, en la qual hi havia una base, un frontispici, unes columnes (la columna comunitària, les columnes intergovernamentals, de justícia, interior...), etc.; és a dir, ens imaginàvem la nova Unió Europea com una acrópolis. Després resulta que a Maastricht posem una bastida en un cantó, a Amsterdam en posem una altra en un altre cantó, a Niça acabem de fer-hi uns retocs, i ara, amb el nou Projecte de tractat, l'acabem de polir, perquè continuem tenint el mateix que teníem, dit d'una altra manera, més embolicat, i em sembla que no anem bé si els especialistes —i ara no parlo per mi— no aconseguen comprendre què és el que s'ha d'aplicar. Aviat ens demanaran la nostra opinió sobre aquest projecte europeu, però difícilment podem donar la nostra opinió d'un projecte que no entenem, i això sense entrar en una discussió política de fons, d'allò que entenem, perquè allò que entenem és allò que ens diuen que alguns entenen. Aquesta incomprensió dels tècnics i dels ciutadans em sembla que és un problema especialment important.

D'on ve aquesta complexitat? I per què no la solucionem? Aquesta complexitat ve dels equilibris entre els estats, ve perquè els senyors dels tractats són els estats, i aquesta perspectiva estatalista és la que fa que hi hagués en un moment donat —ara no sé quants n'hi ha— vint-i-vuit procediments per aprovar un mateix tipus de disposició legislativa. Quan havia d'explicar-ho a classe, quan havia d'explicar vint-i-vuit procediments per arribar al mateix lloc, em feia bastant avorrit, i només amb la diferència de si es donava més pes a un determinat país o a un altre.

La fragmentació i la perspectiva estatalista crec que són problemes importants. També ho és la integració europea, entesa encara com una integració econòmica, en la qual la integració social, la integració cultural (o no-integració, és a dir, el respecte

a la diversitat cultural i lingüística) no són polítiques que cal tenir en compte; és a dir, la cultura interessa en tant que és indústria cultural; la llengua interessa en tant que afecta la societat de la informació, en tant que afecta la mobilitat dels treballadors i la lliure circulació, en tant que afecta la formació dels treballadors, i, per tant, des d'aquest punt de vista, tot i que es reconeix que és un objectiu *legítim* de la Unió Europea, la protecció de les llengües no és objectiu *prioritari*. Això ho ha dit el mateix Tribunal de Justícia de la Unió Europea. Per tant, l'enfocament de la integració europea encara com a integració econòmica i no com a integració política provoca aquest problema.

L'últim que volia tractar és la qüestió internacional, en el sentit que el context internacional també condiona; és a dir, es poden traçar unes línies —en l'OSCE, en el Consell d'Europa, en la Unió Europea— que, tot i tenir finalitats i objectius diversos, són paral·leles. Aquests processos internacionals de fons, dins dels quals hi ha —especialment ara, després de la caiguda del mur de Berlín— tota aquesta explosió de noves nacionalitats i noves llengües que apareixen a Europa, que canvien el món i canvien el món de la Unió Europea.

La Unió Europea estava molt acostumada a uns grans estats nació i resulta que ara aquests ja no hi són com a problema immediat, perquè el problema immediat és l'Europa de l'Est, que té una altra estructura, un altre funcionament, una altra estabilitat i una altra manera de ser. Per tant, la qüestió de la fragmentació, l'estatalitat, la qüestió econòmica i les grans línies internacionals és el que hem de tenir en compte.

Acabo amb una pregunta: què volem i què esperem d'Europa? Aquesta és una pregunta que ens hem de fer i que hem de respondre; perquè si demanem allò que, vista la tradició, no hem d'assolir d'una manera immediata, potser crearà una frustració que tampoc no ens mereixem. Aleshores, hi ha algunes coses bàsiques (el dret d'opció dels particulars, el dret de resposta, la publicació de les disposicions perquè puguin ser enteses, etc.) que ens poden ajudar, i alguns elements nous derivats de la globalització, com ara les noves tecnologies, que també ens poden ajudar a superar alguns problemes.

Com podem prestigiar la presència del català a Europa

Miquel Siguan

Catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona

1. L'atzucac de les llengües oficials i de treball

El tema d'aquest seminari és «El català i la Unió Europea», i jo, en canvi, parlaré de les possibilitats de prestigiar el paper del català a Europa al marge de la Unió, o, més exactament, al marge de la qüestió de la seva oficialitat a la Unió. Em permetreu, doncs, que comenci justificant per què he triat aquesta perspectiva.

El 1957, quan es va signar el Tractat de Roma —amb el qual es va crear la Comunitat Econòmica Europea, convertida després en Unió Europea—, es va decidir que les llengües oficials de tots els estats signataris serien també llengües oficials i llengües de treball de la nova organització. D'aquesta manera trencaven la pràctica, habitual en les organitzacions internacionals, de distingir entre llengües oficials dels membres i llengües de treball de l'organització, que són sols unes quantes. Així, l'Organització de les Nacions Unides en tenia i en segueix tenint cinc, i la majoria solament dues: francès i anglès. Tant l'Organització Europea de Cooperació Econòmica com el Consell d'Europa, que aleshores ja existien, en tenien sols dues: francès i anglès. La Unió Europea no sols ha trencat aquest costum sinó que ha mantingut el mateix principi al llarg de les successives ampliacions, de manera que fins fa poc eren deu les llengües oficials i de treball, i a partir de la darrera ampliació ja són vint. La marginació del català, doncs, s'ha fet escandalosa (té més parlants que la meitat de les llengües oficials i de treball de la Unió) i resulta gairebé grotesca quan es compara amb el maltès. És perfectament comprensible l'enrenou que s'ha produït i l'exigència que el Govern espanyol prengui iniciatives que permetin el reconeixement europeu del català.

La cosa, però, no és gens fàcil. En termes estrictament jurídics, la situació és clara: són llengües oficials i de treball de la Unió les que ho són dels estats membres, i

encara que l'Estat espanyol reclami per al català—i per a les altres llengües de l'Estat que estan en la mateixa situació— una consideració equivalent a la de les llengües oficials, els acords en el Consell de Ministres, únic òrgan de la Unió que pot prendre una decisió sobre el tema, es prenen per unanimitat, i és sabut que hi ha estats que es neguen en rodó a qualsevol modificació de la situació actual de l'ordre lingüístic.

Darrere aquesta actitud hi ha el recel de certs estats d'obrir la porta a noves reclamacions. Però la qüestió es complica encara més per una raó de fons que no és difícil de posar en clar. La decisió que totes les llengües oficials dels estats signants fossin llengües de treball de la nova organització no sols era una novetat sinó que significava una feina de traducció que, a mesura que s'hi han anat afegint més països, s'ha anat fent més feixuga, perquè té un cost molt elevat i produeix retards i entrebancs en el funcionament normal de l'organització. La darrera ampliació de la Unió ha elevat a vint el nombre de llengües oficials i de treball, i farà que la situació voregi el col·lapse.

La presència teòrica de totes les llengües oficials en totes les actuacions de la Unió en la pràctica és totalment il·lusòria. Quan es va signar el Tractat de Roma ja es va admetre que no tots els funcionaris entendrien totes les llengües, i es va preveure que es donaria un reglament de funcionament lingüístic per a cada institució del que aleshores s'anomenava Comunitat i ara Unió. Així, en el cas de la Comissió Europea, l'organisme més voluminós i amb més activitat de la Unió, cada vegada que s'inicia la discussió d'un assumpte que pot portar a una resolució, es decideix quina serà la «llengua de procediment» d'aquell afer, i tots els documents corresponents es tradueixen en primer lloc a aquesta llengua, i, posteriorment, el projecte de resolució i els documents principals es tradueixen a la resta de llengües. Normalment, aquesta llengua de procediment és el francès o l'anglès, i a vegades l'alemany, i aquestes són les tres llengües que s'utilitzen en les reunions dels comissaris en les quals es prenen els acords definitius.

Que el pes de les diferents llengües en el funcionament real de la Unió és molt divers ho demostra el sol fet que el 80 % de l'activitat de la unitat de traducció a l'espanyol són traduccions del francès i de l'anglès. I el mateix passa amb la resta dels serveis de traducció. Per a les altres institucions de la Unió Europea es poden fer observacions semblants, i —fet que és encara més significatiu— les institucions i els organismes de creació més recent han limitat el nombre de llengües de funcionament. Així, l'Agència de Patents, situada a Alacant, té com a llengües de treball el francès, l'anglès, l'alemany i l'espanyol. I la més recent, el Banc Central Europeu, amb seu a Frankfurt, té exclusivament l'anglès.

Tothom sap, per tant, que tard o d'hora serà necessari rendir-se a l'evidència; tothom està d'acord que les discussions al Parlament Europeu o al Consell de Ministres s'han de poder seguir en totes les llengües oficials, i tothom està d'acord que totes les decisions executives i amb implicacions jurídiques s'han de publicar en totes les llengües oficials, però, a part d'això, en la vida quotidiana de l'organització s'ha de treballar amb un nombre limitat de llengües; tres, probablement, i cinc com a màxim. Ara bé, en aquests moments és impossible plantejar aquesta reducció, ja que certs governs s'hi han tancat en banda, i així les qüestions lingüístiques s'han convertit en un carreró sense sortida, en un tema que no es pot tocar.

És per això que entenc que al mateix temps que s'ha de denunciar la discriminació que pateix el català i reclamar un tractament més adequat per a aquesta llengua, cal considerar també altres camins. I aquest és el sentit de la meua intervenció.

Crec que a Catalunya es porten a cap activitats en relació amb les llengües que podrien convertir Catalunya i el català en referència obligada a l'hora de tractar de certs temes. Activitats per a les quals es podria fins i tot demanar i aconseguir el patronatge de la Unió Europea. Penso principalment en tres camps:

- a) El coneixement de la realitat lingüística al món i especialment a Europa.
- b) Les llengües en l'ensenyament.
- c) La informàtica i les llengües menors.

2. El català com a llengua de referència

2.1. *Coneixement de les situacions lingüístiques*

Als nostres dies, tant entre nosaltres com a tot arreu, les llengües desperten un gran interès, i no sols l'aprenentatge d'altres llengües, sinó també certes situacions lingüístiques. Bona prova d'això és la preocupació manifestada de tantes maneres per la possible desaparició de moltes llengües en un futur pròxim.

A Catalunya, el cultiu de la sociolingüística és relativament recent. Va començar en el marc d'un compromís polític, i com una eina útil per a la recuperació del català, però s'ha desenvolupat i ha madurat, i avui és una realitat consolidada en la docència i la recerca en àmbits universitaris. I, paral·lelament, diverses institucions oficials i privades porten a cap activitat de recerca empírica, en forma d'enquestes de molts tipus, cosa que ha comportat el desenvolupament de tècniques pròpies de recerca i d'interpretació.

Algunes d'aquestes activitats transcendeixen les nostres fronteres. El programa Mercator, patrocinat pel Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN), existeix des de fa anys i té un sòlid prestigi internacional. L'Institut de Sociolingüística Catalana no sols va intervenir en el projecte Euromosaic sobre les minories lingüístiques a la Unió Europea, sinó que fou decisiu per a l'èxit del projecte. I Linguapax, primer en el marc del Centre UNESCO de Catalunya i després de manera independent, s'ha ocupat de l'ensenyament de llengües i la pau, i fa uns quants anys va patrocinar la Declaració Universal de Drets Lingüístics (Barcelona). Més recentment, amb motiu del Fòrum Universal de les Cultures va organitzar, també a Barcelona, una reunió internacional sobre les llengües i la pau que va tenir una bona repercussió. Al mateix Fòrum les llengües eren presents en una gran exhibició, molt visitada, sobre la pluralitat lingüística al món. I tant d'interès van despertar les qüestions lingüístiques entre els participants al Fòrum que la més alta autoritat de Catalunya va anunciar públicament la possibilitat de crear una institució estable per mantenir aquest interès, i fins i tot es va proposar una possible denominació: La Casa de les Llengües. De manera que està oberta la possibilitat d'establir a Catalunya un centre que s'ocupi de la diversitat lingüística, no sols de divulgació, sinó també de recerca.

Tractem d'avançar una mica més. Com hauria de ser aquest centre? Quines característiques hauria de tenir?

Abans de respondre a aquestes preguntes convé que recordem que al món hi ha molts, moltíssims, centres dedicats a la recerca sobre llengües, i que tots difonen la seva informació per mitjà de la xarxa Internet. Són, però, molt diferents entre si per la temàtica, pel tipus d'informació que ofereixen, pel volum i per la importància de la feina que fan i, no cal dir-ho, pel seu prestigi.

Aquí em limitaré a recordar els que em semblen més importants i representatius.

1. Llengües del món, catàleg: *Linguasphere*. És una institució molt antiga, hereva d'una organització que es dedicava a facilitar la tasca dels missioners protestants procurant la traducció de la Bíblia a tota mena de llengües. El seu catàleg inclou més de sis mil llengües.

2. Llengües amenaçades: International Clearing House for Endangered Languages (Universitat de Tòquio). Entre altres activitats, s'encarrega de posar al dia l'obra *UNESCO red book of endangered languages*, de 1993, una publicació de la UNESCO que pretén donar idea de les llengües amenaçades que hi ha al món i també establir uns criteris per decidir el grau de perill en què es troben i les seves possibilitats de recuperació.

3. Planificació lingüística i informació sobre llengües: Centre Interdisciplinaire de Recherche sur les Activités Langagières / Center for Research and Documentation on World Language Problems. És un centre de la Universitat de Laval (Quebec, Canadà francès). És també una institució força antiga, hereva de l'Institut, per a l'estudi dels problemes del bilingüisme fundat per Mackey fa més de mig segle. Durant un temps ha estat molt actiu assessorant molts països pel que fa a descripcions i planificacions lingüístiques. Actualment comprèn diferents departaments relativament independents entre si, dels quals m'interessa especialment el que es dedica a recerca i informació sobre els problemes lingüístics a escala mundial. La relació de llengües és molt més reduïda que la de Linguasphere, però, en canvi, la informació sobre cada una de les llengües i de les situacions tractades és abundant i fiable.

Al final d'aquesta ponència trobareu les adreces d'Internet d'aquests i altres centres relacionats amb el mateix tema.

Tornant ara al possible centre a Catalunya, hi ha algunes consideracions a fer, tot i que em semblen òbvies:

1. Pot ser un centre d'informació obert al públic; en primer lloc, a les escoles, a l'estil del Museu de la Ciència, però ha d'aconseguir reconeixement internacional. Ha de ser també, i sobretot, un centre de recerca.

2. Pot ser una institució privada, encara que subvencionada de diferents maneres, o bé un centre universitari, o bé fins i tot un centre de l'Administració pública, però en qualsevol cas ha de tenir assegurat un màxim d'independència i d'estabilitat.

3. La informació pot ser visual i auditiva per al públic que visiti el centre, però també s'ha de recollir en publicacions periòdiques i sobretot s'ha de difondre i mantenir al dia per Internet. I també caldria organitzar periòdicament reunions internacionals.

4. La difusió de la informació s'ha de dirigir a un públic internacional, i, per tant, s'ha de fer en català i en castellà, però també, i sobretot, en anglès.

Fins aquí tot resulta relativament obvi. Queda parlar del punt crucial d'aquesta proposta: la temàtica que abordaria en primer lloc el centre. La referència que acabo de fer a centres ja existents amb una llarga tradició i que tracten tota mena de qüestions és suficient per demostrar que, al marge que s'ofereixi informació de tipus general, cal centrar-se en unes qüestions molt concretes que permetin donar un perfil propi al centre.

I afegeixo encara una altra proposta. Els centres que es dediquen a qüestions de sociolingüística ofereixen informació que fàcilment envelleix, i la seva eficàcia es mesura per la capacitat de mantenir aquesta informació al dia, cosa gens fàcil d'aconse-

guir, i de vegades impossible. L'alternativa més seriosa és que el centre ofereixi periòdicament —cada quatre o cinc anys, per exemple— una anàlisi i una interpretació de la situació considerada, i, per tant, de com ha variat en el temps transcorregut. Curiosament, aquest recurs (el d'una enquesta o anàlisi repetides periòdicament amb la mateixa tècnica), que és freqüent en altres apartats de les ciències socials, i, no cal dir-ho, en l'economia, no sé que hi hagi cap institut o centre dedicat a les situacions lingüístiques que el posi en pràctica.

A continuació indico el que al meu parer podrien ser temàtiques concretes per al centre:

1. Àmbit mundial. Llengües en perill i amenaçades de desaparició: seleccionar un cert nombre de llengües (quinze o vint) amb característiques diverses de diferents llocs del món que siguin representatives de llengües menors o en perill; descriure la seva situació i deduir-ne conseqüències; repetir l'estudi amb les mateixes llengües cada quatre o cinc anys.

2. Àmbit europeu. Panorama de la situació lingüística: establir un mapa i un inventari de la situació lingüística dels diferents països d'Europa que inclogui tots els aspectes rellevants (política lingüística, minories lingüístiques, minories que parlen la llengua d'un país veí, coneixement de llengües estrangeres, llengües dels immigrants...); repetir la descripció periòdicament, cada quatre o cinc anys.

En qualsevol dels dos casos, una vegada demostrada la capacitat per portar a cap el projecte, seria fàcil aconseguir el patrocini d'organitzacions internacionals: de la UNESCO en el primer cas i de la Unió Europea en el segon.

2.2. *Plurilingüisme en l'ensenyament i introducció precoç d'altres llengües*

Hi havia un temps, fins aproximadament a mitjan segle *xx*, en què es considerava que la introducció precoç d'una segona llengua —i no diguem l'ensenyament en dues llengües— tenia conseqüències negatives tant per al desenvolupament intel·lectual de l'alumne com per a la constitució d'una personalitat equilibrada. Des de finals de la darrera guerra mundial, una sèrie de raons, i potser en primer lloc la necessitat generalitzada de dominar aviat altres llengües, han fet abandonar aquesta opinió, i avui es tendeix a creure el contrari, que l'ensenyament bilingüe és bo per principi, opinió igualment exagerada. El que sí és evident és que un nen té la capacitat per arribar a dominar dues o tres llengües molt aviat, i l'exemple de Luxemburg, on tota la població és almenys trilingüe (francès, alemany i luxemburguès, en reali-

tat un dialecte de l'alemany) i on l'ensenyament utilitza sistemàticament les tres llengües, és suficient per demostrar-ho. Però és igualment cert que a Luxemburg es donen unes característiques molt especials que no es donen en altres llocs. De manera que el que cal dir és que tant la introducció precoç d'una segona llengua com l'ensenyament bilingüe són estratègies bones o dolentes segons les circumstàncies, segons els objectius, segons la manera com s'organitzi l'ensenyament en funció d'aquests objectius i segons els mètodes didàctics que s'utilitzin.

A Catalunya hi ha una llarga experiència en aquest sentit. El sistema escolar proposa que al final del període d'educació obligatòria els alumnes dominin el català i el castellà, i per aconseguir aquest objectiu, a l'escola pública catalana s'ha generalitzat la immersió en català dels alumnes de llengua familiar castellana, amb una metodologia pròpia. En l'ingrés a la universitat aquesta doble competència es dona per adquirida, i a totes les universitats catalanes l'ensenyament es professa tant en una llengua com en l'altra, però se suposa que professors i alumnes les dominen totes dues. Una situació única a Europa.

Per altra part, a Catalunya no sols hi ha una llarga tradició d'ensenyament de llengües estrangeres, sinó que actualment es posa en pràctica un assaig a gran escala d'introducció precoç de l'anglès en l'ensenyament primari, una iniciativa que en part és paral·lela i en part s'avança a iniciatives semblants proposades a altres països. I cal afegir encara que el problema que representa a la majoria de països d'Europa l'arribada massiva d'immigrants i la incorporació dels seus fills a l'escola on han d'adquirir la llengua del país, a Catalunya està agreujat, perquè, com acabo de dir, el sistema escolar es proposa el domini de les dues llengües. Una situació totalment única a Europa a la qual s'intenta respondre amb mètodes apropiats.

Aquesta extensa experiència en el paper de les llengües en l'ensenyament ha produït esforços de reflexió que han transcendit més enllà de la Catalunya estricta i que es podrien estendre a escala internacional.

L'exemple principal d'aquest esforç de reflexió sistemàticament mantingut és el Seminari Llengües i Educació, que jo mateix, com a director de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat de Barcelona, vaig tenir ocasió d'iniciar l'any 1974, i que des d'aleshores s'ha repetit durant molt temps cada any i des de fa una temporada cada dos anys, alternant amb un seminari paral·lel (Seminari Llengua i Immigració) organitzat conjuntament amb l'ICE de la Universitat de Girona i dedicat específicament a la llengua i l'ensenyament als immigrants.

Des de les primeres sessions, el Seminari ha comptat amb l'assistència i la participació activa de professionals de l'ensenyament de tots els territoris de l'Estat espa-

nyol amb llengües pròpies, i és rigorosament cert que l'exemple del que es feia a Catalunya i de com es feia ha influït fortament en el que s'ha fet en aquests territoris. I també des de les primeres sessions s'ha comptat amb la presència de participants estrangers. I una dada no menys important: des de la primera sessió del Seminari, l'any 1974, les comunicacions presentades cada any s'han reunit en un volum que ha tingut una distribució comercial normal, i aquesta sèrie de publicacions —més de trenta volums— ha reforçat considerablement la influència del Seminari.

Una segona iniciativa, en certa manera derivada de l'anterior, són els cursos sobre educació plurilingüe establerts fa un temps per l'ICE de la Universitat de Barcelona, uns cursos que aquest any són ja semipresencials, amb alumnes no sols de Catalunya sinó també del País Basc, de Galícia i àdhuc alguns d'Amèrica del Sud, i en el futur aquest alumnat estranger es podria ampliar considerablement.

En el mateix àmbit d'interessos podem anotar l'Institut Europeu de Programes d'Immersion.

A partir del que he dit no sembla difícil fer propostes relatives a tot allò que he anat comentant.

1. El Seminari Llengües i Educació i el Seminari Llengua i Immigració es podrien convertir en reunions anuals veritablement internacionals. Per a això caldria senzillament més esforç organitzatiu i, a més, la col·laboració amb alguna institució o organització internacional, per exemple la Federació Internacional de Professors de Llengües Vives, i la publicació dels materials de les reunions en forma de llibre en anglès i a càrrec d'una editorial de prestigi.

2. El Postgrau en educació plurilingüe es podria convertir en un postgrau homologat i es podria presentar en tres versions (amb el mateix contingut pedagògic però en tres llengües): una versió en català, una versió en castellà amb vista a un públic interessat en Amèrica i una versió en anglès amb vista a un públic europeu.

Per a qualsevol de les dues iniciatives es podria buscar el patrocini del Consell d'Europa i fins i tot treballar en estreta col·laboració amb el seu centre a Graz.

I una darrera observació. L'electrònica i la informàtica estan canviant les nostres formes de vida i també l'ensenyament, que serà cada vegada més a distància. La Universitat Oberta de Catalunya és una de les empreses capdavanteres en aquest camp a escala mundial i podria molt bé tenir un paper important en aquesta tasca de prestigiar Catalunya i el català en el camp de l'ensenyament.

2.3. *La informàtica i les llengües*

La introducció dels sistemes informàtics per al tractament i la transmissió de la informació, materialitzada en l'ús creixent dels ordinadors i la seva principal conseqüència, la generalització de la xarxa Internet, està influïnt fortament en la situació de totes les llengües arreu del món reforçant encara més el predomini de les grans i augmentant la marginació de les petites, fins al punt que, si fa un temps es deia que l'alfabetització i la presència en el sistema educatiu eren condicions per a la supervivència d'una llengua menor, ara es comença a dir que sols les llengües presents en els sistemes informàtics tenen assegurada la supervivència.

En aquest sentit, la situació del català es pot considerar molt favorable. No sols el nombre i la proporció de catalans usuaris de la informàtica i utilitzadors de la Xarxa són alts, sinó que hi ha molts programes informàtics en català i un gran nombre de pàgines web en llengua catalana. Segons el cercador Colga, al juny del 2001 a Internet hi havia disponibles 1.247 milions de pàgines web. Segons un estudi encarregat a l'empresa ADDA per la Generalitat, a la mateixa data hi havia 1,6 milions de pàgines en català i 23 milions en castellà. De manera que si repetim sovint que el català té més parlants que moltes de les llengües oficials de la Unió Europea també podríem dir que té més usuaris de la Xarxa i més pàgines a la Xarxa. I probablement podríem afegir que hi ha més programes en català que en la majoria d'aquestes llengües.

Valorar la importància relativa dels programes informàtics en català és una tasca complexa. Cal començar per notar que la màquina utilitza una llengua determinada en tres nivells diferents. En primer lloc, el llenguatge bàsic de programació, el llenguatge de la màquina, és un llenguatge que en part utilitza signes lògics i en part paraules d'una llengua determinada. En segon lloc, hi ha la llengua en la qual la màquina dialoga amb l'usuari: quan per exemple a la pantalla em permet triar entre arxivar, veure, editar... I en tercer lloc, hem de tenir en compte que per poder utilitzar l'ordinador en una llengua determinada cal que el teclat de la màquina presenti els signes alfabètics propis d'aquesta llengua. I a aquesta disponibilitat dels signes hi podem afegir la disponibilitat d'un programa de correcció ortogràfica referit a aquesta llengua.

Pel que fa al primer nivell, el de la llengua de la màquina o el llenguatge bàsic de cada programa, per exemple Windows, la llengua segueix sent l'anglès, però l'usuari sols ho adverteix en alguns moments, i en general no interfereix en la seva activitat.

El segon nivell, el del diàleg màquina-usuari, sí que és fonamental des del punt

de vista dels usos lingüístics. En un primer moment, les primeres màquines sols utilitzaven l'anglès, però, a mesura que se n'estenia l'ús per diferents països, raons estrictament comercials aconsellaven adaptar els programes a les llengües dels usuaris majoritaris. Així, els programes Windows, per esmentar els més estesos originàriament, estaven disponibles sols en castellà, mentre que des de fa un temps també es poden adquirir totalment o parcialment en català. I al costat del Windows, actualment hi ha molts programes de tota mena en català, entre els quals els anomenats «de programari lliure». Es pot veure la llista sencera de productes informàtics en català a www.softcatala.org.

Com es compara la presència del català amb la d'altres llengües? Si prenem com a exemple el programa Office, el més popular i venut del Windows, està disponible en unes cinquanta llengües, i podem recordar que al món es parlen unes sis mil llengües. La majoria d'aquestes cinquanta llengües són llengües europees, i la majoria són llengües oficials d'estats independents. Les úniques excepcions són, junt amb el català, el basc, el gal·lès i el gal·lès. No està disponible ni en irlandès ni en maltès. Afegim encara que la quantitat de programes disponibles en català és molt superior no sols a les tres llengües no estatals que acabo d'esmentar sinó a algunes llengües estatals amb menys parlants que el català.

Quant al tercer nivell, l'alfabet, des que es va introduir el sistema, en teoria tots els ordinadors poden reproduir tots els signes amb artificis més o menys complicats de manejar, però fins i tot reduint-nos el teclat, a qualsevol lloc on es venen ordinadors els aparells oferts inclouen tots els signes necessaris per escriure les llengües més parlades a cada lloc. Notem, en canvi, que la disponibilitat de correctors ortogràfics segueix sent molt limitada. Tornant a prendre Windows com a exemple, ofereix correctors ortogràfics també per a unes seixanta llengües, més o menys les mateixes ja esmentades.

L'abundància de programes informàtics en català té diferents raons. Un mercat relativament extens, la pressió exercida des de les institucions autonòmiques —que són, per altra banda, un client important—, però també, i sobretot, la pressió exercida per uns usuaris que, podent utilitzar ordinadors que dialoguen en castellà, prefereixen adquirir aparells que ho facin en català. I cal afegir professionals i entitats que dediquen esforços a produir i a divulgar productes informàtics en català, com és el cas de Softcatalà.

Pel tema que estic tractant hi ha un tipus de programes que són especialment importants per les seves implicacions lingüístiques: són els programes de traducció automàtica.

Des que es va introduir la informàtica es va pensar d'aprofitar les seves possibilitats per aconseguir eines de traducció automàtica. El primer intent va ser un sistema per traduir del rus a l'anglès que va resultar decebedor. La Unió Europea va contractar amb els seus autors la preparació d'un programa de traducció automàtica del francès a l'anglès i d'aquestes dues llengües a altres. També va resultar més aviat decebedor, però amb el pas dels anys s'han desenvolupat eines auxiliars, vocabularis tècnics, bancs de dades, repertoris de modismes i de frases fetes..., que han permès generalitzar-ne la utilització. Però encara que les llengües oficials de la Unió abans de la darrera ampliació suposaven cent deu parelles de traducció, el sistema Systrans es redueix a divuit parelles, totes des del francès o l'anglès o bé cap a l'anglès o el francès. Per altra part, són els sistemes que amb més freqüència es troben en els mercats. Paral·lelament, a l'Orient s'han d'afegir els sistemes que tradueixen de l'anglès al xinès i el japonès i a la inversa.

En aquest panorama el català està prou ben representat. Sis programes que tradueixen al castellà o des del castellà i un programa des de l'anglès. I no són provatures més o menys afortunades: un dels programes és tan eficaç que permet l'edició diària d'un periòdic en les dues llengües.

Sense disposar de dades precises, crec que es pot assegurar que el català disposa de més eines de traducció automàtica que un cert nombre de llengües que són llengües oficials d'estats independents.

Com s'explica això? Abans m'he referit al nombre relativament elevat de parlants, a l'impuls del Govern autonòmic i a la voluntat col·lectiva de grups i de particulars per explicar l'abundància de programes en català. Ara he d'afegir una altra dada: la construcció de programes de traducció automàtica en català està facilitada per l'existència d'eines lexicals i sintàctiques molt desenvolupades, per a les quals l'activitat normalitzadora de l'Institut, l'abundància de diccionaris i la tasca del TERMCAT han resultat fonamentals.

Fins aquí he parlat de traducció automàtica de la llengua escrita, però les grans esperances per al futur es refereixen a la traducció automàtica del discurs oral, i això suposa començar per programes de reconeixement de veu. També en aquest camp a Catalunya es porta a cap una tasca important. El Centre de Tecnologies i Aplicacions del Llenguatge i la Parla (TALP) de la Universitat Politècnica de Catalunya està especialitzat en el tractament dels llenguatges naturals orals i escrits, i participa amb altres grups europeus en el desenvolupament d'un programa capaç de traduir converses de l'anglès al català o al castellà. El Centre de Llenguatge i Computació de la Universitat de Barcelona comercialitza Ontology, un programa per classificar docu-

ments informàtics i que té analitzadors morfològics i sintàctics del català, del castellà i de l'anglès. I cal afegir encara el projecte VEST de Telefónica i els laboratoris Bell per a la traducció oral del castellà i també del català, el gallec i el basc.

Em sembla que el conjunt de dades que fins aquí he comentat permeten afirmar que a Catalunya existeix una capacitat de recerca i d'aplicació de les eines informàtiques a una llengua menor molt important, superior a la que existeix en països amb llengües que tenen més consideració política perquè són llengües estatals però amb menys parlants, i, per tant, que Catalunya es podria convertir en un centre de referència per a la recerca i l'aplicació d'aquestes eines a llengües que els interessos comercials tendeixen a deixar en lloc.

Per fer-ho, com és evident, caldria fer de Catalunya un lloc de trobades i de difusió d'informació sobre aquests temes, però caldria també, i sobretot, establir compromisos de col·laboració per desenvolupar conjuntament noves aplicacions.

Atès que a Catalunya ja existeixen centres i institucions que treballen en aquesta direcció, no tindria sentit que jo proposés aquí la manera d'organitzar la col·laboració. El que sí vull fer palès és el meu convenciment que és una de les possibilitats més clares de reforçar el prestigi del català a Europa, i que cal, per tant, fer un gran esforç per potenciar les activitats ja iniciades i per coordinar-ne l'actuació. I crec sincerament que si s'aconsegueix aixecar una activitat important i coordinada en aquest camp seria perfectament possible no sols reclamar una ajuda important de la Unió Europea, sinó també intentar convertir-la en una agència especialitzada de la Unió.

Els arguments no em semblen difícils d'imaginar. Tal com he dit, la Unió Europea ha fet un gran esforç per potenciar els sistemes de traducció automàtica, però ha desenvolupat únicament els que afecten les llengües majors (francès i anglès, en primer lloc) i ha prescindit totalment de les menors. I el que em sembla encara més greu: la Unió ha posat en el primer pla de la seva actuació desenvolupar la *societat de la informació*. I entre els objectius figura mantenir la pluralitat cultural i lingüística europea. Però, a l'hora de la veritat, en convertir aquests objectius en programes concrets, el paper de les eines informàtiques en relació amb les llengües menors hauria de ser el primer pilar per mantenir la diversitat en la societat de la informació. És evident que aquí hi ha un oblit i una discriminació que afecten no sols el català sinó totes les llengües menors i que justifiquen plenament la proposta de creació d'una agència dedicada a aquestes qüestions.

3. Referències a Internet

— Ethnologue

Un centre molt antic que recull l'herència d'un altre dedicat a procurar la traducció de la Bíblia al major nombre possible de llengües. Actualment ofereix un catàleg de més de sis mil llengües i molta informació relacionada.

A/I: <http://www.ethnologue.com>

— CIRAL. Centre Interdisciplinaire de Recherche sur les Activités Langagières / Center for Research and Documentation on World Language Problems

A/I: <http://www.ciral.ulaval.ca>

És també una organització relativament antiga amb un ample ventall d'activitats.

A/I: <http://www.ciral.ulaval.ca>

Una de les seccions, «L'aménagement linguistique dans le monde» (J. Leclerc), ofereix molta informació sobre un gran nombre de llengües.

A/I: <http://www.tifq.ulaval.ca>

— The Rosetta Project (Universitat de Stanford)

Pretén establir un catàleg descriptiu de totes les llengües del món. Actualment en descriu àmpliament unes mil cinc-cents.

A/I: <http://www.rosettaproject.org/live>

— The Endangered Language Fund (Universitat de Yale)

A/I: <http://sapi.r.ling.yale.edu/~elf/>

— Foundation for Endangered Languages

A/I: <http://www.ognios.org/home.htm>

— The International Clearing House for Endangered Languages

Pretén mantenir actualitzada l'obra *UNESCO red book on endangered languages*.

A/I: <http://www.tooyoo.l.u-tokyo.ac.jp/ichel/ichel.html>

— Project Dober. Gesellschaft für Bedrohte Sprachen (Societat per les Llengües Amenaçades)

A/I: <http://www.uni-koeln.de/gbs/>

- Volkswagen Stiftung (Fundació Volkswagen)
A/I: <http://www.volkswagen-stiftung.de>

- BELMR. Bureau Européen pour les Langues Moins Répandues / European Bureau for Lesser-Used Languages
A/I: <http://www.eblul.org>

- Mercator
Xarxa de centres d'informació sobre les llengües minoritàries a Europa.
A/I: <http://www.mercator-central.org>
Tres centres coordinats:
Mercator Legislació, al CIEMEN (Barcelona)
A/I: <http://www.ciemen.org/mercator>
Mercator Educació, a la Fryske Akademy
A/I: <http://www.mercator-education.org>
Mercator Media, a la Universitat de Gal·les (Aberystwyth)
A/I: <http://www.aber.ac.uk/~merwww/>

- BBC. Languages Across Europe
Informació sobre les llengües d'Europa.
A/I: <http://www.bbc.co.uk/languages/>

- Euromosaic
Text de l'informe amb aquest títol sobre les llengües minoritàries a Europa.
A/I: <http://www.uoc.es/euromosaic>

- Els alfabets d'Europa
A/I: <http://www.evertype.com/alphabets>

- El futur de les llengües d'Europa
Pàgina de Paul Treanor amb notícies d'actualitat sobre les llengües europees.
A/I: <http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/eulang.htm>

«Un home d'estrany e incògnit idioma»: els mapes de les llengües

Josep M. Nadal

Catedràtic de Filologia Catalana de la Universitat de Girona

[...] la varietat o multiplicitat de llengües [...] és contrària a la pau i societat humana, pués s'estranyen i divideixen uns d'altres los d'idioma diferent [...] i amb major familiaritat i carinyo tracten a un gos que a un home d'estrany e incògnit idioma [...].¹

1. A principis del segle XIV Dante ens va oferir un cas ben singular de reflexió teòrica sobre territoris i llengües. En el *De vulgari eloquentia*, quan estudia la Romània, diu el següent: «A la resta d'Europa [...] s'estengué un tercer idioma, que ara es divideix en uns altres tres, perquè uns per afirmar diuen *oc*, uns altres *oïl* i uns tercers *sí*, com els hispans, els francesos i els italians [...]».² Explica, més tard, que una il·lusió d'estabilitat oculta la inevitable variació diacrònica i sincrònica «perquè el canvi gradual de les coses és difícil de percebre i, com més llarg és el temps necessari per adonar-nos que una cosa canvia, més tendim nosaltres a considerar-la estable».³ Dante, finalment, ens explica què pretenia, teòricament, amb el seu llibre i, pràcticament, amb la seva obra poètica: superar la variació lingüística del territori del *si* amb un *volgare illustre* comú. La tasca no era fàcil perquè la llengua, el *volgare illustre* que Dante

1. Agustí EURA, «Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català, entre 1724 i 1731», a F. FELIU *et al.* (ed.), *Tractar de nostra llengua catalana: Apologies setcentistes de l'idioma al Principat*, Vic, Eumo, i Girona, Universitat de Girona, 1992, p. 71.

2. Cito la versió catalana de Josep Gómez Pallarès: Dante ALIGHIERI, *De vulgari eloquentia*, versió bilingüe, Vic, Eumo, i Girona, Universitat de Girona, 1995, VIII.1, p. 77-78. Segurament aquesta partició triple es relaciona amb el record persistent del tractat de Verdun (any 843), quan Lluís I, fill de Carlemany, va repartir l'imperi entre els seus tres fills: Lluís II, Lotari i Carles (vegeu Bernard QUILLIET, *La France du beau XVIe siècle*, París, Fayard, 1998, esp. les p. 19-23).

3. Dante ALIGHIERI, *De vulgari...*, IX.1, p. 83.

compara a una pantera, no pot trobar-se en la realitat empíricament observable sinó que s'ha de buscar, utilitzant mètodes més racionals, en un nivell més abstracte: «Després d'haver batut els boscos i els prats d'Itàlia sense haver trobat la pantera que empaitem, haurem de seguir-li el rastre *amb mètodes més racionals* si volem encalçar-la i ser prou hàbils per fer caure a les xarxes ben nuades del nostre enginy aquesta fera que flairem per tot arreu però que no veiem enlloc.»⁴ Els *mètodes més racionals* de què parla Dante expliciten fins a quin punt era conscient que la llengua només podia ser producte d'una «invenció», un producte de la política.⁵

Què era, per al Dante de començaments del segle XIV, la «llengua italiana»? «[...] el vulgar il·lustre, cardinal, àulic i curial⁶ d'Itàlia és el de totes les ciutats sense ser patrimoni exclusiu de cap; és aquell, en definitiva, a partir del qual podem mesurar, sospesar i comparar tots els vulgars municipals dels italians.»⁷ Els conceptes d'*il·lustre*, *cardinal*, *àulic* i *curial* havien de convertir el *volgare illustre* en aquell referent a partir del qual «tots els vulgars municipals giren i tornen a girar, es mouen o s'aturen» i que, en conseqüència, regula el control social. La llengua, així, es carrega de normativitat. I era la llengua escrita la que protagonitzava el procés que havia de fer possible la *reductio ad unum* de la variació oral, i en aquest sentit els escriptors —Dante també, i n'era ben conscient— tenien un paper demiúrgic fonamental. Les reflexions teòriques de Dante van ser una excepció i no van tenir cap continuïtat fins dos segles més tard. Però no deixa de sorprendre que coincideixin en el temps amb pràctiques lingüístiques rellevants, com les del mateix Dante amb la *Divina Comèdia*, produïdes a d'altres territoris: d'una banda, amb la plenitud de la koiné literària occitana, i, de l'altra, amb figures lingüísticament tan fonamentals com Alfons X de Castella o Ramon Llull. No crec que aquesta coincidència en el temps sigui casual. Més aviat tot ens fa pensar que el pas del segle XIII al XIV representa un primer moment fonamental en la construcció de les llengües romàniques.

4. Dante ALIGHIERI, *De vulgari...*, XVI.1, p. 105. El subratllat és meu.

5. Dante ALIGHIERI, *De vulgari...*, IX.1, p. 85.

6. «Il·lustre» perquè «el vulgar de què parlem és sublimat pel magisteri i pel poder i enalteix els seus amb honor i glòria»; «cardinal» perquè «tots els vulgars municipals giren i tornen a girar, es mouen o s'aturen segons ho fa aquest [el *volgare illustre*], que es revela, d'aquesta manera, com un veritable pare de família»; «àulic» perquè «si nosaltres, els italians, tinguéssim cort, la llengua de palau seria aquesta»; i «curial» perquè «la curialitat no és altra cosa que una mesurada norma de les coses que cal fer» i, encara que «a Itàlia no hi ha cúria, en el sentit d'una cúria unificada com la del rei d'Alemanya», també és cert que «no li manquen membres» que «estan units sota la divina llum de la raó». Probablement es refereix als poetes, que són els que han de crear el *volgare illustre*. Dante ALIGHIERI, *De vulgari...*, XVIII.1, p. 111.

7. Dante ALIGHIERI, *De vulgari...*, XVI.1, p. 107.

2. Si les llengües són una construcció històrica, aleshores són «contingents». Aquesta afirmació qüestionava obertament la idea que les llengües són objectes naturals preexistents que els homes trobem i fem servir i que, a més, de tant en tant també estudiem i descrivim. I tot sembla indicar que la reflexió lingüística i els seus resultats més impactants (les gramàtiques i els diccionaris) són una part fonamental, encara que no l'única, de la construcció de la llengua (com a representació).⁸ Dit d'una altra manera: la llengua que les gramàtiques diuen que descriuen innocentment és la llengua oficial, inicialment l'escripta, precisament aquella llengua destinada a substituir, ni que sigui en la percepció, els idiomes naturals que parlem habitualment. Per això en el procés de construcció apliquem a la llengua valors positius, i a la resta (els dialectes) valors negatius, que esdevenen una part fonamental del convit a fer-se seva la llengua i a abandonar la resta.

Vull destacar que *llengües*, en el sentit que he donat a aquest terme en aquestes reflexions, i *dialectes*, en el sentit de sistemes que fem servir en la comunicació espontània, no són el mateix: aquests, que a partir d'ara anomenaré *idiomes naturals*, fan referència a la realitat empíricament observable, i aquelles, si em permeteu de robar-ne l'expressió als psicòlegs socials —i ja sé que, fent-ho, corro el risc de demostrar que no en sóc expert—, fan referència a *la seva representació*,⁹ que és l'espai d'aquella racionalitat que reclamava Dante. I no hauríem d'oblidar que la representació té un sentit utòpic que la dota del dinamisme necessari per a transformar mimèticament la realitat més immediata.¹⁰ En aquest sentit, el constructe pot ser una anticipació de la realitat desitjada i les «regles» que aparentment només el «descriuen» moltes vegades són *regles constitutives*. Per això la distinció entre «realitat» (els *idiomes naturals*) i «representació de la realitat» (les *llengües*) és una distinció fonamental per als historiadors de la llengua. De fet és allò que ens permet d'explicar que la discriminació només és possible en el nivell de les llengües, i no en el dels idiomes naturals, que és el de la comunicació espontània. En aquest sentit, «la història de les llengües» no és altra cosa que l'estudi de les projeccions dels idiomes naturals en un mapa de llengües (un dels possibles) i que la «mort», el «naixement», la «divisió», etc., de les llengües es produeixen en aquest nivell i han d'incloure la relació dinàmica que mantenen amb el nivell dels idiomes naturals. Una pri-

8. Vegeu Sylvain AUROUX, *La raison, le langage et les normes*, París, PUF, 1998.

9. Vegeu Peter L. BERGER i Thomas LUCKMANN, *La construcción social de la realidad*, Buenos Aires, Amorrortu, 2001 (la primera edició castellana és de 1968). Vegeu també Denise JODELET, «La representación social: fenómenos, conceptos y teoría», a S. MOSCOVICI, *Psicología social, II*, Barcelona, Paidós, 1986, p. 469-494.

10. Peter L. BERGER i Thomas LUCKMANN, *La construcción...*, p. 25.

mera constatació: els mapes de llengües han de considerar-se propostes intencionades per a transformar la realitat dels idiomes naturals i, per tant, formen part de l'aparell amb què es construeixen les mateixes llengües. Això és fonamental. Els «idiomes naturals», per tant, es projecten en un mapa de llengües, i és a través d'aquest mapa filtre que mirem (i creem) el món lingüístic. Zygmunt Bauman ha destacat el mateix amb relació als mapes territorials: més que reflectir els territoris, els mapes, moltes vegades, els fan possibles.¹¹ Perquè els mapes, moltes vegades, més que conformar-se a enregistrar perfectament la imperfecció existent en el territori (i els idiomes naturals, és a dir els dialectes, són, en aquest sentit, una imperfecció!), el que fan és incrustar en la terra el grau de perfecció que primer s'ha aconseguit sobre el paper (el món de la racionalitat que proposava Dante, que és on hi ha les llengües).¹² Per això són tan importants els mapes de les llengües i les disputes que generen.

3. Quan, per què i com es va produir el procés de construcció de les *llengües* (europees)? Dit d'una altra manera, quan comença *la guerra dels mapes de llengües*? Jo penso que quan, per raons extralingüístiques, van aparèixer *uns espais de comunicació* que van fer necessàri, per a cada un, *un lecte comú per a l'intercanvi* amb el qual superar alguna o algunes de les dimensions de la variació (temporal, geogràfica o social) i quan es van desenvolupar plenament *les tecnologies* (l'escriptura, inicialment, però després, i d'una

11. Zygmunt BAUMAN, *Globalització: Les conseqüències humanes*, Barcelona, Pòrtic, 2001. Especialment el capítol 2: *Guerres de l'espai, crònica d'una carrera*, p. 63-116. Vegeu també Joan NOGUÉ I FONT, *Els nacionalismes i el territori*, Barcelona, El Llamp, 1991.

12. Zygmunt BAUMAN, *Globalització...*, p. 73. Sobre aquesta projecció del mapa sobre la realitat física del territori, m'ha semblat extraordinàriament interessant el llibre *Presència de Catalunya*, que la Generalitat de Catalunya va editar el 1938 per als soldats catalans que lluitaven al front, reeditat el 2004 pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques, amb un pròleg de Joaquim Nadal (p. I-VI). Hi podem llegir, per exemple, els fragments següents extrets de l'*Eloqi del paisatge català*, de Pere Coromines (p. 209-215): «El paisatge és tot el món exterior que ens entra a l'ànima i la fecunda per l'avidesa dels sentits, per aqueixa fam inexhaurible del mirar i de l'oïr i del tocar i de l'olorar i del gustar. Aqueixa avidesa que no sols és fam, sinó també set, i deler i pruija i desfici i anhel de l'ànima i passió. I això fa que *tota cultura, embolcada en les formes lògiques del llenguatge, recull les experiències d'aqueix comubi de l'home amb el seu paisatge i les sintetitza i generalitza en el denominador comú de la nació*» (p. 210). «Essent, doncs, com un producte secular del nostre paisatge, cap humana contingència no pot impedir a la raça catalana el compliment del seu destí. Perquè fins si fos tan gran la nostra desventura que la gent catalana fos del tot dominada, esclavitzada i totalment destruïda, i no restés ni una dona catalana per a parir, amb la sang dels vencedors, amb aqueixes o unes altres aparences, *el nostre paisatge tornaria a produir amb els segles una altra raça tan essencialment catalana com la nostra*» (p. 215). El subratllat és meu.

manera determinant, la impremta) que havien de fer possible la construcció d'aquest *lecte* comú. Hi he insistit altres vegades: el text escrit i el text oral sempre mantenen una relació equívoca, regulada per normes, que permet que diversos textos orals es projectin en un únic text escrit. I això és veritat tant en l'escriptura no alfabètica i com en l'escriptura alfabètica. Per això l'escriptura, en els inicis, va ser la peça clau del procés de construcció de les llengües europees: l'equivocitat de la relació lletra/so permetia d'esborrar del mapa (només del mapa, és clar) les diferències dialectals i fer creure que existia, de veritat, la llengua. I no només en aquell temps. Avui és el mateix.

Però, quan es van produir les circumstàncies favorables per a la construcció de les llengües? Dit d'una altra manera: quan va aparèixer un espai de comunicació que feia necessària la llengua? No tots els historiadors situen la construcció de les llengües europees a la mateixa època.

a) Els historiadors de la llengua solem afirmar (o hem solgut fer-ho) que va ser entre els segles VIII i IX quan «van néixer» les llengües romàniques. I això ens situa generalment en el corrent «perennialista». Aquesta explicació, que és enormement insatisfactòria, sempre ha anat acompanyada de la necessitat de trobar un *primer document* amb el qual datar l'acte de naixement de les llengües.¹³ Un primer testimoni que ha de ser antic (com més millor!), però que no ha de ser massa diferent de la llengua de després. La llengua, com la nació a la qual s'associa, necessita aparentar i fer creïble la perennitat. És l'*externalització*, amb les seves característiques fonamentals: antiguitat i continuïtat. Els psicòlegs socials i els sociòlegs del coneixement n'han parlat a bastament. També els poetes:

Ah, joves llavis desclosos després
de la foscor, si sabíeu com l'alba
ens ha trigat, com és llarg d'esperar
un alçament de llum en la tenebra!
Però *hem viscut per salvar-vos els mots*,
per retornar-vos el nom de cada cosa,
perquè seguíssiu el recte camí
d'accés al ple domini de la terra.

.....
Ara digueu: «Ens mantindrem fidels
per sempre més al servei d'aquest poble.»¹⁴

13. Jordi BRUGUERA, «La llengua de les "Homilies"», *Llengua Nacional*, núm. 48 (III trimestre 2004), p. 20-22.

14. Salvador ESPRIU, «Inici de càntic en el temple», a *Les cançons d'Ariadna*, 1949. El subratllat és meu.

La perennitat suposada de la llengua, que ens la vol fer, així, un objecte natural i ahistòric, suggereix una reflexió interessant. Pot relacionar-se aquesta pretesa perennitat de la llengua i de la nació amb la temporalitat dels individus que la formen, que esdevenen, així, anelles fràgils, però imprescindibles, d'una cadena percebuda com a perenne? És possible que els homes trobem sentit a la nostra existència en la transmissió als nostres descendents d'allò que hem rebut dels nostres avantpassats? És a dir, que trobem una resposta en la conversió momentània en els guàrdies de la perennitat de la llengua? Will Kymlicka ha donat algunes explicacions a aquesta necessitat: en primer lloc, la identitat cultural determina «els límits d'allò que és imaginable» i, doncs, ofereix opcions significatives; la identitat cultural, a més, proporciona un «ancoratge per a l'autoafirmació de les persones i la seguretat d'una pertinença estable sense haver de realitzar un esforç massa gran»; finalment, «la transmissió de la identitat cultural ajuda a assegurar els vincles intergeneracionals». ¹⁵ El poema següent, escrit en nàhuatl i castellà, reflecteix prou bé la idea que els homes podem trobar en la perennitat de la comunitat i de la llengua que se li associa un agafador per a superar el desconcert amb què mirem la mort: ¹⁶

A t'ane'u naajil a pixán
 Tumen ti' kuxa'an a laats'ilo'ob.
 Ti'e úuchben xa'anilnaaj,
 U k'a'sal a ka'ajtalil
 Ku p'aatal a t'an.
 Le beetike',
 Ma'a uok'tik u kúimil a wíinklil
 Mix a yok'tik u kúimil a pixán.
 A wíinklil,
 Máantadz ku p'aatal ti'u yich a páalal;
 A pixane'
 Máandatz ku léembal ti' xux ek' o' ob.

*Tu idioma es la casa de tu alma
 Ahí viven tus padres y tus abuelos.
 En esa casa milenaria,
 hogar de tus recuerdos,
 Permanece tu palabra.
 Por eso,
 no llores la muerte de tu cuerpo
 ni llores la muerte de tu alma.
 Tu cuerpo
 permanece en el rostro de tus hijos;
 Tu alma
 Eternece en el fulgor de las estrellas.*

Benedict Anderson¹⁷ suggereix, fins i tot, que la força que ha tingut a l'època moderna la identitat nacional s'ha de relacionar amb el fet que ha substituït la reli-

15. Will KYMLICKA, *Ciudadanía multicultural*, cap. 5, *Libertad y cultura*, Mèxic, Paidós, 1996, p. 111-150.

16. Jorge Miguel COCOM PECH, fragment del llibre inèdit *El Chilam Balam de Calkini*, tret de Natalio HERNÁNDEZ, *El despertar de nuestras lenguas / Quemán tlachixque totlahtolhuán*, Mèxic, Fondo Editorial de Culturas Indígenas i Diana, 2002, p. XI.

17. Benedict ANDERSON, *Imagined communities*, Londres, Verso, 1983. He utilitzat la versió francesa: *L'imaginaire national: Réflexions sur l'origine et l'essor du nationalisme*, París, La Découverte, 2002.

giositat tradicional quan va entrar en crisi després del segle XVIII. Crec que és interessant relacionar la idea d'Anderson, vàlida en el món modern, amb els canvis produïts en el món postmodern.¹⁸ La postmodernitat ha fet aflorar una crisi de les identitats col·lectives perquè els homes han deixat d'imaginar-les com una cosa que utòpicament era perenne, i, per tant, ja no els poden ajudar a sentir-se transcendents. Bauman associa la pertinença moderna a la comunitat amb un afebliment de la biografia i associa, contràriament, l'individualisme amb l'actual crisi postmoderna de la comunitat. I crec recordar que Berger i Luckmann també van relacionar *identitat col·lectiva*, *externalització* i *pèrdua de rellevància biogràfica*: «en la situació “cara a cara” la subjectivitat de l'altre m'és accessible a través de la màxima quantitat de símptomes», i, en una situació així, és difícil i innecessari imposar pautes rígides; en resum, «tota tipificació implica, òbviament, un anonimat incipient».¹⁹ Avui l'augment de l'individualisme està posant en qüestió la identitat col·lectiva i els trets que la defineixen. Per tant, també posa en qüestió la llengua.

b) Altres estudiosos, generalment historiadors que se situen en el corrent «modernista», creuen que les llengües van ser construïdes entre els segles XVIII i XIX, quan el nacionalisme, acabat d'inventar, va convertir els antics estats en estats liberals «constructors de nacions»: «van estimular i, en ocasions, forçar tots els ciutadans del territori de l'estat a integrar-se en institucions públiques comunes, amb una llengua comuna».²⁰ En aquesta situació, les minories etnoculturals es veien obligades a 1) acceptar l'assimilació dins el nou estat nació, 2) tractar de conservar el seu conjunt d'institu-

18. Bauman defineix la «modernidad líquida» com «la modernidad entendida como la modernización obsesiva y compulsiva. Una modernidad sin modernización es como un río que no fluye. Lo que llamo la modernidad sólida, ya desaparecida, mantenía la ilusión de que este cambio modernizador acarrearía una solución permanente, estable y definitiva de los problemas, la ausencia de cambios [...]. Pero en la modernidad líquida seguimos modernizando [...]. Ya no existe la idea de una sociedad perfecta en la que no sea necesario mantener una atención y reforma constantes». Les conseqüències d'aquesta «modernitat líquida» són la incertesa, la inseguretat i la vulnerabilitat. És a dir, la *precariedad* (concretada en por). En aquesta situació, «la única entidad que tiene una expectativa creciente de vida es el propio cuerpo. *La modernidad sólida confiaba en que más allá de la brevedad de la existencia humana se encontraba la sociedad impercedera. ¿Quién diría algo semejante hoy en día? [...] yo soy el elemento más impercedero de mi biografía.*» (Entrevista amb Zygmunt Bauman, «Culturas», 12 de maig de 2004. Vegeu, també del mateix Bauman, *Modernidad líquida*, Mèxic, FCE, 2003.) El subratllat és meu.

19. Vegeu Zygmunt BAUMAN, *Comunidad: En busca de seguridad en un mundo hostil*, Madrid, Siglo XXI, 2003 (l'original és de 2001) i Peter BERGER i Thomas LUCKMANN, *La construcción...*, p. 47-49.

20. Will KYMLICKA, *La política vernácula: Nacionalismo, multiculturalismo y ciudadanía*, Barcelona, Paidós, 2003, p. 9.

cions separades i distintes dins el nou estat nació o 3) aïllar-se totalment. El nacionalisme, doncs, seria el detonant de tot el procés, també de la creació de les nacions i dels trets que s'hi associen (cfr. Elliott, Hobsbawm, Gellner, Burcke...).²¹ I és cert que en els models nacionalistes de l'Europa del segle XIX (no en els immediatament anteriors de Sud-amèrica) els territoris i les llengües van prendre una importància cabdal, molt superior a la que havien tingut en el passat. Un comentari: el nacionalisme és la característica fonamental dels estats nació, i la neteja ètnica, que no comporta necessàriament la liquidació física dels individus, n'ha estat l'expressió permanent. I el cas d'Espanya n'és un exemple clar. Encara que aquests estats nació avui vulguin reservar l'etiqueta de *nacionalista* per a les nacions que només intenten imitar-los.

c) Però hi ha alguna cosa que falla en l'explicació dels historiadors modernistes: «si un projecte d'estat nació és allò que dóna vida al nacionalisme i a una nova nació, què ha generat aquest projecte? No pressuposa una consciència nacional prèvia, encara que sigui només en algun grup social, que és aquell que ha conduït, justament, a reivindicar una nova estructura política per a una nova nació?»²² Per això hi ha raons per a pensar que entre els dos moments extrems en què perennialistes i modernistes han situat la construcció de les llengües europees (entre els segles VIII-IX, d'una banda, i els segles XVIII-XIX, de l'altra) hi havia hagut intents seriosos de facilitar la socialització d'una llengua per sobre dels idiomes naturals que pretenia ocultar.²³ Aquests intents han estat ben estudiats, tant a Itàlia com a França, a través de la discussió sobre *la bona llengua* i *les possibilitats d'accedir-hi*.²⁴ Una discussió, en definitiva, sobre la codificació. I és que la gran revolució esdevinguda en aquesta època va consistir, precisament, en la descoberta que la bona llengua, és a dir, la llengua produïda per les regles, podia estar a l'abast de tothom a través de l'estudi i del sotmetiment a les normes. La llengua, per tant, podia deixar de ser un tret estamental exclusiu d'uns i, lògicament, exclouent d'uns altres, per a esdevenir l'element clau de la cohesió i de la mobilitat social. Podia esdevenir, per tant, la base de la cultura amb què s'estava definint cada identitat col·lectiva.

21. Josep M. NADAL, «Les llengües en el naixement de l'Europa moderna», a *Actes del XIII Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, celebrat a Girona el setembre de 2003, en premsa.

22. Luis VILLORO, *Estado plural, pluralidad de culturas*, Mèxic, 1998, p. 30.

23. Aquesta ocultació de la variació és semblant als *oblits* a què fa referència Renan quan parla de la nació.

24. Josep M. NADAL, «“Són les llengües semblants a les aigües del mar”: normativa i història de la llengua», a August RAFANELL i Pep BALSALOBRE (cur.), *Estudis de filologia catalana: Dotze anys de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes. Secció Francesc Eiximenis*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 9-27, i «Les llengües en el naixement de l'Europa moderna», a *Actes...*

La llengua esdevenia, així, producte de les normes, i, consegüentment, la codificació lingüística es convertia en la peça clau del seu procés de construcció.²⁵ Aquesta funció productora de les normes hauria de fer-nos reflexionar sobre tres qüestions.

La primera es relaciona amb el debat entre ciència descriptiva i ciència prescriptiva i amb el paper productor i reproductor dels lingüistes, que sempre són prescriptius (també els pretesament descriptius) i, doncs, agents legitimadors de la llengua oficial.

La segona es relaciona amb el caràcter fonamentalment normatiu de la llengua i, com ja hem dit abans, amb la democratització que això implica. Ambdós fets poden lligar-se amb la identitat col·lectiva que es va construint. Danielle Trudeau²⁶ així ho afirma quan relaciona l'accés democràtic amb «le bon usage», que l'estudi i l'acceptació de la norma havien fet possible, amb la construcció de la monarquia absoluta a França. I també ho afirmen tots els que fan de les normes un element clau de la definició de la cultura, «una totalitat complexa, feta de normes, d'hàbits, de repertoris d'acció i de representació, adquirida per l'home en tant que membre d'una societat».²⁷

La tercera fa referència al fet que les normes fan la identitat col·lectiva en la mesura que una comunitat lingüística es defineix com una comunitat que se sotmet a les mateixes normes lingüístiques, tant les que regulen l'ús social de la llengua com les que en regulen, a partir de la codificació, la bondat i correcció intrínseques. El territori sotmès a unes mateixes normes determina la magnitud de la llengua i, per tant, la seva sostenibilitat. Aquest paper de les normes posa sobre la taula la relació entre la llibertat, que sol equivaler a un allunyament o fins i tot a una transgressió de les normes, i la seguretat, que sol equivaler a un sotmetiment més estricte a les normes.²⁸ I és en aquesta tensió, i només aquí, on hauríem de situar els debats sobre la llengua dels escriptors.

25. Les regles de la gramàtica són *regles constitutives*, i, per tant, fan que hi hagi una equivalència entre «la llengua que ha de ser» i «la llengua que és». Des d'aquest punt de vista, fer la gramàtica i el diccionari d'una llengua comporta una *selecció* de les frases i dels mots que hi són inclosos i una *selecció* de les frases i dels mots (és l'*oblit* a què he fet referència a la nota 23) que en són exclosos. Aquest és un element clau en l'ocultació de tot allò que passa a ser anomalia, és a dir no-llengua. Vegeu Josep M. NADAL, «La llengua de dins i de fora la caverna», a *Germà Colón: Les llengües romàniques juntes i contrastades*, Universitat Autònoma de Barcelona, col·l. «Cuadernos de Filología», p. 47-67, en premsa.

26. Danielle TRUDEAU, *Les inventeurs du bon usage (1529-1647)*, París, Minuit, 1992.

27. Jean-Pierre WARNIER, *La mundialización de la cultura*, Barcelona, Gedisa, 2002, p. 19.

28. No puc deixar de notar que a l'oposició *llibertat/seguretat* sol associar-s'hi l'oposició *universal/local*. I els termes d'aquestes parelles són una peça clau en les disputes lingüístiques.

Com podem explicar aquests fets del Renaixement? Penso que el trànsit de l'edat mitjana al Renaixement marca el moment clau en l'inici del pas de l'universalisme medieval a l'inici del nacionalisme modern. Avui, és clar, quan *nacionalisme* ha pres un significat nou associat a la voluntat de dotar la nació d'un estat,²⁹ sembla difícil que puguem continuar situant el naixement del nacionalisme en el segle XVI. Però és possible que les nacions ja existissin abans del nacionalisme. Xavier Torras, sense incloure la llengua entre les característiques bàsiques del grup, ho ha evidenciat per al cas català, i Adrian Hastings per al cas anglès.³⁰ Però les característiques de les nacions —la llengua, per exemple—, les hem de situar abans o després de les nacions? Un text tan representatiu del pensament modern com l'*Encyclopédie* ho explica així a l'article *langue*: «Rien de plus digne de la sagesse divine que d'avoir d'abord employé pour peupler promptement les différentes contrées, le même moyen qui lui sert encore aujourd'hui pour y fixer les habitants et en empêcher la desertion.»³¹ És clar, doncs, que per als enciclopedistes eren les llengües allò que va produir, o va ajudar a produir, les nacions, i no pas a l'inrevés.³²

Benedict Anderson³³ s'ha referit a alguns d'aquests canvis produïts a l'inici de l'edat moderna. Amb relació a la construcció de la nació i, de retruc, de la llengua, ha fet veure que el desenvolupament del *capitalisme d'impremta* va fer possible imaginar la nació: «Molt aviat van aparèixer tallers que [...] s'assemblaven més als tallers moderns que no pas als obradors medievals. Des de 1455, Fust i Schoeffer dirigien a Magúncia una impremta organitzada per a la producció en sèrie; vint anys més tard, una mica arreu d'Europa ja funcionen grans impremtes.»³⁴ Des d'aquesta perspectiva, «el llibre va ser la primera mercaderia industrial del tipus modern produïda en sèrie».³⁵ I re-

29. Josep LLOBERA, *De Catalunya a Europa: Fonaments de la identitat nacional*, Barcelona, Empúries, 2003. En aquest llibre s'hi troben referències bibliogràfiques de les grans obres recents sobre el nacionalisme.

30. Xavier TORRAS, *Patriotismo y dinasticismo: Cataluña en la monarquía hispánica de la casa de Austria (siglos XVI-XVII)*, 2003, treball inèdit, i Adrian HASTINGS, *La construcción de las nacionalidades*, Madrid, Cambridge University Press, 2000.

31. Sylvain AUROUX, *L'Encyclopédie «grammaire» et «langue» au XVIIIe siècle*, París, Maison Mame, 1973, p. 119.

32. Josep Ullastra, a la *Grammatica Cathalana* de 1753, situava les llengües com un producte de les nacions: «han procurad també ingeniosos los homens ceñir las lenguas ab assentáds preceptes i Reglas i mantenírlas i millorarlas, per medi d'ellas, dins los límits de sa Patria». Vegeu Josep M. NADAL, «“Són les llengües semblants a les aigües del mar”: normativa i història de la llengua», a August RAFANELL i Pep BALSALOBRE (cur.), *Estudis...*, p. 9.

33. Benedict ANDERSON, *L'imaginaire...*

34. Lucien FEVRE i Henri-Jean MARTIN, *L'apparition du livre*, París, Albin Michel, 1958, p. 191.

35. Benedict ANDERSON, *L'imaginaire...*, p. 45.

queria, precisament per això, un nou mercat. El «mercant» inicial de la impremta era universal: els llibres en llatí podien imprimir-se a qualsevol lloc³⁶ i vendre's arreu. Però el llatí era una llengua estamental reservada a la gent més lletrada i, consegüentment, tenia un mercat amb límits. Existia la possibilitat d'explotar un mercat alternatiu al del llatí: el de les llengües vulgars, si aquestes es construïen amb una magnitud raonable. I torno a subratllar aquesta condició encara que sigui una afirmació polèmica: la magnitud era, i avui continua sent-ho, un tret fonamental en la construcció de les llengües i ho continua sent per a la seva sostenibilitat posterior. Per això el nacionalisme dels estats nació ha procurat tan sovint fragmentar (és a dir, empètir) les llengües que vol eliminar.

4. En aquest context polític, la lectura es caracteritzava, entre d'altres, per dos trets: la *simultaneïtat* i l'*anonimat*. Molta gent que no es coneix llegeix en el mateix temps les mateixes coses. I és conscient d'aquest fet. És per això que a través de les llengües d'impremta i els seus productes comencen a ser imaginables i imaginades comunitats simultànies, transversals i seculars. I ja sabem que la nació «sempre s'ha concebut com una camaraderia profunda, transversal».³⁷ La gent que llegia el mateix, o que podia fer-ho, també podia imaginar-se com una part d'un conjunt d'individus que no es coneixien però que es pressuposaven idèntics (*identitat* ve d'aquí, al cap i a la fi). El col·lectiu esdevenia, així, una transparència, és a dir, un espai dins el qual no hi ha ombres perquè tot es pressuposa (necessàriament) semblant.

Però per què aquestes comunitats d'impremta es concreten en la nació?

En la societat moderna, l'anonimat és una característica de les noves aglomeracions i fa impossible la relació cara a cara, que, en basar-se en la coneixença directa de l'interlocutor, fins aleshores havia fet innecessària la identitat col·lectiva. Però avui, com ja en les grans ciutats del segle XVI, els homes vivim a la mateixa ciutat i no ens coneixem. Això ens duu a construir una identitat col·lectiva que defineixi un *nosaltres* i, inevitablement, un *ells*. I aquest *nosaltres*, fet de desconeguts, implica, com ja hem dit abans, les tipificacions. Per això el suport «al sentiment de *nosaltres*» acostuma a buscar-se en la il·lusió de la igualtat. Una igualtat, la dels de «dins», que sempre va acompanyada de l'emfasització de les diferències dels de «fora».³⁸ L'homogeneïtat cultural,

36. Lió i Venècia foren autèntics bastions de la impressió llatina amb un destí universal.

37. Benedict ANDERSON, *L'imaginaire...*, p. 21.

38. No crec que Michael Ignatieff (*El honor del guerrero*, Madrid, Santillana, 2002, especialment el capítol titulat «El narcisismo de la diferencia menor», p. 53-102) tingui raó quan afirma que les diferències

per tant, ha anat de bracet amb la identitat col·lectiva. De fet, és allò que ens permet de suposar que compartim uns coneixements (una llengua també!) amb els nostres conciudadans anònims. I aquesta suposició ens estalvia d'haver de redefinir constantment el sentit de cada cosa, fins i tot el sentit de qui som.³⁹

Benedict Anderson ha explicat el procés d'aquesta manera: «Aquestes llengües d'impremta van posar les bases de la consciència nacional de tres maneres diferents.

»En primer lloc, van crear, per sota del llatí però per sobre dels idiomes naturals, *campus d'intercanvi i de comunicació unificats*. Els parlants, a qui era difícil —i potser impossible— d'entendre's en la conversa oral, van poder a partir d'aleshores entendre's a través de la impremta i el paper. Fent això, progressivament van prendre consciència del fet que centenars de milers o fins i tot milions de persones pertanyien al seu mateix camp lingüístic i també del fet que aquest camp els era exclusiu. En la seva invisibilitat individual aquests *colectors* associats per la impremta es feien visibles com a conjunt i formaven un embrió de comunitat nacional imaginada.

»En segon lloc, el capitalisme d'impremta *va donar al llenguatge una fixesa inèdita* que, a la llarga, va contribuir a donar-li aquesta imatge d'antigor realment cabdal per a la idea subjectiva de *nació*.

»I en tercer lloc, el capitalisme d'impremta *va crear llengües de poder* d'una naturalesa completament diferent de la de les antigues llengües administratives vernacles.»⁴⁰

que emfasitzem, sense aquest èmfasi, serien irrellevants: «El nacionalista toma los hechos neutrales —lengua, territorio, cultura, tradición e historia— y los convierte en una narración, con el propósito de crear una conciencia dentro del grupo que le conduzca a imaginar una identidad nacional con pretensiones de autogobierno. En otras palabras, el nacionalista toma las «diferencias menores» —*en sí mismas irrelevantes*— y las transforma en grandes distinciones» (p. 75); «el nacionalismo es el espejo cóncavo donde los creyentes ven sus características étnicas, religiosas y territoriales transformadas en gloriosos atributos» (p. 75-76). I com que «la sobrevaloración sistemática de lo propio supone implícitamente una devaluación sistemática de lo ajeno» (p. 76), aleshores «la mirada narcisista depende de la intolerancia» (p. 76). El subratllat és meu.

39. Peter L. BERGER i Thomas LUCKMANN, *Modernidad, pluralismo y crisis de sentido*, Barcelona, Paidós, 2002, p. 63.

40. Benedict ANDERSON, *L'imaginaire...*, p. 55-56. Benedetto Varchi, a l'*Ercolano*, publicat pòstumament el 1570, establí una tipologia de llengües clarament marcades pel poder. La distinció entre *llengües forasteres altres* (incomprensibles per a un parlant que no les coneix: per exemple, el turc o l'àrab per a un toscà) i *llengües forasteres diverses* (aquelles, en canvi, que en part poden ser enteses per un parlant que no les coneix) es basa en la comprensibilitat i es relaciona amb els conceptes de *distància lingüística* i de *diasistema* de què parlen els sociolingüistes d'avui. Les *llengües forasteres diverses* poden ser de dos tipus: *iguals* (quan tenen una dignitat equivalent: per exemple, els quatre dialectes de la Grècia antiga: dòric, jònic, àtic i

La creació d'un mercat d'intercanvi i de comunicació unificat, la codificació de la llengua i el nou desequilibri entre les diferents llengües són els elements lingüístics fonamentals de les noves nacions modernes. I aquestes nacions van construir una cultura compartida, que, en el nostre cas, va incorporar la llengua d'una manera fonamental. Aquesta cultura compartida feia tots els habitants de la nació, encara que només fos en el món de la il·lusió, iguals.⁴¹ És per això que la identitat nacional atàvica sempre ha pressuposat l'homogeneïtat lingüística.

Per anar acabant, deixeu-me llegir-vos un text català que expressa molt bé aquesta idea de territori, comunitat i homogeneïtat. I a més, fa referència a la llengua. Es tracta de la narració del miracle de sant Salvador d'Horta que apareix a la «Controvèrsia sobre la perfecció de l'idioma català»,⁴² escrita abans de 1731 per Agustí Eura, un savi barceloní que va néixer el 1680 i va morir, sent-ne el bisbe, a Orense el 1763:

Dos casats biscaïns portaren des d'aquell Regne a Catalunya una filla que era sorda i muda de naixement, i posant-la als peus del venerable fra Salvador d'Horta, los digué que estassen vuit dies en la iglésia pregant a Nostra Senyora, i que, después, parlaria la minyona.

Passats quatre dies parlà, però amb l'idioma del terreno en què estava. Aleshores, veen parlar a la muda, cridaren tots: —Miracle, miracle!—, però sos pares, com no entenien aquella llengua, estaven descontents i, al Senyor alçant la veu, deien que ells no volien ni demanaven que parlàs sa filla llengua catalana sinó biscaïna, i tornaren a fra Salvador a que li llevàs la llengua catalana i li donàs la de Biscaia.

Ell los respongué: —Vosaltres prosseguiu l'oració dels vuit dies—. Davant los minyons que corregueren a veure la novetat, digué: —Amics, la Verge santíssima vol que la noia parla català mentre estiga en aquest Principat de Catalunya; però en eixint d'ell, parlarà biscaí—.

Oint la resolució, se posaren luego los pares en camí i anaren molts amb ells

eòlic) o *desiguals* (quan no tenen la mateixa dignitat, com ara els dialectes italians en relació amb el florentí). Aquesta darrera, es tracta, doncs, d'una classificació que ja prefigura l'ús interessat de la distinció entre *llengua* i *dialecte*. Vegeu Claudio MARAZZINI, *Storia della lingua italiana: Il secondo Cinquecento e il Seicento*, Bologna, Il Mulino, 1993, p. 155.

41. En el camp de la llengua, aquesta igualtat ha estat definida per Pierre Bourdieu com «la il·lusió del comunisme lingüístic». Pierre Bourdieu ha parlat de «l'illusion du communisme linguistique» a «La production et la reproduction de la langue légitime», dins *Ce que parler veut dire*, París, Fayard, 1982, p. 23-58.

42. Vegeu F. FELIU et al. (ed.), *Tractar...* La citació és de les pàgines 100-101.

per curiositat de veure lo nou miracle, i ho aconseguiren, perquè, en passar lo riu que divideix la Catalunya d'Aragó, al punt començà la noia a parlar la llengua biscaïna, clara i distintament.

5. En el *De vulgari eloquentia*, Dante ens explica que «com més llarg és el temps necessari per adonar-nos que una cosa canvia, més tendim nosaltres a considerar-la estable». ⁴³ En el món modern al qual m'he estat referint fins ara, els contactes entre cultures, que sempre havien existit encara que la gent no en fos conscient, eren lents i, a més, havien de passar pel filtre de l'enormitat de l'extensió dels territoris. Per això ni els contactes, ni els canvis que provocaven, no eren percebuts del tot. I també per això, encara que mai no era del tot real, l'homogeneïtat podia semblar una evidència inqüestionable en la qual ens sentíem segurs i còmodes.

Però avui tot ha començat a canviar. El món postmodern, el del segle XXI, ha facilitat que els contactes culturals es produeixin molt ràpidament i que siguin, com també els canvis que provoquen, ben visibles. ⁴⁴ Produir persones, socialitzant-les, que és allò que fa una cultura, implica molt de temps. Produir béns «culturals» per vendre, que és allò que pretén la indústria cultural global, ja és tota una altra cosa. ⁴⁵ Aquest és, aparentment, un dels grans canvis que s'han produït en el pas del segle XX al segle XXI: de la producció de subjectes socialitzats, on la cultura —i, doncs, la llengua— tenia un paper fonamental, s'ha passat a la producció de béns «culturals» per vendre. ⁴⁶ Les persones hem passat a ser, només, compradors potencials de qualsevol cosa. I en aquest context, trobem un segon gran canvi: com ha indicat Sami Naïr, «si abans es tractava de l'homogeneïtat nacional dins l'heterogeneïtat internacional, ara es tracta de l'heterogeneïtat nacional en el si de l'homogeneïtat econòmica internacional». ⁴⁷ Les nacions estan deixant de ser espais plens d'homogeneïtat, que és allò que les definia i els donava sentit a l'època moderna, per a convertir-se en els espais ideals de la diversitat. No sé quin paper hi tindran les velles llengües europees. Tant les que fins ara apareixien en tots els mapes com les que intentaven d'aparèixer-hi. Tampoc no sé quin paper hi tindran les noves llengües europees arribades amb els moviments migratoris. Unes llengües que mai no havíem pensat que podrien sortir

43. Dante ALIGHIERI, *De vulgari...*, XI.1, p. 83.

44. Jean-Pierre WARNIER, *La mundialización...*, p. 30, i Édouard GLISSANT, *Introducción a una poética de lo diverso*, Barcelona, Bronce, 2002, p. 83.

45. Jean-Pierre WARNIER, *La mundialización...*, p. 19.

46. Jean-Pierre WARNIER, *La mundialización...*, p. 93 i s.

47. Sami NAÏR, *El imperio frente a la diversidad del mundo*, l'Hospitalet de Llobregat, Areté, 2003, p. 25.

en un mapa de les llengües d'Europa. Tot això ens duu a dues reflexions. En primer lloc, que hem de repensar els vells estats nació perquè les velles nacions que hi han estat incloses han resistit obstinadament la destrucció de la neteja ètnica. En segon lloc, que també hem de repensar les velles nacions en què fins ara l'aparença d'homogeneïtat ens feia sentir tan segurs, perquè s'han convertit en l'espai de la diversitat. Les llengües, les velles de les nacions i les noves dels immigrants, hi hauran de tenir, n'estic segur, un paper fonamental.

Una llengua per a Europa

Josep Bargalló

Conseller en cap de la Generalitat de Catalunya

El títol d'aquest curs, «El català i la Unió Europea», i el títol de la meua intervenció «Una llengua per a Europa», són un reflex, em sembla, de la situació especial en què es troba avui la nostra llengua en relació amb Europa —per dir-ho millor, en relació amb l'Europa política, amb la Unió Europea. Els nexes *i* i *per a* són reveladors i eloqüents, i expliquen molt bé el nostre drama, si em permeten qualificar-ho així, però em sembla que també en les paraules finals de la ponència del doctor Nadal hi havia en bona part aquesta situació personal dramàtica. Deia que reflecteixen el nostre drama, producte del conflicte entre una realitat de relació i separació alhora, expressada en la conjunció *i*, i una voluntat d'incorporació i participació plena, expressada en la preposició *per a*, de la nostra llengua nacional en la imatge i la revolució lingüística de la Unió Europea.

El català és una llengua d'un tros d'un territori d'Europa, que en l'àmbit de l'Estat espanyol és oficial per a més de deu milions d'uropeus, als quals hauríem d'afegir els que la tenen com a oficial a Andorra, però com que hem dit que parlaríem de l'Europa política els hem de deixar, de moment, i malauradament per a la nostra oficialitat a l'Europa política, fora del discurs.

Ningú no nega el pes demogràfic i cultural, doncs, d'aquests deu milions de persones que tenen el català com a llengua oficial. També és coneguda la insistència de la societat civil, de la majoria de formacions polítiques i socials, i de les nostres institucions, especialment el Parlament i el Govern de la Generalitat, a reclamar el reconeixement del català i el seu ús a les instàncies europees. Ningú no ens nega tampoc aquest mèrit. Som el corcó lingüístic europeu número u, sens dubte.

Tanmateix, fins avui el català no ha estat objecte d'un reconeixement satisfactori per part de les institucions de la Unió. La frustració que aquest fet provoca és com-

previsible, perquè tot plegat és absurd. Ningú no gosa negar que la nostra llengua constitueix una peça relativament potent de la realitat cultural europea i tothom coneix prou bé la voluntat política dels seus parlants i de les institucions que els representen —no les estatals, però sí les nacionals— per assolir aquest reconeixement. Però tot això no ha servit de res.

El reconeixement moral que obtenim no comporta el reconeixement legal, que no l'obtenim. I el cas és que, de moment, el català, més enllà de les bones paraules i alguna declaració genèrica de bones intencions, no ha estat objecte ni d'una acollida ni d'un tracte mínimament satisfactoris per part de l'Europa política, la Unió Europea.

Fins avui l'únic pas positiu que s'ha fet ha estat la Resolució A3-169/90 del Parlament Europeu, sobre la situació de les llengües a la comunitat i de la llengua catalana, aprovada l'11 de desembre de 1990 i publicada en el diari oficial de la Comunitat Europea el 28 de gener de 1991. Val la pena recordar el procés polític que hi va conduir, perquè és força alligador del que va passar en aquells moments, del que ha passat posteriorment i del que està passant ara.

Aquesta resolució era motivada per sengles peticions dels parlaments de Catalunya i de les Illes Balears, en les quals es demanava explícitament que el català fos declarat «llengua oficial» de les institucions europees. Aquells dos parlaments havien secundat així una campanya del moviment cívic Crida a la Solidaritat, iniciada el 1986, que havia recollit més de cent mil signatures de ciutadans i ciutadanes, que van ser presentades al Parlament Europeu, amb l'objectiu d'exigir un reconeixement del català a Europa.

Aquesta demanda, tan clara i rotunda, d'allò que se'n diu «la societat civil» i dels parlaments de Catalunya i de les Illes Balears, va originar una sèrie d'informes i consultes tècniques de les organitzacions del Parlament Europeu: un informe de la Comissió de Peticions, que tingué com a ponent la senyora Reding i com a coponents els eurodiputats Gasòliba, Gutiérrez Díaz i Miranda de Lage; sengles dictàmens de les Comissions d'Afers Jurídics i de Drets dels Ciutadans, i de la Comissió de Joventut, Cultura, Educació, Informació i Esport, en la qual va actuar com a ponent Rubert de Ventós, i una nota informativa dels serveis jurídics del Parlament Europeu. Tots aquests informes van ser tinguts en compte en el debat del Parlament Europeu previ a la votació de la resolució.

Finalment, el text votat i aprovat per cent vuitanta-vuit vots a favor, cap en contra i tres abstencions, quedava molt lluny de les demandes inicials dels parlaments de Catalunya i de les Illes Balears, i del text que recollia aquelles cent mil signatures. I

recordava, el text aprovat, la insalvable realitat legal, que es resumeix en la prerrogativa dels estats a l'hora de decidir en matèria de regulació lingüística. La resolució aprovada aquell 1990 ho expressa literalment així: «per tal que l'objecte d'aquestes peticions es pugui fer realitat, cal tenir en compte que la fixació del règim lingüístic de les institucions de les Comunitats Europees [...] és competència del Consell, que decideix per unanimitat, i que, pel que fa als estats membres en què existeixen diverses llengües oficials, l'ús de la llengua s'ha de determinar, a sol·licitud de l'estat interessat, segons les regles generals de la legislació d'aquest estat». Més clar, impossible.

D'acord amb aquest principi, la resolució es limitava a fer una declaració genèrica a favor de la diversitat lingüística d'Europa i de reconeixement del pes històric, demogràfic, social i cultural de la llengua catalana, que ponderava en aquests termes.

I torno a citar textualment: «llengua europea mil·lenària utilitzada en tots els nivells de l'ensenyament i en tots els mitjans de comunicació, en la qual existeix una producció cultural i literària molt important i de la qual fa un ús efectiu i continuat la majoria de la població d'un territori de més de 10 milions d'habitants, i [que té] caràcter oficial» i continua.

Faig una nota a peu de pàgina. Aquesta és una resolució del Parlament Europeu de 1990, que declara de manera taxativa, rotunda i indiscutida, i que no s'ha modificat, la unitat de la llengua catalana, perquè d'una manera molt clara aquesta resolució aprovada pel Parlament Europeu, i que no ha estat revocada, parla d'un territori de deu milions d'habitants que, evidentment, no és el del Principat de Catalunya i les Illes Balears sumats; no ho era l'any 1990 i tampoc no ho és ara amb el creixement demogràfic. Ho dic, en tot cas, perquè no caldria que l'Estat espanyol tingués certs dubtes a l'hora de plantejar aquesta unitat davant la Unió Europea, perquè el Parlament Europeu ja ho ha deixat bastant clar. Ho dic per si algú ho considera interessant i ho pot utilitzar. Tanmateix, d'aquest reconeixement que feia aquesta resolució, de fet, no se'n seguia el reconeixement de dret que havien sol·licitat els dos parlaments.

En el terreny pràctic, la resolució es limitava a demanar al Consell que adoptés «mesures» que permetessin arribar a uns objectius més que modestos: la publicació en català dels tractats i dels textos fonamentals de les Comunitats, la difusió en català de la informació pública de les institucions europees, la inclusió del català en els programes elaborats per la Comissió per a l'aprenentatge de les llengües europees, i l'ús del català en les relacions orals i escrites amb el públic a les oficines de la Comissió de les Comunitats Europees situades, això sí, a Catalunya i a les Illes, no a d'altres llocs, perquè feia referència que, malgrat que la llengua fos més àmplia, eren aquests dos únics parlaments els qui ho havien demanat.

D'altra banda, la resolució ratificava la previsió, ja recollida prèviament en el Reglament de procediment del Tribunal de Justícia de la Comunitat Econòmica Europea, que permetia als testimonis i als experts fer servir una llengua no oficial, en aquest cas el català, si no són capaços d'expressar-se amb fluïdesa en una de les llengües oficials de la Unió política, dret que encara empara els ciutadans i ciutadanes catalanoparlants si així ho fan notar en els actes judicials. Així doncs, molt poca cosa en comparació amb el que s'havia demanat especialment.

En la seva explicació de vot favorable —per allò del consens—, l'aleshores eurodiputat Rubert de Ventós no es va estar de denunciar amb contundència la desnaturalització de la demanda original, una demanda que, malgrat haver estat fins i tot legitimada per alguns dels informes previs que he esmentat, no havia estat finalment atesa. Deia Rubert de Ventós: «Quina oficialitat és aquesta que no reconeix ni el seu ús en les reunions de la Comunitat en territori de parla catalana ni el seu ús eventual en el Ple? Aquestes eren les dues propostes substantives del meu informe en la Comissió de Cultura (PE 140 254, 21 d'abril de 1989) i que aquí han estat amputades fins a donar a aquest informe un to condescendent i limitador.»

Així doncs, l'operació va acabar en un fracàs, segurament inevitable i, per això, podríem dir que relatiu. Tal com aclareixen els autors del llibre *Dret lingüístic* (Cossetània, 2003), el coordinador del qual, Jaume Vernet, ha participat també en aquest curs, no podia ser d'altra manera. Diu en aquest llibre: «La Resolució de 1990 no introdueix —ni podria fer-ho— cap modificació en el règim lingüístic comunitari, ja que la decisió política i la capacitat legislativa en aquesta matèria correspon al Consell. El català no rep una consideració equivalent a la que s'atorga a les llengües oficials i tampoc no es pot sostenir que passi a ser una llengua de treball dins el Parlament. L'aparent facilitat amb què va concedir-se al gallec i al basc —decisió de la Comissió de Peticions de 26 i 27 de gener de 1993— la mateixa posició assolida pel català seria demostratiu d'això.»

Tanmateix, aquest fracàs relatiu va ser presentat a la societat catalana com un triomf, com un gran triomf. N'és una prova el títol que el Govern de la Generalitat va decidir de posar a una publicació que recollia la resolució i tots els documents que s'hi relacionen. La van titular *El català reconegut pel Parlament Europeu* (Generalitat de Catalunya, 1991). Així, sense matisos.

No es pensin ara que ho retrec aquí amb ànim de denúncia. Ho esmento perquè em sembla simptomàtic de la difícil situació en què ens trobem els governants d'aquest país enfront d'aquest tema, el del reconeixement de la llengua, ja sigui en l'àmbit de l'Estat o, com tractem ara, en l'àmbit europeu i internacional.

Tenim la raó moral, tenim la força que ens dóna el suport de la societat civil, tenim la força de la legitimitat democràtica. Això fa que les nostres reivindicacions siguin molt potents, tan potents que sovint —no sempre però sovint— són acollides amb bones formes i bones paraules, allò que en català es diu *taramà* i en castellà *talante*, però, a l'hora de la veritat, els avenços efectius que aconseguim són molt poc significatius, decebedors tot sovint, perquè topem amb una paret, la paret de l'estat nació, de la seva tradició uniformitzadora i assimilacionista, i tota la construcció jurídica secular que ha construït al llarg de la història, de la qual l'actual Europa dels estats és filla directa.

Aleshores, se'ns planteja un problema. La qüestió és què ens convé de subratllar al final d'una batalla política com aquesta, durant una batalla política com aquesta: l'èxit moral relatiu? El fracàs polític relatiu?

Jo personalment sóc partidari de reconèixer la veritat i, per tant, de no autoenganyar-nos. Però sóc conscient que reconèixer la no-victòria és dolorós —també ho deia, en part, al final el doctor Nadal— i, a més, pot tenir efectes socials perversos. En conseqüència, el problema és complex i tots el patim: els governants, creguin-me, d'una manera molt directa, viva i quotidiana, però la societat civil també.

Tot això possiblement cansa, possiblement fatiga, però no ens ho podem permetre, perquè tenim la responsabilitat i el deure de projectar la llengua que hem rebut en herència, juntament amb el ric patrimoni cultural que la llengua vehicula, cap al futur i cap a aquesta Europa política, cap a l'espai geogràfic històric i cultural comú del qual formem part.

Tornem-hi, doncs. Insistim-hi: el català és una llengua per a Europa, encara que de moment l'Europa política que han construït els estats nació no ens la vulgui acollir ni la vulgui reconèixer com a peça viva d'ella mateixa.

Disculpin aquesta digressió, però em semblava també que era necessari aquest cert desfogament i aquesta expressió pública d'aquesta no certa, sinó clara inquietud.

Torno a agafar el fil, si ho volen, del breu repàs que feia de la relació de la nostra llengua amb l'Europa política.

En els gairebé quinze anys que han passat d'ençà d'aquella resolució, el procés de la Unió Europea ha avançat molt, tant en el terreny polític com en l'econòmic, amb l'adopció de l'euro com a moneda única —com a fet emblemàtic— i el recent acord per un tractat de la Constitució europea.

La darrera ampliació ha elevat el nombre d'estats membres a vint-i-cinc. Això ha comportat també un augment espectacular del nombre de llengües que tenen el rang d'oficials; ara en són una vintena justa.

Aquesta ampliació política, que ha modificat la imatge lingüística d'Europa, encara ha fet més escandalosa la situació de la nostra llengua. Perquè resulta que, com és prou sabut, la majoria de les noves llengües oficials tenen un pes demogràfic inferior —i en alguns casos molt inferior— al català. Cert que les llengües no són més o menys importants les unes que les altres; cert que la demografia no és cap dada significativa a l'hora de parlar d'un pes social, d'una llengua; cert també que, tot sovint, han utilitzat la demografia en contra del reconeixement de la nostra llengua.

I deixo de banda d'altres consideracions, com el pes cultural, social i econòmic d'algunes d'aquestes llengües, perquè són aspectes difícils de ponderar i perquè la nostra tradició històrica ens explica que són dolentes de ponderar. I, a més, si anéssim per aquest camí, es podria donar a entendre que l'estatus d'una llengua, com deia, ha de guardar relació amb la seva potència social, que és un plantejament discriminador que no puc compartir, però el fet és que, en el context de l'Europa dels Vint-i-cinc, l'absència europea del català ha quedat més subratllada que mai.

Avui dia Internet és el gran aparador on cada empresa i cada institució s'exhibeix, i s'exhibeix tal com vol ser vista i reconeguda en el món globalitzat. És un exercici interessant veure com s'hi mostra, a Internet, la Unió Europea en allò que afecta la seva realitat lingüística. Si ara un ciutadà internauta accedeix al web de la Unió Europea, titulat «El portal de la Unió Europea» (<http://europa.eu.int>), és rebut en vint llengües oficials. Així doncs, la diversitat lingüística és la primera imatge que el visitant virtual es forma de la Unió Europea. El primer que un internauta d'arreu del món veu de la Unió Europea en la seva pàgina oficial és la diversitat lingüística, la possibilitat d'obtenir la informació fent clic en vint idiomes diferents.

De fet, per accedir a l'interior de l'edifici virtual europeu s'ha de fer clic damunt d'una llengua, s'ha de triar una de les vint llengües de salutació. L'enllaç cap a Europa, la clau que obre la porta, és una llengua. El català, però, no hi és, el català no obre cap porta, perquè no és una llengua d'estat, tot i ser oficial en bona part del territori d'un estat membre. Es tracta, doncs, en aquesta diversitat lingüística d'Europa que ens obre el seu portal, d'una diversitat tanmateix limitada.

Però continuem la nostra navegació. Un cop hem saltat a través d'una llengua oficial, a la segona pàgina del web (<http://europa.eu.int/index>), ens trobem amb una presentació del que és la Unió Europea. Un dels seus apartats es titula, justament, «Les llengües, la riquesa d'Europa» —evidentment, ho tradueixo d'una de les vint llengües en què es pot llegir, perquè, tal com he dit abans, la nostra no hi és.

Si hi fem un altre clic, accedirem a un conjunt d'informacions sobre la «riquesa» lingüística d'Europa. Algú podria pensar: «Calla, aquí, si més no, hi trobaré informa-

ció sobre el català.» Doncs, no: abandoneu tota esperança, és com si haguéssiu entrat a l'infern de Dant. Cap de les gràfiques amb dades demogràfiques i d'altra mena sobre les llengües d'Europa no fa esment del català, ni tampoc de cap altra llengua que no sigui oficial a la Unió, amb l'excepció, curiosament, del rus, que apareix en un quadre on es mostren els percentatges «de ciutadans europeus que parlen cada una de les llengües de la UE, ja sigui com a llengua materna o com a llengua estrangera».

Per trobar el català al web de la Unió Europea hem d'anar molt endins de les seves entranyes més recòndites, clic rere clic. De fet, hem d'anar a parar a la documentació que genera l'Oficina Europea per a les Llengües Menys Difoses i que, en part, es pot consultar per Internet, sovint només en anglès o en francès.

Aquesta Oficina és un organisme governamental independent integrat per representants de la majoria d'estats membres de la Unió i finançat majoritàriament per la Comissió Europea. Com el seu nom indica, s'ocupa de vetllar per les llengües considerades minoritàries, en llenguatge oficial europeu, «menys difoses».

Aquesta Oficina ha impulsat diversos programes de suport a l'ensenyament i difusió d'aquestes llengües, dels quals s'ha beneficiat puntualment el català. Ara bé, la inclusió del català en aquesta categoria de «llengües menys difoses» és certament molt discutible. L'informe Euromosaic, elaborat per l'Institut de Sociolingüística Catalana, el Centre de Recherche sur le Plurilinguisme, de Brussel·les, i un altre centre de recerca internacional (Research Centre of Wales, de Bangor), publicat per la Comissió Europea l'any 1996, va identificar en el si de la Unió Europea d'aleshores, de la Unió Europea política d'aleshores —no la dels Vint-i-cinc actual—, cinquanta-cinc comunitats que parlen llengües regionals i minoritàries —RML, en la sigla formada a partir de l'anglès.

Aquestes cinquanta-cinc comunitats lingüístiques són agrupades, en aquell informe del 1996, en cinc grans clústers o grups, d'acord amb el que s'anomena el grau de «fortalesa» de cada comunitat. El català apareix en els quatre primers grups.

En el primer grup, el format per les comunitats lingüístiques considerades més sòlides, hi trobem el català a Catalunya i a les Illes, juntament amb el basc i el gallec. Cal remarcar que el català al Principat ocupa la segona posició pel que fa a fortalesa, només superat pel suec a Finlàndia, i es troba, per exemple, per davant de l'alemany a Bèlgica i a Itàlia, i també del luxemburguès al mateix Luxemburg. En canvi, el català a les Illes ocupa la penúltima posició del grup, entre el basc a l'Estat espanyol, i el gallec.

El català al País Valencià apareix en les posicions finals del segon clúster, el grup més fort, per sota el basc a Navarra, i immediatament per sobre el gaèlic irlandès, que

és oficial a Irlanda. En aquest segon grup també hi apareix l'occità a l'Estat espanyol, tal com l'anomenem, és a dir, l'aranès. En el clúster o grup tercer hi trobem el català a la Franja i el català a l'Estat francès. En el clúster o grup quart hi figura el català a l'Estat italià. Pel que fa al grup cinquè, en les Comunitats realment més febles, segons aquest informe, no hi trobem cap situació relacionada amb el català.

Perdonin la referència, que potser ha estat llarga, a aquesta classificació de llengües amb dificultats, però m'ha semblat útil de fer-la per tal d'assenyalar alguns problemes específics nostres. En primer lloc, la diversitat de la situació del català segons el territori a què ens referim, la qual cosa repercuteix en nivells de consciència diferents, i també en nivells de tractament polític en aquest territori diferents, que a la llarga acaba essent realment significatiu a l'hora de tractar el tema principal, que és aquell reconeixement del català a la Unió Europea.

La situació del català al Principat, a les Illes i al País Valencià, on té un estatus de llengua oficial en els tres territoris i un ús social considerable, té poc a veure realment amb la situació a la Catalunya Nord o a l'Alguer, i la situació del català globalment considerada té molt poca cosa a veure amb les situacions del bretó (500.000 parlants), el friülès (600.000) o el gaèlic a Escòcia (25.000), per donar alguns exemples de llengües que compten, a més, amb un escàs o nul reconeixement legal en el seu territori, però que estan agrupades amb el català en aquest mateix nivell de consideració actual dins la Unió Europea.

Tot plegat ens hauria de fer considerar si resulta convenient per al català de mantenir-lo en aquesta categoria de llengua menys difosa, de llengua regional o minoritària, de llengua amenaçada, o com se'n vulgui dir.

Això és vàlid per a alguna part de la nostra comunitat, com ara la Catalunya Nord o l'Alguer, però és inadequat per a la nostra situació global. Potser hauríem d'exigir que se'ns situés en un altre rang: el de llengua nacional plena, encara que de moment no comptem amb el suport d'un estat propi de la Unió Europea política i d'un estat plurinacional compartit, que ens reconegui oficialment com a llengua d'aquest estat plurinacional compartit.

Això, l'adopció d'aquesta nova taxonomia, no s'hauria de veure pas com un gest d'insolidaritat respecte a les llengües amb dificultats; al contrari, seria una manera d'assenyalar-los el camí i de donar-los una expectativa positiva.

No som només —com he dit abans— el corc lingüístic número u de la Unió Europea, sinó que som, a més a més també, la possibilitat amb expectatives més positives d'aquest conjunt de cinquanta-cinc comunitats lingüístiques que apareix a l'últim racó de la pàgina web de la Unió Europea.

El fet rellevant, i alhora problemàtic, és que el català no és, en aquest sentit, ni carn ni peix. No és ni prou forta ni prou dèbil com a llengua. Es troba pràcticament sola en aquesta categoria que els acabo d'anunciar, de llengua nacionalment plena que no forma part de l'oficialitat d'un estat.

Aquesta especificitat, si bé ens és moralment reconeguda en l'àmbit europeu, no es tradueix en cap estatus legal concret ni favorable. Si d'aquí a un temps entrés a la Unió Europea una Turquia plenament democratitzada, on la llengua kurda hagués obtingut el reconeixement legal que li correspon, potser tindríem un company de reivindicació, que es trobaria en una situació similar a la nostra, però de moment estem sols, i l'expectativa d'una Turquia democràtica que reconegui en el seu territori el kurd és molt, molt, malauradament, llunyana.

Tanmateix, no ens podem resignar a aquesta situació. Hem de reclamar el lloc i els drets que ens corresponen i ho hem de reclamar directament a Europa, però també a l'Estat espanyol. Això és el que cal fer per tots els camins possibles, és el que s'està fent darrerament per alguns dels camins possibles.

Ho han fet gairebé totes les forces polítiques catalanes, algunes posant-ho com a condició per donar el vot favorable a l'actual president del Govern espanyol, d'altres com a condició per votar favorablement en el referèndum del projecte de Constitució europea, la resta demanant-ho, alguns amb més claredat que altres, encara que de moment no ho posin com a condició de res. El Govern de la Generalitat, que tinc la responsabilitat de dirigir, també ho reclama.

Com a resultat d'aquestes demandes, el Govern central ha iniciat gestions, és cert, clares, potser no totes prou encertades en el camí i en la forma, per aconseguir aquest reconeixement. Al Parlament Europeu, alguns eurodiputats catalans, entre els quals, per exemple, l'eivissenc Bernat Joan, ho han reclamat amb insistència i han vist com això donava lloc a algun incident curiós, fins i tot a la prohibició expressa que el que es digués en català fos traduït a altres llengües o constés en acta.

En aquest punt, probablement —ho he de dir—, s'ha caigut en un excés de zel i en una interpretació rígida del Reglament del Parlament Europeu per part del seu actual president, i s'ha perdut una ocasió d'or per obrir la porta a l'ús del català, aprofitant l'esclatxa que dóna l'article 138.2 de l'esmentat reglament, que, a part de les llengües oficials, permet de fer la interpretació simultània, diu textualment: «a qualsevol altra llengua que la Mesa consideri necessària», Mesa que jo recordo que és presidida pel president del Parlament. D'altra banda, se sap que el trenta-cinc per cent dels traductors d'espanyol i a l'espanyol del Parlament Europeu estan capacitats per traduir del català a la majoria de llengües oficials.

Dic tot això perquè quedi ben clara una cosa. El problema de l'ús del català a les institucions europees no és tècnic. Probablement l'ús del maltès, del txec o de l'eslovè planteja més problemes tècnics i pressupostaris que l'ús del català. El nostre problema, com que no és tècnic, com que no és científic, com que no és lingüístic, és exclusivament polític, estrictament polític, de voluntat política, com constatem un dia sí i l'altre també.

No es poden al·legar arguments tècnics; de fet, gosaria dir que tècnicament és més fàcil permetre l'ús del català que prohibir-lo. De fet, quan convé, els problemes tècnics no es plantegen tampoc. Fa pocs dies, l'exdiputada kurda Leila Zana, una lluitadora per la llibertat, que ha complert deu anys de presó per defensar els drets lingüístics i nacionals del seu poble, encara no reconeguts per l'Estat turc, en l'acte de concessió del premi Sakhàrov del 1995, va tenir un gest de solidaritat amb la nostra llengua i la va fer servir al Parlament Europeu. És veritat que aquest gest va ser replicat pel president del Parlament, que se li va adreçar en turc, tot recordant a la diputada que «el turc també era la seva llengua», afirmació que, a més, va ser desmentida per Leila Zana en una conferència de premsa posterior en què va declarar que la seva llengua era el kurd, tot i que no tenia cap inconvenient a expressar-se també en turc, per demostrar que no té cap animadversitat contra aquesta llengua, perquè la seva lluita és a favor d'una igualtat de tracte per a totes les llengües. Si em permeten una nota a peu de pàgina, una personalitat kurda s'expressa al president del Parlament Europeu en la llengua que aquesta personalitat kurda entén que és la pròpia del president del Parlament Europeu, i el president del Parlament Europeu li respon en una llengua que no és la pròpia d'aquesta persona, però entenent que sí que ho és, perquè és la de l'Estat on aquesta persona viu. Bon exemple de sociolingüística que ha estat analitzat en algunes classes de facultat, perquè em sembla que darrere d'aquí s'hi amaga no un món ideològic concret, sinó tot un món de pensament, que és diferent, molt concret.

En tot cas, l'incident és revelador de la ideologia subjacent del pensament —no ideologia política, sinó ideologia com a pensament— que hi ha darrere del no-reconeixement europeu del català. Com que ja se'ns reconeix una llengua nostra, que també és oficial a Catalunya, no cal que reclamem el reconeixement de l'altra llengua nostra, que és a més a més la regional o minoritària.

Una altra vegada, ensopeguem amb els perjudicis heretats dels estats nació uniformitzats. D'aquesta feixuga herència dels estats nació se'n deriven, de fet, les deficiències del present projecte de Constitució europea. Com que ha estat realitzat a mesura dels estats, els pobles que no compten amb estat propi han sofert una margi-

nació evident. Amb el tractat constitucional, fins i tot ha desaparegut la referència a l'Europa dels pobles, que havia estat utilitzada en tants i tants documents anteriors, i amb tota normalitat.

L'Europa política que es configura, doncs, no ofereix, de moment, expectatives esperançadores a les nacions que no tenen estat, a les cultures de les nacions que no tenen estat, i a les llengües de les nacions que no tenen estat.

Una mostra de com ha estat maltractada la diversitat dels pobles la tenim en el tema de la nostra llengua. La situació de no-oficialitat del català constitueix l'anomalia jurídica més important de l'actual Unió Europea. Afegim-hi encara una dada més, que ens pot donar idea de la magnitud d'aquesta anomalia: a l'actual Parlament Europeu no arriben al dos per cent els diputats que no s'hi poden expressar en la seva llengua pròpia. D'aquest dos per cent, la gran majoria són catalanoparlants.

No posem, per tant, damunt la taula un problema de llengües minoritzades, posem damunt la taula una anomalia majúscula, ben localitzada i ben precisada: la manca de reconeixement de la llengua catalana.

És evident que el de la llengua no és pas l'únic problema que planteja l'encaix de Catalunya a Europa. N'hi ha molts altres que es relacionen amb la representació democràtica, amb la participació en l'adopció de polítiques que ens afecten directament, en molts altres temes, i això també ens ha de preocupar com a país, com a societat i com a Govern, i de fet preocupa molt el nostre Govern.

Però, d'entrada, el problema del no-reconeixement de la llengua ens situa en una posició sentimental difícil respecte a tot. Per sentir-te com a part d'una col·lectivitat, l'has d'estimar, i l'estimació és un concepte de sentiment, i el no-reconeixement de part de la teva essència en aquesta comunitat dificulta aquest sentiment d'estimació.

Catalunya —com recorda el doctor Martí en el text que explica la intenció d'aquest curs— és una de les comunitats històriques del continent que han tingut secularment allò que se n'ha dit «vocació europea» i que han entès, molt abans que d'altres, la importància estratègica de donar espai ampli i divers, que pot esdevenir una plataforma de voluntats solidàries. Però ara, en una qüestió tan sensible per a nosaltres com la llengua, no podem deixar d'experimentar l'amargor d'un cert rebuig.

Davant d'això, què podem fer? Evidentment, no podem renunciar a la nostra tradició europeista, no podem renunciar a ser europeus perquè ho som; el fet de ser europeu no és un fet de voluntat, és un fet geogràfic, històric..., però sí que l'europeisme és ja una voluntat. No podem renunciar a la nostra tradició europeista, perquè també renunciariem a una part constitutiva de la nostra tradició i de la nostra identitat i, per

exemple, a una part fonamental del catalanisme polític al llarg de la història. No podem, com a catalanistes, renunciar a ser europeistes, perquè l'europeisme constitueix molt bona part del fonament del catalanisme des dels seus primers passos.

Però no podem renunciar a oferir a Europa allò que també és seu, tan seu com nostre: una de les petites grans llengües de cultura que s'han forjat en aquest continent. Hem de mantenir, doncs, aquesta oferta, l'oferta d'una llengua per a Europa, no pas com un gest d'hostilitat, sinó al contrari, de cordialitat.

I no podem caure en el victimisme, en la queixa constant i improductiva. Hem de ser possibilistes, hem de trobar les vies, les esclatxes legals i jurídiques que ens permetin arribar-hi. Però tampoc no hem de caure en el «sacrificialisme». No hem de renunciar a reivindicar amb la veu més alta possible allò que ens pertany, a Catalunya i a Europa, perquè el reconeixement del català en el si de la Unió Europea política és també un dret d'Europa; no és només un dret dels territoris de parla catalana, és també un dret d'Europa.

Què podem fer? Què fem? Si em permeten que la passió del filòleg acabi amagada per l'obligació del governant, què els puc explicar del que estem fent? Agafant-nos a aquella resolució del 1990, els aspectes evidents són que: podem ser reconeguts directament per la Unió Europea política (aquesta és una via directa; segurament és, però, la menys segura jurídicament); o podem ser reconeguts per la Unió Europea política, perquè som reconeguts per l'Estat espanyol (aquesta és més indirecta, però és més segura jurídicament, i, a més a més, com que l'Estat espanyol també és Europa, quan parlem del reconeixement del català a Europa, no estem parlant realment només del reconeixement del català a la Unió Europea: estem parlant també del reconeixement del català a les institucions de l'Estat espanyol).

I quan parlem d'anècdotes, de parlar català o no al Parlament Europeu, podem parlar també —ja no anècdotes, sinó categories— de poder parlar o no al Parlament espanyol, perquè el tant per cent de diputats i diputades, senadors i senadores que no poden expressar-se en la llengua pròpia dins del Congrés dels Diputats i el Senat espanyol, com vostès comprendran, és moltíssim més alt que el tant per cent referent al Parlament Europeu.

Per tant, un dels primers passos que hem de fer és l'obtenció, d'una vegada, del reconeixement de l'oficialitat del català en el si de l'Estat espanyol. Això, evidentment, no ha de voler dir que hàgim d'aconseguir l'oficialitat del català en tot el territori de l'Estat, però sí en totes les institucions de l'Estat. El català ha de ser oficial en el territori en el qual es parla, ha de ser oficial en les institucions representatives de l'Estat en el qual es parla.

Aquest és un primer pas, que jo personalment crec més necessari a l'hora d'arribar a Europa. Si em permeten una última nota a peu de pàgina, hauria estat molt més fàcil que el català aparegués en el Tractat de la Constitució europea actual si el català hagués estat oficial a la resta de l'Estat espanyol; hauria estat gairebé automàtic. I si em permeten també una subnota, si jo sóc un dirigent europeu i em ve un dirigent de l'Estat espanyol a demanar-me que reconegui jo allò que ell no reconeix, el primer que li dic és: «Agafa el bitllet de tornada d'avió, torna a casa, ho arregles i quan ho tinguis arreglat em véns a veure».

Com que és voluntat del nostre Govern assolir una legislació o una normativa que aclareixi l'actual article 3 de la Constitució espanyola, així com obtenir un nou estatut d'autonomia i una reforma constitucional que siguin més explícits, el nostre Govern, gràcies a la inestimable cooperació de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, que presideix el doctor Martí, va convocar dies enrere a la seu d'aquesta institució una reunió de governs autònoms que tenen reconeguda l'existència d'una llengua pròpia altra que el castellà i d'institucions acadèmiques, i reconegudes internacionalment, que tenen entre les seves competències la normativa d'aquesta llengua pròpia altra que el castellà, reunió a la qual van assistir representants de la Xunta de Galícia, representants del Govern basc, representants del Govern d'Aragó, representants del Govern balear, del Govern català, i a la qual van assistir també representants de les acadèmies basca, gallega i asturiana de la llengua, a més a més de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Aquesta, que va ser una primera reunió només per a una presa de contacte de governs, per un cantó, i d'autoritats lingüístiques, per un altre —es van fer les dues reunions per separat—, va tenir, jo crec, resultats molt positius, potser insuficientment divulgats. El primer és l'acord de la necessitat i la voluntat d'aquests governs que la seva llengua o llengües pròpies altres que el castellà siguin reconegudes en l'oficialitat de les institucions de l'Estat. Els vull fer notar la diversitat de partits polítics que governen en aquestes comunitats autònomes; ho recordo: Galícia, País Basc, Aragó i Illes Balears, a més a més de Catalunya; una diversitat prou àmplia. Si no m'equivoco, excepte Coalició Canària, tots els grups parlamentaris del Congrés governen en una, com a mínim, d'aquestes comunitats autònomes. I de la mateixa manera, va haver-hi també una absoluta coincidència en les institucions acadèmiques, diria fins i tot una coincidència més àmplia, més avançada en les institucions acadèmiques que en els governs, cosa que també és lògic, per altra banda.

D'aquí es va arribar a la conclusió de programar noves reunions, per un cantó, amb representacions del Govern de l'Estat, i, per l'altre, amb la mateixa Real Acade-

mia Espanyola, per tal de tirar endavant una normativa d'usos de llengües a l'Estat; no una llei de política lingüística de l'Estat, perquè la política lingüística del català l'hem de fer nosaltres —l'Estat ens ha d'ajudar econòmicament, perquè és un patrimoni de l'Estat, però la política és nostra—, però sí una regulació de les llengües en la seva oficialitat en les institucions de l'Estat, que són de tots.

Jo crec que aquest és un pas endavant important, no frustrant, segurament no excessivament ràpid tampoc, però que, si té una continuïtat —que ja té, a més amb fruits—, segurament seria el primer pas perquè es reconegués el català a Europa en institucions que tenen un àmbit superior al del territori en el qual es parla, i que són les que ara li són més properes, que són les dels estats.

Sigui com sigui, la voluntat del nostre Govern és un reconeixement de la nostra llengua idèntic al de la resta de llengües que parlen a Europa, i si em permeten un excurs final —i així hauré complert el contracte—, amb una evidència, nosaltres volem el reconeixement de la nostra llengua com qualsevol de les altres llengües d'Europa; és el nostre dret perquè som europeus i perquè Europa s'ho mereix, i perquè és un dret d'Europa.

Hi ha un pas següent a fer: una Unió Europea política no podrà viure amb vint, vint-i-cinc, trenta llengües oficials; cap organisme no viu amb vint, vint-i-cinc, trenta llengües oficials, això és insostenible. Per tant, sí que aquí els pesos demogràfics, la importància política dels estats en els quals es parlen aquestes llengües, l'economia que es mou al voltant de les societats que tenen aquesta llengua com a pròpia, acabaran essent importants per a una certa graduació en els usos institucionals d'aquestes ara vint, esperem que en un futur vint-i-una, vint-i-dues, vint-i-tres, vint-i-quatre noves llengües a Europa.

Jo vaig comentar a un alt dignatari europeu que nosaltres no preteníem ser la llengua número u. Nosaltres preteníem ser una llengua tan reconeguda com totes les altres i, un cop tan reconeguda com les altres, amb el pes que ens toqués per la demografia, per l'economia, per la política, que vol dir segurament no tant com l'anglès, però segurament una mica més que el maltès. I consti que, en aquesta futura batalla lingüística europea —també m'ho reconeixia un alt dignatari espanyol—, la llengua comuna actualment de l'Estat tampoc no té el nivell de l'anglès, ni demogràfic, ni econòmic, ni polític, i que, per tant, se suposa que una bona cohabitació entre tots pot anar bé a tots, perquè entre tots ens podem ajudar molt en aquest context futur d'aquesta Europa realment insostenible pel que fa a l'alta quantitat de llengües oficials.

Aquesta és i serà l'actitud del nostre Govern. En el fons, no una llengua per a Europa, que és on som, sinó assolir un canvi preposicional i tenir simplement allò que sempre havíem estat, és a dir, una llengua d'Europa.